Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଖୁଦ୍ଦକନିକାଯେ

ପେଟକୋପଦେସପାଠଇ

୧। ଅରିଯସଚ୍ଚପ୍ପକାସନପଠମଭୂମି

ନମୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧାନଂ ପରମତ୍ଥଦସ୍ସୀନଂ

ସୀଲାଦିଗୁଣପାରମିପ୍ପତ୍ତାନଂ।

୧। ଦୁଵେ ହେତୂ ଦୁଵେ ପଚ୍ଚଯା ସାଵକସ୍ସ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ଉପ୍ପାଦାଯ – ପରତୋ ଚ ଘୋସୋ ସଚ୍ଚାନୁସନ୍ଧି, ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ। ତତ୍ଥ କତମୋ ପରତୋ ଘୋସୋ? ଯା ପରତୋ ଦେସନା ଓଵାଦୋ ଅନୁସାସନୀ ସଚ୍ଚକଥା ସଚ୍ଚାନୁଲୋମୋ। ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି – ଦୁକ୍ଖଂ ସମୁଦଯୋ ନିରୋଧୋ ମଗ୍ଗୋ। ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ଯା ଦେସନା ସନ୍ଦସ୍ସନା ଵିଵରଣା ଵିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକିରିଯା [ଉତ୍ତାନିକିରିଯା (କ।)] ପକାସନା – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ସଚ୍ଚାନୁଲୋମୋ ଘୋସୋତି।

୨। ତତ୍ଥ କତମୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ?

ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ନାମ ଯୋ ଯଥାଦେସିତେ ଧମ୍ମେ ବହିଦ୍ଧା ଆରମ୍ମଣଂ ଅନଭିନୀହରିତ୍ଵା ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ।

ତଂଆକାରୋ ଯୋନିସୋ ଦ୍ଵାରୋ ଵିଧି ଉପାଯୋ। ଯଥା ପୁରିସୋ ସୁକ୍ଖେ କଟ୍ଠେ ଵିଗତସ୍ନେହେ ସୁକ୍ଖାଯ ଉତ୍ତରାରଣିଯା ଥଲେ ଅଭିମନ୍ଥମାନଂ ଭବ୍ବୋ ଜୋତିସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ । ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ। ଯୋନିସୋ ଅଗ୍ଗିସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ। ଏଵମେଵସ୍ସ ଯମିଦଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯନିରୋଧମଗ୍ଗାନଂ ଅଵିପରୀତଧମ୍ମଦେସନଂ ମନସିକରୋତି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ।

ଯଥା ତିସ୍ସୋ ଉପମା ପୁବ୍ବେ ଅସ୍ସୁତା ଚ ଅସ୍ସୁତପୁବ୍ବା ଚ ପଟିଭନ୍ତି। ଯୋ ହି କୋଚି କାମେସୁ ଅଵୀତରାଗୋତି…ପେ… ଦୁଵେ ଉପମା ଅଯୋନିସୋ କାତବ୍ବା ପଚ୍ଛିମେସୁ ଵୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯୋ ଚ ପରତୋ ଘୋସୋ ଯୋ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ – ଇମେ ଦ୍ଵେ ପଚ୍ଚଯା। ପରତୋ ଘୋସେନ ଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପଞ୍ଞା – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ସୁତମଯୀ ପଞ୍ଞା। ଯା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପଞ୍ଞା – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଚିନ୍ତାମଯୀ ପଞ୍ଞାତି। ଇମା ଦ୍ଵେ ପଞ୍ଞା ଵେଦିତବ୍ବା। ପୁରିମକା ଚ ଦ୍ଵେ ପଚ୍ଚଯା। ଇମେ ଦ୍ଵେ ହେତୂ ଦ୍ଵେ ପଚ୍ଚଯା ସାଵକସ୍ସ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ଉପ୍ପାଦାଯ।

୩। ତତ୍ଥ ପରତୋ ଘୋସସ୍ସ ସଚ୍ଚାନୁସନ୍ଧିସ୍ସ ଦେସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅଵିଜାନନ୍ତୋ ଅତ୍ଥପ୍ପଟିସଂଵେଦୀ ଭଵିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି। ନ ଚ ଅତ୍ଥପ୍ପଟିସଂଵେଦୀ ଯୋନିସୋ ମନସିକରିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି। ପରତୋ ଘୋସସ୍ସ ସଚ୍ଚାନୁସନ୍ଧିସ୍ସ ଦେସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଵିଜାନନ୍ତୋ ଅତ୍ଥପ୍ପଟିସଂଵେଦୀ ଭଵିସ୍ସତୀତି ଠାନମେତଂ ଵିଜ୍ଜତି। ଅତ୍ଥପ୍ପଟିସଂଵେଦୀ ଚ ଯୋନିସୋ ମନସିକରିସ୍ସତୀତି ଠାନମେତଂ ଵିଜ୍ଜତି। ଏସ ହେତୁ ଏତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଏସୋ ଉପାଯୋ ସାଵକସ୍ସ ନିଯ୍ୟାନସ୍ସ, ନତ୍ଥଞ୍ଞୋ। ସୋଯଂ ନ ଚ ସୁତସ୍ସ ଅତ୍ଥଵିଜାନନାଯ ସହ ଯୁତ୍ତୋ ନାପି ଘୋସାନୁଯୋଗେନ ପରତୋ ଘୋସସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅଵିଜାନନ୍ତେନ ସକ୍କା ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ଅଲମରିଯଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନଂ ଅଧିଗନ୍ତୁଂ, ତସ୍ମା ନିବ୍ବାଯିତୁକାମେନ ସୁତମଯେନ ଅତ୍ଥୋ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ପରିଯେସନାଯ ଅଯଂ ଅନୁପୁବ୍ବୀ ଭଵତି ସୋଳସ ହାରା, ପଞ୍ଚ ନଯା, ଅଟ୍ଠାରସ ମୂଲପଦାନି।

ତତ୍ରାଯଂ ଉଦ୍ଦାନଗାଥା

ସୋଳସହାରା ନେତ୍ତୀ, ପଞ୍ଚନଯା ସାସନସ୍ସ ପରିଯେଟ୍ଠି;

ଅଟ୍ଠାରସମୂଲପଦା, କଚ୍ଚାଯନଗୋତ୍ତନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା।

୪। ତତ୍ଥ କତମେ ସୋଳସହାରା?

ଦେସନା ୱିଚଯୋ ଯୁତ୍ତି ପଦଟ୍ଠାନଂ ଲକ୍ଖଣଂ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ ଆୱଟ୍ଟୋ ୱିଭତ୍ତି ପରିୱତ୍ତନୋ ୱେୱଚନୋ ପଞ୍ଞତ୍ତି ଓତରଣୋ ସୋଧନୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୋ ପରିକ୍ଖାରୋ ସମାରୋପନୋ – ଇମେ ସୋଳସ ହାରା।

ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଦାନଗାଥା

ଦେସନା ୱିଚଯୋ ଯୁତ୍ତି, ପଦଟ୍ଠାନୋ ଚ ଲକ୍ଖଣୋ [ପଦଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଲକ୍ଖଣଂ (ପୀ।)];

ଚତୁବ୍ୟୂହୋ ଚ ଆୱଟ୍ଟୋ, ୱିଭତ୍ତି ପରିୱତ୍ତନୋ।

ୱେୱଚନୋ ଚ ପଞ୍ଞତ୍ତି, ଓତରଣୋ ଚ ସୋଧନୋ;

ଅଧିଟ୍ଠାନୋ ପରିକ୍ଖାରୋ, ସମାରୋପନୋ ସୋଳସୋ – [ସୋଳସ ହାରା (ପୀ। କ।)];

୫। ତତ୍ଥ କତମେ ପଞ୍ଚ ନଯା?

ନନ୍ଦିଯାୱଟ୍ଟୋ ତିପୁକ୍ଖଲୋ ସୀହୱିକ୍କୀଳିତୋ ଦିସାଲୋଚନୋ ଅଙ୍କୁସୋତି।

ତତ୍ଥ ଉଦ୍ଦାନଗାଥା

ପଠମୋ ନନ୍ଦିଯାୱଟ୍ଟୋ, ଦୁତିଯୋ ଚ ତିପୁକ୍ଖଲୋ;

ସୀହୱିକ୍କୀଳିତୋ ନାମ, ତତିଯୋ ହୋତି ସୋ ନଯୋ।

ଦିସାଲୋଚନମାହଂସୁ, ଚତୁତ୍ଥୋ ନଯଲଞ୍ଜକୋ;

ପଞ୍ଚମୋ ଅଙ୍କୁସୋ ନାମ [ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍କୁସଂ ଆହୁ (ପୀ। କ।)], ସବ୍ବେ ପଞ୍ଚ ନଯା ଗତା।

୬। ତତ୍ଥ କତମାନି ଅଟ୍ଠାରସ ମୂଲପଦାନି?

ଅୱିଜ୍ଜା ତଣ୍ହା ଲୋଭୋ ଦୋସୋ ମୋହୋ ସୁଭସଞ୍ଞା ସୁଖସଞ୍ଞା ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଅତ୍ତସଞ୍ଞା ସମଥୋ ୱିପସ୍ସନା ଅଲୋଭୋ ଅଦୋସୋ ଅମୋହୋ ଅସୁଭସଞ୍ଞା ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞା ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା, ଇମାନି ଅଟ୍ଠାରସ ମୂଲପଦାନି। ତତ୍ଥ ନୱ ପଦାନି ଅକୁସଲାନି ଯତ୍ଥ ସବ୍ବଂ ଅକୁସଲଂ ସମୋସରତି। ନୱ ପଦାନି କୁସଲାନି ଯତ୍ଥ ସବ୍ବଂ କୁସଲଂ ସମୋସରତି।

କତମାନି ନୱ ପଦାନି ଅକୁସଲାନି ଯତ୍ଥ ସବ୍ବଂ ଅକୁସଲଂ ସମୋସରତି?

ଅୱିଜ୍ଜା ଯାୱ ଅତ୍ତସଞ୍ଞା, ଇମାନି ନୱ ପଦାନି ଅକୁସଲାନି, ଯତ୍ଥ ସବ୍ବଂ ଅକୁସଲଂ ସମୋସରତି।

କତମାନି ନୱ ପଦାନି କୁସଲାନି ଯତ୍ଥ ସବ୍ବଂ କୁସଲଂ ସମୋସରତି?

ସମଥୋ ଯାୱ ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା, ଇମାନି ନୱ ପଦାନି କୁସଲାନି ଯତ୍ଥ ସବ୍ବଂ କୁସଲଂ ସମୋସରତି। ଇମାନି ଅଟ୍ଠାରସ ମୂଲପଦାନି।

ତତ୍ଥ ଇମା ଉଦ୍ଦାନଗାଥା

ତଣ୍ହା ଚ ଅଵିଜ୍ଜା ଲୋଭୋ, ଦୋସୋ ତଥେଵ ମୋହୋ ଚ;

ଚତ୍ତାରୋ ଚ ଵିପଲ୍ଲାସା, କିଲେସଭୂମି ନଵ ପଦାନି।

ଯେ ଚ ସତିପଟ୍ଠାନା ସମଥୋ, ଵିପସ୍ସନା କୁସଲମୂଲଂ;

ଏତଂ ସବ୍ବଂ କୁସଲଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭୂମି ନଵପଦାନି।

ସବ୍ବଂ କୁସଲଂ ନଵହି ପଦେହି ଯୁଜ୍ଜତି, ନଵହି ଚେଵ ଅକୁସଲଂ;

ଏକକେ ନଵ ମୂଲପଦାନି, ଉଭଯତୋ ଅଟ୍ଠାରସ ମୂଲପଦାନି।

ଇମେସଂ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ମୂଲପଦାନଂ ଯାନି ନଵ ପଦାନି ଅକୁସଲାନି, ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ; ଯାନି ନଵ ପଦାନି କୁସଲାନି, ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା। ଇତି ସମୁଦଯସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଂ ଫଲଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ନିରୋଧଂ ଫଲଂ। ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଭଗଵତା ବାରାଣସିଯଂ ଦେସିତାନି।

୭। ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ ଅପରିମାଣାନି ଅକ୍ଖରାନି ପଦାନି ବ୍ଯଞ୍ଜନାନି ଆକାରାନି ନିରୁତ୍ତିଯୋ ନିଦ୍ଦେସା ଦେସିତା ଏତସ୍ସେଵତ୍ଥସ୍ସ ସଙ୍କାସନାଯ ପକାସନାଯ ଵିଵରଣାଯ ଵିଭଜନାଯ ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମତାଯ ପଞ୍ଞାପନାଯାତି ଯା ଏଵଂ ସବ୍ବେସଂ ସଚ୍ଚାନଂ। ଇତି ଏକମେକଂ ସଚ୍ଚଂ ଅପରିମାଣେହି ଅକ୍ଖରପଦବ୍ଯଞ୍ଜନଆକାରନିରୁତ୍ତିନିଦ୍ଦେସେହି ପରିଯେସିତବ୍ବଂ, ତଞ୍ଚ ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ଅତ୍ଥପୁଥୁତ୍ତେନ ପନ ଅତ୍ଥେଵ ବ୍ଯଞ୍ଜନପୁଥୁତ୍ତେନ।

ଯୋ ହି କୋଚି ସମଣୋ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଵା ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ଯ ‘‘ଅହଂ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଅଞ୍ଞଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମୀ’’ତି ତସ୍ସ ତଂ ଵାଚାଵତ୍ଥୁକମେଵସ୍ସ ପୁଚ୍ଛିତୋ ଚ ନ ସମ୍ପାଯିସ୍ସତି। ଏଵଂ ସଚ୍ଚାନି। ଯଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଭଗଵା ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଯଞ୍ଚ ରତ୍ତିଂ ଅନୁପାଦାଯ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଭଗଵତା ଭାସିତଂ ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ଯଂ ଵେଯ୍ଯାକରଣଂ ଗାଥା ଉଦାନଂ ଇତିଵୁତ୍ତକଂ ଜାତକଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ଵେଦଲ୍ଲଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପଵତ୍ତିତଂ। ନ କିଞ୍ଚି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗଵନ୍ତାନଂ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଧମ୍ମଚକ୍କତୋ ବହିଦ୍ଧା, ତସ୍ସ ସବ୍ବଂ ସୁତ୍ତଂ ଅରିଯଧମ୍ମେସୁ ପରିଯେସିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନାଯ ଆଲୋକସଭାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଥାଵରାନି ଇମାନି।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଦୁକ୍ଖଂ? ଜାତି ଜରା ବ୍ଯାଧି ମରଣଂ ସଂଖିତ୍ତେନ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖା। ତତ୍ଥାଯଂ ଲକ୍ଖଣନିଦ୍ଦେସୋ, ପାତୁଭାଵଲକ୍ଖଣା ଜାତି, ପରିପାକଲକ୍ଖଣା ଜରା, ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖତାଲକ୍ଖଣୋ ବ୍ଯାଧି, ଚୁତିଲକ୍ଖଣଂ ମରଣଂ, ପିଯଵିପ୍ପଯୋଗଵିପରିଣାମପରିତାପନଲକ୍ଖଣୋ ସୋକୋ, ଲାଲପ୍ପନଲକ୍ଖଣୋ ପରିଦେଵୋ, କାଯସମ୍ପୀଳନଲକ୍ଖଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଚିତ୍ତସମ୍ପୀଳନଲକ୍ଖଣଂ ଦୋମନସ୍ସଂ, କିଲେସପରିଦହନଲକ୍ଖଣୋ ଉପାଯାସୋ, ଅମନାପସମୋଧାନଲକ୍ଖଣୋ ଅପ୍ପିଯସମ୍ପଯୋଗୋ, ମନାପଵିନାଭାଵଲକ୍ଖଣୋ ପିଯଵିପ୍ପଯୋଗୋ, ଅଧିପ୍ପାଯଵିଵତ୍ତନଲକ୍ଖଣୋ ଅଲାଭୋ, ଅପରିଞ୍ଞାଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା, ପରିପାକଚୁତିଲକ୍ଖଣଂ ଜରାମରଣଂ, ପାତୁଭାଵଚୁତିଲକ୍ଖଣଂ ଚୁତୋପପତ୍ତି, ପଟିସନ୍ଧିନିବ୍ବତ୍ତନଲକ୍ଖଣୋ ସମୁଦଯୋ, ସମୁଦଯପରିଜହନଲକ୍ଖଣୋ ନିରୋଧୋ, ଅନୁସଯସମୁଚ୍ଛେଦଲକ୍ଖଣୋ ମଗ୍ଗୋ। ବ୍ଯାଧିଲକ୍ଖଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ସଞ୍ଜାନନଲକ୍ଖଣୋ ସମୁଦଯୋ, ନିଯ୍ଯାନିକଲକ୍ଖଣୋ ମଗ୍ଗୋ, ସନ୍ତିଲକ୍ଖଣୋ ନିରୋଧୋ। ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିଭାଵନିରୋଧଲକ୍ଖଣା ଅନୁପାଦିସେସା ନିବ୍ବାନଧାତୁ, ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦଯୋ ଚ, ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ନିରୋଧୋ ଚ, ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ, ସମୁଦଯୋ ଚ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ, ସମୁଦଯୋ ଚ ନିରୋଧୋ ଚ, ସମୁଦଯୋ ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ, ନିରୋଧୋ ଚ ସମୁଦଯୋ ଚ, ନିରୋଧୋ ଚ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ, ନିରୋଧୋ ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ, ମଗ୍ଗୋ ଚ ନିରୋଧୋ ଚ, ମଗ୍ଗୋ ଚ ସମୁଦଯୋ ଚ, ମଗ୍ଗୋ ଚ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ।

୮। ତତ୍ଥିମାନି ସୁତ୍ତାନି।

‘‘ଯମେକରତ୍ତିଂ [ଜାତକ ୧ ଵୀସତିନିପାତେ ଅଯୋଘରଜାତକେ] ପଠମଂ, ଗବ୍ଭେ ଵସତି ମାଣଵୋ;

ଅବ୍ଭୁଟ୍ଠିତୋଵ ସୋ ଯାତି, ସ ଗଚ୍ଛଂ ନ ନିଵତ୍ତତୀ’’ତି।

ଅଟ୍ଠିମା, ଆନନ୍ଦ, ଦାନୁପପତ୍ତିଯୋ ଏକୁତ୍ତରିକେ ସୁତ୍ତଂ – ଅଯଂ ଜାତି।

ତତ୍ଥ କତମା ଜରା?

ଅଚରିତ୍ୱା [ଧ। ପ। ୧୫୫] ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଅଲଦ୍ଧା ଯୋବ୍ବନେ ଧନଂ;

ଜିଣ୍ଣକୋଞ୍ଚାୱ ଝାଯନ୍ତି, ଖୀଣମଚ୍ଛେୱ ପଲ୍ଲଲେ।

ପଞ୍ଚ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତାନି ଦେୱେସୁ – ଅଯଂ ଜରା।

ତତ୍ଥ କତମୋ ବ୍ଯାଧି?

ସାମଂ ତେନ କୁତୋ ରାଜ, ତୁୱମ୍ପି ଜରାଯନ୍ତି ୱେଦେସି;

ଖତ୍ତିଯ କମ୍ମସ୍ସ ଫଲୋ, ଲୋକୋ ନ ହି କମ୍ମଂ ପନଯତି।

ତଯୋ ଗିଲାନା – ଅଯଂ ବ୍ଯାଧି।

ତତ୍ଥ କତମଂ ମରଣଂ?

ଯଥାପି [ଦୀଘନିକାଯେ ଅଧୋଲିଖିତଗାଥା] କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ, କତଂ ମତ୍ତିକଭାଜନଂ;

ଖୁଦ୍ଦକଞ୍ଚ ମହନ୍ତଞ୍ଚ, ଯଂ ପକ୍କଂ ଯଞ୍ଚ ଆମକଂ;

ସବ୍ବଂ ଭେଦନପରିଯନ୍ତଂ, ଏୱଂ ମଚ୍ଚାନ ଜୀୱିତଂ।

ମମାଯିତେ ପସ୍ସଥ ଫନ୍ଦମାନେ [ହଞ୍ଞମାନେ (ପୀ) ପସ୍ସ ସୁ। ନି। ୭୮୩], ମଚ୍ଛେୱ ଅପ୍ପୋଦକେ ଖୀଣସୋତେ;

ଏତମ୍ପି ଦିସ୍ୱା ଅମମୋ ଚରେଯ୍ଯ, ଭୱେସୁ ଆସତ୍ତିମକୁବ୍ବମାନୋ।

ଉଦକପ୍ପନସୁତ୍ତଂ – ଇଦଂ ମରଣଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସୋକୋ?

ଇଧ ସୋଚତି ପେଚ୍ଚ ସୋଚତି, ପାପକାରୀ ଉଭଯତ୍ଥ ସୋଚତି;

ସୋ ସୋଚତି ସୋ ୱିହଞ୍ଞତି, ଦିସ୍ୱା କମ୍ମକିଲିଟ୍ଠମତ୍ତନୋ [କମ୍ମକିଲିଟ୍ଠଂ ଅତ୍ତନୋ (ପୀ।) ପସ୍ସ ଧ। ପ। ୧୫]।

ତୀଣି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି – ଅଯଂ ସୋକୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିଦେୱୋ?

କାମେସୁ [ସୁ। ନି। ୭୮୦] ଗିଦ୍ଧା ପସୁତା ପମୂଳ୍ହା, ଅୱଦାନିଯା ତେ ୱିସମେ ନିୱିଟ୍ଠା;

ଦୁକ୍ଖୂପନୀତା ପରିଦେୱଯନ୍ତି, କିଂସୁ ଭୱିସ୍ସାମ ଇତୋ ଚୁତାସେ।

ତିସ୍ସୋ ୱିପତ୍ତିଯୋ – ଅଯଂ ପରିଦେୱୋ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଦୁକ୍ଖଂ?

ସତଂ ଆସି ଅୟୋସଙ୍କୂ [ଅୟୋସଙ୍କୁ (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ଥେରଗା। ୧୧୯୭], ସଙ୍କେ ପଚ୍ଚଭୱେଦନା;

ଜଲିତା ଜାତୱେଦାୱ, ଅଚ୍ଚିସଙ୍ଘସମାକୁଲା।

ମହା ୱତ ସୋ ପରିଢଆହୋ [ପରିଦାଘୋ (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ସଂ। ନି। ୫।୧୧୧୩] ସଂଯୁତ୍ତକେ ସୁତ୍ତଂ ସଚ୍ଚସଂଯୁତ୍ତେସୁ – ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଦୋମନସ୍ସଂ?

ସଙ୍କପ୍ପେହି ପରେତୋ [ପରତୋ (କ।) ପସ୍ସ ସୁ। ନି। ୮୨୪] ସୋ, କପଣୋ ୱିଯ ଝାଯତି;

ସୁତ୍ୱା ପରେସଂ ନିଗ୍ଘୋସଂ, ମଙ୍କୁ ହୋତି ତଥାୱିଧୋ।

ଡ୍ୱେମେ ତପନୀଯା ଧମ୍ମା – ଇଦଂ ଦୋମନସ୍ସଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଉପାଯାସୋ?

କମ୍ମାରାନଂ ଯଥା ଉକ୍କା, ଅନ୍ତୋ ଡଯ୍ହତି ନୋ ବହି;

ଏୱଂ ଡଯ୍ହତି ମେ ହଦଯଂ, ସୁତ୍ୱା ନିଜ୍ଝତ୍ତମମ୍ବୁଜଂ।

ତଯୋ ଅଗ୍ଗୀ – ଅଯଂ ଉପାଯାସୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଅପ୍ପିଯସମ୍ପଯୋଗୋ?

ଅଯସାୱ [ଧ। ପ। ୨୪୦] ମଲଂ ସମୁଟ୍ଠିତଂ, ତତୁଟ୍ଠାଯ ତମେୱ ଖାଦତି;

ଏୱଂ ଅତିଧୋନଚାରିନଂ, ସାନି କମ୍ମାନି ନଯନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ।

ଡ୍ୱେମେ ତଥାଗତଂ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖନ୍ତି, ଏକୁତ୍ତରିକେ ସୁତ୍ତଂ ଦୁକେସୁ – ଅଯଂ ଅପ୍ପିଯସମ୍ପଯୋଗୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପିଯୱିପ୍ପଯୋଗୋ?

ସୁପିନେନ ଯଥାପି ସଙ୍ଗତଂ, ପଟିବୁଦ୍ଧୋ ପୁରିସୋ ନ ପସ୍ସତି;

ଏୱମ୍ପି ପିଯାଯିତଂ [ମମାଯିତଂ (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ସୁ। ନି। ୮୧୩] ଜନଂ, ପେତଂ କାଲଙ୍କତଂ [କାଲକତଂ (ପୀ।)] ନ ପସ୍ସତି।

ତେ ଦେୱା ଚୱନଧମ୍ମଂ ୱିଦିତ୍ୱା ତୀହି ୱାଚାହି ଅନୁସାସନ୍ତି। ଅଯଂ ପିଯୱିପ୍ପଯୋଗୋ।

ଯମ୍ପିଚ୍ଛଂ ନ ଲଭତି, ତିସ୍ସୋ ମାରଧୀତରୋ;

ତସ୍ସ ଚେ କାମଯାନସ୍ସ [କାମଯମାନସ୍ସ (କ।) ପସ୍ସ ସୁ। ନି। ୭୭୩], ଛନ୍ଦଜାତସ୍ସ ଜନ୍ତୁନୋ;

ତେ କାମା ପରିହାଯନ୍ତି, ସଲ୍ଲୱିଦ୍ଧୋୱ ରୁପ୍ପତି।

ସଂଖିତ୍ତେନ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖା।

ଚକ୍ଖୁ ସୋତଞ୍ଚ ଘାନଞ୍ଚ, ଜିୱ୍ହା କାୟୋ ତତୋ ମନଂ;

ଏତେ ଲୋକାମିସା ଘୋରା, ଯତ୍ଥ ସତ୍ତା ପୁଥୁଜ୍ଜନା।

ପଞ୍ଚିମେ ଭିକ୍ଖୱେ ଖନ୍ଧା – ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ।

ତତ୍ଥ କତମା ଜରା ଚ ମରଣଞ୍ଚ?

ଅପ୍ପଂ ୱତ ଜୀୱିତଂ ଇଦଂ, ଓରଂ ୱସ୍ସସତାପି ମୀୟତେ [ମୀୟତି (ସ୍ୟା ନି। ୮୧୦)];

ଅଥ ୱାପି ଅତିଚ୍ଚ ଜୀୱିତଂ, ଅଥ ଖୋ ସୋ ଜରସାପି ମୀୟତେ।

ସଂୟୁତ୍ତକେ ପସେନଦିସଂୟୁତ୍ତକେ ସୁତ୍ତଂ ଅୟ୍ୟିକା ମେ କାଲଙ୍କତା – ଅୟଂ ଜରା ଚ ମରଣଞ୍ଚ।

ତତ୍ଥ କତମା ଚୁତି ଚ ଉପପତ୍ତି ଚ?

‘‘ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ମରିସ୍ସନ୍ତି, ମରଣନ୍ତଂ ହି ଜୀୱିତଂ;

ଯଥାକମ୍ମଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ପୁଞ୍ଞପାପଫଲୂପଗା’’ତି [ପୁଞ୍ଞପାପଫଲୂପଗାତି (ସଂ। ନି। ୧।୧୩୩)]। –

ଅୟଂ ଚୁତି ଚ ଉପପତ୍ତି ଚ।

ଇମେହି ସୁତ୍ତେହି ଏକସଦିସେହି ଚ ଅଞ୍ଞେହି ନୱୱିଧଂ ସୁତ୍ତଂ ତଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠେହି ଲକ୍ଖଣତୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଞତ୍ୱା ସାଧାରଣଞ୍ଚ ଅସାଧାରଣଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ। ଗାଥାହି ଗାଥା ଅନୁମିନିତବ୍ବା, ବ୍ୟାକରଣେହି ୱା ବ୍ୟାକରଣଂ – ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ।

୯। ତତ୍ଥ କତମୋ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ?

କାମେସୁ ସତ୍ତା କାମସଙ୍ଗସତ୍ତା [କାମପସଙ୍ଗସତ୍ତା (ପୀ।) ପସ୍ସ ଉଦା। ୬୩], ସଂୟୋଜନେ ୱଜ୍ଜମପସ୍ସମାନା;

ନ ହି ଜାତୁ ସଂୟୋଜନସଙ୍ଗସତ୍ତା, ଓଘଂ ତରେୟ୍ୟୁଂ ୱିପୁଲଂ ମହନ୍ତଂ।

ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା ସୁତ୍ତଂ – ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ?

ୟମ୍ହି ନ ମାୟା ୱସତୀ ନ ମାନୋ,

ୟୋ ୱୀତଲୋଭୋ ଅମମୋ ନିରାସୋ,

ପନୁଣ୍ଣକୋଧୋ [ପନୁନ୍ନକୋଧୋ (ପୀ।) ପସ୍ସ ଉଦା। ୨୬] ଅଭିନିବ୍ବୁତତ୍ତୋ;

ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ସୋ ସମଣୋ ସ ଭିକ୍ଖୁ।

ଦ୍ୱେମା ୱିମୁତ୍ତିୟୋ, ରାଗୱିରାଗା ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି; ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ଚ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତି – ଅୟଂ ନିରୋଧୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ମଗ୍ଗୋ?

ଏସେଓ ମଗ୍ଗୋ ନତ୍ଥଞ୍ଞୋ, ଦସ୍ସନସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା;

ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ମାରସ୍ସେତଂ ପମୋହନଂ।

ସତ୍ତିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା – ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ।

ତତ୍ଥ କତମାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି?

''ଯେ ଧମ୍ମା [ମହାୱ। ୬୦] ହେତୁପ୍ପଭୱା, ତେସଂ ହେତୁଂ ତଥାଗତୋ ଆହ;

ତେସଞ୍ଚ ଯୋ ନିରୋଧୋ, ଏୱଂୱାଦୀ ମହାସମଣୋ''ତି।

ହେତୁପ୍ପଭୱା ଧମ୍ମା ଦୁକ୍ଖଂ, ହେତୁସମୁଦଯୋ, ଯଂ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ। ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ଯୋ ନିରୋଧୋ, ଯେ ହି କେଚି ସଂଯୋଜନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରନ୍ତି। କିଲେସା ତଣ୍ହା ପୱଡ୍ଢତି, ତଣ୍ହାପଚ୍ଚଯା ଉପାଦାନଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଯଂ ସଂଯୋଜନଂ – ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ଯେ ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା ଯେ ଚ ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ସମ୍ଭୱନ୍ତି – ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯା ସଂଯୋଜନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନା – ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ପରିମୁଚ୍ଚତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ବ୍ଯାଧୀହି ମରଣେହି ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଯାୱ ଉପାଯାସେହି – ଇଦଂ ନିବ୍ବାନଂ। ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି।

ତତ୍ଥ କତମା ଅନୁପାଦିସେସା ନିବ୍ବାନଧାତୁ?

ଅତ୍ଥଙ୍ଗତସ୍ସ ନ ପମାଣମତ୍ଥି, ତଂ ହି ୱା ନତ୍ଥି ଯେନ ନଂ ପଞ୍ଞପେଯ୍ଯ;

ସବ୍ବସଙ୍ଗାନଂ ସମୂହତତ୍ତା ୱିଦୂ, ସିତା ୱାଦସତସ୍ସୁ [ୱାଦସତସ୍ସ (ପୀ। କ।)] ସବ୍ବେ।

ସଂଯୁତ୍ତକେ ଗୋଧିକସଂଯୁତ୍ତଂ।

ଇମାନି ଅସାଧାରଣାନି ସୁତ୍ତାନି। ଯହିଂ ଯହିଂ ସଚ୍ଚାନି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି, ତହିଂ ତହିଂ ସଚ୍ଚଲକ୍ଖଣତୋ ଓତାରେତ୍ୱା [ଓହାରେତ୍ୱା (ପୀ। କ।)] ଅପରିମାଣେହି ବ୍ଯଞ୍ଜନେହି ସୋ ଅତ୍ଥୋ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥାନୁପରିୱତ୍ତି ବ୍ଯଞ୍ଜନେନ ପୁନ ବ୍ଯଞ୍ଜନାନୁପରିୱତ୍ତି ଅତ୍ଥେନ ତସ୍ସ ଏକମେକସ୍ସ ଅପରିମାଣାନି ବ୍ଯଞ୍ଜନାନି ଇମେହି ସୁତ୍ତେହି ଯଥାନିକ୍ଖିତ୍ତେହି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବାନି। ପଞ୍ଚନିକାଯେ ଅନୁପୱିଟ୍ଠାହି ଗାଥାହି ଗାଥା ଅନୁମିନିତବ୍ବା, ବ୍ଯାକରଣେନ ବ୍ଯାକରଣଂ। ଇମାନି ଅସାଧାରଣାନି ସୁତ୍ତାନି।

ତେସଂ ଇମା ଉଦ୍ଦାନଗାଥା

ଯମେକରତ୍ତିଂ ପଠମଂ, ଅଟ୍ଠ ଦାନୂପପତ୍ତିଯୋ;

ପଞ୍ଚ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତାନି, ଖୀଣମଚ୍ଛଂୱ ପଲ୍ଲଲଂ।

ସାମଂ ତେନ କୁତୋ ରାଜ, ତଯୋ ଦେୱା ଗିଲାନକା;

ଯଥାପି କୁମ୍ଭକାରସ୍ସ, ଯଥା ନଦିଦକପ୍ପନଂ।

ଇଧ ସୋଚତି ପେଚ୍ଚ ସୋଚତି, ତୀଣି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ଚ;

କାମେସୁ ଗିଦ୍ଧା ପସୁତା, ଯାୱ ତିସ୍ସୋ ୱିପତ୍ତିଯୋ।

ସତଂ ଆସି [ସତମାଯୁ (ସୀ।), ସତଧାତୁ (ପୀ।)] ଅଯୋସଙ୍କୂ, ପରିଢଆହୋ ମହତ୍ତରୋ;

ସଙ୍ଖତ୍ୱେହି ପରେତୋ ସୋ, ତତ୍ଥ ତପନିଯେହି ଚ।

କମ୍ମାରାନଂ ଯଥା ଉକ୍କା, ତଯୋ ଅଗ୍ଗୀ ପକାସିତା;

ଅଯତୋ ମଲମୁତ୍ତନଂ, ଅବୁଜ୍ଝନ୍ତାନଂ ତଥାଗତୋ।

ତିୱିଧଂ ଦେୱାନୁସାସନ୍ତି, ସୁପିନେନ ସଙ୍ଗମୋ ଯଥା;

ତିସ୍ସୋ ଚେୱ ମାରଧୀତା, ସଲ୍ଲୱିଦ୍ଧୋୱ ରୁପ୍ପତି।

ଚକ୍ଖୁ ସୋତଞ୍ଚ ଘାନଞ୍ଚ, ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ପକାସିତା;

ଅପ୍ପଂ ୱତ ଜୀୱିତଂ ଇଦଂ, ଅମ୍ବିକା ମେ ମହଲ୍ଲିକା।

ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ମରିସ୍ସନ୍ତି, ଉପପତ୍ତି ଚୁତିଚଯଂ;

କାମେସୁ ସତ୍ତା ପସୁତା, ଆସୱେହି ଚତୂହି ଚ।

ଯମ୍ହି ନ ମାଯା ୱସତି, ଦ୍ୱେମା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯୋ;

ଏସେୱ ମଗ୍ଗୋ ନତ୍ଥଞ୍ଞୋ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଚ ସୁଦେସିତା।

ଅତ୍ଥଙ୍ଗତସ୍ସ ନ ପମାଣମତ୍ଥି, ଗୋଧିକୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ;

ଯେ ଧମ୍ମା ହେତୁପ୍ପଭୱା, ସଂଯୋଜନାନୁପସ୍ସିନୋ।

ଇମା ଦସ ତେସଂ ଉଦ୍ଦାନଗାଥା।

୧୦। ତତ୍ଥିମାନି ସାଧାରଣାନି ସୁତ୍ତାନି ଯେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ସାଧାରଣାନି ସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନି ଅନୁଲୋମମ୍ପି ପଟିଲୋମମ୍ପି ୱୋମିସ୍ସକମ୍ପି। ତତ୍ଥ ଅଯଂ ଆଦି।

ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନିୱୁତୋ ଲୋକୋ, [ଅଜିତାତି ଭଗୱା]

ୱିୱିଚ୍ଛା ପମାଦା ନପ୍ପକାସତି;

ଜପ୍ପାଭିଲେପନଂ [ଜପ୍ପାନୁଲେପନଂ (କ।) ପସ୍ସ ସୁ। ନି। ୧୦୩୯] ବ୍ରୂମି, ଦୁକ୍ଖମସ୍ସ ମହବ୍ଭଯଂ।

ତତ୍ଥ ଯା ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିୱିଚ୍ଛା ଚ, ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ଯଂ ମହବ୍ଭଯଂ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି – ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦଯୋ ଚ। ''ସଂଯୋଜନଂ ସଂଯୋଜନିଯା ଚ ଧମ୍ମା''ତି ସଂଯୁତ୍ତକେ ଚିତ୍ତସଂଯୁତ୍ତକେସୁ ବ୍ୟାକରଣଂ। ତତ୍ଥ ଯଂ ସଂଯୋଜନଂ, ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ଯେ ସଂଯୋଜନିଯା ଧମ୍ମା, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି – ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦଯୋ ଚ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ନିରୋଧୋ ଚ?

ଉଚ୍ଛିନ୍ନଭୱତଣ୍ହସ୍ସ, ନେତ୍ତିଚ୍ଛିନ୍ନସ୍ସ [ସନ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ (ସୁ। ନି। ୭୫୧)] ଭିକ୍ଖୁନୋ;

ୱିକ୍ଖୀଣୋ ଜାତିସଂସାରୋ, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ।

ଯଂ ଚିତ୍ତଂ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯୋ ଭୱତଣ୍ହାଯ ଉପଚ୍ଛେଦୋ, ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ। ୱିକ୍ଖୀଣୋ ଜାତିସଂସାରୋ, ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋତି ନିଦ୍ଦେସୋ। ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି – ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ନିରୋଧୋ ଚ। ଦ୍ୱେମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିମୁତ୍ତିଯୋ; ରାଗୱିରାଗା ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ଚ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତି। ଯଂ ଚିତ୍ତଂ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯା ୱିମୁତ୍ତି, ଅଯଂ ନିରୋଧୋ। ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି – ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ନିରୋଧୋ ଚ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ?

କୁମ୍ଭୂପମଂ [ଧ। ପ। ୪୦] କାଯମିମଂ ୱିଦିତ୍ୱା, ନଗରୂପମଂ ଚିତ୍ତମିଦଂ ଠପେତ୍ୱା;

ଯୋଧେଥ ମାରଂ ପଞ୍ଞାୱୁଧେନ, ଜିତଞ୍ଚ ରକ୍ଖେ ଅନିୱେସନୋ ସିଯା।

ତତ୍ଥ ଯଞ୍ଚ କୁମ୍ଭୂପମୋ କାଯୋ ଯଞ୍ଚ ନଗରୂପମଂ ଚିତ୍ତଂ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ପଞ୍ଞାୱୁଧେନ ମାରଂ ଯୋଧେଥାତି ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି। ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ତୁମ୍ହାକଂ, ତଂ ପଜହିତଙ୍ଗ। ଯା ସଂଯୋଜନା, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ଯେ ତେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତନିଯା ପହାତବ୍ବା, ରୂପଂ ଯାୱ ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦଯୋ ଚ ନିରୋଧୋ ଚ?

ଯେ କେଚି ସୋକା ପରିଦେୱିତା ୱା, ଦୁକ୍ଖା ଚ [ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ଉଦା। ୭୦] ଲୋକସ୍ମିମନେକରୂପା;

ପିଯଂ ପଟିଚ୍ଚପ୍ପଭୱନ୍ତି ଏତେ, ପିଯେ ଅସନ୍ତେ ନ ଭୱନ୍ତି ଏତେ।

ଯେ ସୋକପରିଦେୱା, ଯଂ ଚ ଅନେକରୂପଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଯଂ ପେମତୋ ଭୱତି, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ପେମଂ, ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ପିଯସ୍ସ ଅକିରିଯା, ଅଯଂ ନିରୋଧୋ। ଇମାନି ତୀଣି ସଚ୍ଚାନି। ତିମ୍ବରୁକୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ପଚ୍ଛେତି ''ସଯଂକତଂ ପରଂକତ''ନ୍ତି। ଯଥେସା ୱୀମଂସା, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯା ଏତେ ଦ୍ୱେ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା ଯାୱ ଜାତିପଚ୍ଚଯା ଜରାମରଣଂ, ଇଦମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦଯୋ ଚ। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାମରୂପଂ ସଳାଯତନଂ ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ଭୱୋ ଜାତି ଜରାମରଣଂ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଅୱିଜ୍ଜା ସଙ୍ଖାରା ତଣ୍ହା ଉପାଦାନଂ, ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ଇତି ଇଦଂ ସଯଂକତଂ ୱୀମଂସେଯ୍ଯାତି [ୱୀମଂସୀଯତି (ପୀ। କ।)] ଯଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେ ଦୁକ୍ଖଂ, ଇଦଂ ଏସୋ ସମୁଦଯୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ ଚ ଯାୱ ଚ ଜରାମରଣନିରୋଧୋତି ଅଯଂ ନିରୋଧୋ। ଇମାନି ତୀଣି ସଚ୍ଚାନି ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦଯୋ ଚ ନିରୋଧୋ ଚ।

୧୧। ତତ୍ଥ କତମଂ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦଯୋ ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ?

''ଯୋ ଦୁକ୍ଖମଦ୍ଦକ୍ଖି [ସଂ। ନି। ୧।୧୫୭] ଯତୋନିଦାନଂ, କାମେସୁ ସୋ ଜନ୍ତୁ କଥଂ ନମେଯ୍ଯ;

କାମା ହି ଲୋକେ ସଙ୍ଗାତି ଞତ୍ୱା, ତେସଂ ସତୀମା ୱିନଯାଯ ସିକ୍ଖେ''ତି।

ଯୋ ଦୁକ୍ଖମଦ୍ଦକ୍ଖି, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯତୋ ଭୱତି, ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ସନ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଯତୋ ଭୱତି ଯାୱ ତସ୍ସ ୱିନଯାଯ ସିକ୍ଖା, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ଇମାନି ତୀଣି ସଚ୍ଚାନି।

ଏକାଦସଙ୍ଗୁତ୍ତରେସୁ ଗୋପାଲକୋପମସୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ଯାୱ ରୂପସଞ୍ଞୁତ୍ତା ଯଞ୍ଚ ସଳାଯତନଂ ଯଥା ୱଣଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି ଯଞ୍ଚ ଡିଡ୍ଢଂ ଯଥା ଚ ଲଭତି ଧମ୍ମୂପସଞ୍ହିତଂ ଉଳାରଂ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଚ ଅତ୍ତଭାୱତୋ ଚ ୱତ୍ଥୁ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯାୱ ଆସାଟିକଂ ହାରେତା [ସାଟେତା (ସୀ। ପୀ।) ପସ୍ସ ଅଙ୍ଗୁତ୍ତରନିକାଯେ] ହୋତି, ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ରୂପସଞ୍ଞୁତ୍ତା ଆସାଟକହରଣଂ [ଆସାଟିକସାଟନା (ପୀ।)] ୱଣପଟିଚ୍ଛାଦନଂ ୱୀଥିଞ୍ଞୁତା ଗୋଚରକୁସଲଞ୍ଚ, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ଅୱସେସା ଧମ୍ମା ଅତ୍ଥି ହେତୂ ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯା ଅତ୍ଥି ନିସ୍ସଯା ସାୱସେସଦୋହିତା ଅନେକପୂଜା ଚ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଧମ୍ମା ୱୀଥିଞ୍ଞୁତା ଚ ହେତୁ, ଇମାନି ତୀଣି ସଚ୍ଚାନି।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ ନିରୋଧୋ ଚ?

ସତି କାଯଗତା ଉପଟ୍ଠିତା, ଛସୁ ଫସ୍ସାଯତନେସୁ ସଂୱୁତୋ [ସଂୱରୋ (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ଉଦା। ୨୫];

ସତତଂ ଭିକ୍ଖୁ ସମାହିତୋ, ଜଞ୍ଞା [ଜାନେଯ୍ଯ (ପୀ। କ।)] ନିବ୍ବାନମତ୍ତନୋ।

ତତ୍ଥ ଯା ଚ କାଯଗତା ସତି ଯଞ୍ଚ ସଳାଯତନଂ ଯତ୍ଥ ସଙ୍ଖେତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯା ଚ କାଯଗତା ସତି ଯୋ ଚ ସୀଲସଂୱରୋ ଯୋ ଚ ସମାଧି ଯତ୍ଥ ଯା ସତି, ଅଯଂ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ। ସଙ୍ଖେ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ଏୱଂୱିହାରିନା ଞାତଙ୍ଖଂ ନିବ୍ବାନଂ। ଅଯଂ ନିରୋଧୋ, ଇମାନି ତୀଣି ସଚ୍ଚାନି। ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ଭାୱେତବ୍ବା ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚ। ତତ୍ଥ ଯଂ ଚିତ୍ତସହଜାତା ଧମ୍ମା, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯୋ ଚ ସମଥୋ ଯା ଚ ୱିପସ୍ସନା, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ରାଗୱିରାଗା ଚ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ଚ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତି, ଅଯଂ ନିରୋଧୋ। ଇମାନି ତୀଣି ସଚ୍ଚାନି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସମୁଦଯୋ ଚ ନିରୋଧୋ ଚ?

ଆସା ଚ ପୀହା ଅଭିନନ୍ଦନା ଚ, ଅନେକଧାତୂସୁ ସରା ପତିଟ୍ଠିତା;

ଅଞ୍ଞାଣମୂଲପ୍ପଭୱା ପଜପ୍ପିତା, ସବ୍ବା ମଯା ବ୍ଯନ୍ତିକତା ସମୂଲିକା।

ଅଞ୍ଞାଣମୂଲପ୍ପଭୱାତି ପୁରିମକେହି ସମୁଦଯୋ। ସବ୍ବା ମଯା ବ୍ଯନ୍ତିକତା ସମୂଲିକାତି ନିରୋଧୋ। ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି। ଚତୁନ୍ନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନନୁବୋଧା ଅପ୍ପଟିୱେଧା ୱିତ୍ଥାରେନ କାତବ୍ବଂ। ଅରିଯସ୍ସ ସୀଲସ୍ସ ସମାଧିନୋ ପଞ୍ଞାଯ ୱିମୁତ୍ତିଯା। ତତ୍ଥ ଯୋ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନନୁବୋଧା ଅପ୍ପଟିୱେଧା, ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ପଟିୱେଧୋ ଭୱନେତ୍ତିଯା, ଅଯଂ ନିରୋଧୋ। ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ ଚ ନିରୋଧୋ ଚ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସମୁଦଯୋ ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ?

ଯାନି [ସୁ। ନି। ୧୦୪୧] ସୋତାନି ଲୋକସ୍ମିଂ, [ଅଜିତାତି ଭଗୱା]

ସତି ତେସଂ ନିୱାରଣଂ;

ସୋତାନଂ ସଂୱରଂ ବ୍ରୂମି, ପଞ୍ଞାଯେତେ ପିଧୀଯରେ।

ଯାନି ସୋତାନୀତି ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ଯା ଚ ପଞ୍ଞା ଯା ଚ ସତି ନିୱାରଣଂ ପିଧାନଞ୍ଚ, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି। ସଞ୍ଚେତନିଯଂ ସୁତ୍ତଂ ଦଳ୍ହନେମିଯାନାକାରୋ ଛହି ମାସେହି ନିଟ୍ଠିତୋ। ତତ୍ଥ ଯଂ କାଯଂ କାଯକମ୍ମଂ ସୱଙ୍କଂ ସଦୋସଂ ସକସାୱଂ ଯା ସୱଙ୍କତା ସଦୋସତା ସକସାୱତା, ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ଏୱଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ମନୋକମ୍ମଂ ଅୱଙ୍କଂ ଅଦୋସଂ ଅକସାୱଂ, ଯା ଅୱଙ୍କତା ଅଦୋସତା ଅକସାୱତା, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ଏୱଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ମନୋକମ୍ମଂ। ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ସମୁଦଯୋ ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସମୁଦଯୋ ଚ ନିରୋଧୋ ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ?

''ନିସ୍ସିତସ୍ସ ଚଲିତଂ, ଅନିସ୍ସିତସ୍ସ ଚଲିତଂ ନତ୍ଥି, ଚଲିତେ ଅସତି ପସ୍ସଦ୍ଧି, ପସ୍ସଦ୍ଧିଯା ସତି ନତି ନ ହୋତି, ନତିଯା ଅସତି [ଅସତିଯା (ପୀ।) ପସ୍ସ ଉଦା। ୭୪] ଆଗତିଗତି ନ ହୋତି, ଆଗତିଗତିଯା ଅସତି ଚୁତୂପପାତୋ ନ ହୋତି, ଚୁତୂପପାତେ ଅସତି ନେୱିଧ ନ ହୁରଂ ନ ଉଭଯମନ୍ତରେନ। ଏସେୱନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସା''ତି।

ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ନିସ୍ସଯା, ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ଯୋ ଚ ଅନିସ୍ସଯୋ, ଯା ଚ ଅନତି, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ଯା ଆଗତିଗତି ନ ହୋତି ଚୁତୂପପାତୋ ଚ ଯୋ ଏସେୱନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି, ଅଯଂ ନିରୋଧୋ। ଇମାନି ତୀଣି ସଚ୍ଚାନି। ଅନୁପଟ୍ଠିତକାଯଗତା ସତି…ପେ… ଯଂ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନଂ, ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ଏକାରସୌପନିସ୍ସଯା ୱିମୁତ୍ତିଯୋ ଯାୱ ଉପନିସ୍ସଯୌପସମ୍ପଦା ଉପଟ୍ଠିତକାଯଗତାସତିସ୍ସ ୱିହରତି। ସୀଲସଂୱରୋ ସୋସାନିଯୋ ହୋତି, ଯଞ୍ଚ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନଂ, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ଯା ଚ ୱିମୁତ୍ତି, ଅଯଂ ନିରୋଧୋ। ଇମାନି ତୀଣି ସଚ୍ଚାନି। ସମୁଦଯୋ ଚ ନିରୋଧୋ ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ।

୧୨। ତତ୍ଥ କତମୋ ନିରୋଧୋ ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ?

ସଯଂ କତେନ ସଚ୍ଚେନ, ତେନ ଅତ୍ତନା ଅଭିନିବ୍ବାନଗତୋ ୱିତିଣ୍ଣକଙ୍ଖୋ;

ୱିଭୱଞ୍ଚ ଝତ୍ୱା ଲୋକସ୍ମିଂ, ତାୱ ଖୀଣପୁନବ୍ଭୱୋ ସ ଭିକ୍ଖୁ।

ଯଂ ସଚ୍ଚେନ, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ଯଂ ଖୀଣପୁନବ୍ଭୱୋ, ଅଯଂ ନିରୋଧୋ। ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି। ପଞ୍ଚ ୱିମୁତ୍ତାଯତନାନି ସତ୍ଥା ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି ଅଞ୍ଞତରୋ ୱା ୱିଞ୍ଞୂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀତି ୱିତ୍ଥାରେନ କାତବ୍ବା। ତସ୍ସ ଅତ୍ଥପଟିସଂୱେଦିସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି, ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି, ଯାୱ ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିରଜ୍ଜତି, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ଯା ୱିମୁତ୍ତି, ଅଯଂ ନିରୋଧୋ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚ ୱିମୁତ୍ତାଯତନାନି ୱିତ୍ଥାରେନ। ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ନିରୋଧୋ ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ।

ଇମାନି ସାଧାରଣାନି ସୁତ୍ତାନି। ଇମେହି ସାଧାରଣେହି ସୁତ୍ତେହି ଯଥାନିକ୍ଖିତ୍ତେହି ପଟିୱେଧତୋ ଚ ଲକ୍ଖଣତୋ ଚ ଓତାରେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାନି ସୁତ୍ତାନି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବାନି ଅପରିହାଯନ୍ତେନ। ଗାଥାହି ଗାଥା ଅନୁମିନିତବ୍ବା, ବ୍ଯାକରଣେହି ବ୍ଯାକରଣଂ। ଇମେ ଚ ସାଧାରଣା ଦସ ପରିୱଟ୍ଟକା ଏକୋ ଚ ଚତୁକ୍କୋ ନିଦ୍ଦେସୋ ସାଧାରଣୋ। ଅଯଞ୍ଚ ପକିଣ୍ଣକନିଦ୍ଦେସୋ। ଏକଂ ପଞ୍ଚ ଛ ଚ ସୱେକଦେସୋ ସବ୍ବଂ। ଇମେ ଦ୍ୱେ ପରିୱଜ୍ଜନା ପୁରିମକା ଚ ଦସ। ଇମେ ଦ୍ୱାଦସ ପରିୱଟ୍ଟକା ସଚ୍ଚାନି। ଏତ୍ତାୱତା ସବ୍ବଂ ସୁତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ତଂ ବ୍ଯାକରଣଂ ୱା ଗାଥା ୱିଯ। ଇମେହି ଦ୍ୱାଦସହି ପରିୱଟ୍ଟକେହି ନ ଓତରିତୁଂ ଅପ୍ପମତ୍ତେନ ପରିଯେସିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା।

ତତ୍ଥାଯଂ ସଙ୍ଖେପୋ। ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ସତ୍ତହି ପଦେହି ସମୋସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି। କତରେହି ସତ୍ତହି? ଅପ୍ପିଯସମ୍ପଯୋଗୋ ଚ ପିଯୱିପ୍ପଯୋଗୋ ଚ, ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ। ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ନିସ୍ସଯା – କାଯୋ ଚ ଚିତ୍ତଞ୍ଚ । ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ''କାଯିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଚେତସିକଞ୍ଚେ''ତି, ନତ୍ଥି ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନ କାଯିକଂ ୱା ନ ଚେତସିକଂ, ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦ୍ୱୀହି ଦୁକ୍ଖେହି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ କାଯିକେନ ଚ ଚେତସିକେନ ଚ। ତୀହି ଦୁକ୍ଖତାହି ସଙ୍ଗହିତଂ ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖତାଯ ସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖତାଯ ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖତାଯ। ଇତି ତଂ ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତୀହି ଦୁକ୍ଖତାହି ସଙ୍ଗହିତଂ। ଇତି ଇଦଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ତିୱିଧଂ। ଦୁୱିଧଂ ଦୁକ୍ଖଂ କାଯିକଞ୍ଚ ଚେତସିକଞ୍ଚ। ଦୁୱିଧଂ ଅପ୍ପିଯସମ୍ପଯୋଗୋ ଚ ପିଯୱିପ୍ପଯୋଗୋ ଚ। ଇଦଂ ସତ୍ତୱିଧଂ ଦୁକ୍ଖଂ।

ତତ୍ଥ ତିୱିଧୋ ସମୁଦଯୋ ଅଚତୁକ୍କୋ ଅପଞ୍ଚମୋ। କତମୋ ତିୱିଧୋ? ତଣ୍ହା ଚ ଦିଟ୍ଠି ଚ କମ୍ମଂ। ତତ୍ଥ ତଣ୍ହା ଚ ଭୱସମୁଦଯୋ କମ୍ମଂ। ତଥା [ତତ୍ଥ (ପୀ।)] ନିବ୍ବତ୍ତସ୍ସ ହୀନପଣୀତତା [ହୀନପଣୀତତାଯ (ପୀ।)], ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ଇତି ଯାପି ଭୱଗତୀସୁ ହୀନତା ଚ ପଣୀତତା ଚ, ଯାପି ତୀହି ଦୁକ୍ଖତାହି ସଙ୍ଗହିତା, ଯୋପି ଦ୍ୱୀହି ମୂଲେହି ସମୁଦାନୀତୋ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନିୱୁତସ୍ସ ଭୱତଣ୍ହାସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ସୱିଞ୍ଞାଣକୋ କାଯୋ, ସୋପି ତୀହି ଦୁକ୍ଖତାହି ସଙ୍ଗହିତୋ।

ତଥା ୱିପଲ୍ଲାସତୋ ଦିଟ୍ଠିଭୱଗନ୍ତବ୍ବା। ସା ସତ୍ତୱିଧା ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା। ଏକୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ ତୀଣି ନିଦ୍ଦିସୀଯତି, ଚତ୍ତାରି ୱିପଲ୍ଲାସୱତ୍ଥୂନି। ତତ୍ଥ କତମୋ ଏକୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ? ଯୋ ୱିପରୀତଗ୍ଗାହୋ ପଟିକ୍କେପେନ, ଓତରଣଂ ଯଥା ''ଅନିଚ୍ଚେ ନିଚ୍ଚ''ମିତି ୱିପରୀତଂ ଗଣ୍ହାତି। ଏୱଂ ଚତ୍ତାରୋ ୱିପଲ୍ଲାସା। ଅଯମେକୋ ୱିପଲ୍ଲାସୀଯତି ସଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି ୱିପଲ୍ଲାସୱତ୍ଥୂନି ? କାଯୋ ୱେଦନା ଚିତ୍ତଂ ଧମ୍ମା। ଏୱଂ ୱିପଲ୍ଲାସଗତସ୍ସ ଅକୁସଲଞ୍ଚ ପୱଡ୍ଢେତି। ତତ୍ଥ ସଞ୍ଞାୱିପଲ୍ଲାସୋ ଦୋସଂ ଅକୁସଲମୂଲଂ ପୱଡ୍ଢେତି। ଚିତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସୋ ଲୋଭଂ ଅକୁସଲମୂଲଂ ପୱଡ୍ଢେତି। ଦିଟ୍ଠିୱିପଲ୍ଲାସୋ ମୋହଂ ଅକୁସଲମୂଲଂ ପୱଡ୍ଢେତି। ତତ୍ଥ ଦୋସସ୍ସ ଅକୁସଲମୂଲସ୍ସ ତୀଣି ମିଚ୍ଛତ୍ତାନି ଫଲଂ – ମିଚ୍ଛାୱାଚା ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତୋ ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱୋ; ଲୋଭସ୍ସ ଅକୁସଲମୂଲସ୍ସ ତୀଣି ମିଚ୍ଛତ୍ତାନି ଫଲଂ – ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୋ ମିଚ୍ଛାୱାଯାମୋ ମିଚ୍ଛାସମାଧି; ମୋହସ୍ସ ଅକୁସଲମୂଲସ୍ସ ଦ୍ୱେ ମିଚ୍ଛତ୍ତାନି ଫଲଂ – ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଚ ମିଚ୍ଛାସତି ଚ। ଏୱଂ ଅକୁସଲଂ ସହେତୁ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ୱିପଲ୍ଲାସା ଚ ପଚ୍ଚଯୋ, ଅକୁସଲମୂଲାନି ସହେତୂ ଏତେୟେୱ ପଟିପକ୍ଖେନ ଅନୂନା ଅନଧିକା ଦ୍ୱୀହି ପଚ୍ଚଯେହି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା। ନିରୋଧେ ଚ ମଗ୍ଗେ ଚ ୱିପଲ୍ଲାସମୁପାଦାଯ ପରତୋ [ପରିତୋ (ପୀ।)] ପଟିପକ୍ଖେନ ଚତସ୍ସୋ।

ତତ୍ଥିମା ଉଦ୍ଦାନଗାଥା

ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନିୱୁତୋ ଲୋକୋ, ଚିତ୍ତଂ ସଂଯୋଜନମ୍ପି;

ସା ପଚ୍ଛିନ୍ନଭୱତଣ୍ହା, ଦ୍ୱେମା ଚେୱ ୱିମୁତ୍ତିଯୋ।

କୁମ୍ଭୂପମଂ କାଯମିମଂ, ଯଂ ନ ତୁମ୍ହାକଂ ତଂ ପଜହ [ଜହା (ପୀ। କ।)];

ଯେ କେଚି ସୋକପରିଦେୱା, ତିମ୍ବରୁକୋ ଚ ସଯଂକତଂ।

ଦୁକ୍ଖଂ ଦିଟ୍ଠି ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ଯଞ୍ଚ ଗୋପାଲକୋପମଂ;

ସତି କାଯଗତା ମାହୁ, ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା।

ଆସା ପିହା ଚ ଅଭିନନ୍ଦନା ଚ, ଚତୁନ୍ନମନନୁବୋଧନା;

ଯାନି ସୋତାନି ଲୋକସ୍ମିଂ, ଦଳ୍ହଂ ନେମିଯାନାକାରୋ।

ଯଂ ନିସ୍ସିତସ୍ସ ଚଲିତଂ, ଅନୁପଟ୍ଠିତକାଯଗତାସତି;

ସଯଂ କତେନ ସଚ୍ଚେନ, ୱିମୁତ୍ତାଯତନେହି ଚ।

ପେଟକୋପଦେସେ ମହାକଚ୍ଚାଯନେନ ଭାସିତେ ପଠମଭୂମି ଅରିଯସଚ୍ଚପ୍ପକାସନା ନାତଂ ଜୀୱତା ଭଗୱତା ମାଦିସେନ ସମୁଦ୍ଦନେନ ତଥାଗତେନାତି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ସାସନପଟ୍ଠାନଦୁତିଯଭୂମି

୧୩। ତତ୍ଥ କତମଂ ସାସନପ୍ପଟ୍ଠାନଂ? ସଂକିଲେସଭାଗିଯଂ ସୁତ୍ତଂ, ୱାସନା ଭାଗିଯଂ ସୁତ୍ତଂ, ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଂ ସୁତ୍ତଂ, ଅସେକ୍ଖଭାଗିଯଂ ସୁତ୍ତଂ, ସଂକିଲେସଭାଗିଯଞ୍ଚ ୱାସନାଭାଗିଯଞ୍ଚ, ସଂକିଲେସଭାଗିଯଞ୍ଚ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଞ୍ଚ, ସଂକିଲେସଭାଗିଯଞ୍ଚ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଞ୍ଚ ଅସେକ୍ଖଭାଗିଯଞ୍ଚ, ୱାସନାଭାଗିଯଞ୍ଚ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଞ୍ଚ। ଆଣତ୍ତି, ଫଲଂ, ଉପାଯୋ, ଆଣତ୍ତି ଚ ଫଲଞ୍ଚ, ଫଲଞ୍ଚ ଉପାଯୋ ଚ, ଆଣତ୍ତି ଚ ଫଲଞ୍ଚ ଉପାଯୋ ଚ। ଅସ୍ସାଦୋ, ଆଦୀନୱୋ, ନିସ୍ସରଣଂ, ଅସ୍ସାଦୋ ଚ ଆଦୀନୱୋ ଚ, ଅସ୍ସାଦୋ ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ, ଆଦୀନୱୋ ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ, ଅସ୍ସାଦୋ ଚ ଆଦୀନୱୋ ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ। ଲୋକିକଂ, ଲୋକୁତ୍ତରଂ, ଲୋକିକଞ୍ଚ ଲୋକୁତ୍ତରଞ୍ଚ। କମ୍ମଂ, ୱିପାକୋ, କମ୍ମଞ୍ଚ ୱିପାକୋ ଚ। ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ, ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ, ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଞ୍ଚ ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଞ୍ଚ। ଞାଣଂ, ଞେଯ୍ୟଂ, ଞାଣଞ୍ଚ ଞେଯ୍ୟଞ୍ଚ। ଦସ୍ସନଂ, ଭାୱନା, ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ଭାୱନା ଚ। ୱିପାକକମ୍ମଂ, ନ ୱିପାକକମ୍ମଂ, ନେୱୱିପାକନୱିପାକକମ୍ମଂ । ସକୱଚନଂ, ପରୱଚନଂ, ସକୱଚନଞ୍ଚ ପରୱଚନଞ୍ଚ। ସତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନଂ, ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଂ, ସତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ। ଥୱୋ, ସକୱଚନାଧିଟ୍ଠାନଂ, ପରୱଚନାଧିଟ୍ଠାନଂ, ସକୱଚନାଧିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ପରୱଚନାଧିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ। କିରିଯଂ, ଫଲଂ, କିରିଯଞ୍ଚ ଫଲଞ୍ଚ। ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ଅନୁଞ୍ଞାତଞ୍ଚ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଞ୍ଚ। ଇମାନି ଛ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାନି।

୧୪। ତତ୍ଥ କତମଂ ସଂକିଲେସଭାଗିଯଂ ସୁତ୍ତଂ?

କାମନ୍ଧା ଜାଲସଞ୍ଛନ୍ନା, ତଣ୍ହାଛଦନଛାଦିତା;

ପମତ୍ତବନ୍ଧୁନା ବଦ୍ଧା, ମଚ୍ଛାୱ କୁମିନାମୁଖେ;

ଜରାମରଣମନ୍ୱେନ୍ତି, ୱଚ୍ଛୋ ଖୀରପକୋୱ [ଖୀରୂପକୋୱ (କ।) ପସ୍ସ ଉଦା। ୬୪] ମାତରଂ।

ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନୀୱରଣା।

ତତ୍ଥ କତମଂ ୱାସନାଭାଗିଯଂ ସୁତ୍ତଂ?

ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା, ମନୋସେଟ୍ଠା ମନୋମଯା;

ମନସା ଚେ ପସନ୍ନେନ, ଭାସତି ୱା କରୋତି ୱା;

ତତୋ ନଂ ସୁଖମନ୍ୱେତି, ଛାଯାୱ ଅନପାଯିନୀ।

ସଂଯୁତ୍ତକେ ସୁତ୍ତଂ।

ମହାନାମସ୍ସ ସକ୍କସ୍ସ ଇଦଂ ଭଗୱା ସକ୍କାନଂ କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନଗରେ ନଯୱିହାରେନ ସଦ୍ଧାସୀଲପରିଭାୱିତଂ ସୁତ୍ତଂ ଭାୱଞ୍ଞେନ ପରିଭାୱିତଂ ତଂ ନାମ ପଚ୍ଛିମେ କାଲେ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଂ ସୁତ୍ତଂ?

ଉଦ୍ଧଂ ଅଧୋ [ଉଦା। ୬୧] ସବ୍ବଧି ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ, ଅଯଂ ଅହସ୍ମୀତି ଅନାନୁପସ୍ସୀ;

ଏୱଂ ୱିମୁତ୍ତୋ ଉଦତାରି ଓଘଂ, ଅତିଣ୍ଣପୁବ୍ବଂ ଅପୁନବ୍ଭୱାଯ।

ସୀଲାନି ନୁ ଖୋ ଭୱନ୍ତି କିମତ୍ଥିଯାନି ଆନନ୍ଦୋ ପୁଚ୍ଛତି ସତ୍ଥାରଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଅସେକ୍ଖଭାଗିଯଂ ସୁତ୍ତଂ?

‘‘ଯସ୍ସ ସେଲୂପମଂ ଚିତ୍ତଂ, ଠିତଂ ନାନୁପକମ୍ପତି;

ୱିରତ୍ତଂ ରଜନୀଯେସୁ, କୋପନେଯ୍ୟେ [କୋପନୀଯେ (କ॰) ପସ୍ସ ଉଦା॰ ୩୪] ନ କୁପ୍ପତି;

ଯସ୍ସେୱଂ ଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ, କୁତୋ ତଂ ଦୁକ୍ଖମେସ୍ସତୀ’’ତି।

ସାରିପୁତ୍ତୋ ନାମ ଭଗୱା ଥେରଞ୍ଞତରୋ ସୋ ମଂ ଆସଜ୍ଜ ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜ ଚାରିକଂ ପକ୍କମତି, ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ବ୍ୟାକରଣଂ କାତବ୍ବଂ। ଯସ୍ସ ନୂନ ଭଗୱା କାଯଗତା ସତି ଅଭାୱିତା ଅସ୍ସ ଅବହୁଲୀକତା ୱିତ୍ଥାରେନ କାତବ୍ବଂ।

୧୫। ତତ୍ଥ କତମଂ ସଂକିଲେସଭାଗିଯଞ୍ଚ ୱାସନାଭାଗିଯଞ୍ଚ?

ଛନ୍ନମତିୱସ୍ସତି [ଉଦା॰ ୪୫], ୱିୱଟଂ ନାତିୱସ୍ସତି;

ତସ୍ମା ଛନ୍ନଂ ୱିୱରେଥ, ଏୱଂ ତଂ ନାତିୱସ୍ସତି।

ଛନ୍ନମତିୱସ୍ସତୀତି ସଂକିଲେସୋ। ୱିୱଟଂ ନାତିୱସ୍ସତୀତି ୱାସନା। ତମୋ ତମପରାଯନୋତି ୱିତ୍ଥାରେନ। ତତ୍ଥ ଯୋ ଚ ତମୋ ଯୋ ଚ ତମପରାଯନୋ, ଅଯଂ ସଂକିଲେସୋ। ଯୋ ଚ ଜୋତି ଯୋ ଚ ଜୋତିପରାଯନୋ, ଅଯଂ ୱାସନା।

ତତ୍ଥ କତମଂ ସଂକିଲେସଭାଗିଯଞ୍ଚ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ?

ନ ତଂ ଦଳ୍ହଂ ବନ୍ଧନମାହୁ ଧୀରା, ଯଦାଯସଂ ଦାରୁଜପବ୍ବଜଞ୍ଚ [ଦାରୁଜଂ ପବ୍ବଜଞ୍ଚ (ପୀ॰) ଧ॰ ପ॰ ୩୪୫; ସଂ॰ ନି॰ ୧।୧୨୧];

ସାରତ୍ତରତ୍ତା ମଣିକୁଣ୍ଡଲେସୁ, ପୁତ୍ତେସୁ ଦାରେସୁ ଚ ଯା ଅପେକ୍ଖା।

ନ ତଂ ଦଳ୍ହଂ ବନ୍ଧନମାହୁ ଧୀରା, ଯଦା ପୁତ୍ତେସୁ ଦାରେସୁ ଚ ଯା ଅପେକ୍ଖା, ଅଯଂ ସଂକିଲେସୋ। ଏତମ୍ପି ଛେତ୍ୱା ପରିବ୍ବଜନ୍ତି ଧୀରା ଅନପେକ୍ଖିନୋ ସବ୍ବକାମେ ପହାଯାତି, ଅଯଂ ନିବ୍ବେଧୋ। ଯଂ ଚେତଯିତଂ ପକପ୍ପିତଂ ଯା ଚ ନାମରୂପସ୍ସ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତି। ଇମେହି ଚତୂହି ପଦେହି ସଂକିଲେସୋ। ପଚ୍ଛିମକେହି ଚତୂହି ନିବ୍ବେଧୋ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ସଂକିଲେସଭାଗିଯଞ୍ଚ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଞ୍ଚ ଅସେକ୍ଖଭାଗିଯଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ?

ଅଯଂ ଲୋକୋ ସନ୍ତାପଜାତୋ, ଫସ୍ସପରେତୋ ରୋଗଂ [ରୋଦଂ (ପୀ॰) ପସ୍ସ ଉଦା॰ ୩୦] ୱଦତି ଅତ୍ତତୋ;

ଯେନ ଯେନ ହି ମଞ୍ଞନ୍ତି, ତତୋ ତଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞଥା।

ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୀ ଭୱସତ୍ତୋ ଲୋକୋ, ଭୱପରେତୋ ଭୱମେୱାଭିନନ୍ଦତି;

ଯଦଭିନନ୍ଦତି ତଂ ଭଯଂ, ଯସ୍ସ ଭାଯତି ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ;

ଭୱୱିପ୍ପହାନାଯ ଖୋ ପନିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି।

ଯେ ହି କେଚି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଭୱେନ ଭୱସ୍ସ ୱିପ୍ପମୋକ୍ଖମାହଂସୁ, ସବ୍ବେତେ ‘‘ଅୱିପ୍ପମୁତ୍ତା ଭୱସ୍ମା’’ତି ୱଦାମି। ଯେ ୱା ପନ କେଚି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ୱିଭୱେନ ଭୱସ୍ସ ନିସ୍ସରଣମାହଂସୁ, ସବ୍ବେତେ ‘‘ଅନିସ୍ସଟା ଭୱସ୍ମା’’ତି ୱଦାମି। ଉପଧିଂ ହି ପଟିଚ୍ଚ ଦୁକ୍ଖମିଦଂ ସମ୍ଭୋତି, ସବ୍ବୁପାଦାନକ୍ଖଯା ନତ୍ଥି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମ୍ଭୱୋ, ଲୋକମିମଂ ପସ୍ସ, ପୁଥୂ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ପରେତା ଭୂତା ଭୂତରତା ଭୱା ଅପରିମୁତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି ଭୱା ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ଥତାଯ ସବ୍ବେତେ ଭୱା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ୱିପରିଣାମଧମ୍ମାତି।

‘‘ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ, ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ;

ଭୱତଣ୍ହା ପହୀଯତି, ୱିଭୱଂ ନାଭିନନ୍ଦତି;

ସବ୍ବସୋ ତଣ୍ହାନଂ ଖଯା, ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନଂ।

‘‘ତସ୍ସ ନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ, ଅନୁପାଦା ପୁନବ୍ଭୱୋ ନ ହୋତି;

ଅଭିଭୂତୋ ମାରୋ ୱିଜିତସଙ୍ଗାମୋ, ଉପଚ୍ଚଗା ସବ୍ବଭୱାନି ତାଦୀ’’ତି।

ଅଯଂ ଲୋକୋ ସନ୍ତାପଜାତୋ ଯାୱ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଯଂ ତଣ୍ହା ସଂକିଲେସୋ।

ଯଂ ପୁନଗ୍ଗହଣଂ ଯେ ହି କେଚି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଭୱେନ ଭୱସ୍ସ ୱିମୋକ୍ଖମାହଂସୁ, ସବ୍ବେତେ ‘‘ଅୱିମୁତ୍ତା ଭୱସ୍ମା’’ତି ୱଦାମି। ଯେ ୱା ପନ କେଚି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ୱିଭୱେନ ଭୱସ୍ସ ନିସ୍ସରଣମାହଂସୁ ‘‘ଅନିସ୍ସଟା ଭୱସ୍ମା’’ତି ୱଦାମି। ଅଯଂ ଦିଟ୍ଠିସଂକିଲେସୋ, ତଂ ଦିଟ୍ଠିସଂକିଲେସୋ ଚ ତଣ୍ହାସଂକିଲେସୋ ଚ, ଉଭଯମେତଂ ସଂକିଲେସୋ। ଯଂ ପୁନଗ୍ଗହଣଂ ଭୱୱିପ୍ପହାନାଯ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି, ଯାୱ ସବ୍ବସୋ ଉପାଦାନକ୍ଖଯା ସମ୍ଭୱା, ଇଦଂ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଂ। ତସ୍ସ ନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଯାୱ ଉପଚ୍ଚଗା ସବ୍ବଭୱାନି ତାଦୀତି ଇଦଂ ଅସେକ୍ଖଭାଗିଯଂ। ଚତ୍ତାରୋ ପୁଗ୍ଗଲା ଅନୁସୋତଗାମୀ ସଂକିଲେସୋ ଠିତତ୍ତୋ ଚ ପଟିସୋତଗାମୀ ଚ ନିବ୍ବେଧୋ। ଥଲେ ତିଟ୍ଠତୀତି ଅସେକ୍ଖଭୂମି।

୧୬। ତତ୍ଥ କତମଂ ୱାସନାଭାଗିଯଞ୍ଚ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ?

‘‘ଦଦତୋ [ଉଦା। ୭୫; ଦୀ। ନି। ୨।୧୯୭] ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି, ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତି;

କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକଂ, ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସନିବ୍ବୁତୋ’’ତି।

‘‘ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି, ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତୀ’’ତି ୱାସନା। ‘‘କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକଂ, ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସନିବ୍ବୁତୋ’’ତି ନିବ୍ବେଧୋ।

ସୋତାନୁଗତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ୱଚସା ପରିଚିତେସୁ ମନସାନୁପେକ୍ଖିତେସୁ ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧେସୁ ପଞ୍ଚାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା। ଇଧେକଚ୍ଚସ୍ସ ବହୁସ୍ସୁତା ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି ଧାତା ଅପମୁଟ୍ଠା ୱଚସା ପରିଚିତା ମନସାନୁପେକ୍ଖିତା ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା, ସୋ ଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଘଟେନ୍ତୋ ୱାଯମନ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ୱିସେସଂ ପପ୍ପୋତି। ନୋ ଚେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ୱିସେସଂ ପପ୍ପୋତି, ଗିଲାନୋ ପପ୍ପୋତି। ନୋ ଚେ ଗିଲାନୋ ପପ୍ପୋତି, ମରଣକାଲସମଯେ ପପ୍ପୋତି। ନୋ ଚେ ମରଣକାଲସମଯେ ପପ୍ପୋତି, ଦେୱଭୂତୋ ପାପୁଣାତି। ନୋ ଚେ ଦେୱଭୂତୋ ପାପୁଣାତି, ତେନ ଧମ୍ମରାଗେନ ତାଯ ଧମ୍ମନନ୍ଦିଯା ପଚ୍ଚେକବୋଧିଂ ପାପୁଣାତି।

ତତ୍ଥାଯଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପାପୁଣାତି, ଅଯଂ ନିବ୍ବେଧୋ। ଯଂ ସମ୍ପରାଯେ ପଚ୍ଚେକବୋଧିଂ ପାପୁଣାତି, ଅଯଂ ୱାସନା। ଇମାନି ସୋଳସ ସୁତ୍ତାନି ସବ୍ବସାସନଂ ଅତିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଇମେହି ସୋଳସହି ସୁତ୍ତେହି ନୱୱିଧୋ ସୁତ୍ତନ୍ତୋ ୱିଭତ୍ତୋ ଭୱତି। ସୋ ଚ ପଞ୍ଞୱତୋ ନୋ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞସ୍ସ, ଯୁତ୍ତସ୍ସ ନୋ ଅଯୁତ୍ତସ୍ସ, ଅକମ୍ମସ୍ସ ୱିହାରିସ୍ସ ପକତିଯା ଲୋକେ ସଂକିଲେସୋ ଚରତି। ସୋ ସଂକିଲେସୋ ତିୱିଧୋ – ତଣ୍ହାସଂକିଲେସୋ ଦିଟ୍ଠିସଂକିଲେସୋ ଦୁଚ୍ଚରିତସଂକିଲେସୋ। ତତୋ ସଂକିଲେସତୋ ଉଟ୍ଠହନ୍ତୋ ସଂକିଲେସୋ ଧମ୍ମେସୁ ପତିଟ୍ଠହତି, ଲୋକିଯେସୁ ପତିଟ୍ଠହତୀତି। ତତ୍ଥାକୁସଲୋ ଦିଟ୍ଠତୋ ସଚେ ତଂ ସୀଲଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିଞ୍ଚ ପରାମସତି, ତସ୍ସ ସୋ ତଣ୍ହାସଂକିଲେସୋ ହୋତି। ସଚେ ପନସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ‘‘ଇମିନାହଂ ସୀଲେନ ୱା ୱତେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନ ୱା ଦେୱୋ ୱା ଭୱିସ୍ସଂ [ଭୱିସ୍ସାମି (ପୀ।)] ଦେୱଞ୍ଞତରୋ ୱା’’ତି ଯସ୍ସ ହୋତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, ଏତସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସଂକିଲେସୋ ଭୱତି। ସଚେ ପନ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ଅପରାମଟ୍ଠସ୍ସ ହି ସୀଲୱତଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ତଂ ସୀଲୱତୋ ଯୋନିସୋ ଗହିତଂ ଅୱିପ୍ପଟିସାରଂ ଜନେତି ଯାୱ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନଂ, ତଞ୍ଚ ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ କାଲଙ୍କତସ୍ସ ୱା ତମ୍ହିଯେୱ ୱା ପନ ଅପରାପରିଯାଯେନ ୱା, ଅଞ୍ଞେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଏୱଂ ସୁତଂ ‘‘ସୁଚରିତଂ ୱାସନାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ’’ତି ୱାସନାଭାଗିଯଂ ସୁତ୍ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ ସୀଲେସୁ ଠିତସ୍ସ ୱିନୀୱରଣଂ ଚିତ୍ତଂ, ତଂ ତତୋ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିପ୍ପହାନାଯ ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ସୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଟ୍ଠଂ ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣାତି; ଯଦି ୱା ସାସନନ୍ତରେ, ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣାତି, ଯଦି ୱା

ଏକାସନେ ଛ ଅଭିଞ୍ଞେ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ଅରିୟଧମ୍ମେ ପାପୁଣନ୍ତି ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ଚ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ଚ। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ, ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ନେୟ୍ୟୋ। ତତ୍ଥ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ ଦୁୱିଧୋ – କୋଚି ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟୋ କୋଚି ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିୟୋ। ତତ୍ଥ ନେୟ୍ୟୋପି ଦୁୱିଧୋ – କୋଚି ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟୋ କୋଚି ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିୟୋ। ତତ୍ଥ ଯୋ ଚ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିୟୋ, ଯୋ ଚ ନେୟ୍ୟୋ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟୋ, ଇମେ ପୁଗ୍ଗଲା ଅସମିନ୍ଦ୍ରିୟା ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଇମେ ପୁଗ୍ଗଲା ସମିନ୍ଦ୍ରିୟା ପରିହାୟନ୍ତି ଚ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁତୋ, ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁ ନେୟ୍ୟତୋ, ଇମେ ମଜ୍ଝିମା ଭୂମିଗତା ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁ ହୋତି। ଇମେ ତୟୋ ପୁଗ୍ଗଲା।

୧୭। ତତ୍ଥ ଚତୁତ୍ଥା ପନ ପଞ୍ଚମା ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁ ନେୟ୍ୟୋ ଚ, ତତ୍ଥ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଦସ୍ସନଭୂମିୟଂ ଠିତୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି, ଏକବୀଜୀ ହୋତି ପଠମୋ ସୋତାପନ୍ନୋ। ତତ୍ଥ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଦସ୍ସନଭୂମିୟଂ ଠିତୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି, କୋଲଂକୋଲୋ ଚ ହୋତି ଦୁତିୟୋ ସୋତାପନ୍ନୋ । ତତ୍ଥ ନେୟ୍ୟୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଦସ୍ସନଭୂମିୟଂ ଠିତୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି, ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ ଚ ହୋତି , ଅୟଂ ତତିୟୋ ସୋତାପନ୍ନୋ। ଇମେ ତୟୋ ପୁଗ୍ଗଲା ଇନ୍ଦ୍ରିୟୱେମତ୍ତତାୟ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ଠିତା।

ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ ଏକବୀଜୀ ହୋତି, ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁ କୋଲଂକୋଲୋ ହୋତି, ନେୟ୍ୟୋ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ ହୋତି। ଇଦଂ ନିବ୍ବେଧଭାଗିୟଂ ସୁତ୍ତଂ। ସଚେ ପନ ତଦୁତ୍ତରି ୱାୟମତି, ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଟ୍ଠଂ ନିବ୍ବାନଂ ପାପୁଣାତି। ତତ୍ଥ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯୋ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟୋ, ତେ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ହୋନ୍ତି – ଅନାଗାମିଫଲଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାୟୀ ଚ ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାୟୀ ଚ। ତତ୍ଥ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯୋ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟୋ, ତେ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ହୋନ୍ତି – ଅନାଗାମିଫଲଂ ପାପୁଣନ୍ତି ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାୟୀ ଚ ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାୟୀ ଚ। ତତ୍ଥ ନେୟ୍ୟୋ ଅନାଗାମିଫଲଂ ପାପୁଣନ୍ତୋ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ ହୋତି, ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ ଚ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁ ଚ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟନାନତ୍ତେନ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାୟୀ ହୋତି, ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ ହୋତି। ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ ଚ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁ ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିୟନାନତ୍ତେନ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାୟୀ ହୋତି, ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାୟୀ ହୋତି, ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାୟୀ ହୋତି। ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାୟୀ ହୋତି, ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାୟୀ ହୋତି, ନେୟ୍ୟୋ ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାୟୀ ହୋତି, ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାୟୀ ହୋତି। ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାୟୀ ହୋତି, ନେୟ୍ୟୋ ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ ହୋତି। ଇତି ପଞ୍ଚ ଅନାଗାମିନୋ, ଛଟ୍ଠୋ ସକଦାଗାମୀ, ତୟୋ ଚ ସୋତାପନ୍ନାତି ଇମେ ନୱ ସେକ୍ଖା।

ତତ୍ଥ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣନ୍ତୋ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ହୋନ୍ତି ଉଭତୋଭାଗୱିମୁତ୍ତୋ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣନ୍ତୋ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ହୋନ୍ତି, ଠିତକପ୍ପୀ [ଠିତକପ୍ପି (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ପୁ। ପ। ୧୭] ଚ ପଟିୱେଧନଭାୱୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ସୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣନ୍ତୋ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ହୋନ୍ତି ଚେତନାଭବ୍ବୋ ଚ ରକ୍ଖଣାଭବ୍ବୋ ଚ। ତତ୍ଥ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣନ୍ତୋ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ହୋନ୍ତି, ସଚେ ଚେତେତି ନ ପରିନିବ୍ବାୟୀ, ନୋ ଚେ ଚେତେତି ପରିନିବ୍ବାୟୀତି। ସଚେ ଅନୁରକ୍ଖତି ନ ପରିନିବ୍ବାୟୀ, ନୋ ଚେ ଅନୁରକ୍ଖତି ପରିନିବ୍ବାୟୀତି। ତତ୍ଥ ନେୟ୍ୟୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତୋ ପରିହାନଧମ୍ମୋ ହୋତି କମ୍ମନିୟତୋ ୱା ସମସୀସି ୱା, ଇମେ ନୱ ଅରହନ୍ତୋ ଇଦଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ସୁତ୍ତଂ ସଂକିଲେସଭାଗିୟଂ ଅସେକ୍ଖଭାଗିୟଂ। ଇମେସୁ ପୁଗ୍ଗଲେସୁ ତଥାଗତସ୍ସ ଦସୱିଧଂ ବଲଂ ପୱତ୍ତତି।

୧୮। କତମଂ ଦସୱିଧଂ? ଇଧ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିତେ ଧମ୍ମଚକ୍କେ ମହେସକ୍ଖା ଦେୱପୁତ୍ତା ଯାଚନାୟ ଅଭିଯାତା [ଅତିଯାତା (ପୀ। କ।)] ହୋନ୍ତି ''ଦେସେତୁ ସୁଗତୋ ଧମ୍ମ''ନ୍ତି। ସୋ ଅନୁତ୍ତରେନ ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁନା ୱୋଲୋକେନ୍ତୋ ଅଦ୍ଦସାସି ସତ୍ତାନଂ ତୟୋ ରାସୀନଂ ସମ୍ମତ୍ତନିୟତୋ ମିଚ୍ଛତ୍ତନିୟତୋ ଅନିୟତୋ। ତତ୍ଥ ସମ୍ମତ୍ତନିୟତୋ ରାସି ମିଚ୍ଛାସତିଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଅସକ୍ଖୁକୋ ପରିନିବ୍ବାୟେୟ୍ୟାତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି, ସମାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତତ୍ଥ ମିଚ୍ଛତ୍ତନିୟତୋ ରାସି ଅରିୟସମାପତ୍ତିଂ ପଟିପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଅନରିୟମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତିଂ ପଟିପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତତ୍ଥ ଅନିୟତୋ ରାସି ସମ୍ମାପଟିପଜ୍ଜମାନଂ ସମ୍ମତ୍ତନିୟତରାସିଂ ଗମିସ୍ସତୀତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ମିଚ୍ଛାପଟିପଜ୍ଜମାନୋ ସମ୍ମତ୍ତନିୟତରାସିଂ ଗମିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ସମ୍ମାପଟିପଜ୍ଜମାନଂ ସମ୍ମତ୍ତନିୟତରାସିଂ ଗମିସ୍ସତୀତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ମିଚ୍ଛାପଟିପଜ୍ଜମାନଂ ମିଚ୍ଛତ୍ତନିୟତରାସିଂ ଗମିସ୍ସତୀତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଇମେ ତୟୋ ଅନୁତ୍ତରେନ ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁନା ୱୋଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ମେ ସତୋ ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧାତି ଏତ୍ତୱତା ମଂ କୋଚି ସହଧମ୍ମେନ ପଟିଚୋଦିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି, ୱୀତରାଗସ୍ସ ତେ ପଟିଜାନତୋ ଅଖୀଣାସୱତାୟ ସହଧମ୍ମେନ କୋଚି ପଟିଚୋଦିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଯତୋ ପନ ଇମସ୍ସ ଅନିୟତସ୍ସ ରାସିସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନା, ସା ନ ଦିସ୍ସତି ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମାଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟାୟାତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି, ତଥା ୱଦିତୋ ଯଂ ପନ ମେ ଅନିୟତରାସି ସାୱକୋ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ୱିସେସଂ ନ ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି।

୧୯। ଯଂ ଖୋ ମୁନି ନାନପ୍ପକାରସ୍ସ ନାନାନିରୁତ୍ତିଯୋ ଦେୱନାଗଯକ୍ଖାନଂ ଦମେତି ଧମ୍ମେ ୱୱତ୍ଥାନେନ ୱତ୍ୱା କାରଣତୋ ଅଞ୍ଞଂ ପାରଂ ଗମିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଧମ୍ମପଟିସମ୍ଭିଦା। ଯତୋ ପନିମା ନିରୁତ୍ତିତୋ ସତ୍ତ ସତ୍ତ ନିରୁତ୍ତିଯୋ ନାଭିସମ୍ଭୁନେଯ୍ଯାତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦା। ନିରୁତ୍ତି ଖୋ ପନ ଅଭିସମଗ୍ଗରତାନଂ ସାୱକାନଂ ତମତ୍ଥମୱିଞ୍ଞାପଯେତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା । ମହେସକ୍ଖା ଦେୱପୁତ୍ତା ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ହେ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ । କାଯିକେନ ୱା ମାନସିକେନ ୱା ପରିପୀଳଇତସ୍ସ ହତ୍ଥକୁଣୀତି ୱା ପାଦେ ୱା ଖଞ୍ଜେ ଦନ୍ଧସ୍ସ [ଦନ୍ତସ୍ସ (ପୀ। କ।)] ସୋ ଅତ୍ଥୋ ନ ପରିଭାଜିଯତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦା। ଯମ୍ହି ତଂ ତେସଂ ହୋତି ତମ୍ହି ଅସନ୍ତଂ ଭୱତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଯଂ ହି ନାସଂ ତେସଂ ନ ଭୱତି, ତମ୍ହି ନାସଂ ତେସଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ସମୁଦଯସ୍ସ ନିରୋଧାଯ ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥା। ମାରୋ ୱା ଇନ୍ଦୋ ୱା ବ୍ରହ୍ମା ୱା ତଥାଗତୋ ୱା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ୱା ସୋ ୱତ ନାମ ମାତୁଗାମୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି, ପୁରିସୋ ଅସ୍ସ ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଇତିସ୍ସ ଏୱରୂପଂ ବଲଂ ଏୱରୂପଂ ଞାଣଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଠାନାଟ୍ଠାନଞାଣଂ ପଠମଂ ତଥାଗତବଲଂ ତଂ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ। ତୀହି ରାସୀହି ଚତୂହି ୱେସାରଜ୍ଜେହି ଚତୂହି ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦସ୍ସ ପୱତ୍ତିଯଂ ନିୱତ୍ତିଯଂ ଭାଗିଯଞ୍ଚ। କୁସଲଂ କୁସଲୱିପାକେସୁ ଚ ଉପପଜ୍ଜତି ଯଞ୍ଚ ଇତ୍ଥିପୁରିସାନଂ। ଇଦଂ ପଠମଂ ବଲଂ ତଥାଗତୋ ଏୱଂ ଜାନାତି।

ଯେସଂ ପନ ସମ୍ମତ୍ତନିଯତୋ ରାସି, ନାଯଂ ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନୀ ପଟିପଦା, ନିବ୍ବାନଗାମିନୀଯେୱାଯଂ ପଟିପଦା। ତତ୍ଥ ଯିଯା ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯତୋ ରାସି, ଏସାପି ନ ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନୀ ପଟିପଦା। ସକ୍କାଯସମୁଦଯଗାମିନୀଯେୱାଯଂ ପଟିପଦା ହୋତୁ, ଅଯଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପଟିପତ୍ତିଯା ଠିତୋ ଗଚ୍ଛତି ନିବ୍ବାନଂ, ଗଚ୍ଛତି ଅପାଯଂ, ଗଚ୍ଛତି ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ। ଯଂ ଯଂ ୱା ପଟିପଦଂ ପଟିପଜ୍ଜେଯ୍ଯ ସବ୍ବତ୍ଥ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ଅଯଂ ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନୀ ପଟିପଦା। ଯଂ ଏତ୍ଥ ଞାଣଂ ଯଥାଭୂତଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନୀ ପଟିପଦାଞାଣଂ ଦୁତିଯଂ ତଥାଗତବଲଂ।

ସା ଖୋ ପନାଯଂ ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନୀ ପଟିପଦା ନାନାଧିମୁତ୍ତା କେଚି କାମେସୁ କେଚି ଦୁକ୍କରକାରିଯଂ କେଚି ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା କେଚି ସଂସାରେନ ସୁଦ୍ଧିଂ ପଚ୍ଚେନ୍ତି କେଚି ଅନଜ୍ଝାଭାୱନାତି। ତେନ ତେନ ଚରିତେନ ୱିନିବନ୍ଧାନଂ ସତ୍ତାନଂ ଯଂ ଞାଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନାନାଗତଂ ଲୋକସ୍ସ ଅନେକାଧିମୁତ୍ତଗତଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଇଦଂ ତତିଯଂ ତଥାଗତବଲଂ।

ତତ୍ଥ ସତ୍ତାନଂ ଅଧିମୁତ୍ତା ଭୱନ୍ତି ଆସେୱନ୍ତି ଭାୱେନ୍ତି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତି। ତେସଂ କମ୍ମୁପସଯାନଂ ତଦାଧିମୁତ୍ତାନଂ। ସା ଚେୱ ଧାତୁ ସଂୱହତି। କତରା ପନେସା ଧାତୁ ନେକ୍ଖମ୍ମଧାତୁ ବଲଧାତୁ କାଚି ସମ୍ମତ୍ତି କାଚି ମିଚ୍ଛତ୍ତଞ୍ଚ ଧାତୁ ଅଧିମୁତ୍ତା ଭୱନ୍ତି। ଅଞ୍ଞତରା ଉତ୍ତରି ନ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି। ତେ ତଦେୱଟ୍ଠାନଂ ମଯା ଜରାମରଣସ୍ସ ଅଭିନିୱିସ୍ସ ୱୋହରନ୍ତି ''ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ''ନ୍ତି। ଯଥା ଭଗୱା ସକ୍କସ୍ସ ଦେୱାନମିନ୍ଦସ୍ସ ଭାସିତଂ। ଯଂ ତତ୍ଥ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣଂ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଚତୁତ୍ଥଂ ତଥାଗତବଲଂ।

ତତ୍ଥ ଯଂଯେୱ ଧାତୁ [ଯଂ ଯଦେୱ ଧାତୁଂ (କ।)] ସେଟ୍ଠନ୍ତି ତଂ ତଂ କାଯେନ ଚ ୱାଚାଯ ଚ ଆରମ୍ଭନ୍ତି ଚେତସିକୋ। ଆରମ୍ଭୋ ଚେତନା କମ୍ମଂ କାଯିକା ୱାଚସିକା ଆରମ୍ଭୋ ଚେତସିକତ୍ତା କମ୍ମନ୍ତରଂ ତଥାଗତୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି ''ଇମିନା ସତ୍ତେନ ଏୱଂ ଧାତୁକେନ ଏୱରୂପଂ କମ୍ମଂ କତଂ, ତଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଇମିନା ହେତୁନା ତସ୍ସ ଏୱରୂପୋ ୱିପାକୋ ୱିପଚ୍ଚତି ଏତରହି ୱିପଚ୍ଚିସ୍ସତି ୱା ଅନାଗତମଦ୍ଧାନ''ନ୍ତି। ଏୱଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମଦ୍ଧାନଂ ପଜାନାତି ''ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଏୱଂଧାତୁକୋ ଇଦଂ କମ୍ମଂ କରୋତି''। ତଣ୍ହାଯ ଚ ଦିଟ୍ଠିଯା ଚ ଇମିନା ହେତୁନା ନ ତସ୍ସ ୱିପାକୋ ଦିଟ୍ଠେୱେୱ ଧମ୍ମେ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତି, ଉପପଜ୍ଜେ ୱା''ତି ଅପରମ୍ହି ୱା ପରିଯାଯେ ଏୱଂ ପଜାନାତି ''ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଏୱରୂପଂ କମ୍ମଂ କରିସ୍ସତି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ, ଇମିନା ହେତୁନା ତସ୍ସ ଏୱରୂପୋ ୱିପାକୋ ନିବ୍ବତ୍ତିସ୍ସତି, ଇମିନା ହେତୁନା ଯାନି ଚତ୍ତାରି କମ୍ମଟ୍ଠାନାନି ଇଦଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସୁଖଂ ଆଯତିଂ ଚ ସୁଖୱିପାକଂ'' …ପେ… ଇତି ଅଯଂ ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କମ୍ମସମାଦାନାନଂ ହେତୁସୋ ଠାନସୋ ୱିପାକୱେମତ୍ତତଂ ପଜାନାତି ଉଚ୍ଚାୱଚା ହୀନପଣୀତତା, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି କମ୍ମୱିପାକଞାଣଂ ପଞ୍ଚମଂ ତଥାଗତବଲଂ।

ତଥା ସତ୍ତା ଯଂ ୱା କମ୍ମସମାଦାନଂ ସମାଦିଯନ୍ତା ତତ୍ଥ ଏୱଂ ପଜାନାତି ଇମସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ କମ୍ମାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ରାଗଚରିତସ୍ସ ନେକ୍ଖମ୍ମଧାତୁନଂ ପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ସ ରାଗାନୁଗତେ ସୁଞ୍ଞମାନସ୍ସ ପଠମଂ ଝାନଂ ସଂକିଲିସ୍ସତି, ସଚେ ପୁନ ଉତ୍ତରି ୱାଯାମତୋ ଝାନୱୋଦାନଗତେ ମାନସେ ୱିସେସଭାଗିଯଂ ପଟିପଦଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜିଯତି। ତସ୍ସ ହି ଝାନଭାଗିଯଂଯେୱ ପଠମଜ୍ଝାନେ ଠିତସ୍ସ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ୱୋଦାନଂ ଗଚ୍ଛତି, ତତିଯଞ୍ଚ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତୁକାମସ୍ସ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦାଯ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ସ ସା ପୀତି ଅୱିସେସଭାଗିଯଂ ତତିଯଂ ଝାନଂ ଆଦିସ୍ସ ତିଟ୍ଠତି। ସଚେ ତସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ତଥାଗତସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ୱୋଦାନଂ ଗଚ୍ଛତିଯେୱ, ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ହାନଭାଗିଯା ଧମ୍ମା, ତେ ଚ ଧମ୍ମା ଯତ୍ଥ ପଜାଯନ୍ତି ଯେହି ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ୱୋଦାନଂ ଦିସ୍ସତି। ଏୱଂ ଅଜ୍ଝାସଯସମାପତ୍ତିଯା ଯା ଚତସ୍ସୋ ସମାପତ୍ତିଯୋ ତୀଣି ୱିମୋକ୍ଖମୁଖାନି ଅଟ୍ଠ ୱିମୋକ୍ଖଝାନାନୀତି ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ୱିମୋକ୍ଖାତି। ଅଟ୍ଠ ଚ ୱିମୋକ୍ଖା ତୀଣି ଚ ୱିମୋକ୍ଖମୁଖାନି। ସମାଧୀତି ଚତ୍ତାରୋ ସମାଧୀ – ଛନ୍ଦସମାଧି ୱୀରିଯସମାଧି ଚିତ୍ତସମାଧି

ୱୀମଂସାସମାଧୀତି। ସମାପତ୍ତିଯୋ ଚତସ୍ସୋ ଅଞ୍ଝାସଯସମାପତ୍ତିଯୋ ଇତି ଇମେସଂ ଝାନାନଂ ୱିମୋକ୍ଖସମାପତ୍ତୀତି ଏୱରୂପୋ ସଂକିଲେସୋ ରାଗଚରିତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ। ଏୱଂ ଦୋସଚରିତସ୍ସ। ମୋହଚରିତସ୍ସ। ରାଗଚରିତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଏୱରୂପଂ ୱୋଦାନଂ ଇତି ଯଂ ଏତ୍ଥ ଞାଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅସାଧାରଣଂ ସଵସତ୍ତେହି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଛଟ୍ଠଂ ତଥାଗତବଲଂ।

ତତ୍ଥ ତଥାଗତୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି ଲୋକିକା ଧମ୍ମା ଲୋକୁତ୍ତରା ଧମ୍ମା ଭାୱନାଭାଗିଯଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନାମଂ ଲଭନ୍ତି। ଆଧିପତେଯ୍ୟଭୂମିଂ ଉପାଦାଯ ବଲଂ ନାମଂ ଲଭନ୍ତି ଥାମଗତଂ ମନୋ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତଂ ଉପାଦାଯ। ୱୀରିଯଂ ନାମଂ ଲଭନ୍ତି ଆରମ୍ଭଧାତୁଂ ଉପାଦାଯ। ଇତିସ୍ସ ଦେୱ ଏୱରୂପଂ ଞାଣଂ ଇମେହି ଚ ଧମ୍ମେହି ଇମେ ପୁଗ୍ଗଲା ସମନ୍ନାଗତାତିପି ଧମ୍ମଦେସନଂ ଅକାସି। ଆକାରତୋ ଚ ୱୋକାରତୋ ଚ ଆସଯଞ୍ଝାସଯସ୍ସ ଅଧିମୁତ୍ତିସମନ୍ନାଗତାନଂ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଲୱୀରିଯୱେମତ୍ତଂ ଞାଣଂ ସତ୍ତମଂ ତଥାଗତବଲଂ।

ତତ୍ଥ ଚ ତଥାଗତୋ ଲୋକାଦୀସୁ ଚ ଭୂମୀସୁ ସଂଯୋଜନାନଞ୍ଚ ସେକ୍ଖାନଂ ଦ୍ୱୀହି ବଲେହି ଗତିଂ ପଜାନାତି, ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଯା ଅତୀତେ ସଂସାରେ ଏତରହି ଚ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ଚୁତୂପପାତଂ ଇତି ଇମାନି ଦ୍ୱେ ବଲାନି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁତୋ ଅଭିନୀହିତାନି। ସୋ ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଦିବ୍ବସ୍ସ ଚକ୍ଖୁନୋ ଗୋଚରୋ ସୋ ଏତରହି ସତି ଗୋଚରୋ ଇତି ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରେସଂ ଚ ପୁବ୍ବେନିୱାସଞାଣଂ ଅନେକୱିଧଂ ନାନପ୍ପକାରକଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମଦ୍ଧାନଂ ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ଇମାନି ଦ୍ୱେ ତଥାଗତବଲାନି, ଅଟ୍ଠମଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସୋ, ନୱମଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ।

ପୁନ ଚପରଂ ତଥାଗତୋ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଝାନଂ ୱୋଦାନଂ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଂ ପଜାନାତି ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଇମିନା ମଗ୍ଗେନ ଇମାଯ ପଟିପଦାଯ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀତି ଇତି ଅତ୍ତନୋ ଚ ଆସୱାନଂ ଖଯଂ ଞାଣଂ ଦିଟ୍ଠେକଟ୍ଠାନଂ ଚତୁଭୂମିମୁପାଦାଯ ଯାୱ ନୱନ୍ନଂ ଅରହନ୍ତାନଂ ଆସୱକ୍ଖଯୋ ଓଧିସୋ ସେକ୍ଖାନଂ ଅନୋଧିସୋ ଅରହନ୍ତାନଂ। ତତ୍ଥ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଦ୍ୱୀହି ଆସୱେହି ଅନାସୱା କାମାସୱେନ ଚ ଭୱାସୱେନ ଚ, ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତି ଦ୍ୱୀହି ଆସୱେହି ଅନାସୱା ଦିଟ୍ଠାସୱେନ ଚ ଅୱିଜ୍ଜାସୱେନ ଚ, ଇମାସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିମୁତ୍ତୀନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଆସୱକ୍ଖଯେ ଞାଣଂ। ଦସମଂ ତଥାଗତବଲଂ।

୨୦। ଇମେସୁ ଦସସୁ ବଲେସୁ ଠିତୋ ତଥାଗତୋ ପଞ୍ଚୱିଧଂ ସାସନଂ ଦେସେତି ସଂକିଲେସଭାଗିଯଂ ୱାସନାଭାଗିଯଂ ଦସ୍ସନଭାଗିଯଂ ଭାୱନାଭାଗିଯଂ ଅସେକ୍ଖଭାଗିଯଂ। ତତ୍ଥ ଯୋ ତଣ୍ହାସଂକିଲେସୋ, ଇମସ୍ସ ଅଲୋଭୋ ନିସ୍ସରଣଂ। ଯୋ ଦିଟ୍ଠିସଂକିଲେସୋ, ଇମସ୍ସ ଅମୋହୋ ନିସ୍ସରଣଂ। ଯୋ ଦୁଚ୍ଚରିତସଂକିଲେସୋ, ଇମସ୍ସ ତୀଣି କୁସଲାନି ନିସ୍ସରଣଂ। କିଂ ନିଦାନଂ? ତୀଣି ଇମାନି [ତୀଣି ହି ଇମାନି (ପୀ।)] ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତାନି – ଅଭିଜ୍ଝା ବ୍ୟାପାଦୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି। ତତ୍ଥ ଅଭିଜ୍ଝା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ କାଯକମ୍ମଂ ଉପଟ୍ଠପେତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ସବ୍ବଞ୍ଚ ତଦୁପନିବଦ୍ଧଂ ୱାଚାକମ୍ମଂ ଉପଟ୍ଠପେତି, ମୁସାୱାଦଞ୍ଚ ସବ୍ବୱିତଥଂ ସବ୍ବଂ ୱାଚମଭାୱଂ ସବ୍ବମକ୍ଖଂ ପଲାସଂ ଅଭିଜ୍ଝା ଅକୁସଲମୂଲନ୍ତି, ସୁଚରିତେ ସୁଚରିତଂ ମୁସାୱାଦା ଅଦିନ୍ନାଦାନା ଅଭିଜ୍ଝାଯ ଚେତନା, ତତ୍ଥ ବ୍ୟାପାଦୋ ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ କାଯକମ୍ମଂ ଉପଟ୍ଠପେତି, ପାଣାତିପାତଂ ସବ୍ବଞ୍ଚ ମେତଂ ଆକଡ୍ଢନଂ ପରିକଡ୍ଢନଂ ନିବଦ୍ଧଂ ରୋଚନଂ ୱାଚାକମ୍ମଂ ଉପଟ୍ଠପେତି, ପିସୁଣୱାଚଂ ଫରୁସୱାଚଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଞ୍ଚ ଅଭିଜ୍ଝଂ ବ୍ୟାପାଦଂ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ପଯୋଜେତି, ତସ୍ସ ଯୋ କୋଚି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ଚାଗୋ ରାଗଜୋ ୱା ଦୋସଜୋ ୱା ସବ୍ବସୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ଭୂତୋ ଇମିନା କାରଣେନ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ଉପଟ୍ଠପେତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ଉପଟ୍ଠପେତି ସମ୍ଫପ୍ପଲାପଂ। ଇମାନି ତୀଣି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ଅକୁସଲମୂଲାନି।

ଯା ଅଭିଜ୍ଝା, ସୋ ଲୋଭୋ। ଯୋ ବ୍ୟାପାଦୋ, ସୋ ଦୋସୋ। ଯା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି, ସୋ ମୋହୋ। ତାନି ଅଟ୍ଠ ମିଚ୍ଛତ୍ତାନି ଉପଟ୍ଠପେନ୍ତି। ତେସୁ ଗହିତେସୁ ତୀସୁ ଅକୁସଲମୂଲେସୁ ଦସୱିଧଂ ଅକୁସଲମୂଲଂ ପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ତିୱିଧସ୍ସ ଦୁଚ୍ଚରିତସଂକିଲେସସ୍ସ ୱାସନାଭାଗିଯଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ ନିସ୍ସରଣଂ। ତତ୍ଥ ଯୋ ବହୁସିତୋ ନିଦ୍ଦେସୋ ଯଥା ଲୋଭୋ ଦୋସୋ ମୋହୋପି, ତତ୍ଥ ଅସିତୁଂ ଏତ୍ଥ ଲୋଭୋ ଉସ୍ସଦୋ ତେନ କାରଣେନ ତେସୁ ୱା ଧମ୍ମେସୁ ଲୋଭୋ ପଞ୍ଞପିଯତି। ତତ୍ଥାଯଂ ମୋହୋ ଅକୁସଲଂ ମୋହୋ ଅଯଂ ଅୱିଜ୍ଜା, ସା ଚତୁବ୍ବିଧା ରୂପେ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠା, ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ରୂପୱନ୍ତଂ ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ। ତତ୍ଥ କତମଂ ପଦଂ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା ଉଚ୍ଛେଦଂ ୱଦତି ‘‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀର’’ନ୍ତି ନତ୍ଥିକଦିଟ୍ଠି ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନଦିଟ୍ଠି ଚ ଅଞ୍ଞୋ ଚ କରୋତି, ଅଞ୍ଞୋ ପଟିସଂୱେଦିଯତି। ପଚ୍ଛିମସଟ୍ଠିକପ୍ପାନଂ ତୀଣି ପଦାନି ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା ସସ୍ସତଂ ଭଜନ୍ତି ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀର’’ନ୍ତି ଅକିରିଯଞ୍ଚ ତଂ ଦୁକ୍ଖମିଚ୍ଛତୋ ଅହେତୁକା ଚ ପତନ୍ତି ଅନଞ୍ଝାଭାୱୋ ଚ କମ୍ମାନଂ ସବ୍ବଞ୍ଚ ମାନଯି [ମାନତି (ପୀ।)]। ତତ୍ଥ ‘‘ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ’’ନ୍ତି ସଂସାରେନ ସୁଦ୍ଧି ଆଜୀୱକା ଛଠଆସୀତି ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ଯଥାରୂପେ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା ଚତୁୱତ୍ଥୁକା, ଏୱଂ ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ୱୀସତିୱତ୍ଥୁକା ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା ସସ୍ସତଂ ଭଜତି। ଅଞ୍ଞାଜୀୱକା ଚ ସସ୍ସତୱାଦିକେ ଚ ସୀଲବ୍ବତଂ ଭଜନ୍ତି ପରାମସନ୍ତି ଇମିନା ଭୱିସ୍ସାମି ଦେୱୋ ୱା ଦେୱଞ୍ଞତରୋ ୱା, ଅଯଂ ସୀଲବ୍ବତପରାମାସୋ। ତତ୍ଥ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା ସୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ‘‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀର’’ମିତି ତଂ କଙ୍ଖତି ୱିଚିକିଚ୍ଛତି ନାଧିମୁଚ୍ଚତି ନାଭିପ୍ପସୀଦତି ପୁବ୍ବନ୍ତେ ଅପରନ୍ତେ ପୁବ୍ବନ୍ତାପରନ୍ତେ…ପେ… ଇତି ୱାସନାଭାଗିଯେସୁ

ଠିତସ୍ସ ଅଯଂ ଉପକ୍କିଲେସୋ।

୨୧। ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯେନ ସଦ୍ଧଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛିତଂ ପଜହତି, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯେନ ଉଦଯବ୍ବଯଂ ପସ୍ସତି, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯେନ ଚିତ୍ତଂ ଏକୋଦି କରୋତି ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯେନ ଆରଭତି। ସୋ ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେ ନିରତୋ ଅନନ୍ତରିଯଂ ସମାଧିଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ସୁଦ୍ଧେହି ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯତାଯ ଅନନ୍ତରିଯଂ ସମାଧିଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ସୋ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ସଚ୍ଚାନି ଇଦଂ ଦସ୍ସନଭାଗିଯଂ ସୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ତୀଣି ସଂଯୋଜନାନି ଦସ୍ସନପହାତବ୍ବାନି ସକ୍କେନ ସଙ୍ଗଂ ପହୀନାନି ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲକତାନି। ତତ୍ଥ ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି ଭାୱନାପହାତବ୍ବାନି ଉପରିକ୍କିତ୍ତାନି ଛ ଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତେନ୍ତି। ତତ୍ଥ ତେସୁ ଅଭିଜ୍ଝାଯ ଚ ବ୍ୟାପାଦେସୁ ତନୁକତେସୁ ଛ ଭୱା ପରିକ୍ଖଯା ମରିଯାଦଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦ୍ୱେ ଭୱା ଅୱସିଟ୍ଠା। ତସ୍ସ ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ବ୍ୟାପାଦୋ ଚ ସକ୍କେନ ସଙ୍ଗଂ ପରିକ୍ଖୀଣା ହୋନ୍ତି। ଏକୋ ଭୱୋ ଅୱସିଟ୍ଠୋ ହୋତି। ସୋ ଚ ମାନୱସେନ ନିବ୍ବତ୍ତେତି। କିଞ୍ଚାପି ଏତ୍ଥ ଅଞ୍ଞେପି ଚତ୍ତାରୋ କିଲେସା ରୂପରାଗୋ ଭୱରାଗୋ ଅୱିଜ୍ଜା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ କେତୁସ୍ମିମାନଭୂତା ନପ୍ପଟିବଲା ଅସ୍ମିମାନଂ ୱିନିୱତ୍ତେତୁଂ, ସକ୍କେପି ତେ ଅସ୍ମିମାନସ୍ସ ପହାନଂ ଆରଭତେ। ଖୀଣେସୁ ନ ଚ ତେସୁ ଇଦମୁତ୍ତରିଦସ୍ସନଭୂମିଯଂ ପଞ୍ଚସୁ ସେକ୍ଖପୁଗ୍ଗଲେସୁ ତୀସୁ ଚ ପଟିପନ୍ନକେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଚ ଫଲଟ୍ଠେସୁ ଭାୱନାଭାଗିଯଂ ସୁତ୍ତଂ। ତଦୁତ୍ତରି ଅସେକ୍ଖଭାଗିଯସୁତ୍ତଂ, କତ୍ଥଚି ଭୂମି ନିପୀଠଇଯତି। ଇଦଞ୍ଚ ପଞ୍ଚମଂ ସୁତ୍ତଂ। ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଦେସିତଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ସେକ୍ଖସ୍ସ ଅସେକ୍ଖସ୍ସ ସଂକିଲେସଭାଗିଯଂ ୱାସନାଭାଗିଯଂ। ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଦସ୍ସନଭାଗିଯଂ। ଭାୱନାଭାଗିଯଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସେକ୍ଖାନଂ। ଯଂ ପଠମନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଅସେକ୍ଖଭାଗିଯଂ ସବ୍ବେସଂ ଅରହନ୍ତାନଂ। ସା ପନ ପଞ୍ଚୱିଧା ସତ୍ତୱୀସଆକାରେ [ସତ୍ତୱୀସଂ ଆକାରେ (ପୀ।)] ପରିଯେସିତବ୍ବଂ। ଏତେସୁ ତସ୍ସ ଗତୀନଂ ତତୋ ଉତ୍ତରି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ସଙ୍ଖେପେନ ପଞ୍ଞାସାଯ ଆକାରେହି ସମ୍ପତତି, ଯେ ପଞ୍ଞାସ ଆକାରା ସାସନେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା, ତେ ସଙ୍ଖିପିଯନ୍ତା ଦସହି ଆକାରେହି ପତନ୍ତି। ଯେ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ନିକ୍ଖେପେନ ଠିତେ ସଙ୍ଖିପିଯତ୍ତା ଅଟ୍ଠସୁ ଆକାରେସୁ ପତନ୍ତି। ଚତୂସୁ ଚ ସାଧାରଣେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଯା ହାରସମ୍ପାତସ୍ସ ଭୂମି, ତେ ସଙ୍ଖିପିଯନ୍ତା ପଞ୍ଚସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ପତନ୍ତି। ସଂକିଲେସଭାଗିଯେ ୱାସନାଭାଗିଯେ ଭାୱନାଭାଗିଯେ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯେ ଅସେକ୍ଖଭାଗିଯେ ଚ। ତେ ସଙ୍ଖିପିଯନ୍ତା ଚତୂସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ପତନ୍ତି। ସଂକିଲେସଭାଗିଯେ ୱାସନାଭାଗିଯେ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯେ ଅସେକ୍ଖଭାଗିଯେ ଚ। ତେ ସଙ୍ଖିପିଯମାନା ତୀସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ପତନ୍ତି, ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାଗିଯେ ସେକ୍ଖଭାଗିଯେ ଅସେକ୍ଖଭାଗିଯେ ଚ। ତେ ସଙ୍ଖିପିଯନ୍ତା ଦ୍ୱୀସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ପତନ୍ତି ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯେ ଚ ପୁବ୍ବଯୋଗଭାଗିଯେ ଚ। ଯଥା ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥୱସେ ସମ୍ପସ୍ସମାନା ତଥାଗତା ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି ସୁତ୍ତଂ ଗେଯ୍ୟଂ…ପେ… ସତ୍ଥା ପୁବ୍ବଯୋଗସମନ୍ନାଗତେ ଅପ୍ପକସିରେନ ମଞ୍ଞମାନା ୱିସିଯନ୍ତି ପୁବ୍ବଯୋଗା ଚ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ସନ୍ତାନଂ ମଞ୍ଞମାନାଧରାଯ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାୱେମତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ ସମନୁପସ୍ସମାନେନ ଅଟ୍ଠୱିଧେ ସୁତ୍ତସଙ୍ଖେପେ, ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ସକ୍କୋତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଯୋଜେତ୍ୱା ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ। ନ ହି ସତି ୱେଦନା ମନୋ ଧାରେତ୍ୱା ସକ୍କା ଯେନ କେନଚି ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଯଥାଭୂତଂ ନିଦ୍ଦିସିତୁଂ।

ତତ୍ଥ ପୁରିମକାନଂ ସୁତ୍ତାନଂ ଇମା ଉଦ୍ଦାନଗାଥା

କାମନ୍ଧା ଜାଲସଞ୍ଛନ୍ନା, ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି ଚ;

ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା, ମହାନାମୋ ଚ ସାକିଯୋ।

ଉଦ୍ଧଂ ଅଧୋ ୱିପ୍ପମୁତ୍ତୋ, ଯଞ୍ଚ ସୀଲକିମତ୍ଥିଯା;

ଯସ୍ସ ସେଲୂପମଂ ଚିତ୍ତଂ, ଉପତିସ୍ସ ପୁଚ୍ଛାଦିକା।

ଯସ୍ସ କାଯଗତାସତି, ଛନ୍ନଂ ତମୋପରାଯଣୋ;

ନ ତଂ ଦଳ୍ହଂ ଚେତସିକଂ, ଅଯଂ ଲୋକୋତିଆଦିକଂ।

ଚତ୍ତାରୋ ଚେୱ ପୁଗ୍ଗଲା, ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢିତଂ;

ସୋତାନୁଗତଧମ୍ମେସୁ, ଇମା ତେସଂ ଉଦ୍ଦାନଗାଥା।

୨୨। ତତ୍ଥ କତମା ଆଣତ୍ତି?

ସଚେ ଭାଯଥ [ଉଦା। ୪୪] ଦୁକ୍ଖସ୍ସ, ସଚେ ୱୋ ଦୁକ୍ଖମପ୍ପିଯଂ;

ମାକତ୍ଥ ପାପକଂ କମ୍ମଂ, ଆୱି ୱା ଯଦି ୱା ରହୋ।

"ଅତୀତେ , ରାଧ, ରୂପେ ଅନପେକ୍ଖୋ ହୋହୀ"ତି ୱିତ୍ଥାରେନ କାତବ୍ବା। "ସୀଲୱନ୍ତେନ , ଆନନ୍ଦ, ପୁଗ୍ଗଲେନ ସଦା କରଣୀଯା କିନ୍ତିମେ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଅସ୍ସା"ତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଆଣତ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଫଲଂ?

ଧମ୍ମୋ ହୱେ ରକ୍ଖତି ଧମ୍ମଚାରିଂ, ଛତ୍ତଂ ମହନ୍ତଂ ଯଥ ୱସ୍ସକାଲେ;

ଏସାନିସଂସୋ ଧମ୍ମେ ସୁଚିଣ୍ଣେ, ନ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ଧମ୍ମଚାରୀ।

ଇଦଂ ଫଲଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଉପାଯୋ?

"ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା [ଧ। ପ। ୨୭୯] ଅନତ୍ତା"ତି, ଯଦା ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତି;

ଅଥ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ଦୁକ୍ଖେ, ଏସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା।

"ସତ୍ତହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅପି ହିମୱନ୍ତଂ ପବ୍ବତରାଜାନଂ ଚାଲେଯ୍ଯ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ଛୱଂ ଅୱିଜ୍ଜଂ ସତ୍ତକେସୁ" ୱେଯ୍ଯାକରଣଂ କାତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ଉପାଯୋ।

ତତ୍ଥ କତମା ଆଣତ୍ତି ଚ ଫଲଞ୍ଚ?

ସଚେ ଭାଯଥ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ, ସଚେ ୱୋ ଦୁକ୍ଖମପ୍ପିଯଂ;

ମାକତ୍ଥ ପାପକଂ କମ୍ମଂ, ଆୱି ୱା ଯଦି ୱା ରହୋ।

ସଚେ ହି ପାପକଂ କମ୍ମଂ, କରୋଥ ୱା କରିସ୍ସଥ;

ନ ୱୋ ଦୁକ୍ଖା ପମୋକ୍ଖତ୍ଥି, ଉପଚ୍ଚାପି ପଲାଯତଂ [ପଲାଯତୋ (ପୀ।)]।

ପୁରିମିକାଯ ଗାଥାଯ ଆଣତ୍ତି ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଫଲଂ। ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ଭାୱେତବ୍ବା ଯା ଚ ଚିତ୍ତଭାୱନା ଯା ଚ ପଞ୍ଞାଭାୱନା ଯା ଚ ଆଣତ୍ତି ରାଗୱିରାଗା ଚ ଫଲଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଫଲଞ୍ଚ ଉପାଯୋ ଚ?

ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ [ସଂ। ନି। ୧।୨୩] ନରୋ ସପଞ୍ଞୋ, ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଭାୱଯଂ;

ଆତାପୀ ନିପକୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସୋ ଇମଂ ୱିଜଟଯେ ଜଟଂ।

ପୁରିମିକାଯ ଅଡ୍ଢଗାଥାଯ ଉପାଯୋ, ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଅଡ୍ଢଗାଥାଯ ଫଲଂ। ନନ୍ଦିଯୋ [ନନ୍ଦିକୋ (ପୀ। କ।)] ସକ୍କୋ ଇସିୱୁତ୍ଥପୁରିରିକାମଏକରକ୍ଖେ [ଇସିୱୁତ୍ତ… (ପୀ।)] ସୁତ୍ତଂ ମୂଲତୋ ଉପାଦାଯ ଯାୱ ଛସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଉତ୍ତରି ପଞ୍ଚସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଯାଚଯୋଗୋ [ଯୋ ଚ ଯୋଗୋ (ପୀ।)] କରଣୀଯୋ, ଅଯଂ ଉପାଯୋ। ଅସହଗତସ୍ସ କାମାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ମୁଚ୍ଚତୀତି। ସବ୍ବାସୁ ଛସୁ ଟୀସୁ। ଅଯଂ ଉପାଯୋ ଚ ଫଲଞ୍ଚ।

ତତ୍ଥ କତମା ଆଣତ୍ତି ଚ ଫଲଞ୍ଚ ଉପାୟୋ ଚ?

ସୁଞ୍ଞତୋ ଲୋକଂ ଅୱେକ୍ଖସ୍ସୁ, ମୋଘରାଜ ସଦା ସତୋ;

ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିଂ ଊହଚ୍ଚ [ଉହଚ୍ଚ (ସ୍ୟା। ନି। ୧୧୨୫)], ଏୱଂ ମଚ୍ଚୁତରୋ ସିୟା।

''ସୁଞ୍ଞତୋ ଲୋକଂ ଅୱେକ୍ଖସ୍ସୁ, ମୋଘରାଜା''ତି ଆଣତ୍ତି। ''ସଦା ସତୋ''ତି ଉପାୟୋ। ''ଅତ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିଂ ଊହଚ୍ଚ, ଏୱଂ ମଚ୍ଚୁତରୋ ସିୟା''ତି ଫଲଂ। ସମାଧିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱେଥ, ସମାହିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ପଜାନାତି। ଏୱଂ ପସ୍ସଂ ଅରିୟସାୱକୋ ପରିମୁଚ୍ଚତି ଜାତିୟାପି…ପେ… ଉପାୟାସେହିପି ଇଧ ତୀଣିପି''।

୨୩। ତତ୍ଥ କତମୋ ଅସ୍ସାଦୋ?

କାମଂ କାମୟମାନସ୍ସ, ତସ୍ସ ଚେତଂ ସମିଜ୍ଝତି। ଅୟଂ ଅସ୍ସାଦୋ।

''ଧମ୍ମଚରିୟା ସମଚରିୟା କୁସଲଚରିୟା ହେତୁହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି''। ଅୟଂ ଅସ୍ସାଦୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଆଦୀନୱୋ?

କାମେସୁ ୱେ ହଞ୍ଞତେ ସଦ୍ଧା ମୁଚ୍ଚେୱ – ଅୟଂ ଆଦୀନୱୋ। ପସେନଦିସଂଯୁତ୍ତକେ ସୁତ୍ତେ ପଦ୍ଧତୋପମା – ଅୟଂ ଆଦୀନୱୋ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ନିସ୍ସରଣଂ?

ଯୋ କାମେ ପରିୱଜ୍ଜେତି, ସପ୍ପସ୍ସେୱ ପଦା ସିରୋ;

ସୋମଂ ୱିସତ୍ତିକଂ ଲୋକେ, ସତୋ ସମତିୱତ୍ତତି।

ସଂଯୁତ୍ତକେ ସୁତ୍ତଂ ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକୋ ପଣ୍ଡୁପଲାସୋ ସନ୍ନିପଲାସୋ – ଇଦଂ ନିସ୍ସରଣଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଅସ୍ସାଦୋ ଚ ଆଦୀନୱୋ ଚ?

ଯାନି [ଜା। ୧।୨।୧୪୪ ଦୁକନିପାତେ] କରୋତି ପୁରିସୋ, ତାନି ଅତ୍ତନି ପସ୍ସତି;

କଲ୍ୟାଣକାରୀ କଲ୍ୟାଣଂ, ପାପକାରୀ ଚ ପାପକଂ।

ତତ୍ଥ ଯଂ ପାପକାରୀ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି ଅୟଂ ଅସ୍ସାଦୋ। ଲାଭାଲାଭଅଟ୍ଠକେସୁ ବ୍ୟାକରଣଂ, ତତ୍ଥ ଅଲାଭୋ ଅୟସୋ ନିନ୍ଦା ଦୁକ୍ଖଂ, ଅୟଂ ଆଦୀନୱୋ। ଲାଭୋ ଯସୋ ସୁଖଂ ପସଂସା, ଅୟଂ ଅସ୍ସାଦୋ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଅସ୍ସାଦୋ ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ?

''ସୁଖୋ ୱିପାକୋ ପୁଞ୍ଞାନଂ, ଅଧିପ୍ପାୟୋ ଚ ଇଜ୍ଝତି;

ଖିପ୍ପଞ୍ଚ ପରମଂ ସନ୍ତିଂ, ନିବ୍ବାନମଧିଗଚ୍ଛତୀ''ତି।

ଯୋ ଚ ୱିପାକୋ ପୁଞ୍ଞାନଂ ଯା ଚ ଅଧିପ୍ପାୟସ୍ସ ଇଜ୍ଝନା, ଅୟଂ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ ଖିପ୍ପଞ୍ଚ ପରମଂ ସନ୍ତିଂ ନିବ୍ବାନମଧିଗଚ୍ଛତି, ଇଦଂ ନିସ୍ସରଣଂ।

ବାତ୍ତିଂସାଯ ଚେୱ ମହାପୁରିସଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ମହାପୁରିସସ୍ସ ଦ୍ୱେୟେୱ ଗତିଯୋ ହୋନ୍ତି, ସଚେ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି, ରାଜା ହୋତି ଚକ୍କୱତ୍ତୀ ଯାୱ ଅଭିୱିଜିନିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝାୱସତି ଅଯଂ ଅସ୍ସାଦୋ। ସଚେ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜତି ସଦ୍ଦେନ ଓଘେନ [ଓସଧେନ (ପୀ। କ।)] ନିସ୍ସରଣଂ ଅଯଂ ଅସ୍ସାଦୋ ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଆଦୀନୱୋ ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ?

ଆଦାନସ୍ସ [ଆଦିନ୍ନସ୍ସ (କ।)] ଭଯଂ ଞତ୍ୱା, ଜାତିମରଣସମ୍ଭୱଂ;

ଅନାଦାତୁଂ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ଜାତିମରଣସଙ୍ଖଯା।

ପୁରିମିକାଯ ଅଡ୍ଢଗାଥାଯ ଜାତିମରଣସମ୍ଭୱୋ ଆଦୀନୱୋ। ଅନାଦାତୁଂ ନିବ୍ବତ୍ତତି ଜାତିମରଣସଙ୍ଖଯାତି ନିସ୍ସରଣଂ।

କିଞ୍ଚଂ ୱତାଯଂ ଲୋକୋ ଆପନ୍ନୋ ଯମିଦଂ ଜାଯତେ ଚ ମୀଯତେ ଚ। ଯାୱ କୁଦସ୍ସୁନାମସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି ପରତୋ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଯା ଉପରିକ୍ଖା, ଅଯଂ ଆଦୀନୱୋ। ଯୋ ଗେଧଂ ଞତ୍ୱା ଅଭିନିକ୍ଖମତି ଯାୱ ପୁରାଣକାଯ ରାଜଧାନିଯା, ଇଦଂ ନିସ୍ସରଣଂ। ଅଯଂ ଆଦୀନୱୋ ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଅସ୍ସାଦୋ ଚ ଆଦୀନୱୋ ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ?

କାମା ହି ଚିତ୍ରା ୱିୱିଧା [ମଧୁରା (ଥେରଗା। ୭୮୭)] ମନୋରମା, ୱିରୂପରୂପେହି ମଥେନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ;

ତସ୍ମା ଅହଂ [ଥେରଗା। ୭୮୭] ପବ୍ବଜିତୋମ୍ହି ରାଜ, ଅପଣ୍ଣକଂ ସାମଞ୍ଞମେୱ ସେଯ୍ୟୋ।

ଯଂ ''କାମା ହି ଚିତ୍ରା ୱିୱିଧା ମନୋରମା''ତି ଅଯଂ ଅସ୍ସାଦୋ। ଯଂ ''ୱିରୂପରୂପେହି ମଥେନ୍ତି ଚିତ୍ତ''ନ୍ତି ଅଯଂ ଆଦୀନୱୋ। ଯଂ ଅହଂ ଅଗାରସ୍ମା ପବ୍ବଜିତୋମ୍ହି ରାଜ ଅପଣ୍ଣକଂ ସାମଞ୍ଞମେୱ ସେଯ୍ୟୋତି ଇଦଂ ନିସ୍ସରଣଂ।

ବଲୱଂ ବାଲୋପମସୁତ୍ତଂ ଯଂ ଆସାଯ ୱା ୱେଦନୀଯଂ କମ୍ମଂ ଗାହତି, ତଥା ଚେପି ଯଂ ଯଂ ପାପକମ୍ମଂ ଅନୁଭୋତି, ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯେନ କମ୍ମେନ ଅଭାୱିତକାଯେନ ଚ ଯାୱ ପରିତ୍ତଚେତସୋ ଚ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସେତି ସୁଖୱେଦନୀଯେନ କମ୍ମେନ ଅସ୍ସାଦେତି। ଯଂ ପୁରାସଦିସୋ ହୋତି। ଭାୱିତଚିତ୍ତୋ ଭାୱିତକାଯୋ ଭାୱିତପଞ୍ଞୋ ମହାନାମୋ ଅପରିତ୍ତଚେତସୋ, ଇଦଂ ନିସ୍ସରଣଂ।

୨୪। ତତ୍ଥ କତମଂ ଲୋକିକଂ ସୁତ୍ତଂ?

ନ ହି ପାପଂ କତଂ କମ୍ମଂ, ସଜ୍ଜୁଖୀରଂୱ ମୁଚ୍ଚତି;

ଡହନ୍ତଂ ବାଲମନ୍ୱେତି, ଭସ୍ମଚ୍ଛନ୍ନୋୱ [ଭସ୍ମାଛନ୍ନୋୱ (କ।) ପସ୍ସ ଧ। ପ। ୭୧] ପାୱକୋ।

ଚତ୍ତାରି ଅଗତିଗମନାନି, ଇଦଂ ଲୋକିକଂ ସୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ସୁତ୍ତଂ?

''ଯସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସମଥଙ୍ଗତାନି [ସମଥଂ ଗତାନି (ପୀ।) ପସ୍ସ ଧ। ପ। ୯୪], ଅସ୍ସା ଯଥା ସାରଥିନା ସୁଦନ୍ତା;

ପହୀନମାନସ୍ସ ଅନାସୱସ୍ସ, ଦେୱାପି ତସ୍ସ ପିହଯନ୍ତି ତାଦିନୋ''ତି।

''ଅରିଯଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଦେସେସ୍ସାମୀ''ତି ଇଦଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ସୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଲୋକିକଂ ଲୋକୁତ୍ତରଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ?

ସତ୍ତିଯା ୱିଯ ଓମଟ୍ଠୋ, ଦଯ୍ହମାନୋୱ ମତ୍ଥକେ;

କାମରାଗପ୍ପହାନାଯ, ସତୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିବ୍ବଜେ।

''ସତ୍ତିଯା ୱିଯ ଓମଟ୍ଠୋ, ଦଯ୍ହମାନୋୱ ମତ୍ଥକେ''ତି ଲୋକିକଂ;

''କାମରାଗପ୍ପହାନାଯ, ସତୋ ଭିକ୍ଖୁ ପରିବ୍ବଜେ''ତି ଲୋକୁତ୍ତରଂ;

କବଳିଙ୍କାରେ ଆହାରେ ଅତ୍ଥି ଛନ୍ଦୋତି ଲୋକିକଂ। ନତ୍ଥି ଛନ୍ଦୋତି ଲୋକୁତ୍ତରଂ ସୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ କମ୍ମଂ?

ଯୋ ପାଣମତିପାତେତି, ମୁସାୱାଦଞ୍ଚ ଭାସତି;

ଲୋକେ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତି [ଆଦିଯି (କ।) ପସ୍ସ ଅ। ନି। ୫।୧୭୪], ପରଦାରଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛତି।

ସୁରାମେରଯପାନଞ୍ଚ, ଯୋ ନରୋ ଅନୁଯୁଞ୍ଜତି;

ଅପ୍ପହାଯ ପଞ୍ଚ ୱେରାନି, ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁଚ୍ଚରିତାନି। ଇଦଂ କମ୍ମଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିପାକୋ?

ସଟ୍ଠିୱସ୍ସସହସ୍ସାନି, ଯଥାରୂପୀ ୱିପଚ୍ଚଗା।

''ଦିଟ୍ଠା ମଯା, ଭିକ୍ଖୱେ [ସଂ। ନି। ୪।୧୩୫], ଛ ଫସ୍ସାଯତନିକା ନାମ ନିରଯା। ଦିଟ୍ଠା ମଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛ ଫସ୍ସାଯତନିକା ନାମ ସଗ୍ଗା''। ଅଯଂ ୱିପାକୋ।

ତତ୍ଥ କତମଂ କମ୍ମଞ୍ଚ ୱିପାକୋ ଚ?

ଅଯସାୱ ମଲଂ ସମୁଟ୍ଠିତଂ, ତତୁଟ୍ଠାଯ ତମେୱ ଖାଦତି;

ଏୱଂ ଅତିଧୋନଚାରିନଂ, ସାନି କମ୍ମାନି ନଯନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିଂ।

ଅଯସାୱ ମଲଂ ସମୁଟ୍ଠିତଂ, ଯାୱ ସାନି କମ୍ମାନୀତି ଇଦଂ କମ୍ମଂ। ନଯନ୍ତି ଦୁଗ୍ଗତିନ୍ତି ୱିପାକୋ।

ଚତୂସୁ ସମ୍ମାପଟିପଜ୍ଜମାନୋ ମାତରି ପିତରି ତଥାଗତେ ତଥାଗତସାୱକେ ଯା ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତି, ଇଦଂ କମ୍ମଂ। ଯଂ ଦେୱେସୁ ଉପପଜ୍ଜତି, ଅଯଂ ୱିପାକୋ। ଇଦଂ କମ୍ମଞ୍ଚ ୱିପାକୋ ଚ।

୨୫। ତତ୍ଥ କତମଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତ୍ତଂ?

ନେଲଙ୍ଗୋ ସେତପଚ୍ଛାଦୋ, ଏକାରୋ ୱତ୍ତତୀ [ୱତ୍ତତେ (କ।) ଉଦା। ୬୫] ରଥୋ;

ଅନୀଘଂ ପସ୍ସ ଆଯନ୍ତଂ, ଛିନ୍ନସୋତଂ ଅବନ୍ଧନଂ;

ଯଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସମଣେସୁ, ଚିତ୍ତାଗହପତି ଦିସ୍ସତି।

ଏୱଂ ଇମାଯ ଗାଥାଯ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଅତ୍ଥୋ।

ଗୋପାଲକୋପମେ ଏକାଦସ ପଦାନି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ରୂପଞ୍ଞୂ ହୋତି। ଯା ଚ ଅତିରେକପୂଜାଯ ପୂଜେତା ହୋତୀତି। ଇମାନି ଏକାଦସ ପଦାନି ଯଥାଭାସିତାନି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଅତ୍ଥୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଅତ୍ଥୋ?

ସୁଖୋ ୱିୱେକୋ ତୁଟ୍ଠସ୍ସ, ସୁତଧମ୍ମସ୍ସ ପସ୍ସତୋ;

ଅବ୍ଯାପଜ୍ଜଂ [ଅବ୍ଯାପଜ୍ଝଂ (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ଉଦା। ୧୧] ସୁଖଂ ଲୋକେ, ପାଣଭୂତେସୁ ସଂଯମୋତି।

ସୁଖା ୱିରାଗତା ଲୋକେ, କାମାନଂ ସମତିକ୍କମୋ;

ଅସ୍ମିମାନସ୍ସ ଯୋ ୱିନଯୋ, ଏତଂ ୱେ ପରମଂ ସୁଖନ୍ତି।

ଇଦଂ ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ଅଟ୍ଠ ମହାପୁରିସୱିତକ୍କା। ଇଦଂ ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଞ୍ଚ ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଞ୍ଚ?

ପସନ୍ନନେତ୍ତୋ [ସୁ। ନି। ୫୫୫] ସୁମୁଖୋ, ବ୍ରହା ଉଜୁ ପତାପୱା;

ମଜ୍ଝେ ସମଣସଙ୍ଘସ୍ସ, ଆଦିଚ୍ଚୋୱ ୱିରୋଚସି।

ପସନ୍ନନେତ୍ତୋ ଯାୱ ଆଦିଚ୍ଚୋୱ ୱିରୋଚସୀତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ପସନ୍ନନେତ୍ତୋ ଯୋ ଭଗୱା କଥଞ୍ଚ ପନ ପସନ୍ନନେତ୍ତତା, କଥଂ ସୁମୁଖତା, କଥଂ ବ୍ରହକାଯତା, କଥଂ ଉଜୁକତା, କଥଂ ପତାପୱତା, କଥଂ ୱିରୋଚତାତି ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଫେଣପିଣ୍ଡୋପମଂ ୱେଯ୍ଯାକରଣଂ ଯଥା ଫେଣପିଣ୍ଡୋ ଏୱଂ ରୂପଂ ଯଥା ପୁବ୍ବୁଳଓ ଏୱଂ ୱେଦନା ମାଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ପଞ୍ଚହି ଉପମାହି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା। କେନ କାରଣେନ ଫେଣପିଣ୍ଡୋପମଂ ରୂପଂ ସଦ୍ଧଞ୍ଚ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯଂ ଯଂ ୱା ଚତୂହି ଆଯତନେହି? କଥଂ ୱେଦନା ପୁବ୍ବୁଳଉପମା? କତରା ଚ ସା ୱେଦନା ସୁଖା ଦୁକ୍ଖା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା? ଏୱମେସା ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା। ଏୱଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଞ୍ଚ ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଞ୍ଚ।

୨୬। ତତ୍ଥ କତମଂ ଞାଣଂ?

ପଞ୍ଞା ହି ସେଟ୍ଠା ଲୋକସ୍ମିଂ, ଯାଯଂ ନିବ୍ବେଧଗାମିନୀ;

ଯାଯ [ଯାଯଂ (କ।) ପସ୍ସ ଇତିୱୁ। ୪୧] ସମ୍ମା ପଜାନାତି, ଜାତିମରଣସଙ୍ଖଯଂ।

ତୀଣିମାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇଦଂ ଞାଣଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ନେଯ୍ଯଂ?

କାମେସୁ [ଉଦା। ୬୩] ସତ୍ତା କାମସଙ୍ଗସତ୍ତା, ସଂଯୋଜନେ ୱଜ୍ଜମପସ୍ସମାନା;

ନ ହି ଜାତୁ ସଂଯୋଜନସଙ୍ଗସତ୍ତା, ଓଘଂ ତରେଯ୍ଯୁଂ ୱିପୁଲଂ ମହନ୍ତଂ।

ଚତୂହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଦେୱେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଉଦାନେ କାପିଯଂ ସୁତ୍ତଂ ଅପଣ୍ଣକପସାଦନୀଯଂ – ଇଦଂ ନେଯ୍ଯଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଞାଣଞ୍ଚ ନେଯ୍ୟଞ୍ଚ?

ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତାତି, ଯଦା ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତି;

ଅଥ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ଦୁକ୍ଖେ, ଏସ ମଗ୍ଗୋ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା।

ଯଦା ପସ୍ସତୀତି ଞାଣଂ। ଯୋ ସବ୍ବଧମ୍ମେ ଅନତ୍ତାକାରେନ ଉପଟ୍ଠପେତି ଇଦଂ ନେଯ୍ୟଂ।

ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି, ତତ୍ଥ ତୀଣି ନେଯ୍ୟାନି ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ, ଇଦଂ ଞାଣଞ୍ଚ ନେଯ୍ୟଞ୍ଚ।

୨୭। ତତ୍ଥ କତମଂ ଦସ୍ସନଂ?

ଏସେୱ ମଗ୍ଗୋ [ଧ। ପ। ୨୭୪ ଧମ୍ମପଦେ] ନତ୍ଥଞ୍ଞୋ, ଦସ୍ସନସ୍ସ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା;

ଏତଞ୍ହି ତୁମ୍ହେ ପଟିପଜ୍ଜଥ, ମାରସ୍ସେତଂ ପମୋହନଂ।

ଚତୂହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ଅତ୍ତନାୱ [ଅତ୍ତନାଯେୱ (କ।) ସଂ। ନି। ୫।୧୦୦୩] ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ ''ଖୀଣନିରଯୋମ୍ହି ଯାୱ ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ''ତି। ଇଦଂ ଦସ୍ସନଂ।

ତତ୍ଥ କତମା ଭାୱନା?

ଯସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସୁଭାୱିତାନି, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ବହିଦ୍ଧା ଚ ସବ୍ବଲୋକେ;

ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ମତି ଚ ରୂପସଞ୍ଞୀ, ସୁମୋହଗତା ନ ଜାନାତି [କିଂସୁ ମୋହଗତାନୁ ଜାନାତି (କ।)]।

ଚତ୍ତାରି ଧମ୍ମପଦାନି – ଅନଭିଜ୍ଝା ଅବ୍ୟାପାଦୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ଭାୱନା।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ଭାୱନା ଚ?

ୱଚସା ମନସାଥ କମ୍ମୁନା ଚ, ଅୱିରୁଦ୍ଧୋ ସମ୍ମା ୱିଦିତ୍ୱା [ୱିଦିତ୍ୱାନ (କ।) ସୁ। ନି। ୩୬୭] ଧମ୍ମଂ;

ନିବ୍ବାନପଦାଭିପତ୍ଥଯାନୋ, ସମ୍ମା ସୋ ଲୋକେ ପରିବ୍ବଜେଯ୍ୟ।

ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକାତୁକାମେନ କତମେ ଧମ୍ମା ମନସିକାତବ୍ବା, ଭଗୱା ଆହ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। ଇଦଂ ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ଭାୱନା ଚ।

୨୮। ତତ୍ଥ କତମେ ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା?

ଯାନି କରୋତି ପୁରିସୋତି ୱିତ୍ଥାରୋ। ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଚରିତାନି। ଇମେ ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା।

ତତ୍ଥ କତମେ ନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା?

ରୂପଂ ୱେଦଯିତଂ ସଞ୍ଞା, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଯା ଚେୱ ଚେତନା;

ନେସୋହମସ୍ମି ନ ମେସୋ ଅତ୍ତା, ଇତି ଦିଟ୍ଠୋ ୱିରଜ୍ଜତି।

ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖନ୍ଧା – ଇମେ ନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା।

ତତ୍ଥ କତମୋ ନେୱୱିପାକୋ ନୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମୋ?

‘‘ଯେ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ମଗ୍ଗଂ ବୁଦ୍ଧେନ ଦେସିତଂ;

ତେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତି, ସତ୍ଥୁସାସନକାରକା’’ତି।

ଇତି ଯା ଚ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତି ଯୋ ଚ ନିରୋଧୋ, ଉଭୟମେତଂ ନେୱୱିପାକୋ ନୱିପାକଧମ୍ମୋ। ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଫଲାନି ଚ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଞ୍ଚ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଫଲାନି ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ଯାୱ ଅରହତ୍ତଂ।

୨୯। ତତ୍ଥ କତମଂ ସକୱଚନଂ?

ସବ୍ବପାପସ୍ସ ଅକରଣଂ, କୁସଲସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା;

ସଚିତ୍ତପରିୟୋଦପନଂ, ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନଂ।

ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିମୋକ୍ଖମୁଖାନି। ଇଦଂ ସକୱଚନଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ପରୱଚନଂ?

ନତ୍ଥି ପୁତ୍ତସମଂ ପେମଂ, ନତ୍ଥି ଗୋଣସମିତଂ ଧନଂ;

ନତ୍ଥି ସୂରିୟସମା ଆଭା, ସମୁଦ୍ଦପରମା ସରା।

ହେତୁନା ମାରିସା କୋସିୟା ସୁଭାସିତେନ ସଙ୍ଗାମୱିଜୟୋ ସୋପି ନାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକ୍କୋ ଦେୱାନମିନ୍ଦୋ ସକଂ ଫଲଂ ପରିଭୁଞ୍ଜମାନୋତି ୱିତ୍ଥାରେନ କାତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ପରୱଚନଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ସକୱଚନଞ୍ଚ ପରୱଚନଞ୍ଚ?

‘‘ଯଂ ପତ୍ତଂ ଯଞ୍ଚ ପତ୍ତବ୍ବଂ, ଉଭୟମେତଂ ରଜାନୁକିଣ୍ଣଂ;

ଯେ ଏୱଂୱାଦିନୋ ନତ୍ଥି, ତେସଂ କାମେସୁ ଦୋସୋ’’ତି।

ଇଦଂ ପରୱଚନଂ। ଯେ ଚ ଖୋ ତେ ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ୱଟ୍ଟଂ ତେସଂ ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାୟ। ଇଦଂ ସକୱଚନଂ।

‘‘ନନ୍ଦତି ପୁତ୍ତେହି ପୁତ୍ତିମା, ଗୋମା ଗୋହି [ଭୋଗିକୋ ଭୋଗେହି (ପୀ।) ସଂ। ନି। ୧।୧୨] ତଥେୱ ନନ୍ଦତି;

ଉପଧୀ ହି ନରସ୍ସ ନନ୍ଦନା, ନ ହି ସୋ ନନ୍ଦତି ଯୋ ନିରୂପଧୀ’’ତି – ପରୱଚନଂ।

‘‘ସୋଚତି ପୁତ୍ତେହି ପୁତ୍ତିମା, ଗୋମା ଗୋହି ତଥେୱ ସୋଚତି;

ଉପଧୀ ହି ନରସ୍ସ ସୋଚନା, ନ ହି ସୋ ସୋଚତି ଯୋ ନିରୂପଧୀ’’ତି – ସକୱଚନଂ।

ଇଦଂ ସକୱଚନଂ ପରୱଚନଞ୍ଚ।

୩୦। ତତ୍ଥ କତମଂ ସତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ଯେ କେଚି ଭୂତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଯେ ୱାପି, ସବ୍ବେ ଗମିସ୍ସନ୍ତି ପହାୟ ଦେହଂ;

ତଂ ସବ୍ବଜାନିଂ କୁସଲୋ ୱିଦିତ୍ୱା, ଧମ୍ମେ [ଆତାପିଯୋ (ଉଦା। ୪୨)] ଠିତୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରେୟ୍ଯ।

ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖାରୋ, ତଥାଗତୋ ଅରହଂ ସେଟ୍ଠୋ ପଟିପଦୋ। ଇଦଂ ସତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ଯଞ୍ଚ କାମସୁଖଂ [ଉଦା। ୧୨] ଲୋକେ, ଯଞ୍ଚିଦଂ ଦିୱିଯଂ ସୁଖଂ;

ତଣ୍ହକ୍ଖଯସୁଖସ୍ସେତେ, କଲଂ ନାଗ୍ଘନ୍ତି ସୋଳସିଂ।

ସତ୍ତିମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ଇଦଂ ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ସତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ? ଦୁଦ୍ଦସମନନ୍ତଂ ସଚ୍ଚଂ ଦୁଦ୍ଦସୋ ପଟିୱେଧୋ ବାଲେହି, ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ନତ୍ଥି ନନ୍ଦୀତି ୱଦାମି। ଦୁଦ୍ଦସମନନ୍ତଂ ସଚ୍ଚଂ ଦୁଦ୍ଦସୋ ପଟିୱେଧୋ ବାଲେହୀତି ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଂ। ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ନତ୍ଥି ନନ୍ଦୀତି ସତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନଂ। ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୋପମଂ ଗଙ୍ଗାଯ ତୀରିଯା ଓରିମଞ୍ଚ ତୀରଂ ପାରିମଞ୍ଚ ତୀରଂ ଥଲେ ୱା [ଥଲେୱ ଚ (କ।) ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯେ] ନ ଚ ଉସ୍ସୀଦନଂ, ମଜ୍ଝେ ଚ ନ ସଂସୀଦନଂ ମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ ଚ ଅମନୁସ୍ସଗ୍ଗାହୋ ଚ ଅନ୍ତୋପୂତିଭାୱୋ ଚ, ଇଦଂ ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଂ। ଏୱଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ଭୱିସ୍ସତି ନିବ୍ବାନପରାଯଣୋତି ସତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନଂ। ଇଦଂ ସତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଥୱୋ?

ମଗ୍ଗାନଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ସେଟ୍ଠୋ, ସଚ୍ଚାନଂ ଚତୁରୋ ପଦା;

ୱିରାଗୋ ସେଟ୍ଠୋ ଧମ୍ମାନଂ, ଦ୍ୱିପଦାନଞ୍ଚ ଚକ୍ଖୁମା।

ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଗ୍ଗାନି – ବୁଦ୍ଧୋ ସତ୍ତାନଂ, ୱିରାଗୋ ଧମ୍ମାନଂ, ସଙ୍ଘୋ ଗଣାନଂ। ଅଯଂ ଥୱୋ।

୩୧। ତତ୍ଥ କତମଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ?

କାଯେନ [ଧ। ପ। ୩୬୧] ସଂୱରୋ ସାଧୁ, ସାଧୁ ୱାଚାଯ ସଂୱରୋ;

ମନସା ସଂୱରୋ ସାଧୁ, ସାଧୁ ସବ୍ବତ୍ଥ ସଂୱୁତୋ;

ସବ୍ବତ୍ଥ ସଂୱୁତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତି।

ଇଦଂ ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତଂ।

ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, କରଣୀଯାନି – କାଯସୁଚରିତଂ ୱଚୀସୁଚରିତଂ ମନୋସୁଚରିତଂ। ଇଦଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ?

ନତ୍ଥି ପୁତ୍ତସମଂ ପେମଂ। ୱିତ୍ଥାରୋ ଇଦଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ।

ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅକରଣୀଯାନି ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଦେସିତାନି। କତମାନି ତୀଣି? କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ। ଇଦଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଞ୍ଚ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଞ୍ଚ?

କାଯେନ କୁସଲଂ କରେ, ଅସ୍ସ କାଯେନ ସଂୱୁତୋ;

କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱା, କାଯସୁଚରିତଂ ଚରେ।

ଦ୍ୱୀହି ପଠମପଦେହି ଚତୁତ୍ଥେନ ଚ ପଦେନ ଅନୁଜାନାତି। କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱାତି ତତିଯେନ ପଦେନ ପଟିକ୍ଖିପତି। ମହାୱିଭଙ୍ଗୋ ଅଚିରତପାନାଦୋ।

ତତ୍ଥିମା ଉଦ୍ଦାନଗାଥା

ସଚେ ଭାଯସି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ, ମାଭିନନ୍ଦି ଅନାଗତଂ;

ୱସ୍ସକାଲେ ଯଥା ଛତ୍ତଂ, କୁସଲାନି କମତ୍ଥକେ।

ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତାତି, ସମାଗତଂ ୱିଚାଲଯେ;

ନ ୱୋ ଦୁକ୍ଖା ପମୋକ୍ଖାତ୍ଥି, ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା।

କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ଉପାଦାଯ, ଯୋ ସୋ ୱିତକ୍କେହି ଖଜ୍ଜତି;

ସୁଭାୱିତତ୍ତେ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ, ସୋ ଇମଂ ୱିଜଟଯେ ଜଟଂ।

ସୁଞ୍ଞତୋ ଲୋକଂ ଅୱେକ୍ଖସ୍ସୁ, ସମାଧିଭାୱି ଭାୱସେ;

କାମଂ କାମଯମାନସ୍ସ, ଧମ୍ମଚରିଯାଯ ସୁଗତିଂ।

ହଞ୍ଞତେ ସବ୍ବା ମୁଚ୍ଚେୱ, ନିପ୍ପୋଠେନ୍ତୋ ଚତୁଦ୍ଦିସା;

ଯୋ କାମେ ପରିୱଜ୍ଜେତି, ପାରିଛତ୍ତୋପମେୱ ଚ।

ଯାନି କରୋତି ପୁରିସୋ, ଲୋକଧମ୍ମା ପକାସିତା;

ସୁଖୋ ୱିପାକୋ ପୁଞ୍ଞାନଂ, ତତିଯଂ ଅଞ୍ଞଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

ଆଦାନସ୍ସ ଭଯଂ ଞତ୍ୱା, ଜାଯତେ ଜୀଯତେପି ଚ;

କାମା ହି ଚିତ୍ରା ୱିୱିଧା, ଅଥ ଲୋଣସଲ୍ଲୋପମଂ।

ନ ହି ପାପଂ କତଂ କମ୍ମଂ, ଅଗତୀହି ଚ ଗଚ୍ଛତି;

ଯସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସମଥଙ୍ଗତାନି, ତଥେୱ ପଞ୍ଚଞ୍ଚାଣିକୋ।

ସତ୍ତିଯା ୱିଯ ଓମଟ୍ଠୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ପତିଟ୍ଠିତା;

ଯୋ ପାଣମତିପାତେତି, ତୀଣି ଦୁଚ୍ଚରିତାନି ଚ।

ସଟ୍ଠିୱସ୍ସସହସ୍ସାନି, ଖଣଂ ଲଦ୍ଧାନ ଦୁଲ୍ଲଭଂ;

ଅଯସାୱ ମଲଂ ସମୁଟ୍ଠିତଂ, ଚତୂସୁ ପଟିପତ୍ତିସୁ।

ନେଲଙ୍ଗୋ ସେତପଚ୍ଛାଦୋ, ଅଥ ଗୋପାଲକୋପମଂ;

ସୁଖୋ ୱିୱେକୋ ତୁଟ୍ଠସ୍ସ, ୱିତକ୍କା ଚ ସୁଦେସିତା।

ଫେଣପିଣ୍ଡୋପମଂ ରୂପଂ, ବ୍ରହ୍ମା ଉଜୁ ପତାପୱା;

ପଞ୍ଞା ହି ସେଟ୍ଠା ଲୋକସ୍ମିଂ, ଅନଞ୍ଞା ତୀଣି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି।

କାମେସୁ ସତ୍ତା କାମସଙ୍ଗସତ୍ତା, ଅଥ ୱଣ୍ଣୋ ରହସ୍ସୱା;

ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତାତି, ଅରିଯସଚ୍ଚଞ୍ଚ ଦେସିତଂ।

ଏସେୱ ମଗ୍ଗୋ ନତ୍ଥଞ୍ଞୋ, ସୋତାପନ୍ନୋତି ବ୍ୟାକରେ;

ଯସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସୁଭାୱିତାନି, ଅଥ ଧମ୍ମପଦେହି ଚ।

ୱଚସା ମନସା ଚେୱ, ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚତୋ;

ଯାନି କରୋତି ପୁରିସୋ, ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ଚ।

ରୂପଂ ୱେଦଯିତଂ ସଞ୍ଞା, ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ପକାସିତା;

ଯୋ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜତି, ବ୍ରହ୍ମା ଚେୱ ଫଲାନି ଚ।

ସବ୍ବପାପସ୍ସ ଅକରଣଂ, ୱିମୋକ୍ଖା ତଂ ହି ଦେସିତା;

ନତ୍ଥି ପୁତ୍ତସମଂ ପେମଂ, ଦେୱାନଂ ଅସୁରାନ ଚ।

ଯଂ ପତ୍ତଂ ଯଞ୍ଚ ପତ୍ତବ୍ବଂ, ନନ୍ଦତି ସୋଚତି ନିଚ୍ଚଂ;

ଯେ କେଚି ଭୂତା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରୋ ଚ ପକାସିତା।

ଯଞ୍ଚ କାମସୁଖଂ ଲୋକେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଚ ସୁଦେସିତା;

ମଗ୍ଗାନଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ସେଟ୍ଠୋ, ତଯୋ ଚ ଅପ୍ପମତ୍ତିଯୋ।

କାଯେନ ସଂୱରୋ ସାଧୁ, କରଣୀଯଞ୍ଚ ଦେସିତଂ;

ନତ୍ଥି ଅତ୍ତସମଂ ପେମଂ, ଅରିଯା ତୀଣି ଚ ଦେସିତା।

କାଯେନ କୁସଲଂ ଅଭିରତୋ, ୱିନଯଞ୍ଚ କାମସୁଖଂ ଲୋକେ;

ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଚ ସୁଦେସିତା, ଦୁଦ୍ଦସଂ ଅନତଂ ଚେୱ ପରାପରଂ ଚ;

ପେଟକୋପଦେସେ ସାସନପ୍ପଟ୍ଠାନଂ ନାମ ଦୁତିଯଭୂମି ସମତ୍ତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ସୁତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନତତିଯଭୂମି

୩୨। ତତ୍ଥ କତମଂ ସୁତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ଲୋଭାଧିଟ୍ଠାନଂ ଦୋସାଧିଟ୍ଠାନଂ ମୋହାଧିଟ୍ଠାନଂ ଅଲୋଭାଧିଟ୍ଠାନଂ ଅଦୋସାଧିଟ୍ଠାନଂ ଅମୋହାଧିଟ୍ଠାନଂ କାଯକମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଂ ୱାଚାକମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଂ ମନୋକମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଂ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଲୋଭାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ୱିତକ୍କମଥିତସ୍ସ [ୱିତକ୍କନିମ୍ମଥିତସ୍ସ (କ।) ଧ। ପ। ୩୪୯] ଜନ୍ତୁନୋ, ତିବ୍ବରାଗସ୍ସ ସୁଭାନୁପସ୍ସିନୋ;

ଭିଯ୍ୟୋ ତଣ୍ହା ପୱଡ୍ଢତି, ଏସ ଖୋ ଗାଳ୍ହଂ କରୋତି ବନ୍ଧନଂ।

ୱିତକ୍କମଥିତସ୍ସାତି କାମରାଗୋ। ସୁଭାନୁପସ୍ସିନୋତି କାମରାଗୱତ୍ଥୁ। ଭିଯ୍ୟୋ ତଣ୍ହା ପୱଡ୍ଢତୀତି କାମତଣ୍ହା। ଏସ ଗାଳ୍ହଂ କରୋତି ବନ୍ଧନନ୍ତି ରାଗଂ, ଇତି ଯୋ ଯୋ ଧମ୍ମୋ ମୂଲନିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ସୋ ଯେୱେତ୍ଥ ଧମ୍ମୋ ଉଗ୍ଗାୱହିତବ୍ବୋ [ଉଗ୍ଗାପଯିତବ୍ବୋ (ପୀ। କ।)]। ନ ଭଗୱା ଏକଂ ଧମ୍ମଂ ଆରବ୍ଭ ଅଞ୍ଞଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ଯସ୍ସ ୱିତକ୍କେତି କାମୱିତକ୍କୋ ତମେୱ ୱିତକ୍କଂ କାମୱିତକ୍କେନ ନିଦ୍ଦିସୀଯତି। ତିବ୍ବରାଗସ୍ସାତି ତସ୍ସେୱ ୱିତକ୍କସ୍ସ ୱତ୍ଥୁଂ ନିଦ୍ଦିସତି। ସୁଭାନୁପସ୍ସିନୋ ଭିଯ୍ୟୋ ତଣ୍ହା ପୱଡ୍ଢତୀତି ତମେୱ ରାଗଂ କାମତଣ୍ହାତି ନିଦ୍ଦିସତି। ଏସ ଗାଳ୍ହଂ କରୋତି ବନ୍ଧନନ୍ତି ତମେୱ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନଂ ନିଦ୍ଦିସତି। ଏୱଂ ଗାଥାସୁ ଅନୁମିନିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସୱେଯ୍ୟାକରଣେସୁ।

ତତ୍ଥ ଭଗୱା ଏକଂ ଧମ୍ମଂ ତିୱିଧଂ ନିଦ୍ଦିସତି, ନିସ୍ସନ୍ଦତୋ ହେତୁତୋ ଫଲତୋ।

ଦଦଂ ପିଯୋ [ପସ୍ସ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯେ] ହୋତି ଭଜନ୍ତି ନଂ ବହୂ, କିତ୍ତିଞ୍ଚ ପପ୍ପୋତି ଯସୋ ଚ ୱଡ୍ଢତି;

ଅମଙ୍କୁଭୂତୋ ପରିସଂ ୱିଗାହତି, ୱିସାରଦୋ ହୋତି ନରୋ ଅମଚ୍ଛରୀ।

ଦଦନ୍ତି ଯଂ ଯଂ ଦାନଂ, ଇଦଂ ଦାନମଯିକଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ରିଯଂ। ତତ୍ଥ ହେତୁ। ଯଂ ଚେତଂ। ଭଜନ୍ତି ନଂ ବହୂ, କିତ୍ତିନ୍ତି ଯୋ ଚ କଲ୍ଯାଣୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଲୋକେ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ଯଂ ବହୁକସ୍ସ ଜନସ୍ସ ପିଯୋ ଭୱତି ମନାପୋ ଚ। ଯଞ୍ଚ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୀ କାଲଙ୍କରୋତି ଅଯଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ଯଂ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଦେୱେସୁ ଉପପଜ୍ଜତୀତି ଇଦଂ ଫଲଂ। ଇଦଂ ଲୋଭାଧିଟ୍ଠାନଂ।

୩୩। ତତ୍ଥ କତମଂ ଦୋସାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ଯୋ ପାଣମତିପାତେତି, ମୁସାୱାଦଞ୍ଚ ଭାସତି;

ଲୋକେ ଅଦିନ୍ନଂ ଆଦିଯତି, ପରଦାରଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛତି;

ସୁରାମେରଯପାନଞ୍ଚ, ଯୋ ନରୋ ଅନୁଯୁଞ୍ଜତି [ଅଭିଗିଜ୍ଝତି (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ଅ। ନି। ୫।୧୭୪]।

ଅପ୍ପହାଯ ପଞ୍ଚ ୱେରାନି, ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି;

କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ, ନିରଯଂ ସୋପପଜ୍ଜତି।

ଯୋ ପାଣମତିପାତେତୀତି ଦୁଟ୍ଠୋ ପାଣମତିପାତେତି। ମୁସାୱାଦଞ୍ଚ ଭାସତୀତି ଦୋସୋପଘାତାଯ ମୁସାୱାଦଞ୍ଚ ଭାସତି। ସୁରାମେରଯପାନଞ୍ଚ, ଯୋ ନରୋ ଅନୁଯୁଞ୍ଜତୀତି ଦୋସୋ ନିଦାନଂ। ଯୋ ଚ ସୁରାମେରଯପାନଂ ଅନୁଯୁଞ୍ଜତି ଯଥାପରଦାରୱିହାରୀ [ଯଥାପମୁଦିତୱିହାରୀ (କ।)] ଅମିତ୍ତା

ଜନଯନ୍ତି।

ପଞ୍ଚ ୱେରାନି ଅପ୍ପହାଯାତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖାପଦାନଂ ସମତିକ୍କମନଂ ସଙ୍ଖେପେନ ଦୋସଜାନଂ ସା ପଣ୍ଡତ୍ତି, ତେନେୱ ଦୋସଜନିତେନ କମ୍ମେନ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି ସୋପି ଧମ୍ମୋ ହେତୁନା ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ, ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଫଲେନ ଚ।

ତୀଣି ବାଲସ୍ସ ବାଲଲକ୍ଖଣାନି – ଦୁବ୍ଭାସିତଭାସୀ [ଦୁବ୍ଭାସିତଭାସିତା (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ଅ। ନି। ୩।୩] ଚ ହୋତି, ଦୁଚ୍ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତୀ ଚ ଦୁକ୍କଟକମ୍ମକାରୀ ଚ। ତତ୍ଥ ଯଂ କାୟେନ ଚ ୱାଚାଯ ଚ ପରକ୍କମତି, ଇଦମସ୍ସ ଦୁକ୍କଟକମ୍ମକାରୀ। ତାଯଂ ଯଥା ଚ ମୁସାୱାଦଂ ଭାସତି ଯଥା ପୁବ୍ବନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ , ଇଦମସ୍ସ ଦୁବ୍ଭାସିତା। ଯଞ୍ଚ ସଙ୍କପ୍ପେତି ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ ବ୍ୟାପାଦଂ, ଇଦମସ୍ସ ଦୁଚ୍ଚିନ୍ତିତଚିନ୍ତିତା। ଯଂ ସୋ ଇମେହି ତୀହି ବାଲଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ତୀଣି ତଜ୍ଜାନି ଦୁକ୍ଖାନି ଦୋମନସ୍ସାନି ଅନୁଭୱତି, ସୋ ଚ ହୋତି ସଭଗ୍ଗତୋ ୱା ପରିସଗ୍ଗତୋ ୱା ତଜ୍ଜଂ କଥଂ କଥନ୍ତି। ଯଦା ଭୱତି ସୋ ଚ ପାଣାତିପାତାଦିଦସଅକୁସଲକମ୍ମପଥା, ସୋ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତୀତି। ପୁନ ଚପରଂ ଯଦା ପସ୍ସତି ଚୋରଂ ରାଜାପରାଧିକଂ ରଞ୍ଞା ଗହିତଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତଂ, ତସ୍ସେୱଂ ଭୱତି ସଚେ ମମମ୍ପି ରାଜା ଜାନେୟ୍ୟ ମମମ୍ପି ରାଜା ଗାହାପେତ୍ୱା ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେୟ୍ୟାତି, ସୋ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି। ପୁନ ଚପରଂ ବାଲୋ ଯଦା ଭୱତି ଆସନା ସମାରୂଳ୍ହୋ ଯାୱ ଯା ମେ ଗତି ଭୱିସ୍ସତି ଇତୋ ପେଚ୍ଚ ପରଂ ମରଣାତି ସୋ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦେତି ଇତି ବାଲଲକ୍ଖଣଂ ହେତୁ। ତୀଣି ତଜ୍ଜାନି ଦୁକ୍ଖାନି ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। କାୟସ୍ସ ଭେଦା ନିରୟେସୁ ଉପପଜ୍ଜତି, ଇଦଂ ଫଲଂ। ଇଦଂ ଦୋସାଧିଟ୍ଠାନଂ।

୩୪। ତତ୍ଥ କତମଂ ମୋହାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ସତଞ୍ଚେୱ ସହସ୍ସାନଂ, କପ୍ପାନଂ ସଂସରିସ୍ସତି;

ଅଥୱା ପି ତତୋ ଭିୟ୍ୟୋ, ଗବ୍ଭା ଗବ୍ଭଂ ଗମିସ୍ସଥ।

ଅନୁପାଦାଯ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ, ସଙ୍ଖାରେ ଅତ୍ତତୋ ଉପାଦାଯ;

ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତି, ଠାନମେତଂ ନ ୱିଜ୍ଜତି।

ଯୋ ଯଂ ଅନମତଗ୍ଗସଂସାରଂ ସମାପନ୍ନୋ ଜାୟତେ ଚ ମୀୟତେ ଚ, ଅୟଂ ଅୱିଜ୍ଜାହେତୁକୋ। ଯାନିପି ଚ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପୟୋଜନାନି, ତାନିପି ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟାନି, ଯଂ ଅଦସ୍ସନଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନସ୍ସ, ଅୟଂ ଅୱିଜ୍ଜାସୁତ୍ତେୟେୱ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ଯୋ ଚ ସଙ୍ଖାରେ ଅତ୍ତତୋ ହରତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ପଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିଯୋ ଉପଗଚ୍ଛତି। ''ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତା''ତି ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନିକ୍ଖିପିତଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତା ସୁତ୍ତେ ନୟେନ [ସୁତନୟେନ (ପୀ।)] ଧମ୍ମେନ ନିଦ୍ଦିସତି। ଅସାଧାରଣେନ ତଂଯେୱ ତତ୍ଥ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ। ନ ଅଞ୍ଞଂ।

ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ''ନ୍ତି ନପ୍ପଜାନନ୍ତି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ୱିତ୍ଥାରେନ, ଯଂ ତତ୍ଥ ଅପ୍ପଜାନନା, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅୟଂ ହେତୁ। ଅପ୍ପଜାନନ୍ତୋ ୱିୱିଧେ ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ଅୟଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ଯଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ପରାମସତି ''ଇଦମେୱ ସଚ୍ଚଂ ମୋଘମଞ୍ଞ''ନ୍ତି ଅୟଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ଯଂ ପୁନବ୍ଭୱଂ ନିବ୍ବତ୍ତେତି, ଇଦଂ ଫଲଂ। ଅୟମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ସନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ହେତୁତୋ ଚ ଫଲତୋ ଚ ନିସ୍ସନ୍ଦତୋ ଚ।

ଏତ୍ଥ ପନ କେଚି ଧମ୍ମା ସାଧାରଣା ଭୱନ୍ତି। ହେତୁ ଖଲୁ ଆଦିତୋୟେୱ ସୁତ୍ତେ ନିକ୍ଖିପିସ୍ସନ୍ତି। ଯଥା କିଂ ଭୱେ ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଗତିଗମନାନି। ତତ୍ଥ ଯଞ୍ଚ ଛନ୍ଦାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ଯଞ୍ଚ ଭୟାଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅୟଂ ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ। ଯଂ ଦୋସା, ଅୟଂ ଦୋସୋୟେୱ । ଯଂ ମୋହା, ଅୟଂ ମୋହୋୟେୱ। ଏୱଂ ଇମାନି ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି ଆଦିତୋୟେୱ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବାନି। ଯତ୍ଥ ଏକଂ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ, ତତ୍ଥ ଏକଂ ନିଦ୍ଦିସୀୟତି। ତଥା ଦ୍ୱେ ଯଥା ତୀଣି, ନ ହି ଆଦୀହି ଅନିକ୍ଖିତ୍ତେ ହେତୁ ୱା ନିସ୍ସନ୍ଦୋ ୱା ଫଲଂ ୱା ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ।

ଅୟଞ୍ଚେତ୍ଥ ଗାଥା –

ଛନ୍ଦା ଦୋସା ଭୟା ମୋହା, ଯୋ ଧମ୍ମଂ ଅତିୱତ୍ତତି;

ନିହୀୟତି [ନିହୀୟତେ (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ଅ। ନି। ୪।୧୭] ତସ୍ସ ଯସୋ, କାଳପକ୍ଖେୱ ଚନ୍ଦିମା।

କଥ ଛନ୍ଦା ଚ ଅଯଂ ଲୋଭୋ ଯଥା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ପୁବ୍ବେ। ଇଦଂ ମୋହାଧିଟ୍ଠାନଂ।

୩୫। ତତ୍ଥ କତମଂ ଅଲୋଭାଧିଟ୍ଠାନଂ?

‘‘ଅସୁଭାନୁପସ୍ସିଂ [ଅସୁଭାନୁପସ୍ସୀ (ପୀ।) ପସ୍ସ ଧ। ପ। ୮] ୱିହରନ୍ତଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ସୁସଂୱୁତଂ;

ଭୋଜନମ୍ହି ଚ ମତ୍ତଞ୍ଞୁଂ, ସଦ୍ଧଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ;

ତଂ ୱେ ନପ୍ପସହତି ମାରୋ, ୱାତୋ ସେଲଂୱ ପବ୍ବତ’’ନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯା ଅସୁଭାଯ ଉପପରିକ୍ଖା, ଅଯଂ କାମେସୁ ଆଦୀନୱଦସ୍ସନେନ ପରିଚ୍ଚାଗୋ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ସୁସଂୱୁତୋ ତସ୍ସେୱ ଅଲୋଭସ୍ସ ପାରିପୂରିଯଂ ମମ ଆଯତନସୋଚିତଂ ଅନୁପାଦାଯ। ଭୋଜନମ୍ହି ଚ ମତ୍ତଞ୍ଞୁନ୍ତି ରସତଣ୍ହାପହାନଂ। ଇତି ଅଯଂ ଅଲୋଭୋ ଅସୁଭାନୁପସ୍ସିତାଯ ୱତ୍ଥୁତୋ ଧାରଯତି, ସୋ ଅଲୋଭୋ ହେତୁ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତାଯ ଗୋଚରତୋ ଧାରଯତି, ଭୋଜନେମତ୍ତଞ୍ଞୁତାଯ ପରତୋ ଧାରଯତି, ଅଯଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ତଂ ୱେ ନପ୍ପସହତି ମାରୋ, ୱାତୋ ସେଲଂ ୱ ପବ୍ବତନ୍ତି, ଇଦଂ ଫଲଂ। ଇତି ଯୋଯେୱ ଧମ୍ମୋ ଆଦିମ୍ହି ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ସୋଯେୱ ମଜ୍ଝେ ଚେୱ ଅୱସାନେ ଚ।

ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକଧମ୍ମମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି ଅସମୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପହାନାଯ, ଯଥଯିଦଂ [ଯଦିଦଂ (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ଅ। ନି। ୧।୧୭] ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ ମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ପହୀଯତି। ଇଦଂ ଅଲୋଭସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ। ଯଂ ପୁନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ କାମରାଗୋ ପରିଯାଦିଯତି ରୂପରାଗଂ ଅରୂପରାଗଂ, ଇତି ଫଲଂ। ଇତି ଅଯମ୍ପି ଚ ଧମ୍ମୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ହେତୁତୋ ଚ ନିସ୍ସନ୍ଦତୋ ଚ ଫଲତୋ ଚ। ଇଦଂ ଅଲୋଭାଧିଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଅଦୋସାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ଏକମ୍ପି ଚେ ପାଣମଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ, ମେତ୍ତାଯତି କୁସଲୋ [କୁସଲୀ (କ।) ପସ୍ସ ଇତିୱୁ। ୨୭] ତେନ ହୋତି;

ସବ୍ବେ ଚ ପାଣେ ମନସାନୁକମ୍ପଂ [ଅନୁକମ୍ପମାନୋ (ପୀ।)], ପହୂତମରିଯୋ ପକରୋତି ପୁଞ୍ଞଂ।

ଏକମ୍ପି ଚେ ପାଣମଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ ମେତ୍ତାଯତୀତି ଅଯଂ ଅଦୋସୋ। ନିଗ୍ଘାତେନ ଅସ୍ସାଦୋ, କୁସଲୋ ତେନ ହୋତୀତି ତେନ କୁସଲେନ ଧମ୍ମେନ ସଂଯୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଗଚ୍ଛତି। କୁସଲୋତି ଯଥା ପଞ୍ଞାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ ପଣ୍ଡିଚ୍ଚେନ ପଣ୍ଡିତୋ। ପହୂତମରିଯୋ ପକରୋତି ପୁଞ୍ଞନ୍ତି ତସ୍ସାଯେୱ ୱିପାକୋ ଅଯଂ ଲୋକିଯସ୍ସ, ନ ହି ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ। ତତ୍ଥ ଯା ମେତ୍ତାଯନା, ଅଯଂ ହେତୁ। ଯଂ କୁସଲୋ ଭୱତି ଅଯଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ଯାୱ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜୋ ଭୂମିଯଂ ବହୁପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତି, ଇଦଂ ଫଲଂ। ଇତି ଅଦୋସୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ହେତୁତୋ ଚ ନିସ୍ସନ୍ଦତୋ ଚ ଫଲତୋ ଚ।

ଏକାଦସାନିସଂସା ମେତ୍ତାଯ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା। ତତ୍ଥ ଯା ମେତ୍ତାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ଅଯଂ ଅରିଯଧମ୍ମେସୁ ରାଗୱିରାଗା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ଲୋକିକାଯ ଭୂମିକା ହେତୁ, ଯଂ ସୁଖଂ ଆଯତିଂ ମନାପୋ ହୋତି ମନୁସ୍ସାନଂ, ଇମେ ଏକାଦସ ଧମ୍ମା ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ଯଞ୍ଚ ଅକତାୱୀ ବ୍ରହ୍ମକାଯେ ଉପପଜ୍ଜତି। ଇଦଂ ଫଲଂ। ଇଦଂ ଅଦୋସାଧିଟ୍ଠାନଂ।

୩୬। ତତ୍ଥ କତମଂ ଅମୋହାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ପଞ୍ଞା ହି ସେଟ୍ଠା ଲୋକସ୍ମିଂ, ଯାଯଂ ନିବ୍ବେଧଗାମିନୀ [ନିବ୍ବେଧଭାଗିନୀ (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ଇତିୱୁ। ୪୧];

ଯାଯ ସମ୍ମା ପଜାନାତି, ଜାତିମରଣସଙ୍ଖଯଂ।

ପଞ୍ଞା ହି ସେଟ୍ଠାତି ୱତ୍ଥୁଂ। ନିବ୍ବେଧଗାମିନୀତି ନିବ୍ବାନଗାମିନିଯଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଟିୱିଜ୍ଝତି। ସମ୍ମା ପଜାନାତି, ଜାତିମରଣସଙ୍ଖଯନ୍ତି ଅମୋହୋ। ପଞ୍ଞାତି ହେତୁ। ଯଂ ପଜାନାତି ଅଯଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ଯୋ ଜାତିମରଣସଙ୍ଖଯୋ, ଇଦଂ ଫଲଂ। ଇତି ଅମୋହୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ହେତୁନା ଚ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଚ ଫଲେନ ଚ।

ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ [ଇତିୱୁ। ୬୨ ତିକନିପାତେ], ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତତ୍ଥ କତମଂ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନଭିସମେତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ ଅଭିସମଯାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି, ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି , ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଏୱଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ କାତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ କତମଂ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚ''ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଯା ଚ ମଗ୍ଗୋ, ଇଦଂ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଆସୱକ୍ଖଯା ଅନାସୱୋ ହୋତି, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତଥାଯଂ ପଞ୍ଞା, ଅଯଂ ହେତୁ। ଯଂ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି, ଯା ପଜାନାତି, ଅଯଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ଯେନ ସଚ୍ଚସୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ହେତୁ, ଯଂ ଖଯେ ଞାଣମୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅନୁପ୍ପାଦେ ଞାଣଞ୍ଚ, ଅଯଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ଯଂ ଅରହତ୍ତଂ, ଇଦଂ ଫଲଂ। ତତ୍ଥ ଖୀଣା ମେ ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯନ୍ତି, ଇଦଂ ଖଯେ ଞାଣଂ। ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାମୀତି ଇଦଂ ଅନୁପ୍ପାଦେ ଞାଣଂ। ଇତି ଇମାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଅମୋହୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ହେତୁନା ଚ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଚ ଫଲେନ ଚ। ଇମାନି ଅସାଧାରଣାନି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି।

ତତ୍ଥ କତମାନି କୁସଲମୂଲାନି ସାଧାରଣାନି? କୁସଲଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି କୁସଲମୂଲଞ୍ଚୱୋ। ତତ୍ଥ କତମଂ କୁସଲମୂଲଂ? ଅଲୋଭୋ ଅଦୋସୋ ଅମୋହୋ। ତତ୍ଥ କତମଂ କୁସଲଂ? ଅଟ୍ଠ ସମ୍ମତ୍ତାନି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଯାୱ ସମ୍ମାସମାଧି। ତତ୍ଥ ଯାନି କୁସଲମୂଲାନି, ଅଯଂ ହେତୁ। ଯଞ୍ଚ ଅଲୋଭୋ ତୀଣି କମ୍ମାନି ସମୁଟ୍ଠାପେତି ସଙ୍କପ୍ପଂ ୱାଯାମଂ ସମାଧିଞ୍ଚ, ଅଯଂ ଅଲୋଭସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ତତ୍ଥ ଯୋ ଅଦୋସୋ, ଅଯଂ ହେତୁ। ଯଂ ତଯୋ ଧମ୍ମେ ପଟ୍ଠପେତି ସମ୍ମାୱାଚଂ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତଂ ସମ୍ମାଆଜୀୱଞ୍ଚ, ଅଯଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ତତ୍ଥ ଯୋ ଅମୋହୋ ହେତୁ, ଯଂ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ଉପଟ୍ଠପେତି ଅୱିପରୀତଦସ୍ସନମ୍ପି ଚ ଅନଭିଲାପନଂ, ଅଯଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ଇମସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସ ଯଂ ଫଲଂ, ତା ଦ୍ୱେ ୱିମୁତ୍ତିଯୋ ରାଗୱିରାଗା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ଚ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତି, ଇଦଂ ଫଲଂ। ଇତି ଇମାନି ତୀଣି କୁସଲମୂଲାନି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି ହେତୁତୋ ଚ ନିସ୍ସନ୍ଦତୋ ଚ ଫଲତୋ ଚ। ଏୱଂ ସାଧାରଣାନି କୁସଲାନି ପଟିୱିଜ୍ଝିତବ୍ବାନି।

ଯତ୍ଥ ଦୁୱେ ଯତ୍ଥ ତୀଣି। ଅଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ଗାଥା।

''ତୁଲମତୁଲଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱଂ, ଭୱସଙ୍ଖାରମୱସ୍ସଜି ମୁନି;

ଅଜ୍ଝତ୍ତରତୋ ସମାହିତୋ, ଅଭିନ୍ଦି କୱଚମିୱତ୍ତସମ୍ଭୱ''ନ୍ତି।

ତୁଲମତୁଲଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱନ୍ତି ତୁଲସଙ୍ଖତଂ ଅତୁଲସଙ୍ଖତଂ। ତତ୍ଥ ଯେ ସଙ୍ଖତା ତୁଲଂ, ତେ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ଅସ୍ସାଦୋ ଚ ଆଦୀନୱୋ ଚ ତୁଲିତା ଭୱନ୍ତି। ଏତ୍ତକୋ କାମେସୁ ଅସ୍ସାଦୋ। ଏତ୍ତକୋ ଆଦୀନୱୋ ଇମସ୍ସ, ଇଦଂ ନିସ୍ସରଣନ୍ତି ଇତି ନିବ୍ବାନଂ ପଜାନାତି। ଦ୍ୱୀହି କାରଣେହି ଅତୁଲଂ ନ ଚ ସକ୍କା ତୁଲଯିତୁଂ। ଏତ୍ତକଂ ଏତଂ ନେତଂ ପରମତ୍ଥୀତି ତେନ ଅତୁଲଂ। ଅଥ ପାପୁଣା ରତନଂ କରିତ୍ୱା ଅଚ୍ଛରିଯଭାୱେନ ଅତୁଲଂ। ତତ୍ଥ କୁସଲସ୍ସ ଚ ଅଭିସମ୍ଭୱା ଜାନନା ପସ୍ସନା, ଅଯଂ ଅମୋହୋ। ଯଂ ତତ୍ଥ ଞାତା ଓସିରଣା ଭୱସଙ୍ଖାରାନଂ, ଅଯଂ ଅଲୋଭୋ। ଯଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତରତୋ ସମାହିତୋତି ୱିକ୍ଖେପପଟିସଂହରଣା, ଅଯଂ ଅଦୋସୋ। ଇତି ଇମାନି ତୀଣି କୁସଲମୂଲାନି। ତୁଲମତୁଲସମ୍ଭୱନ୍ତି ଅଯଂ ଅମୋହୋ। ଯୋ ଭୱସଙ୍ଖାରାନଂ ସମୋସରଣଂ ଲୋଭୋ ସମ୍ମାସମାଧୀନଂ ଅସ୍ସାଦୋ, ଅଯଂ ହେତୁ। ଯଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତରତୋ ଅୱିଜ୍ଜଣ୍ଡକୋସଂ ସମ୍ଭେଦୋ, ଅଯଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ସା ପୱତ୍ତି ଇମାନି ତୀଣି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି କୁସଲମୂଲାନି ହେତୁତୋ ଚ ନିସ୍ସନ୍ଦତୋ ଚ ଫଲତୋ ଚ।

ଏତ୍ତାୱତା ଏସା ପୱତ୍ତି ଚ ନିୱତ୍ତି ଚ ଅକୁସଲମୂଲେହି ପୱତ୍ତତି, କୁସଲମୂଲେହି ନିୱତ୍ତତୀତି ଇମେହି ଚ ତୀହି ସଙ୍କଂ ଅକୁସଲମୂଲଂ ସମୋସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି। ସୋ ଧମ୍ମେ ୱା ୱଚନତୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ତଣ୍ହାତି ୱା କୋଧୋତି ୱା ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞନ୍ତି ୱା ଅନୁସଯୋତି ୱା ମକ୍ଖୋତି ୱା ପଠଆସୋତି ୱା ଅସ୍ସତୀତି ୱା ଇସ୍ସାତି ୱା ମଚ୍ଛରିଯନ୍ତି ୱା ଅଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱା, ତେହି ଯେ ଚ ୱହୂହି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମିମାନି ଦ୍ୱେ ୱଚନାନି ଧମ୍ମପଦାନି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି ନ ସୋ ଅତ୍ଥି କିଲେସା, ଯୋ ଇମେସୁ ନୱସୁ ପଦେସୁ ସମୋଧାନଂ ସମୋସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଯଂ କିଲେସୋ, ନ ଚ ଲୋଭୋ, ନ ଚ ଦୋସୋ, ନ ଚ ମୋହୋ।

ଯଥା ଅକୁସଲମୂଲାନି, ଏୱଂ କୁସଲାନି ପଟିକ୍ଖେପେନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବାନି।

ଇଦଂ ଅମୋହାଧିଟ୍ଠାନଂ।

୩୭। ତତ୍ଥ କତମଂ କାଯକମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଂ?

କାଯେନ କୁସଲଂ କରେ, ଅସ୍ସ କାଯେନ ସଂୱୁତୋ;

କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱା, କାଯେନ ସୁଚରିତଂ ଚରେ।

ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଚରିତାନି [ଇତିୱୁ। ୬୯ ସୁଚରିତସୁତ୍ତେ]। ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣୀ, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱେରମଣୀ, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣୀ, ଇଦଂ କାଯକମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ୱାଚାକମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ସୁଭାସିତଂ [ସୁ। ନି। ୪୫୨ ସୁତ୍ତନିପାତେ] ଉତ୍ତମମାହୁ ସନ୍ତୋ, ଧମ୍ମଂ ଭଣେ ନାଧମ୍ମଂ ତଂ ଦୁତିଯଂ;

ପିଯଂ ଭଣେ ନାପ୍ପିଯଂ ତଂ ତତିଯଂ, ସଚ୍ଚଂ ଭଣେ ନାଲିକଂ ତଂ ଚତୁତ୍ଥଂ।

ଚତ୍ତାରିମାନି ଚ ୱଚୀସୁଚରିତାନି ଇଦଂ ୱାଚାକମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ମନୋକମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ମନେନ କୁସଲଂ କମ୍ମଂ, ମନସା ସଂୱୁତୋ ଭୱେ;

ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ ହିତ୍ୱା, ମନସା ସୁଚରିତଂ ଚରେ।

ତୀଣିମାନି ମନୋସୁଚରିତାନି, ଅନଭିଜ୍ଝା, ଅବ୍ୟାପାଦୋ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ଇଦଂ ମନୋକମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନଂ। ଇମାନି ଅସାଧାରଣାନି ସୁତ୍ତାନି।

ତତ୍ଥ କତମାନି ସାଧାରଣାନି ସୁତ୍ତାନି?

ୱାଚାନୁରକ୍ଖୀ ମନସା ସୁସଂୱୁତୋ, କାଯେନ ଚ ନାକୁସଲଂ କଯିରା [ଅକୁସଲଂ ନ କଯିରା (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ଧ। ପ। ୨୮୧];

ଏତେ ତଯୋ କମ୍ମପଥେ ୱିସୋଧଯେ, ଆରାଧଯେ ମଗ୍ଗମିସିପ୍ପୱେଦିତଂ।

ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାରିସୁଦ୍ଧିଯୋ – କାଯକମ୍ମପାରିସୁଦ୍ଧି, ୱାଚାକମ୍ମପାରିସୁଦ୍ଧି, ମନୋକମ୍ମପାରିସୁଦ୍ଧି।

ତତ୍ଥ କତମା କାଯକମ୍ମପାରିସୁଦ୍ଧି? ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣୀ, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱେରମଣୀ, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣୀ। ତତ୍ଥ କତମା ୱଚୀକମ୍ମପାରିସୁଦ୍ଧି? ମୁସାୱାଦା ୱେରମଣୀ…ପେ… ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ୱେରମଣୀ। ତତ୍ଥ କତମା ମନୋକମ୍ମପାରିସୁଦ୍ଧି? ଅନଭିଜ୍ଝା ଅବ୍ୟାପାଦୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ଇଦଂ ସାଧାରଣସୁତ୍ତଂ।

ଇତି ସାଧାରଣାନି ଚ ସୁତ୍ତାନି ଅସାଧାରଣାନି ଚ ସୁତ୍ତାନି ପଟିୱିଜ୍ଝିତବ୍ବାନି। ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ୱାଚାଯ କାଯେନ ଚ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ।

୩୮। ତତ୍ଥ କତମଂ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ଯସ୍ସ ସଦ୍ଧା [ସଂ। ନି। ୧।୨୬୦; ଥେରଗା। ୫୦୭ ଅଟ୍ଠକନିପାତେ ଚ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ] ତଥାଗତେ, ଅଚଲା ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତା;

ସୀଲଞ୍ଚ ଯସ୍ସ କଲ୍ୟାଣଂ, ଅରିଯକନ୍ତଂ ପସଂସିତଂ।

ସଙ୍ଘେ ପସାଦୋ ଯସ୍ସତ୍ଥି, ଉଜୁଭୂତଞ୍ଚ ଦସ୍ସନଂ;

ଅଦଳିଦ୍ଦୋତି ତଂ ଆହୁ, ଅମୋଘଂ ତସ୍ସ ଜୀୱିତଂ।

ସଦ୍ଧା ୱେ ନନ୍ଦିକା ଆରାଧିକୋ, ନୋ ତସ୍ସ ସଦ୍ଧୋତି;

ସଙ୍ଘଂ ସିଯାତି ଭଗୱନ୍ତଂ, ତଥାରୂପୋ ଧମ୍ମସମ୍ପସାଦୋ।

ଇଦଂ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ୱୀରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ଆରମ୍ଭଥ [ଆରଭଥ (ପୀ।) ପସ୍ସ ସଂ। ନି। ୧।୧୮୫] ନିକ୍କମଥ, ଯୁଞ୍ଜଥ ବୁଦ୍ଧସାସନେ;

ଧୁନାଥ ମଚ୍ଚୁନୋ ସେନଂ, ନଳାଗାରଂୱ କୁଞ୍ଜରୋ।

ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମପ୍ପଧାନା, ଇଦଂ ୱୀରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ସତୀମତୋ ସଦା ଭଦ୍ଦଂ, ଭଦ୍ଦମତ୍ଥୁ ସତୀମତୋ;

ସତୀମତୋ ସଦା [ସୁୱେ (ସଂ। ନି। ୧।୨୩୮)] ସେଯ୍ୟୋ, ସତୀମା ସୁଖମେଧତି।

ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ୱିତ୍ଥାରେନ କାତବ୍ବା, ଇଦଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ଆକଙ୍ଖତୋ ତେ ନରଦମ୍ମସାରଥି, ଦେୱା ମନୁସ୍ସା ମନସା ୱିଚିନ୍ତିତଂ;

ସବ୍ବେନ ଜଞ୍ଞା କସିଣାପି ପାଣିନୋ, ସନ୍ତଂ ସମାଧିଂ ଅରଣଂ ନିସେୱତୋ।

ତଯୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସମାଧୀ – ସୱିତକ୍କୋ ସୱିଚାରୋ, ଅୱିତକ୍କୋ ୱିଚାରମତ୍ତୋ, ଅୱିତକ୍କୋ ଅୱିଚାରୋ। ଇଦଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ?

ପଞ୍ଞା ହି ସେଟ୍ଠା ଲୋକସ୍ମିନ୍ତି ୱିତ୍ଥାରେନ।

ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଞା – ସୁତମଯୀ, ଚିନ୍ତାମଯୀ, ଭାୱନାମଯୀ, ଇଦଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନଂ ସୁତ୍ତଂ, ଇମାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନାନି ଅସାଧାରଣାନି ସୁତ୍ତାନି।

୩୯। ତତ୍ଥ କତମାନି ସାଧାରଣାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନାନି ସୁତ୍ତାନି?

ଅୱୀତରାଗୋ [ଅ। ନି। ୬।୫୪] କାମେସୁ, ଯସ୍ସ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯା ମୁଦୂ;

ସଦ୍ଧା ସତି ଚ ୱୀରିଯଂ, ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା;

ତାଦିସଂ ଭିକ୍ଖୁମାସଜ୍ଜ, ପୁବ୍ବେୱ ଉପହଞ୍ଞତି।

ପଞ୍ଚିମାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯାଦିଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତୀସୁ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେ ୱିତ୍ଥାରେନ ସୁତ୍ତଂ କାତବ୍ବଂ। ଇମାନି ସାଧାରଣାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାଧିଟ୍ଠାନାନି ସୁତ୍ତାନି। ଯଂ ଯସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧଂ କୁସଲସ୍ସ ୱା ଅକୁସଲସ୍ସ ୱା ତେନ ତେନ ଅଧିଟ୍ଠାନେନ ତଂ ସୁତ୍ତଂ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ, ନତ୍ୱଞ୍ଞୋ ଧମ୍ମୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ସାଧାରଣଂ କୁସଲଂ ନାପି କୁସଲଂ ଅକୁସଲଂ ଯଥା ସାଧାରଣାନି ଚ କୁସଲମୂଲାନି ସାଧାରଣାନି ଚ ଅକୁସଲମୂଲାନି ଉପ୍ପନ୍ନଂ କାମୱିତକ୍କଂ ପଜହତି…ପେ…

ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା କୁସଲଂ ଅକୁସଲଞ୍ଚ।

ତତ୍ଥିମା ଉଦ୍ଦାନଗାଥା

ୱିତକ୍କୋ ହି ମମଙ୍କିକୋ [ପମଙ୍କିକୋ (ପୀ।)], ଦଦଂ ପିୟୋ ନରୋ ଇତି;

ୟୋ ପାଣମତିପାତେତି, ତୀଣି ତସ୍ସ ବାଲଲକ୍ଖଣଂ।

ସତଞ୍ଚେୱ ସହସ୍ସାନଂ, ୟେ ଚ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା;

ଛନ୍ଦା ଦୋସା ଭୟା ମୋହା, ଚତୂହି ଅଗତୀହି ଚ।

ଅସୁଭାନୁପସ୍ସିଂ ୱିହରନ୍ତଂ, ନିମିତ୍ତେସୁ ଅସୁଭା ଚ;

ଏକମ୍ପି ଚେ ପିୟଂ ପାଣଂ, ମିତ୍ତା ସଚେ ସୁଭାସିତା।

ପଞ୍ଞା ହି ସେଟ୍ଠା ଲୋକସ୍ମିଂ, ଅନୁଞ୍ଞା ତୀଣି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି;

କୁସଲାକୁସଲମୂଲାନି ଚ, ତୁଲମତୁଲଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱଂ।

କାୟେନ କୁସଲଂ କରେ, ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ଚ;

ସୁଭାସିତଂ ଉତ୍ତମମାହୁ, ସନ୍ତୋ ୱଚୀସୁଚରିତାନି ଚ।

କାୟେନ ଚ କୁସଲଂ କୟିରା, ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତାନି ଚ;

କାୟାନୁରକ୍ଖୀ ଚ ସଦା, ତିସ୍ସୋ ଚ ପାରିସୁଦ୍ଧିୟୋ।

ୟସ୍ସ ସଦ୍ଧା ତଥାଗତେ, ସମୁପ୍ପାଦେ ଚ ଦେସିତୋ;

ଆରମ୍ଭଥ ନିକ୍କମଥ, ୟା ଚ ସମ୍ମପ୍ପଧାନତା।

ସତୀମତୋ ସଦା ଭଦ୍ଦଂ, ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନା;

ଆକଙ୍ଖତୋ ଚ ଅନଞ୍ଞାଣଂ, ୟେ ଚ ତୀଣି ସମାଧୟୋ।

ପଞ୍ଞା ହି ସେଟ୍ଠା ଲୋକସ୍ମିଂ, ତିସ୍ସୋ ପଞ୍ଞା ପକାସିତା;

ଅୱୀତରାଗୋ କାମେସୁ, ତଥେୱ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟା।

ଇତି ଥେରସ୍ସ ମହାକଚ୍ଚାୟନସ୍ସ

ଜମ୍ବୁୱନୱାସିନୋ ପେଟକୋପଦେସେ

ତତିୟଭୂମି ସୁତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନଂ ନାମ।

୪। ସୁତ୍ତୱିଚଯଚତୁତ୍ଥଭୂମି

୪୦। ତତ୍ଥ କତମୋ ସୁତ୍ତୱିଚଯୋ?

ତତ୍ଥ କୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ପୁବ୍ବାପରସୋ ସାଧୁକଂ ଉପପରିକ୍ଖିଯତି। କିଂନୁ ଖୋ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଆରଭି…ପେ… ତେହି ସୁତ୍ତେହି ସହ ଅଧିସନ୍ନଟ୍ଠେହି ଯୁଜ୍ଜତି ଉଦାହୁ ନ ଯୁଜ୍ଜତୀତି?

ଯଥା ଭଗୱା କିଲେସେ ଆଦିମ୍ହି ତତ୍ଥ ଦେସେତି। କିଂ ଦେସିତଂ? ତେସଂ କିଲେସାନଂ ପହାନଂ ଉଦାହୁ ନୋ ଦେସିତନ୍ତି ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଯଦି ନ ଦେସିତଂ ଭଗୱତି ତେସଂ କିଲେସାନଂ ପହାନଂ କୁସଲା ଧମ୍ମା ପରିଯେସିତବ୍ବା ଯତ୍ଥ ତେ ଅକୁସଲା ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସଚେ ସମନ୍ନେହମାନୋ ନ ଲଭତି। ତତ୍ଥ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅପକଡ୍ଢିତବ୍ବା ୱୀମଂସିତବ୍ବା, ସଂକିଲେସଭାଗିଯସୁତ୍ତଂ, ଯଦି କିଲେସା ଅପକଡ୍ଢିଯନ୍ତା। ଯେ ୱା ନ ଦେନ୍ତି ତତ୍ଥ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବା ଅରିଯମଗ୍ଗଧମ୍ମା ତାସୁ ଭୂମୀସୁ କିଲେସା ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଉଦାହୁ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି। ଯତ୍ତକା ପନ କିଲେସା ଦେସିତା। ନ ତତ୍ତକା ଅରିଯଧମ୍ମା ଦେସିତା। ଯତ୍ଥ କିଲେସା ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଯେ କିଲେସା ଅରିଯଧମ୍ମାନଂ ପଟିପକ୍ଖେନ ନ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି, ତେ ଅପକଡ୍ଢିତବ୍ବା, ସଚେ ଅପକଡ୍ଢିଯନ୍ତା ଯୋଜନଂ ଦେତି। ତତ୍ଥ ଏୱଂ ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ଦ୍ୱେ ତୀଣି ୱା ତଦୁତ୍ତରି ୱା କିଲେସା ଏକେନ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି। ସଚେ ଏୱଂ ୱୀମଂସିଯନ୍ତା ଯୋଜନଂ ଦେତି, ତତ୍ଥ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ପରମ୍ପରାଯ ୱା ପିଟକସମ୍ପଦାନେନ ୱା ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଚ ନତ୍ଥୋ ଚ। ଯଂ ୱା ନ ସକ୍କା ସୁତ୍ତଂ ନିଦ୍ଦିସିତୁଂ ନେୱ ସୁତ୍ତଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ଯଥା ଆଦିମ୍ହି କୁସଲା ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି। ଯେ କିଲେସା ତେ ପହୀନେଯ୍ଯାତି। ତେ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବା। ପୁରୋ ୱା କୁସଲୋ ପଟିପକ୍ଖେନ ୱା ପୁରୋ ଦେସନା, ଅନୂନା ଅନଧିକା ଉଗ୍ଗହେତବ୍ବା। ଯଥା ପଠମୋ ଉତ୍ତିଲୋ ଯେସମିଦାନି କିଲେସାନଂ ଯେ ଅରିଯଧମ୍ମା ଦେସିତା ଇମେ କିଲେସା ଇମେହି ଅରିଯଧମ୍ମେହି ପହୀଯନ୍ତି, ଉଦାହୁ ନପ୍ପହୀଯନ୍ତୀତି ୱିଚିନିତବ୍ବା। ଯଦି ଉପପରିକ୍ଖିଯମାନା ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି, ଗହେତବ୍ବା। ଅଥ ନ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି, ଯେ କିଲେସା ଅପଟିପକ୍ଖା ହୋନ୍ତି, ତେ କିଲେସା ଅପରିପକ୍ଖିତବ୍ବା। ଯେ ଚ ଅରିଯଧମ୍ମା ପଟିପକ୍ଖା ହୋନ୍ତି, ତେ ଅରିଯଧମ୍ମା ଅପକଡ୍ଢିତବ୍ବା । ନ ହି ଅରିଯଧମ୍ମା ଅନାଗାମିକିଲେସପ୍ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ନାପି ଅରିଯଧମ୍ମା ସବ୍ବକିଲେସାନଂ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଯଥା କୁସଲା ମେତ୍ତା ଅକୁସଲୋ ରାଗୋ ନ ତୁ କୁସଲା ମେତ୍ତାତି କାରେତ୍ୱା ଅକୁସଲସ୍ସ ରାଗସ୍ସ ପହାନାଯ ସମ୍ଭୱତି ବ୍ଯାପାଦୋ ମେତ୍ତାଯ ପହାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ମା ଉଭୋ କିଲେସା ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବା। ଯୋ ଯୋ ଚ ଧମ୍ମୋ ଉପଦିସିଯତି କୁସଲୋ ୱା ଅକୁସଲୋ ୱା ସୋ ଅପକଡ୍ଢିତବ୍ବୋ। ସଚେ ତେ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି ଅପକଡ୍ଢିଯମାନୋ ନତ୍ଥି ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଦ୍ୱେ ୱା କିଲେସା ଏକେନ ଅରିଯଧମ୍ମେନ ପହୀନେଯ୍ଯାତି ଦ୍ୱୀହି ୱା ଅରିଯଧମ୍ମେହି ଏକୋ ୱା କିଲେସୋ ପହୀଯତୀତି।

ଅଥ ୱା ଏୱମ୍ପି ଉପପରିକ୍ଖିଯମାନଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ତତ୍ଥ ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ ୱା ଯଥା ଯୁଜ୍ଜତି ତତ୍ଥ ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ ୱା, ଯଥା ନନୁ ସକ୍କା ସୁତ୍ତଂ ନିଦ୍ଦିସିତୁଂ, ନ ହି ସୁତ୍ତେ ୱିଚିକିଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। କିଲେସୋ ମଂ ଅରିଯଧମ୍ମେସୁ ଦେସିତେସୁ ଉଭଯତୋ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। କିର ଯେ ୱା ଇମେ କିଲେସା ଦେସିତା ଯେ ଚ ଅରିଯଧମ୍ମା ଦେସିତା ଗାଥାଯ ୱା ବ୍ଯାକରଣେନ ୱା, କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମେ କିଲେସା ଇମେହି ଅରିଯଧମ୍ମେହି ପହୀଯନ୍ତି, ଉଦାହୁ ନପ୍ପହୀଯନ୍ତି? ଇମେ ୱା ଅରିଯଧମ୍ମା ଇମେସଂ କିଲେସାନଂ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି। କିଞ୍ଚାପି କୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ନ ତୁ ସବ୍ବେହି ଅରିଯଧମ୍ମେହି ସବ୍ବାକୁସଲା ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଯଥା ମେତ୍ତା କୁସଲୋ ଅକୁସଲୋ ଚ ରାଗୋ ନ ତୁ କୁସଲା ମେତ୍ତା ଅକୁସଲୋ ରାଗୋତି କାରେତ୍ୱା ମେତ୍ତାଯ ରାଗୋ ପହାନଂ, ବ୍ଯାପାଦୋ ମେତ୍ତାଯ ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏୱଂ କିଲେସୋତି କାରେତ୍ୱା ସୁତ୍ତେନ ପହାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ନ ସୁତ୍ତୋ ଧମ୍ମୋତି କାରେତ୍ୱା ସବ୍ବଂ କିଲେସସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଯଂ ତୁ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅରିଯଧମ୍ମୋ ସଂକିଲେସପଟିପକ୍ଖୋ, ସୋ ତେନ ପହାନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି।

୪୧। ତତ୍ଥ କୁସଲେ ଦେସିତେ ସୁତ୍ତେ ବ୍ଯାକରଣେ ୱା ସଂକିଲେସା ନ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି ଅରିଯଧମ୍ମା ୱା, ତେ ମହାପଦେସେ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବାୱଯୱେନ ଅପକଡ୍ଢିତବ୍ବା । ତତ୍ଥ କିଲେସେହି ଚ ଦେସିତେହି ଅରିଯଧମ୍ମେସୁ ଚ ଯଦିପି ତେନ ଅରିଯଧମ୍ମେନ ତେ କିଲେସା ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତତ୍ଥପି ଉତ୍ତରି ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। କେନ କାରଣେନ ଏତେ କିଲେସା ପଜହିତବ୍ବା, କେନ କାରଣେନ ଅରିଯଧମ୍ମା ଦେସିତାତି? ଯେନ ଯେନ ୱା ଆକାରେନ ଅରିଯଧମ୍ମା ଦେସିତା, ତେନ ତେନ ପକାରେନ ଅଯଂ କିଲେସୋ ଠିତୋ। ଅତ୍ଥି ହି ଏକୋ କିଲେସୋ, ତେନ ୱା ଅରିଯଧମ୍ମା ନ ଅଞ୍ଞଥା ଅଞ୍ଞଥା ପହାତବ୍ବୋ, ଯଥା ଦିଟ୍ଠି ରାଗୋ ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବା। ସା ଚେ ଏୱଞ୍ଚ ଅୱିଜ୍ଜା ଭାୱନାଯ ଭୂମି ୱା ଧମ୍ମା ଭାୱନାଯ ପହାତବ୍ବା। ସାଯେୱ ଉଦ୍ଧଂଭାଗିଯଂ ଅସଙ୍ଖତଦସ୍ସନାଯ ୱିମୁତ୍ତିଯା ଅନିମିତ୍ତେନ ଚେତୋସମାଧିନା ଅମନସିକାରେନ ପହୀଯତି। ଏୱଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଯେ ଦସ୍ସନେନ ପହାତବ୍ବା କିଲେସା ଦସ୍ସନାକାରେନ ଅରିଯଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ଭାୱନାଯ ପହାତବ୍ବା ଭାୱନାକାରେନ ଅରିଯଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ପଟିସେୱନା ପହାତବ୍ବା ପଟିସେୱନାକାରେନ ଅରିଯଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ଏୱଂ ୱିନୋଦନପହାତବ୍ବା ଯାୱ ସତ୍ତ ଆସୱା କାତବ୍ବା, ଯାୱଞ୍ଞଥା। ଅଞ୍ଞଥା ହେସ

ଧମ୍ମୋ ପହାତବ୍ବୋ ଅଞ୍ଞେନାକାରେନ ଅରିଯଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ସୋ ଅରିଯଧମ୍ମୋ ଅଞ୍ଞଥା ପରିଯେସିତବ୍ବୋ। ଯଦି ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ପରିଯେସତୋ ଯୋ ଚ ଦେସେତି ଯେନ ଯେନାକାରେନ, ସୋ ଅରିଯଧମ୍ମୋ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ, ତେନାକାରେନ କିଲେସୋ ପହୀଯତି। ସୋ ତତ୍ଥ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବୋ। ଅଥ ନ ଯୁଜ୍ଜତି ଯଦି ହି ତେନ ସୁତ୍ତେନ ୱିହିତଂ ସୁତ୍ତଂ ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ଯଥା ଯୁଜ୍ଜତି, ତଥା ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଥା ନ ଯୁଜ୍ଜତି, ତଥା ନ ଗହେତବ୍ବଂ, ଅଦ୍ଧା ଏତଂ ଭଗୱତା ନ ଭାସିତଂ, ଆଯସ୍ମତା ୱା ଦୁଗ୍ଗହିତଂ, ଯଥା ମହାପଦେସେ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ, ଭଗୱତା ଯଥାଭୂତଂ ଦେସିତଂ, ଯୋ ଚ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ କୁସଲୋ ଚ ଅକୁସଲୋ ଚ ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ। ନ ହି ପଚ୍ଚଯା ୱିନା ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତତ୍ଥ କୋ ଆକାରୋ ପରିଯେସନାଯ?

ତତ୍ଥ ତଥାରୂପଂ ସହେତୁ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ସୋଯଂ ଧମ୍ମୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଇଦଂ ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ସୋ ଚ ପଚ୍ଚଯୋ ତିୱିଧୋ – ମୁଦୁ ମଜ୍ଝୋ ଅଧିମତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ମୁଦୁମ୍ହି ପଚ୍ଚଯେ ମୁଦୁଧମ୍ମୋ ଗହେତବ୍ବୋ, ଏୱଂ ସବ୍ବେସ ପଚ୍ଚଯୋ ଦୁୱିଧୋ ପରଂପରାପଚ୍ଚଯୋ ଚ ସମନନ୍ତରପଚ୍ଚଯୋ ଚ। ସୋ ପଚ୍ଚଯୋ ମୁଦୁତେନ ୱାଧିମତ୍ତଂ ପରିଯେସିତବ୍ବଂ। କିଂ କାରଣଂ? ଅଞ୍ଞତରୋପି ପଚ୍ଚଯୋ ଅଞ୍ଞେହି ପଚ୍ଚଯେହି ପରିଯତ୍ତିଂ ୱା ପାରିପୂରିଂ ୱା ଗଚ୍ଛତି । ତତ୍ଥ ଯୋ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଏତେନ ୱା କାରଣେନ ୱା ହେତୁ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ। ଯଥା ପଚ୍ଚଯୋ ହେତୁନା ପଚ୍ଚଯେନ ଚ, ସୋ ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ। ଯଥା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଅଧିଟ୍ଠାନେ ପଧାନଂ ପରିଯେସତି, ସୋ ପଚ୍ଚଯୋ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ। ନ ହି ମୁଦୁସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅଧିମତ୍ତୋ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ ଅଧିମତ୍ତସ୍ସ ୱା ନିସ୍ସନ୍ଦସ୍ସ ମୁଦୁଧମ୍ମୋ, ଅଥ ମୁଦୁସ୍ସ ମୁଦୁ ମଜ୍ଝାଯ ମଜ୍ଝୋ ଅଧିମତ୍ତସ୍ସ ଅଧିମତ୍ତୋ ଯୁଜ୍ଜତି, ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ, ଅଥ ନ ଯୁଜ୍ଜତି ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଯଞ୍ଚ ଭଗୱା ଆରଭତି ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁଂ, ତଂଯେୱ ଧମ୍ମଂ ମଜ୍ଝନ୍ତପରିଯୋସାନଂ ଦେସେତି, ଯଥା ସୁତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନେ ଧମ୍ମା ଆଦିମ୍ହି ନିଦ୍ଦିସତି, ତଂଯେୱ ବହୁ ତସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ପରିଯୋସାନଂ। ତସ୍ସ ହି ଧମ୍ମସ୍ସ ୱସେନ ତଂ ସୁତ୍ତଂ ହୋତି ଗାଥା ୱା ବ୍ୟାକରଣଂ ଖୁଦ୍ଦକଂ ମହନ୍ତଂ ୱା, ଯଥା ପନ ଦୁୱିଧା ଅନୁରୂପନ୍ତି ୱା ଥପନା ଚ ଦେସନାଥପନା। ରୂପନ୍ତିପି ଧମ୍ମସ୍ସ ପରିଯେସିତବ୍ବା। ଯଥା ଚ ଭଗୱତା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସଂୱରଣଂ ଦେସିତଂ ତଣ୍ହାଯ ନିଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ଇଚ୍ଛାୱ ହୋତି। ଦେସେତି ଯଥା ଗୋପାଲକୋପମେ ସୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞେହିପି ସୁତ୍ତେହି ଭଗୱା ଭାସତି ଇଚ୍ଛାୱ ହୋତି ମଜ୍ଝିମନିକାଯେ ୱିତକ୍କୋ ଅଯଂ ଭଗୱତୋ ଦେସନାନୁରୂପନ୍ତି ଇତି ସୋ ଧମ୍ମୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ୱେଯ୍ୟାକରଣେସୁ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ। ନ ହି ଏକଂ ହି ସୁତ୍ତେ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯୁଜ୍ଜନଂ ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

୪୨। ତତ୍ଥ କତମଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ? ଯଂ କିଞ୍ଚି ସୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ନ ଭାସିତଂ ତଞ୍ଚ ସୁତ୍ତେସୁଯେୱ ଦିସ୍ସତି, ଏୱମେତଂ ଧାରେତବ୍ବଂ। ଯଥା ଅସୁକେନ ଭାସିତନ୍ତି, ତଂ ସୁତ୍ତଂ ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। କିଂ ନୁ ଖୋ ଇମଂ ସୁତ୍ତଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଖମଂ ଭଗୱତୋ ଉଦାହୁ ନାନୁଞ୍ଞାତଂ ଖମଂ, କିଞ୍ଚି ରୂପଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ ଭଗୱତୋ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଖମଂ କିଞ୍ଚି ରୂପଞ୍ଚ ନାନୁଞ୍ଞାତଂ ଖମଂ? ଯଂ ସଙ୍ଘସୋ ଅନୋତାରେତ୍ୱା ଦସବଲୋ ଗୋଚରଂ ଦେସେତି, ତଂ ସଙ୍ଘଂ ସୁତ୍ତଂ ଭଗୱତୋ ନାନୁଞ୍ଞାତଂ ଖମଂ। ଅହିପି ସୋ ସାୱକୋ ଦସବଲାନଂ ଗୋଚରଂ ଜାନାତି ଓଧିସୋ ଅନୋଧିସୋ, ତଂ ପନ ବଲଂ ସଙ୍ଘସୋ ନ ଜାନାତି ଅଞ୍ଞଥା ନାମ ସୱନେନ, ଯଥା ଆଯସ୍ମତା ସାରିପୁତ୍ତେନ ଯେନ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱଦିତୋ, ତସ୍ସ ଆଯସ୍ମତୋ ନହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯବଲୱେମତ୍ତଞାଣଂ, ତେନ ପୁଗ୍ଗଲପରୋ [ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରୋପରଞ୍ଚ (ପୀ।)] ପରଞ୍ଚ ତଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ସତି ଉତ୍ତରିକରଣୀଯେ ଉପ୍ପାଦିତୋ, ସୋ ଭଗୱତା ଅପସାଦିତୋ। ଯଥାୱ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଭାଗିନେଯ୍ୟଂ ୱଦତି ଅନନ୍ତରିଯସମନ୍ନାଗତୋ ଇଦ୍ଧିପାଟିହୀରେନ ଅଙ୍ଗୁଲିଯୋ ଅଦୀପେତ୍ୱା ଯଂ ସବ୍ବେସଂ ଧମ୍ମାନଂ କମ୍ମସମାଦାନାନଂ ହେତୁସୋ ଠାନସୋ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣଂ, ତସ୍ସ ଆଯସ୍ମତୋ ସଂୱିଜ୍ଜତେ, ତେନ ନଂ ୱଦତି, ତଂ ଭଗୱା କରୋତି।

''ସଚେପି ଦସ ପଜ୍ଜୋତେ, ଧାରଯିସ୍ସସି କସ୍ସପ;

ନେୱ ଦକ୍ଖତି ରୂପାନି, ଚକ୍ଖୁ ତସ୍ସ ନ ୱିଜ୍ଜତୀ''ତି।

ଅପି ଚ ଖୋ ଯଥା ଦୂତୋ ରାଜୱଚନେନ ସତ୍ତମନୁସାସତି, ଏୱଂ ସେସାନୁଗୋ ଅଞ୍ଞାତକଂ ଘୋସଂ ପରେସଂ ଦେସେତି। ଅନୁଞ୍ଞାତଖମସୁତ୍ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅନନୁଞ୍ଞାତଖମଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସୁତ୍ତସଙ୍କରୋ? ପଞ୍ଚୱିଧଂ ସୁତ୍ତଂ, ସଂକିଲେସଭାଗିଯଂ ୱାସନାଭାଗିଯଂ ଦସ୍ସନଭାଗିଯଂ ଭାୱନାଭାଗିଯଂ ଅସେକ୍ଖଭାଗିଯଂ। ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେଯ୍ୟ ଅଞ୍ଞଂ ଦେସେତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଞମ୍ହି ସୁତ୍ତେ ନିଦ୍ଦିସତି। ସୁତ୍ତସ୍ସ ୱା ହି ଅନେକାକାରଂ ଅତ୍ଥଂ ନିଦ୍ଦିସତି। ଅରିଯଧମ୍ମସାଧନେ ଅତ୍ଥଂ ୱିୱରତି। ୱାସନାଭାଗିଯସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସନଭାଗିଯେସୁ ନିଦ୍ଦିସତି। ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅତ୍ଥଂ ଉଦ୍ଧଂଭାଗିଯେସୁ ନିଦ୍ଦିସତି। ମୁଦୁମଜ୍ଝାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅଧିମତ୍ତେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ନିଦ୍ଦିସତି। ଇତି ଅଯଂ ସୁତ୍ତଂ ସନ୍ଦେଦଂ ହେତୁନା ଚ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଚ ଫଲେନ ଚ ନିଦ୍ଦେସେନ ଚ ମୁଦୁମଜ୍ଝାଧିମତ୍ତତାଯପି ଚ ଅତ୍ଥେନ ଚ ବ୍ୟଞ୍ଜନେନ ଚ ଯୋ ସନ୍ଦେଦୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସୁତ୍ତସଙ୍କରୋ। ଯୋ ଅସନ୍ଦେଦୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସୁତ୍ତୱିଚଯୋ।

ତସ୍ସାଯଂ ଉଦ୍ଦାନଗାଥା

ପୁରିମାନଂ ଅକ୍କଣ୍ଡଂ, ଯଥାଭୂତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ;

ନିସ୍ସନ୍ଦୋ ୱାସନାସଦ୍ଧି, ଅନୁଞ୍ଞ୍ଞା ସୁତ୍ତସଙ୍କରୋ।

ଥେରସ୍ସ ମହାକଚ୍ଚାଯନସ୍ସ

ସୁତ୍ତୱିଚଯୋ ନାମ ଚତୁତ୍ଥଭୂମି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ପଞ୍ଚମଭୂମି

୪୩। ତତ୍ଥ କତମୋ ହାରୱିଭଙ୍ଗୋ? ଯତ୍ଥ ସୋଳସ ହାରା ଅକ୍ଖରସୋ ଭେଦଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଆଦିମ୍ହି ଦେସନାହାରୋ। ତତ୍ଥ ଅଯଂ ଗାଥା କୁସଲା ୱା ଅକୁସଲା ୱା ସଚ୍ଚାନି ୱା ସଚ୍ଚେକଦେସୋ ୱା। କିଂ ଦେସିତନ୍ତି? ସୁତ୍ତେ ୱୀମଂସା ଦେସନାହାରୋ। ଯଥା ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ନିକ୍ଖେପୋ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ସାଧାରଣାନି ଅସାଧାରଣାନି ଚ। ଯାନି ଚ ଅଟ୍ଠାରସ ପଦାନି ଦୁକ୍ଖତୋ ସତ୍ତ ପଦାନି ସଙ୍ଖେପେନ କାଯିକେନ ଚେତସିକେନ ଦୁକ୍ଖେନ, ଅପ୍ପିଯସମ୍ପଯୋଗେନ ପିଯୱିପ୍ପଯୋଗେନ ଚ ତୀହି ଚ ସଙ୍ଖତାହି। ତତ୍ଥ ତୀଣି ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣାନି ତିସ୍ସୋ ଦୁକ୍ଖତା ଉପ୍ପାଦୋ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣଂ, ସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖତାଯ ଦୁକ୍ଖତା ଚ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣଂ, ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖତାଯ ଦୁକ୍ଖତାତି ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ଚ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣଂ, ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖତାଯ ଚ ଦୁକ୍ଖତା, ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣାନଂ ତୀସୁ ୱେଦନାଭୂମୀସୁ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା ଉପ୍ପାଦୋ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣଂ, ସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖତାଯ ଚ ଦୁକ୍ଖତା ତଯୋ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣଂ, ସୁଖା ୱେଦନାଯ ଚ ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖତାଯ ଚ ଦୁକ୍ଖତାତି ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣଂ, ଦୁକ୍ଖାୱେଦନା ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖତା ଚ ଦୁକ୍ଖତା ଇମମ୍ହି ଇମେସୁ ନୱପଦେସୁ ପଠମକେସୁ ସତ୍ତସୁ ପଦେସୁ ସୋଳସସୁ ପଦେସୁ ଦୁକ୍ଖା ପରିଯେସିତବ୍ବା, ଏକାଦସ ଦୁକ୍ଖତାଯ ଚ ଲକ୍ଖଣଂ ନିଦ୍ଦେସେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ପାତୁଭାୱଲକ୍ଖଣା ଜାତିଯା ଚ ପାତୁଭାୱଚୁତିଲକ୍ଖଣୋ ଚୁତୋତି ୱିହାରେନ ପନ୍ନରସପଦାନି କତ୍ତବ୍ବାନି, ଏୱଂ ସାଧାରଣାନି ଅସାଧାରଣାନି ଚ ସତ୍ତସୁ ଦସସୁ ପଦେସୁ ସଞ୍ଞାସ ତିୱିଧେ ଚ ସାସନପଟ୍ଠାନେ ଅଟ୍ଠାରସୱିଧେସୁ ଚ ସୁତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନେସୁ ଦସୱିଧେସୁ ଚ ସୁତ୍ତୱିଧେପ୍ପେସୁ ସୋଳସୱିଧେସୁ ଚ ହାରେସୁ ଏକୱୀସତିୱିଧାଯ ଚ ପୱିଚଯୱୀମଂସାଯାତି ଇଦଂ ଦେସିତଂ। ଯଥାଭୂତଞ୍ଚ ଦେସିତନ୍ତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦେସନାହାରୋ।

୪୪। ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଚଯୋ ହାରୋ?

ପଦଂ ପଞ୍ହୋ ଚ ପୁଚ୍ଛା ଚ, କିଂ ପୁବ୍ବଂ କିଞ୍ଚ ପଚ୍ଛିମଂ;

ଅନୁଗୀତି ସା ଚ ୱିଚଯୋ, ହାରୋ ୱିଚଯୋତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ।

ପଦନ୍ତି ପଠମଂ ପଦଂ। ତସ୍ସ କୋ ଅତ୍ଥୋ? ଯଂ ଭଗୱା ପୁଟ୍ଠୋ ଆଯସ୍ମତା ଅଜିତେନ ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ, କତିପଦାନି ପୁଟ୍ଠାନି ଯଥାକିଂ କେନସ୍ସୁ ନିୱୁତୋ ଲୋକୋତି ଗାଥା, ଇମାନି କତିପଦାନି ଚତ୍ତାରି ଇତି ୱିସଜ୍ଜନାଯ ପୁଚ୍ଛା। ଯତ୍ତକେହି ପଦେହି ଭଗୱତା ୱିସଜ୍ଜିତାନି ପଦାନି ଇତି ପୁଚ୍ଛାଯ ଚ ଯା ପଦାନଂ ସଙ୍କାସନା, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଦନ୍ତି।

ପଞ୍ହୋତି ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି। କତି ପଞ୍ହା? ଏକୋ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତଦୁତ୍ତରି ୱା ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ଏକୋ ପଞ୍ହୋ, ଅତ୍ଥାନୁପରିୱତ୍ତି ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ହୋତି, ସମ୍ବହୁଲାନିପି ପଦାନି ଏକମେୱତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ଅନୁପରିୱତ୍ତାନି ତଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନେନ ଏକୋ ପଞ୍ହୋୱ ହୋତି। କେନସ୍ସୁ ନିୱୁତୋ ଲୋକୋତି ଲୋକଂ ସନ୍ଧାଯ ପୁଚ୍ଛତି, କେନସ୍ସୁ ନପ୍ପକାସତି କିସ୍ସାଭିଲେପନଂ ବ୍ରୂସୀତି ତଂଯେୱ ପୁଚ୍ଛତି। କିଂସୁ ତସ୍ସ ମହବ୍ଭଯନ୍ତି ତଂଯେୱ ପୁଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ଅତ୍ଥାନୁପରିୱତ୍ତି ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ଏକୋ ପଞ୍ହୋ ହୋତି, ସୋ ପଞ୍ହୋ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ଏକଂସବ୍ଯାକରଣୀଯୋ ୱିଭଜ୍ଜବ୍ଯାକରଣୀଯୋ ପଟିପୁଚ୍ଛାବ୍ଯାକରଣୀଯୋ ଠପନିଯୋତି। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ଏକଂସବ୍ଯାକରଣୀଯୋ, ଯଂ ଅନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱିଭଜ୍ଜବ୍ଯାକରଣୀଯୋ, ସିଯା ଅନିଚ୍ଚଂ ନ ଚକ୍ଖୁ, ଯାନିପି ଆଯତନାନି ଚ ନ ଚକ୍ଖୁ, ତାନିପି ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ନ ଚକ୍ଖୁଯେୱ, ଅଯଂ ୱିଭଜ୍ଜବ୍ଯାକରଣୀଯୋ, ଯଂ ଚକ୍ଖୁ ତଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନେତି ପଟିପୁଚ୍ଛାବ୍ଯାକରଣୀଯୋ, ତଂ ଚକ୍ଖୁ ତଥାଗତୋତି ଠପନିଯୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ଚକ୍ଖୁନାତି ଠପନିଯୋ ପଞ୍ହୋ। ଇଦଂ ପଞ୍ହଂ ଭଗୱା କିଂ ପୁଚ୍ଛିତୋ, ଲୋକସ୍ସ ସଂକିଲେସୋ ପୁଚ୍ଛିତୋ। କିଂ କାରଣଂ? ତିୱିଧୋ ହି ସଂକିଲେସୋ ତଣ୍ହାସଂକିଲେସୋ ଚ ଦିଟ୍ଠିସଂକିଲେସୋ ଚ ଦୁଚ୍ଚରିତସଂକିଲେସୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନିୱୁତୋତି ଅୱିଜ୍ଜଂ ଦସ୍ସେତି, ଜପ୍ପାତି ତଣ୍ହଂ ଦସ୍ସେତି, ମହବ୍ଭଯନ୍ତି ଅକୁସଲସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକଂ ଦସ୍ସେତି, ସୋତଂ ନାମ ସୁଖୱେଦନୀଯସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯୋ ୱିପାକୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଭଗୱା ୱିସଜ୍ଜେତି, ଚତୂହି ଯୋ ପଦେହି ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନିୱୁତୋ ଲୋକୋତି…ପେ… ଏୱଂ ୱୁଚ୍ଚତି।

୪୫। ତଦୁତ୍ତରି ପଟିପୁଚ୍ଛତି, ସୱନ୍ତି ସବ୍ବଧି ସୋତାତି ଗାଥା, ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ପୁଚ୍ଛତି ତଂ ଭଗୱା ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ୱିସଜ୍ଜେତି।

ଯାନି ସୋତାନି ଲୋକସ୍ମିଂ, ସତି ତେସଂ ନିୱାରଣଂ;

ସୋତାନଂ ସଂୱରଂ ବ୍ରୂମି, ପଞ୍ଞାଯେତେ ପିଧୀଯରେ।

ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ୱିସଜ୍ଜେତି। ଇଦଂ ପଦନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତୋ, ତସ୍ସ ସଂକିଲିଟ୍ଠସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ୱୋଦାନଂ ପୁଚ୍ଛିତୋ, ସୋତାନି ଛ ତଣ୍ହାକାଯା ବହୁଲାଧିୱଚନେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ଭୱନ୍ତି ସବ୍ବେହି ଆଯତନେହି। ତାନି ସୋତାନି କେନ ନିୱାରିଯନ୍ତୀତି ପରିଯୁଟ୍ଠାନପହାନଂ ପୁଚ୍ଛତି, କେନ ସୋତା ପିଧୀଯରେତି ଅନୁସଯସମୁଗ୍ଘାତଂ ପୁଚ୍ଛତି। ତତ୍ଥ ଭଗୱା ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସତିଯା ଦେସେତି, ଯୋ ହି ସମ୍ପଜାନୋ ୱିହରତି ସତିଦୋୱାରିକେ ଚ ତସ୍ସ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଗୁତ୍ତାନି ସନ୍ତ୍ୱନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଗୁତ୍ତେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଯା ଯା ୱିପସ୍ସନା, ସା ସା ତେସଂ ତେସଂ ସୋତାନଂ ତସ୍ସା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଯୋ ଲୋକୋ ନିୱୁତୋ ଅଇକନ୍ତପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଏୱଂ ସୋତାନି ପିହିତାନିପି ଭୱନ୍ତି ତତୋ ଉତ୍ତରି ପୁଚ୍ଛତି।

ପଞ୍ଞା ଚ ସତି ଚ ନାମରୂପସ୍ସ ଖୋ ତସ୍ସ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଟ୍ଠୁମାଗମ୍ମ କତ୍ଥେତଂ ଉପସମ୍ମତି ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ଭଗୱା ଏକେନ ପଦେନ ୱିସଜ୍ଜେତି।

ଯମେତଂ ପଞ୍ହଂ ଅପୁଚ୍ଛି [ପୁଚ୍ଛସେ ପଞ୍ହଂ (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ସୁ। ନି। ୧୦୪୩], ଅଜିତ ତଂ ୱଦାମି ତେ…ପେ…;

ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ନିରୋଧେନ, ଏତ୍ଥେତଂ ଉପସମ୍ମତି।

ଇମିନା ପଞ୍ହେନ କିଂ ପୁଚ୍ଛତି? ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନଧାତୁଂ ପୁଚ୍ଛତି, ତଂ ଭଗୱା ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ୱିସଜ୍ଜେତି। ତତ୍ଥ ପଠମେନ ପଞ୍ହେନ ସଂକିଲେସଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଦୁତିଯେନ ପଞ୍ହେନ ୱୋଦାନଂ ପୁଚ୍ଛତି। ତତିଯେନ ପଞ୍ହେନ ସୋପାଦିସେସନିବ୍ବାନଧାତୁଂ ପୁଚ୍ଛତି। ଚତୁତ୍ଥେନ ପଞ୍ହେନ ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନଧାତୁଂ ପଟିପୁଚ୍ଛତି ତତୋ ଉତ୍ତରି ପଟିପୁଚ୍ଛତି।

ଯେ ଚ ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମାସେ, ଯେ ଚ ସେଖା [ସେକ୍ଖା (କ।) ପସ୍ସ ସୁ। ନି। ୧୦୪୪] ପୁଥୂ ଇଧ;

ତେସଂ ମେ ନିପକୋ ଇରିଯଂ, ପୁଟ୍ଠୋ ପବ୍ରୂହି ମାରିସ।

ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ପୁଚ୍ଛତି। କତି ଚ ପନ ତେ ପଞ୍ହେ ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମା ଚ ଅରହନ୍ତା ସେକ୍ଖା ଚ? କିଂ ପୁବ୍ବଂ କିଞ୍ଚ ପଚ୍ଛିମନ୍ତି ଅଯମନ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ କତରଂ ପଠମଂ ପୁଚ୍ଛତି, କତରଂ ପଚ୍ଛା? ଅରହନ୍ତଂ ପଠମଂ ପୁଚ୍ଛତି। ସେକ୍ଖଧମ୍ମେ ତତ୍ଥ କେନ ପଦେନ ସଙ୍ଖାତଧମ୍ମାତି ଅରହନ୍ତୋ ଗହିତା, ପୁଥୂତି ସେକ୍ଖା ଗହିତା। ତେସଂ ମେ ନିପକୋତି ସାଧାରଣଂ ପଦଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛତି। ତସ୍ସ ସାଧାରଣାନି ଚ ଅସାଧାରଣାନି ଚ ପଞ୍ହେସୁ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବାନି। ତଂ ଭଗୱା ୱିସଜ୍ଜେତି। ନ ତଥା ପୁଟ୍ଠଂ, ପଠମଂ ପୁଟ୍ଠଂ, ତଂ ପଚ୍ଛା ୱିସଜ୍ଜେତି। ଯଂ ପଚ୍ଛା ପୁଚ୍ଛିତଂ ପଠମଂ ୱିସଜ୍ଜେତି। କିଞ୍ଚ ଇଦଂ ପୁଚ୍ଛିତଂ ୱିସୁଦ୍ଧାନଂ ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତାନଞ୍ଚ କା ଇରିଯାତି ଇଦଂ ପୁଚ୍ଛି, ତଂ କାମେସୁ ନାଭିଗିଜ୍ଝେଯ୍ଯ। ମନସାନାୱିଲୋ ସିଯାତି ପରିଯୁଟ୍ଠାନାନି ୱିତକ୍କେନ ଚ ଭଗୱା ନିୱାରେତି, ଦ୍ୱେ ପନ ୱିତକ୍କଅନାୱିଲତାଯ ପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ, ଯଥା ନୀୱରଣେସୁ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। କୁସଲା ସବ୍ବଧମ୍ମେସୂତି ଅରହନ୍ତଂ ୱିସଜ୍ଜେତି।

କେନସ୍ସୁ ତରତି ଓଘନ୍ତି ଗାଥା, ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି। ଚତ୍ତାରୋଯେୱ ପଞ୍ହା। କିଂ କାରଣଂ, ନ ହି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥାନୁପରିୱତ୍ତି ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ [ଯଥାନୁପରିୱତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ (ପୀ। କ।)] ଯଥା ପଠମଂ ଅଜିତପଞ୍ହେସୁ, ତସ୍ସ ନ ଏକଂସେନ ବହୂନି ୱିସଜ୍ଜନାନି, ବହୁକା ପଞ୍ହା, ଏକୋୱ ନ ଚାପି, ସବ୍ବେ ପୁଚ୍ଛତି, ପୁବ୍ବେ ୱିସଜ୍ଜିତୋ, ଯଥା ଚତୁତ୍ଥୋ ଅଜିତୋପଞ୍ହେ, ଯଂ ଏତ୍ଥ ଯଥାଭୂତଂ ପରିଯେସନାପଦବନ୍ଧେନ ୱିସଜ୍ଜନାଯୋ ଏୱଂ ଯଥାଭୂତଂ ପରିଯେସତି। ଯୋ ପୁନ ଏତ୍ଥ ଯଂ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛତି ତତ୍ଥ ଅଯମାକାରୋ ପୁଚ୍ଛନାଯଂ ଅନ୍ତୋଜଟା ବହିଜଟାତି ଗାଥା [ସଂ। ନି। ୧।୨୯] ପୁଚ୍ଛିତୱିସଜ୍ଜନାଯ ମଗ୍ଗିତବ୍ବା। କଥଂ ୱିସଜ୍ଜିତାତି ଭଗୱାତି ୱିସଜ୍ଜେତି? ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ନରୋ ସପଞ୍ଞୋତି ଗାଥା। ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଭାୱନାଯ ସମଥା, ପଞ୍ଞାଭାୱନାଯ ୱିପସ୍ସନା। ତତ୍ଥ ଏୱଂ ଅନୁମୀଯତି, ଯେ ଧମ୍ମା ସମଥେନ ଚ ୱିପସ୍ସନାଯ ଚ ପହୀଯନ୍ତି, ତେ ଇମେ ଅନ୍ତୋଜଟା ବହିଜଟା। ତତ୍ଥ ୱିସଜ୍ଜନଂ ସମଥେନ ରାଗୋ ପହୀଯତି, ୱିପସ୍ସନାଯ ଅୱିଜ୍ଜା। ଅଜ୍ଝତ୍ତୱତ୍ଥୁକୋ ରାଗୋ ଅନ୍ତୋଜଟା, ବାହିରୱତ୍ଥୁକୋ ରାଗୋ ବହିଜଟା। ଅଜ୍ଝତ୍ତୱତ୍ଥୁକା ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି, ଅଯଂ ଅନ୍ତୋଜଟା। ଏକସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଚ ବାହିରୱତ୍ଥୁକାନି ବହିଜଟା, ଯା ହି ଅଜ୍ଝତ୍ତୱତ୍ଥୁକା ଯା ଦିଟ୍ଠିଭାଗିଯେନ ଭୱିସ୍ସତି, ଅଯଂ ଜଟା। ତଥା ସଂଖିତ୍ତେନ ଯା କାଚି ଅଜ୍ଝତ୍ତୱତ୍ଥୁକା ତଣ୍ହା ଚ ଦିଟ୍ଠି ଚ, ଅଯଂ ଅନ୍ତୋଜଟା। ଯା କାଚି ବାହିରୱତ୍ଥୁକା ତଣ୍ହା ଚ ଦିଟ୍ଠି ଚ, ଅଯଂ ବହିଜଟା।

ଯଥା ଦେୱତା ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛତି ''ଚତୁଚକ୍କଂ ନୱଦ୍ୱାର''ନ୍ତି ଗାଥା [ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯେ]। ତତ୍ଥ ଭଗୱା ୱିସଜ୍ଜେତି ''ଛେତ୍ୱା ନନ୍ଦିଂ ୱରତ୍ତଂ ଚା''ତି ଗାଥା, ଇଦଂ ଭଗୱା ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ୱିସଜ୍ଜେତି। ଇମାଯ ୱିସଜ୍ଜନାଯ ଭଗୱା ଅନୁମୀଯତି କିଲେସେ ଏତ୍ଥ ପୁରିମାଯ ଗାଥାଯ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବେନ। ତଂ ହି ଚତୁଚକ୍କନ୍ତି ଚତ୍ତାରୋ ୱା ହତ୍ଥପାଦା। ନୱଦ୍ୱାରନ୍ତି ନୱ ୱଣମୁଖାନି। ଯଥା ଚତୁଚକ୍କନ୍ତି ଚତ୍ତାରୋ ଉପାଦାନା, ଉପାଦାନପ୍ପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ, ଉପାଦାନନିରୋଧା ଭୱନିରୋଧୋ। ନୱଦ୍ୱାରନ୍ତି ନୱ ମାନୱିଧା, ମାନଜାତିକାଯ ହି ଦୁକ୍ଖଂ ସେଯ୍ଯୋହମସ୍ମି ପରସୋ ତୀଣି ତିକାନି ପୁଣ୍ଣଂ। ତିକେନ ସଂଯୁତ୍ତଂ ହି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକୋ ରାଗୋ। ତତ୍ଥ ନନ୍ଦୀତି ତଣ୍ହା ୱିସଜ୍ଜୀଯତି। ୱରତ୍ତନ୍ତି ମାନଂ ୱିସଜ୍ଜେତି, ଇଚ୍ଛା ଲୋଭୋ ଚ ପାପକୋତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକୋ ରାଗୋ। ତତ୍ଥ ୱିସମଲୋଭୋ ପାପକୋତି ନିଦ୍ଦିସିଯତି ସମୂଲତଣ୍ହନ୍ତି। ଅଞ୍ଞାଣମୂଲକା ତଣ୍ହାତି ଅଞ୍ଞାଣମୂଲକା ତଣ୍ହା, ତଣ୍ହାଯ ଚ

ଦିଟ୍ଠିଯା ଚ ପହାନଂ। ଯେ ଚ ପୁନ ଅଞ୍ଞେପି କେଚି ଚତୁଚକ୍କଯୋଗେନ ତେନେୱ କାରଣେନ ଚ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି, ସଂସାରଗାମିନୋ ଧମ୍ମା ସବ୍ବେ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା। ତତ୍ଥାଯଂ ଗାଥା ୱିସଜ୍ଜନା ପୁଚ୍ଛାଯ ଚ ୱିସଜ୍ଜନାଯ ସମେତି [ସମଂତି (ପୀ।)]। ଯଂ ଯଦି ସନ୍ଦେନ ଅଥ ସହ ବ୍ୟାକରଣେନ ଅନୁଗୀତିଯଂ ଚ ସୋ ୱିଚଯୋତି ଭଗୱା ଯତ୍ତକାନି ପଦାନି ନିକ୍ଖିପତି, ତତ୍ତକେହି ଅନୁଗାଯତି।

୪୬। ଅଟ୍ଠହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦୂତେଯ୍ୟଂ ଗନ୍ତୁମରହତି [କାତୁମରହତି (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ଅ। ନି। ୮।୧୬]। ଇମାନି ଅଟ୍ଠ ପଦାନି ନିକ୍ଖିତ୍ତାନି। ଛହି ପଦେହି ଭଗୱା ଅନୁଗାଯତି।

''ଯୋ ୱେ ନ ବ୍ୟଥତି [ବ୍ୟାଥତି (କ।)] ପତ୍ୱା, ପରିସଂ ଉଗ୍ଗୱାଦିନିଂ;

ନ ଚ ହାପେତି ୱଚନଂ, ନ ଚ ଛାଦେତି ସାସନଂ।

''ଅସନ୍ଦିଦ୍ଧଂ ଚ ଭଣତି, ପୁଚ୍ଛିତୋ ନ ଚ କୁପ୍ପତି;

ସ ୱେ ତାଦିସକୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଦୂତେଯ୍ୟଂ ଗନ୍ତୁମରହତୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ପନ ଭଗୱା ଯତ୍ତକାନି ପଦାନି ନିକ୍ଖିପତି, ତତ୍ତକେହି ଅନୁଗାଯତି। ସତ୍ତହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ପିଯୋ ଗରୁଭାୱନୀଯୋତି ୱିତ୍ଥାରେନ, ଇଦଂ ଭଗୱା ସତ୍ତହି ପଦେହି ଅନୁଗାଯତି। ଇତି ବହୁସ୍ସୁତୱା ଅନୁଗାଯତି, ଅପ୍ପତରକଥଂ ପଦଂ ୱା ନିକ୍ଖେପୋ, ବହୁସ୍ସୁତୱା ନୱ ପଦାନି ନିକ୍ଖେପୋ, ଅପ୍ପତରିକା ଅନୁଗୀତିଯା ବହୁତରିକା ଅନୁଗାଯତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ତେ ଅନୁଗୀତି ଚ ୱିଚଯୋ, ଅଯଂ ୱିଚଯୋ ନାମ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଯୁତ୍ତିହାରୋ?

ସବ୍ବେସଂ ହାରାନଂ, ଯା ଭୂମୀ ଯୋ ଚ ଗୋଚରୋ ତେସଂ;

ଯୁତ୍ତାଯୁତ୍ତି ପରିକ୍ଖା, ହାରୋ ଯୁତ୍ତୀତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ।

ହାରାନଂ ସୋଳସନ୍ନଂ ଯଥା ଦେସନା ଯଥା ୱିଚଯୋ ଯୋ ଚ ନିଦ୍ଦିସିଯତି, ଅଯଂ ନିଦ୍ଦେସୋ। ଅଯଂ ପୁଚ୍ଛା ସୁତ୍ତେସୁ ନ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଯା ତତ୍ଥ ୱୀମଂସା, ଅଯଂ ଯୁତ୍ତି।

ଯଥା ହି ସହେତୂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ହେତୁ ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ ସତ୍ତାନଂ ସଂକିଲେସାଯ, ସହେତୂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ସତ୍ତା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଅତ୍ଥି ହେତୁ ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା। ସୀଲୱତା, ଆନନ୍ଦ, ପୁଗ୍ଗଲେନ ନ ୱେଯ୍ୟାକରଣିଯା କିନ୍ତି ମେ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ୟ…ପେ… ଅବ୍ୟାକରଣଂ କତ୍ତବ୍ବଂ, ଅଯଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ମଗ୍ଗୋ। ତସ୍ସ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ଚତ୍ତାରି ହେତୁ ଚ ପଚ୍ଚଯୋ ଚ। ସପ୍ପୁରିସସଂସେୱୋ ଯୋ ଚ ପତିରୂପଦେସୱାସୋ ଚ, ଅଯଂ ଉପାଦାପଚ୍ଚଯତା ସପ୍ପଚ୍ଚଯୋ। ଯଂ ପୋରାଣକମ୍ମଂ ଅସ୍ସ ୱିପାକୋ ପଚ୍ଚଯୋ, ତାଯ ପଚ୍ଚଯାଯ ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧି, ଅଯଂ ହେତୁ। ଇତି ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ ସହେତୁ ସପ୍ପଚ୍ଚଯୋତି ଇଦଂ ଲୋକିକଂ ସୀଲଂ।

ଯଂ ପନ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ସୀଲଂ, ତସ୍ସ ତୀଣି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପଚ୍ଚଯୋ – ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ। ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ଚ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ଚ ହେତୁ। ପଞ୍ଞାଯ ନିବ୍ବେଧଗାମିନିଯା, ଯଂ ସୀଲଂ ଜାଯତି। ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ଚ ସୀଲଂ ତେନାଯଂ ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ। ଯଂ ପୁନ ସମାଧିନୋ ପସ୍ସଦ୍ଧି ଚ ପୀତି ଚ ପାମୋଜ୍ଜଂ ପଚ୍ଚଯୋ। ଯଂ ସୁଖଂ ହେତୁ ତେନ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧୋ ସହେତୁ ସପ୍ପଚ୍ଚଯୋ। ଯଂ ସମାହିତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅଯଂ ପଞ୍ଞା। ତସ୍ସ ପରତୋଘୋସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ହେତୁ ଚ ପଚ୍ଚଯୋ ଚ, ଇତି ଇମେ ତଯୋ ଖନ୍ଧା ସହେତୂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ଏୱଂ ସତ୍ତ ପଞ୍ଞା। ସତ୍ତବ୍ୟାକରଣୀସୁ ଚ ସୁତ୍ତେସୁ ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଯୁତ୍ତିହାରୋ। ସୋ ଚତୂସୁ ମହାପଦେସେସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

୪୭। ତତ୍ଥ କତମଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ?

ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଜିନୋ, ତସ୍ସ ଚ ଧମ୍ମସ୍ସ ଯଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ;

ଇତି ଯାୱ ସଦ୍ଧମ୍ମା, ଏସୋ ହାରୋ ପଦଟ୍ଠାନୋ।

ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣା କାମରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି କାମରାଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି ୱା, ଏତେସୁ ଯେପି ପଞ୍ଚସୁ ରୂପେସୁ ଆୟତନେସୁ ନାଞ୍ଞତ୍ର ଏତେହି କାମରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନନ୍ତି। ୱୁଚ୍ଚତେ, ତେନ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା କାମରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ରୂପରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭୱରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିୟା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଏକସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଦିଟ୍ଠିରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। କାମଧାତୁ କାମରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅରୂପଧାତୁ ଅରୂପରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସୁଖସଞ୍ଞା କାମରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ବ୍ୟାପାଦସଞ୍ଞା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞତା ସମ୍ମୋହସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ନୱ ଆଘାତୱତ୍ଥୂନି ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ନୱୱିଧଂ ମାନଂ [ନୱମାନଂ ୱିଧମାନସ୍ସ (ପୀ। କ।)] ମାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସୁଖା ୱେଦନା ରାଗାନୁସୟସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ପଟିଘାନୁସୟସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା ଅୱିଜ୍ଜାନୁସୟସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନଞ୍ଚ ମୁସାୱାଦୋ ଚ ଲୋଭସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ପାଣାତିପାତୋ ଚ ପିସୁଣୱାଚା ଚ ଫରୁସୱାଚା ଚ ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ମିଚ୍ଛତ୍ତଞ୍ଚ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପୋ ଚ ମୋହସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଭୱଂ ଭୋଗଞ୍ଚ ୱୋକାରୋ ଅହଂକାରସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ବାହିରାନଂ ପରିଗ୍ଗହୋ ମମଂକାରସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। କାୟସ୍ସ ସଙ୍ଗଂ [କାୟୱଙ୍କଂ (ପୀ।)] ଦିଟ୍ଠିୟା ପଦଟ୍ଠାନଂ। କାୟିକଦୋସୋ ଦୋସସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। କାୟିକକାସାୱୋ ଲୋଭସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଯୋ ଯୋ ୱା ପନ ଧମ୍ମୋ ଯେନ ଯେନ ଆରମ୍ମଣେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସଚ୍ଚାଧିଟ୍ଠାନେନ ୱା ଧମ୍ମାଧିଟ୍ଠାନେନ ୱା ଅନୁସୟନେନ ୱା, ସୋ ଧମ୍ମୋ ତସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ତେନ ସାରମ୍ମଣେନ ସୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

ଯଥା ମନୁସ୍ସୋ ପୁରିମସ୍ସ ପଦସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ଦୁତିୟଂ ପଦଂ ଉଦ୍ଧରତି, ସୋ ପଚ୍ଛାନୁପଦଂ ସଂହରତି। ଯଦି ପନ ଯୋ ନ ଦୁତିୟପଦସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ ଲଭତି, ଅପରଂ ପଦଂ ଉଦ୍ଧରତି। ତସ୍ସ ଯୋ ଚେସୋ ପଚ୍ଚୟୋ ଭୱତି। ଏୱଂ ଧମ୍ମୋ କୁସଲୋ ୱା ଅକୁସଲୋ ୱା ଅବ୍ୟାକତୋ ୱା ପଦଟ୍ଠାନଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ନ ପୱତ୍ତତି। ଯଥା ପୟୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଯୋନିଲାଭୋ [ଯୋନିସୋ ଲାଭୋ (ପୀ।)], ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପଦଟ୍ଠାନୋ ହାରୋ।

୪୮। ତତ୍ଥ କତମୋ ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ?

ୱୁତ୍ତମ୍ହି ଏକଧମ୍ମେ, ଯେ ଧମ୍ମା ଏକଲକ୍ଖଣା ତେନ;

ସବ୍ବେ ଭୱନ୍ତି ୱୁତ୍ତା, ସୋ ହାରୋ ଲକ୍ଖଣୋ ନାମ।

ଯେସଞ୍ଚ ସୁସମାରଦ୍ଧା, ନିଚ୍ଚଂ କାୟଗତାସତୀତି ଗାଥାୟ ୱୁତ୍ତାୟ କାୟଗତାସତିୟା ୱୁତ୍ତା ୱେଦନାଗତା ଚିତ୍ତଗତା ଧମ୍ମଗତା ଚ ସତି ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଏକେନ ସତିପଟ୍ଠାନେନ। ନ ହି ଚିତ୍ତଂ ଏକସ୍ମିଂ ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିୟା ପୱତ୍ତତି, ନାନାସୁ ଗତୀସୁ ପୱତ୍ତତି, କାୟଗତାସତିୟା ୱୁତ୍ତାୟ ୱୁତ୍ତା ୱେଦନାଗତା ଚିତ୍ତଧମ୍ମଗତା ଚ। ନ ହି କାୟଗତାସତିୟା ଭାୱିତାୟ ସତିପଟ୍ଠାନା ଚତ୍ତାରୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏୱଂ ତସ୍ସଦିସେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ୱୁତ୍ତେସୁ ସବ୍ବଧମ୍ମା ୱୁତ୍ତା ଚ ଭୱନ୍ତି।

ସଚିତ୍ତପରିୟୋଦାପନଂ, ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନନ୍ତି ଗାଥା ଚେତସିକା ଧମ୍ମା ୱୁତ୍ତା, ଚିତ୍ତେ ରୂପଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ନାମରୂପଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ। ତତୋ ସଚିତ୍ତପରିୟୋଦାପନା ଯଂ ଯଂ ଓଦପେତି, ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯେନ ଓଦପେତି, ସୋ ମଗ୍ଗୋ। ଯତୋ ଓଦପନା, ସୋ ନିରୋଧୋ। ଚକ୍ଖୁଂ ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ, ତତ୍ଥ ସହଜାତା ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଫସ୍ସୋ ମନସିକାରୋ ଏତେ ତେ ଧମ୍ମା ଏକଲକ୍ଖଣା ଉପ୍ପାଦଲକ୍ଖଣେନ। ଯୋ ଚ ରୂପେ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ୱେଦନାୟ ସୋ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ସଞ୍ଞାସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣେସୁପି ସୋ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି। ଇତି ଯେ ଏକଲକ୍ଖଣା ଧମ୍ମା, ତେସଂ ଏକମ୍ହି ଧମ୍ମେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେ ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ ହାରୋ?

ନିରୁତ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ ଚ, ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଦେସନାୟ ଚ;

ସୁତ୍ତତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବାପରସନ୍ଧି, ଏସୋ ହାରୋ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ।

ତତ୍ଥ କତମା ନିରୁତ୍ତି, ସା କଥଂ ପରିୟେସିତବ୍ବା [ପସ୍ସିତବ୍ବା (ପୀ। କ।)]? ଯଥା ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ଏକାଦସହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଖିପ୍ପଂ

ଧମ୍ମେସୁ ମହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି, ଅତ୍ଥକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ଧମ୍ମକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ନିରୁତ୍ତିକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ଇତ୍ଥାଧିୱଚନକୁସଲୋ ଚ ହୋତି, ପୁରିସାଧିୱଚନକୁସଲୋ ଚ, ୱିପୁରିସାଧିୱଚନକୁସଲୋ ଚ, ଅତୀତାଧିୱଚନକୁସଲୋ ଚ, ଅନାଗତାଧିୱଚନକୁସଲୋ ଚ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାଧିୱଚନକୁସଲୋ ଚ। ଏକାଧିପ୍ପାଯେନ କୁସଲୋ ନାନାଧିପ୍ପାଯେନ କୁସଲୋ। କିମ୍ହି ଦେସିତଂ, ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଇତ୍ଥାଧିୱଚନେନ ପୁରିସାଧିୱଚନେନ ୱିପୁରିସାଧିୱଚନେନ ସଙ୍ଗଂ ଯଥାସୁତ୍ତଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ତଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ନିରୁତ୍ତିକୋସଲ୍ଲତୋ ଯୋ ଯଂ ସୁତ୍ତସ୍ସ ସୁନିରୁତ୍ତିଦୁନିରୁତ୍ତିତଂ ଅୱେକ୍ଖତି, ଇଦଂ ଏୱଂ ନିରୋପଯିତଙ୍ଗଂ। ଇଦମ୍ପି ନ ନିରୋପଯିତଙ୍ଗଂ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତେ ନିରୁତ୍ତିକୋସଲ୍ଲଂ।

୪୯। ତତ୍ଥ କତମଂ ଅଧିପ୍ପାଯକୋସଲ୍ଲଂ? ଯଥାଦେସିତସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଗସ୍ସ ୱାରଂ ଗଚ୍ଛତି ଇମେନ ଭଗୱତା ଦେସିତଙ୍କନ୍ତି। ଯଥା କିଂ ଅପ୍ପମାଦୋ ଅମତଂ ପଦଂ, ପମାଦୋ ମଚ୍ଚୁନୋ ପଦନ୍ତି ଗାଥା। ଏତ୍ଥ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ? ଯେ ଅସୀତିମେୱ ଆକଙ୍ଖନ୍ତି ତେ ଅପ୍ପମତ୍ତା ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି, ଅଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଯୋଗସ୍ସ କାଲଂ ନ ନିୱତ୍ତତି ଯା ଚ, ସୋ ନ ତତ୍ଥ ପାପିନ୍ତୱେ ଭୱନ୍ତି;

ୱେଦନାମଗ୍ଗେସିନା [ୱେଦନାମଗ୍ଗଂ ଇସିନା (ପୀ।)] ପୱେଦିତଂ, ଧୁତରଜାସୱା ଦୁକ୍ଖା ପମୋକ୍ଖାତା।

ଏତ୍ଥ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ? ଯେ ଦୁକ୍ଖେ ନାସ୍ସାଦକା [ଦୁକ୍ଖେନ ସାଧକା (ପୀ।)], ତେ ୱୀରିଯମାରଭିସ୍ସନ୍ତି ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯାତି। ଅଯଂ ତତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇତି ଗାଥାଯ ୱା ବ୍ୟାକରଣେନ ୱା ଦେସିତେ ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ସାଧକା, ଯୋ ଏୱଂ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମଂ ପଟିପଜ୍ଜତୀତି ସୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦେସନାଧିପ୍ପାଯୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପୁବ୍ବାପରସନ୍ଧି? ଯଂ ଗାଥାଯଂ ୱା ସୁତ୍ତେସୁ ୱା ପଦାନି ଅସୀତି ତାନି ଭୱନ୍ତି ଏୱଂ ୱା ଏୱମେତି ତସ୍ସା ଗାଥାଯ ସୁତ୍ତସ୍ସ ୱା ଯାନି ପୁରିମାନି ପଦାନି ଯାନି ଚ ପଚ୍ଛିମକାନି , ତାନି ସମୋସାରେତବ୍ବାନି। ଏୱଂ ସୋ ପୁବ୍ବାପରେନ ସନ୍ଧି ଞାଯତି। ଯା ଏକା ସମାରଦ୍ଧା ଗାଥା ଦ୍ୱେ ତୀଣି ୱା ତସ୍ସ ମେକଦେସେ ଭାସିତାନଂ ଅଭାସିତାହି ଗାଥାହି ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଅତ୍ଥୋ ଭୱତି ତଦୁପଧାରିତବ୍ବଂ। ଯଂୱ ସଙ୍ଗ [ଯଂ ୱତ୍ତଙ୍ଗ (ପୀ।)] ଇତିସ୍ସ ପରିଯେସମାନସ୍ସ ପରିଯେସନା କଙ୍ଖା, ତସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତୀନଂ ଅପରେ ପରିଯେସିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତେ ପୁବ୍ବାପରେନ ସନ୍ଧି। କୋସଲ୍ଲନ୍ତି ୱତ୍ଥୁତୋ ନିଦାନକୋସଲ୍ଲଂ। ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ନିରୁତ୍ତିକୋସଲ୍ଲଂ। ଦେସନାଧିପ୍ପାଯକୋସଲ୍ଲଂ। ପୁବ୍ବାପରେନ ସନ୍ଧିକୋସଲ୍ଲଂ। ତତ୍ଥ ତସ୍ସ ଗାଥା ପରିଯେସିତା ନିଦାନଂ ୱା। ଉପଲଦ୍ଧିତୁଂ ନ ଅତ୍ଥୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ ୱତ୍ଥୁତୋ ନିଦାନକୋସଲ୍ଲଂ ଅତ୍ଥକୋସଲ୍ଲଂ ଇମେହି ଚତୂହି ପଦେହି ଅତ୍ଥୋ ପରିଯେସିଯନ୍ତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପରିଯିଟ୍ଠୋ ହୋତି। ଅଥ ଚ ସଙ୍କୋ ୱତ୍ଥୁତୋ ୱା ନିଦାନେନ ୱା ଯୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନୋ ନିରୁତ୍ତି ସନ୍ଧି ଚ ଅନୁତ୍ତରୋ ଏସୋ ପୁବ୍ବାପରେନ ଏୱଂ ସୁତ୍ତନ୍ତେନ ଦେସିତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ ହାରୋ।

୫୦। ତତ୍ଥ କତମୋ ଆୱଟ୍ଟୋ ହାରୋ?

ଏକମ୍ହି ପଦଟ୍ଠାନେ, ପରିଯେସତି ସେସକଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ;

ଆୱଟ୍ଟତି ପଟିପକ୍ଖେ, ଆୱଟ୍ଟୋ ନାମ ସୋ ହାରୋ।

ଯଥା କିଂ ଉନ୍ନଳ୍ହାନଂ ପମତ୍ତାନନ୍ତି ଗାଥାଯୋ। ଯଂ ପମାଦୋ, ଇଦଂ କିସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ? କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଓସଗ୍ଗସ୍ସ। କୁସଲଧମ୍ମୋସଗ୍ଗୋ ପନ କିସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ ? ଅକୁସଲଧମ୍ମପଟିସେୱନାଯ। କିସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ, କୁସଲଧମ୍ମପଟିସେୱନାଯ? କିସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ, କିଲେସୱତ୍ଥୁପଟିସେୱନାଯ? ଇତି ପମାଦେନ ମୋହପକ୍ଖିଯା ଦିଟ୍ଠି ଅୱିଜ୍ଜା ଛନ୍ଦରାଗପକ୍ଖିଯା। ତତ୍ଥ ତଣ୍ହା ଚ ଦିଟ୍ଠି ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା ତଣ୍ହା କାମାସୱୋ ଚ ଭୱାସୱୋ ଚ ଦିଟ୍ଠାସୱୋ ଚ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତେ ଅତ୍ଥୀତି ଦିଟ୍ଠି ଚେତସିକେସୁ ନିଚ୍ଚନ୍ତି ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଅଜ୍ଝୋୱହନେନ କାମାସୱୋ, ଉପପତ୍ତୀସୁ ଆସତ୍ତି ଭୱାସୱୋ। ତତ୍ଥ ରୂପକାଯୋ କାମାସୱସ୍ସ ଭୱାସୱସ୍ସ ଚ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ନାମକାଯୋ ଦିଟ୍ଠାସୱସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାସୱସ୍ସ ଚ ପଦଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ ଅଲ୍ଲିଯନାଯ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥାହନଂ କାମାସୱସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ। ପତ୍ଥନଗଣ୍ଠନଅଭିସଙ୍ଖାରକାଯସଙ୍ଖାରଣଂ ଭୱାସୱସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ, ଅଭିନିୱେସୋ ଚ ପରାମାସୋ ଚ ଦିଟ୍ଠାସୱସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ। ଅପ୍ପଟିୱେଧୋ ଧମ୍ମେସୁ ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାସୱସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା ଚତ୍ତାରି ଉପାଦାନାନି। କାମାସୱୋ କାମୁପାଦାନଂ, ଭୱାସୱୋ ଭୱୁପାଦାନଂ, ଦିଟ୍ଠାସୱୋ ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ, ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନଂ, ଇମେହି ଚତୂହି ଉପାଦାନେହି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା। ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ ଚିତ୍ତେ ପହାତବ୍ବୋ, ସୋ ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସିସ୍ସ ପହୀଯତି। ଦିଟ୍ଠାସୱୋ ଧମ୍ମେସୁ ପହାତବ୍ବୋ, ସୋ ଧମ୍ମେସୁ

ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସିସ୍ସ ପହୀୟତି। ଭୱାସୱୋ ଆସତ୍ତିୟା ପହାତବ୍ବୋ, ସୋ ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସିସ୍ସ ପହୀୟତି। କାମାସୱୋ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ପହାତବ୍ବୋ, ସୋ କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସିସ୍ସ ପହୀୟତି। ତତ୍ଥ କାୟାନୁପସ୍ସନା ଦୁକ୍ଖମରିୟସଚ୍ଚଂ ଭଜତି। ୱେଦନାନୁପସ୍ସନା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ପଚ୍ଚୟୋ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ, ସଉପକିଲେସୋପଚାରୋ ତେନ ସମୁଦୟଂ ଭଜତି। ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନା ନିରୋଧଂ ଭଜତି। ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନା ମଗ୍ଗଂ ଭଜତି। ତେନସ୍ସ ଚତୂସୁ ଚ ଦସ୍ସନେନ ତସ୍ସେୱ ସଙ୍ଗେ ପହୀୟନ୍ତି, ୟେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ପଠମଂ ଉନ୍ନଠଆନଂ ପମତ୍ତାନଂ ତେସଂ ୱଡ୍ଢନ୍ତି ଆସୱା। ଜାନତୋ ହି ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖୟୋ ଦୁକ୍ଖଂ ସମୁଦୟୋ ନିରୋଧୋ ମଗ୍ଗୋ ହି ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। ଏୱଂ ପରିୟେସିତବ୍ବା। ୟାୱ ତସ୍ସ ଅକୁସଲସ୍ସ ଗତି ତତୋ ପଟିପକ୍ଖେନ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ପରିୟେସତି ତେସଂ କିଲେସାନଂ ହାରେନ ଆୱଟ୍ଟତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତେ ଆୱଟ୍ଟୋ ହାରୋ। ଏୱଂ ସୁକ୍କାପି ଧମ୍ମା ପରିୟେସିତବ୍ବା। ଅକୁସଲଧମ୍ମେ ଆଗମିସ୍ସ।

ତତ୍ଥ ଆୱଟ୍ଟସ୍ସ ହାରସ୍ସ ଅୟଂ ଭୂମି ସତି ଉପଟ୍ଠାନା ଚ ୱିପଲ୍ଲାସା ଚ ଚତ୍ତାରି ଞାଣାନି ସକ୍କାୟସମୁପ୍ପାଦାୟଗାମିନୀ ଚ ପଟିପଦା ସକ୍କାୟନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା।

୫୧। ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଭତ୍ତି ହାରୋ? ୟଂ କିଞ୍ଚି ୱିଭଜ୍ଜବ୍ୟାକରଣୀୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିଭତ୍ତି ହାରୋ। ୟଥା କିଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଚ ପୁନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହୋତି, ନୋ ୱାଗତଂ ନ ପରିଭାସତି [ନୋ ୱା ନ ପରିଭାସତି (ପୀ।), ନ ତାୱାୟଂ ପରିଭାସି (କ।)] ପରିପୁଚ୍ଛତାୟ ପଞ୍ହାୟ ଅତିୟନଂ ଏକସ୍ସ କିଞ୍ଚି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତେ ୱିଭତ୍ତି ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିୱତ୍ତନୋ ହାରୋ। ୟଂ କିଞ୍ଚି ପଟିପକ୍ଖନିଦ୍ଦେସୋ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପରିୱତ୍ତନୋ ହାରୋ। ୟଥା ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ନିଜ୍ଜିଣ୍ଣା ହୋତୀତି ୱିତ୍ଥାରେନ ସଦ୍ଧାନି ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତେ ପରିୱତ୍ତନୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱେୱଚନୋ ହାରୋ?

ୱେୱଚନେହି ଅନେକେହି, ଏକଂ ଧମ୍ମଂ ପକାସିତଂ;

ସୁତ୍ତେ ୟୋ ଜାନାତି ସୁତ୍ତୱିଦୂ, ୱେୱଚନୋ ନାମ ସୋ ହାରୋ।

ୟଥା ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏକମ୍ହି ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ୱେୱଚନେନ ନାନାୱୁତ୍ତେନ ଭଗୱତା ପସଂସିତୋ ‘‘ମହାପଞ୍ଞୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ହାସପଞ୍ଞୋ ଜୱନପଞ୍ଞୋ’’ତି ଇଦଂ ପଞ୍ଞାୟ ୱେୱଚନଂ। ୟଥା ଚ ମଗ୍ଗୱିଭଙ୍ଗେ ନିୟ୍ୟାନଟ୍ଠୋ ଏକମେକଂ ମଗ୍ଗଙ୍ଗଂ ୱେୱଚନେହି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ଏୱଂ ଅୱିଜ୍ଜାୟ ୱେୱଚନା। ଏକଂ ଅକୁସଲମୂଲଂ ତଦେୱ ସନ୍ତଂ ତେସୁ ତେସୁ ଜନପଦେସୁ ତେନ ତେନ ପଜାନନ୍ତି। ନ ହି ଅନେନ ତଦେୱପି ଆଲପିୟନ୍ତି ଅଞ୍ଞଂ ଭଜତି। ସବ୍ବକାମଜହସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋତି କାମା ଆଲପିତା। ୟସ୍ସ ନିଦ୍ଧିଣ୍ଣୋ ସଙ୍କୋତି ତେୟେୱ କାମେ ସଙ୍କାତି ଆଲପତି। ସୁଣମାନସ୍ସ ପୁରେତରଂ ରଜ୍ଜନ୍ତି ତେୟେୱ କାମେ ରଜ୍ଜନ୍ତି ଆଲପତି। ଏୱଂ ସୁତ୍ତମ୍ହି ୟୋ ଧମ୍ମୋ ଦେସିୟତି ତସ୍ସ ପରିୟେଟ୍ଠି ‘‘କତମସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଇଦଂ ନାମଂ କତମସ୍ସ ଇଦଂ ୱେୱଚନ’’ନ୍ତି। ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ହି ୟେସଂ ୟେସଂ ୟା ନିରୁତ୍ତି ହୋତି, ୟଥାଗାମି ତେନ ତେନ ଦେସେତୀତି ତସ୍ସ ୱେୱଚନଂ ପରିୟେସିତବ୍ବଂ। ଅୟଂ ୱେୱଚନୋ ହାରୋ।

୫୨। ତତ୍ଥ କତମୋ ପଞ୍ଞତ୍ତି ହାରୋ? ଚତ୍ତାରି ଅରିୟସଚ୍ଚାନୀତି ସୁତ୍ତଂ ନିଦ୍ଦିସତି, ନିକ୍ଖେପପଞ୍ଞତ୍ତି। ୟା ସମୁଦୟପଞ୍ଞତ୍ତି। କବଳୀଙ୍କାରେ ଆହାରେ ଅତ୍ଥି ଛନ୍ଦୋ ଅତ୍ଥି ରାଗୋ ୟାୱ ପତିଟ୍ଠିତଂ। ତତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଭୱପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞପେତି। କବଳୀଙ୍କାରେ ଆହାରେ ନତ୍ଥି ଛନ୍ଦୋ…ପେ… ସମୁଗ୍ଘାତି ପଞ୍ଞତ୍ତି।

ତସ୍ସ କାମାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଭୱାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଅୱିଜ୍ଜାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ପହାନପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞପେତି। ତଣ୍ହା ୟସ୍ସ ପୁରକ୍ଖତା ପଞ୍ଞା ପରିୱତ୍ତତି ଗାଥା ମନାପପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞପେତି। ଏୱଂ ପନ ମନାପପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ଏକଧମ୍ମଂ ଭଗୱା ପଞ୍ଞପେତି। ନ ହି ତଣ୍ହା ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋତି କାରେତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ତଣ୍ହାସମୁଦୟୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ। ୟଥା ଉପ୍ପନ୍ନଂ କାମୱିତକ୍କଂ ନାଧିୱାସେତି ୱିନୋଦେତି ପଜହତୀତି ପଟିକ୍ଖେପପଞ୍ଞତ୍ତି। ଏୱଂ ସବ୍ବେସଂ ଧମ୍ମାନଂ କୁସଲାନଞ୍ଚ ଅକୁସଲାନଞ୍ଚ ୟଞ୍ଚସ୍ସ ଧମ୍ମକ୍ଖେତ୍ତଂ ଭୱତି, ସୋ ଚେୱ ଧମ୍ମୋ ତତ୍ଥ ପୱତ୍ତତି। ତଦୱସିଟ୍ଠା ଧମ୍ମା ତସ୍ସାନୁୱତ୍ତକା ହୋନ୍ତି। ସା ଦୁୱିଧା ପଞ୍ଞତ୍ତି – ପରାଧୀନପଞ୍ଞତ୍ତି ଚ ସାଧୀନପଞ୍ଞତ୍ତି ଚ। କତମା ସାଧୀନପଞ୍ଞତ୍ତି? ସମାଧିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ [ପସ୍ସ ସଂ। ନି। ୩।୫], ଭାୱେଥ, ସମାହିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ‘‘ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅୟଂ ସାଧୀନପଞ୍ଞତ୍ତି ପରାଧୀନପଞ୍ଞତ୍ତି ଚ, ସା ପଞ୍ଞତ୍ତି ପଞ୍ଞାୟ ଚ ସୀଲସ୍ସ ଚ, ୟଥା ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ଭାୱେଥ। ତସ୍ସ ଅତ୍ଥି ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ମୁଦୂନି ଚତ୍ତାରି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ତାନି

ଚତୁପରାଧୀନାନି, ତୀଣି ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେତି ପରାଧୀନଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚତ୍ତାରି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପରାଧୀନାତି ଚତୂସୁ ଅରିଯସଚ୍ଚେସୁ ଅପରାଧୀନଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେସୁ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଇତି ସବ୍ବେ ପଦଟ୍ଠାନେ ସବ୍ବେ ଖେତ୍ତସାଧୀନୋ ସୋ ଧମ୍ମୋ, ସୋ ଚ ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବୋ। ତସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୋ ନିଘାତୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ତାଯଂ ଅନେକାକାରପଞ୍ଞତ୍ତି କେନ କାରଣେନ ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତେ ପଞ୍ଞତ୍ତି।

୫୩। ତତ୍ଥ କତମୋ ଓତରଣୋ ହାରୋ? ଛସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଓତାରେତବ୍ବଂ। କତମେସୁ ଛସୁ? ଖନ୍ଧେସୁ ଧାତୂସୁ ଆଯତନେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେସୁ। ନତ୍ଥି ତଂ ସୁତ୍ତଂ ୱା ଗାଥା ୱା ବ୍ଯାକରଣଂ ୱା। ଇମେସୁ ଛନ୍ନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ନ ସନ୍ଦିସ୍ସତି। ଏତ୍ତାୱତା ଏସ ସଙ୍ଖା ଦେସନା ଯା ତା ଖନ୍ଧା ୱା ଧାତୁଯୋ ୱା ଆଯତନାନି ୱା ସଚ୍ଚାନି ୱା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ୱା, ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ତତ୍ଥ ତିସ୍ସୋ ୱେଦନାଯୋ ତସ୍ସ ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ସୋମନସ୍ସୋ ସଞ୍ଚାରୋ, ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ଦୋମନସ୍ସୋ ସଞ୍ଚାରୋ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଉପେକ୍ଖୋ ସଞ୍ଚାରୋ। ଯଂ ପୁନ ତତ୍ଥ ୱେଦଯିତଂ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ, ଖନ୍ଧେସୁ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ତତ୍ଥ କାଯୋ ପମତ୍ତଂ ସୌପଓତ୍ତତି, ତଞ୍ଚ ସଙ୍ଖାରଗତୋ ଦ୍ୱିଧା ଚ ଭୱଙ୍ଗୋତରଣଂ କମ୍ମଂ ତୀଣି ଚ ସଙ୍ଖାରାନି ପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରା ୱା ଅପୁଞ୍ଞା ୱା ଆନେଞ୍ଜା ୱା ହେତୁ ସଙ୍ଖସରାଗସ୍ସ ନୋ ୱୀତରାଗସ୍ସ, ଦୋସସ୍ସ ଅଭିସଙ୍ଖାରାନି ଚ ଅୱୀତରାଗୋ ଚେତେତି ଚ ପକପ୍ପେତି ଚ, ୱୀତରାଗୋ ପନ ଚେତେତି ଚ ନୋ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି, ଯଂ ଉଣ୍ହଂ ୱଜିରଂ କଟ୍ଠେ ୱା ରୁକ୍ଖେ ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱା ପତନ୍ତଂ ଭିନ୍ଦତି ଚ ଡହତି ଚ, ଏୱଂ ସରାଗଚେତନା ଚେତେତି ଚ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ଚ। ଯଥା ସତଂ ୱଜିରଂ ନ ଭିନ୍ଦତି ନ ଚ ଡହତି, ଏୱଂ ୱୀତରାଗଚେତନା ଚେତେତି ନ ଚ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଏକୋ ଖନ୍ଧୋ ଅନିନ୍ଦ୍ରିଯସରୀରଂ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ତତ୍ଥ ଧାତୂନଂ ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ। ତତ୍ଥ ଯା ରୂପୀ ଦସ ଧାତୁଯୋ, ତାସୁ ଦେସିଯମାନାସୁ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ। ଯେପି ଚ ଛ ୱିଞ୍ଞାଣକାଯା ମନୋଧାତୁସତ୍ତମା, ତତ୍ଥ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ। ଧମ୍ମଧାତୁ ପନ ଧମ୍ମସମୋସରଣା, ସୋ ଧମ୍ମୋ ହେତୁନା ଚ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଚ ଫଲେନ ଚ କିଚ୍ଚେନ ଚ ୱେୱଚନେନ ଚ ଯେନ ଯେନ ଉପଲବ୍ଭତି, ତେନ ତେନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ। ଯଦି ୱା କୁସଲା ଯଦି ୱା ଅକୁସଲା ଯଦି ୱା ଅବ୍ଯାକତା ଯଦି ୱା ଅସଙ୍ଖତା। ଦ୍ୱାଦସନ୍ନଂ ଆଯତନାନଂ ଦସ ଆଯତନାନି ରୂପାନି ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ। ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ମନାଯତନଞ୍ଚ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧେନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ। ଧମ୍ମାଯତନଂ ନାନାଧମ୍ମସମୋସରଣଂ। ତତ୍ଥ ଯେ ଧମ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା, ଯେ ଅନିନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅନିନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା। ପରିଯାଯତୋ ଚ ଓତାରେତବ୍ବା। ଯଥା ସା ଧମ୍ମଧାତୁ ତଥା ଧମ୍ମାଯତନଂ ପରିଯେସିତବ୍ବଂ। ଯାଯେୱ ହି ଧମ୍ମଧାତୁ ତଦେୱ ଧମ୍ମାଯତନଂ ଅନୂନଂ ଅନଧିକଂ।

ତତ୍ଥ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଅତ୍ଥି ତିୱିଧୋ, ଅତ୍ଥି ଚତୁବ୍ବିଧୋ, ଅତ୍ଥି ଦୁୱିଧୋ। ତତ୍ଥ ତିୱିଧୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ହେତୁଫଲନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ଅୱିଜ୍ଜା ସଙ୍ଖାରା ତଣ୍ହା ଉପାଦାନଂ ଚ ଅଯଂ ହେତୁ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାମରୂପଂ ସଳାଯତନଂ ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ଚ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯୋ ଭୱୋ ଅଯଂ ୱିପାକୋ, ଯା ଜାତି ମରଣଂ ଅଯଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ।

କଥଂ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ହେତୁ ପଚ୍ଚଯୋ ୱିପାକୋ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ ଚ? ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାରା ଚ ଉପାଦାନଂ ଚ – ଅଯଂ ହେତୁ। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାମରୂପସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ। ନାମରୂପଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ତଥା ଉପପନ୍ନସ୍ସ ସଳାଯତନଂ ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ଚ – ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ। ଯୋ ଭୱୋ ଅଯଂ ୱିପାକୋ। ଯା ଜାତି ଯା ଚ ଜରାମରଣଂ – ଅଯଂ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ।

କଥଂ ଦୁୱିଧୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ? ଅୱିଜ୍ଜା ସଙ୍ଖାରା ତଣ୍ହା ଉପାଦାନଂ – ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାମରୂପଂ ସଳାଯତନଂ ଫସ୍ସୋ ୱେଦନା ଭୱୋ ଜାତି ମରଣଞ୍ଚ – ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ପନ ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ ଇମାନି ତପ୍ପଟିପକ୍ଖେନ ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି। ତସ୍ମା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଯେନ ଆକାରେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ତେନ ତେନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ।

ତଥା ବାୱୀସତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ଦ୍ୱାଦସ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଯେନ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚ ଦିଟ୍ଠିଯା ଚ ତଣ୍ହାପଦଟ୍ଠାନଂ। ଯତୋ ପୁରିସୋ ପୁରିସକାନଂ ତଂ ଏୱଂ କାତବ୍ବତା। ଅଥ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସାରଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଅହଂକାରୋ ତଂ ଯସା ସାରତ୍ତୋ ବହିଦ୍ଧା ପରିଯେସତି, ଅଯଂ ମମଂକାରୋ ଏୱଂ ଇତ୍ଥୀ, ତତ୍ଥ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସାନୁୱତ୍ତକା ହୋନ୍ତି। ତସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯପରିପୁଣ୍ଣା ଲୋଭଧମ୍ମା କୁସଲମୂଲେ ପୱଡ୍ଢେନ୍ତି। ତସ୍ସ ଚେ ଅଯମଧିପ୍ପାଯୋ ନ ପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚ ୱତ୍ତତି। ଦୋସୋ ଚ ଅକୁସଲମୂଲଂ ପୱଡ୍ଢତି। ସଚେ ପନ ଉପେକ୍ଖା ଭାୱେତି ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅନୁୱତ୍ତକାମା ଭୱତି। ଅମୋହୋ ଚ କୁସଲମୂଲଂ ପୱଡ୍ଢତି। ଇତି ସତ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି କିଲେସୱତ୍ଥୁମୁପାଦାଯ ଅନନ୍ଦେମାନି ଅୱମାନି ସଙ୍ଖସ୍ସ ୱେଦନା ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଯାୱ ଅଞ୍ଞାତାୱିନୋ

ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା। ଦସନ୍ନଂ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ କାମରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭୱରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ରୂପରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚ ସତ୍ତ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ତତ୍ଥ ଯେନ ଯେନ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେନ ଯୁତ୍ତଂ ୱା ଗାଥାଯ ଓତାରେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତେନ ତେନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଖନ୍ଧେସୁ ଧାତୂସୁ ଆଯତନେସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେସୁ ଅଯଂ ଓତରଣୋ ହାରୋ।

୫୪। ତତ୍ଥ କତମୋ ସୋଧନୋ ହାରୋ? ଯୋ ଗାଥା ଏକେନ ଆରମ୍ଭୋ ଭାସିସ୍ସନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଏକିସ୍ସା ଭାସିତାଯ ଅୱସିଟ୍ଠାସୁ ଭାସିତାସୁ ସୋ ଅତ୍ଥୋ ନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ। କିଂ କାରଣଂ? ନ ହି ତାୱ ସୋ ଅତ୍ଥୋ ଭାସିତୋ, ସୋ ଅଭାସିତୋ ନ ସକ୍କା ନିଦ୍ଦିସିତୁଂ। ଯଥା କିଂ ଅପ୍ପମାଦୋ ଅମତଂ ପଦନ୍ତି ଗାଥା ଅଯମେକା ଗାଥା ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା। କିଂ କାରଣଂ, ଅତ୍ଥିକ୍ଖାତାୱ ଇମସ୍ସ ଆରମ୍ଭସ୍ସ ଅନଭାସିତଂ?

ଏୱଂ [ଏତଂ (ପୀ।) ପସ୍ସ ଧ। ପ। ୨୨] ୱିସେସତୋ ଞତ୍ୱା, ଅପ୍ପମାଦମ୍ହି ପଣ୍ଡିତା;

ଅପ୍ପମାଦେ ପମୋଦନ୍ତି, ଅରିଯାନଂ ଗୋଚରେ ରତାତି।

ଇଦଂ ଅଭାସିତଂ। ଇମିସ୍ସାପି ଗାଥାଯ ଭାସିତାଯ ଅତ୍ଥୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ। କିଂ କାରଣଂ, ଅତ୍ଥି ତତ୍ଥ ଅୱସିଟ୍ଠଂ? ତେ ଝାଯିନୋ [ଧ। ପ। ୨୩] ସାତତିକା, ନିଚ୍ଚଂ ଦଳ୍ହପରକ୍କମାତି ଗାଥା, ଏୱଂ ଇମା ଗାଥାଯୋ ଉପଧାରିତା ଯଦା ଭୱନ୍ତି, ତଦା ଅତ୍ଥୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ଅସ୍ସୁତପୁବ୍ବେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ବ୍ଯାକରଣେସୁ ୱା ଏକୁଦ୍ଦେସୋ ଭାସିତୋ। ଯା ୱୀମଂସା ତୁଲନା ଇଦଂ ଅତ୍ଥି କିଚ୍ଚଂ, ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଭାସିତଂ ତସ୍ସ ୱେୱଚନଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ୱା ନ ୱାତି। ତତ୍ଥ ଯା ୱୀମଂସା, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତେ ସୋଧନୋ ହାରୋ।

୫୫। ତତ୍ଥ କତମୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୋ ହାରୋ? ଏକତ୍ତତା ଚ ୱେମତ୍ତତା ଚ। ତତ୍ଥ କିତପଞ୍ଞତ୍ତି ଚ କିଚ୍ଚପଞ୍ଞତ୍ତି ଚ। ସା ଏକତ୍ତତା ଚ ୱେମତ୍ତତା ଚ ଯଥା ପଞ୍ଞତ୍ତି ଏକୱେୱଚନେନ ୱେମତ୍ତତା ପଜାନାତୀତି ପଞ୍ଞା, ସା ଚ ଆଧିପତେଯ୍ଯଟ୍ଠେନ ପଞ୍ଞତ୍ତି। ଯଂ ଅନୋମତ୍ତିଯଟ୍ଠେନ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି। ତଂ ଅନୋମତ୍ତିଯଟ୍ଠେନ ପଞ୍ଞାବଲଂ। ତନୁଭୂତା ଗୋଚରତ୍ତୱସା ସେୱସତି ତୀସୁ ରତନେସୁ ଅନୁସ୍ସତି ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତି ଧମ୍ମାନୁସ୍ସତି ସଙ୍ଘାନୁସ୍ସତି ଅୱିପରୀତାନୁସ୍ସରଣତାଯ। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଧମ୍ମାନଂ ପୱିଚଯେନ ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଅଭିନୀହାରତୋ ଅଭିଞ୍ଞାତି। ସଙ୍ଖେପେନ ମଗ୍ଗୋ କା ୱତ୍ଥୁ ଅୱିକୋପନତାଯ ଏକତ୍ତା, ଯଥା ଉଣ୍ହେନ ସଂସଟ୍ଠଂ ଉଣ୍ହୋଦକଂ, ସୀତେନ ସଂସଟ୍ଠଂ ସୀତୋଦକଂ ଖାରୋଦକଂ ଗୁଳ୍ହୋଦକନ୍ତି, ଇଦଂ ଏକତ୍ତତା ୱେମତ୍ତତା ଚ।

ଅତ୍ଥି ପୁନ ଧମ୍ମୋ ନାନାଧମ୍ମସଙ୍ଘତୋ ଏକତୋ ଯଥାରୂପଂ ଚତ୍ତାରୋ ୱାରେତବ୍ବା, ତଞ୍ଚ ରୂପନ୍ତି ଏକତ୍ତତା। ପଥୱୀଧାତୁ ଆପୋ ତେଜୋ ୱାଯୋଧାତୂତି ୱେମତ୍ତତା। ଏୱଂ ସବ୍ବା ଚତସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ ରୂପନ୍ତି ଏକତ୍ତତା, ପଥୱୀଧାତୁ ଆପୋ ତେଜୋ ୱାଯୋଧାତୂତି ୱେମତ୍ତତା। ପଥୱୀଧାତୂତି ଲକ୍ଖଣତୋ ଏକତ୍ତତା, ସଂକିଣ୍ଣୱତ୍ଥୁତୋ ୱେମତ୍ତତା। ଯଂ କିଞ୍ଚି କକ୍ଖଳଅଲକ୍ଖଣଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ପଥୱୀଧାତୂତି ଏକତ୍ତତା। କେସା ଲୋମା ନଖା ଦନ୍ତା ଛୱି ଚମ୍ମନ୍ତି ୱେମତ୍ତତା। ଏୱଂ ସବ୍ବଂ ଚତସ୍ସୋ ଧାତୁଯୋ ରୂପନ୍ତି ଏକତ୍ତଂ। ସଦ୍ଦା ଗନ୍ଧା ରସା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାତି ୱେମତ୍ତତା।

ଅତ୍ଥି ପୁନ ଧମ୍ମୋ ୱେମତ୍ତତା ଅଞ୍ଞୋ ନାମଂ ଲଭତି। ଯଥା କାଯାନୁପସ୍ସନାଯ ନୱସଞ୍ଞା ୱିନୀଲକସଞ୍ଞା ଉଦ୍ଧୁମାତକସଞ୍ଞା, ଅଯଂ ଅସୁଭସଞ୍ଞା, ଯା ଏକତ୍ତତା ଆରମ୍ମଣତୋ ୱେମତ୍ତତୋ, ସା ଏୱଂ ସଞ୍ଞାୱେଦନାସୁ ଆଦୀନୱଂ ସମନୁପସ୍ସତୋ ତଥାଧିଟ୍ଠାନଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚ ସାଯେୱ ଧମ୍ମେସୁ ତତ୍ଥ ସଞ୍ଞାଭାୱନା ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନା ଚିତ୍ତେ ଅତ୍ତସଞ୍ଞଂ ପଜହତୋ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚ ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନା। (ଇତି) [( ) ନତ୍ଥି ପୀ। ପୋତ୍ଥକେ] ଯୋ କୋଚି ଞାଣପଚାରୋ ସବ୍ବସୋ ପଞ୍ଞାଯ ଗୋଚରୋ ପଞ୍ଞା, ଅଯଂ ୱେମତ୍ତତା, ଯଥା କାମରାଗୋ ଭୱରାଗୋ ଦିଟ୍ଠିରାଗୋତି ୱେମତ୍ତତା ତଣ୍ହାଯ। ଇତି ଯଂ ଏକତ୍ତତାଯ ଚ ୱେମତ୍ତତାଯ ଚ ଞାଣଂ ୱୀମଂସନା ତୁଲନା। ଅଯଂ ଅଧିଟ୍ଠାନୋ ହାରୋ।

୫୬। ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିକ୍ଖାରୋ ହାରୋ? ସହେତୁ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ୱୋଦାନଞ୍ଚ ସଂକିଲେସୋ ଚ, ଯଂ ତଦୁଭଯଂ ପରିଯେଟ୍ଠି, ସ ପରିକ୍ଖାରୋ ହାରୋ। ଇତି ଧମ୍ମାନଂ ସହେତୁକାନଂ ହେତୁ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ, ସପ୍ପଚ୍ଚଯାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ କିଂ ନାନାକରଣଂ, ହେତୁସ୍ସ ଚ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଚ? ସଭାୱୋ ହେତୁ, ପରଭାୱୋ ପଚ୍ଚଯୋ। ପରଭାୱସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ହେତୁପି, ସଭାୱସ୍ସ ହେତୁଯା ପରଭାୱସ୍ସ କସ୍ସଚି ପଚ୍ଚଯୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତୋ ହେତୁ, ୱୁତ୍ତୋ ପଚ୍ଚଯୋ। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକୋ ହେତୁ, ବାହିରୋ ପଚ୍ଚଯୋ। ସଭାୱୋ ହେତୁ, ପରଭାୱୋ ପଚ୍ଚଯୋ। ନିବ୍ବତ୍ତକୋ ହେତୁ, ପଟିଗ୍ଗାହକୋ [ପରିଗ୍ଗାହକୋ (କ।)] ପଚ୍ଚଯୋ। ନେୱାସିକୋ ହେତୁ, ଆଗନ୍ତୁକୋ ପଚ୍ଚଯୋ। ଅସାଧାରଣୋ ହେତୁ, ସାଧାରଣୋ ପଚ୍ଚଯୋ। ଏକୋଯେୱ ହେତୁ, ଅପରାପରୋ ପଚ୍ଚଯୋ।

ହେତୁସ୍ସ ଉପକରଣଂ ସମୁଦାନେତବ୍ବୋ। ସମୁଦାନଂ ହେତୁ, ତତ୍ଥ ଦୁୱିଧୋ ହେତୁ। ଦୁୱିଧୋ ପଚ୍ଚଯୋ – ସମନନ୍ତରପଚ୍ଚଯୋ ଚ ପରମ୍ପରପଚ୍ଚଯୋ ଚ। ହେତୁପି ଦୁୱିଧୋ – ସମନନ୍ତରହେତୁ ଚ ପରମ୍ପରହେତୁ ଚ। ତତ୍ଥ କତମୋ ପରମ୍ପରପଚ୍ଚଯୋ? ଅୱିଜ୍ଜା ନାମରୂପସ୍ସ ପରମ୍ପରପଚ୍ଚଯୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସମନନ୍ତରପଚ୍ଚଯତାଯ ପଚ୍ଚଯୋ। ଯଦି ଆଦିମ୍ହି ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧୋ ଭୱତି ନାମରୂପସ୍ସ ନିରୋଧୋପି। ତତ୍ଥ ସମନନ୍ତରଂ କିଂ କାରଣଂ ପରମ୍ପରପଚ୍ଚଯୋ ସମନନ୍ତରପଚ୍ଚଯୋ ସମୁଦାନିତୋ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯତୋ। ତତ୍ଥ କତମୋ ପରମ୍ପରହେତୁ? ୱିଜାନନ୍ତସ୍ସ ପରମ୍ପରହେତୁତାଯ ହେତୁ, ଅଞ୍ଞାକାରୋ ସମନନ୍ତରହେତୁତାଯ ହେତୁ। ଯସ୍ସ ହି ଯଂ ସମନନ୍ତରଂ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ସୋ ତସ୍ସ ହେତୁପି ଜାତିନିରୋଧା ବହି ଆକାରନିରୋଧୋ, ଆକାରନିରୋଧା ଦଣ୍ଡନିରୋଧୋ, ଦଣ୍ଡନିରୋଧା ଖଣ୍ଡନିରୋଧୋ। ଏୱଂ ହେତୁପି ଦ୍ୱିଧା ସୋ ତାହି ପସ୍ସିତବ୍ବୋ।

ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଯଥା ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯୋ ତସ୍ସ ପୁନ କିଂପଚ୍ଚଯୋ, ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ। ସୋ କସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ସଙ୍ଖାରାନଂ, ଇତି ପଚ୍ଚଯୋ ଚ ସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ଚ ତସ୍ସ କୋ ହେତୁ ଅୱିଜ୍ଜାଯେୱ । ତଥା ହି ପୁରିମା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି। ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜାନୁସଯୋ ଅୱିଜ୍ଜାପରିଯୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ହେତୁ ପୁରିମା ହେତୁ ପଚ୍ଛା ପଚ୍ଚଯୋ, ସାପି ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଚତୂହି କାରଣେହି ସହଜାତପଚ୍ଚଯତାଯ ସମନନ୍ତରପଚ୍ଚଯତାଯ ଅଭିସନ୍ଦନପଚ୍ଚଯତାଯ ପତିଟ୍ଠାନପଚ୍ଚଯତାଯ।

୫୭। କଥଂ ସହଜାତପଚ୍ଚଯତାଯ ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ? ଯଂ ଚିତ୍ତଂ ରାଗପରିଯୁଟ୍ଠଂ, ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜାପରିଯୁଟ୍ଠାନେନ ସଦ୍ଧଂ ପଞ୍ଞାଯ ଗୋଚରଂ ହନ୍ତି। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରା ତିପଚ୍ଚଯଟ୍ଠିକା ଅଦ୍ଧାଭୂମିକାରମହତ୍ତସ୍ସ [ଲଦ୍ଧା ଭୂମିକରମହତ୍ତସ୍ସ (ପୀ। କ।)] ଅଯଂ ଅୱିଜ୍ଜାସହସମୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲତମାପଜ୍ଜନ୍ତୀ ଚତୂହି କାରଣେହି ପଞ୍ଞା ପହୀଯତି। କତମେହି ଚତୂହି? ଅନୁସଯୋ ପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ସଂଯୋଜନଂ ଉପାଦାନଂ। ତତ୍ଥ ଅନୁସଯୋ ପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ଜାତି ପରିଯୁଟ୍ଠିତା ସଂଯୁଜ୍ଜତି ସଂଯୁତ୍ତା ଉପାଦିଯତି ଉପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଭୱୋ। ଏୱଂ ତେ ସଙ୍ଖାରା ତିୱିଧା ଉପ୍ପନ୍ନା ଭୂମିଗତା ନାସଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଯଂ ମଗ୍ଗେନ ୱିନୀତତ୍ତାଯାତି [ୱିନିଭତ୍ତାଯ (ପୀ।), ୱିନିଭତ୍ତତାଯ (କ।)] ତେ ଥାମଗତା ଅପଟିୱିନୀତାତିପି ତେ ସଙ୍ଖାରାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂ ସହେତୁସମୁପ୍ପନ୍ନଟ୍ଠେନ ଅତ୍ଥି ମେୱ ପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଅପନେତ୍ୱା କୁସଲଂ ଅକୁସଲଂ କୁସଲୋ ଚ ଅକୁସଲୋ ଚ ପକ୍ଖିପିତବ୍ବୋ, ୱିପାକଧମ୍ମା ଅପନେତ୍ୱା ୱଚନୀଯଂ ଅୱଚନୀଯଂ ୱଚନୀଯଞ୍ଚ ଅୱଚନୀଯଞ୍ଚ ପକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ, ଭୱଅପେକ୍ଖିତ୍ୱା, ସଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ ପରିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ।

ଦସ ତଥାଗତବଲାନି ଚତ୍ତାରି ୱେସାରଜ୍ଜାନି ପୁଞ୍ଞାନି ଅନଞ୍ଞାକତଂ ଅୱିଜ୍ଜା ସମନନ୍ତରପଚ୍ଚଯତାଯ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ଚିତ୍ତେନ ସହ ସମୁପ୍ପନ୍ନା ଅୱିଜ୍ଜା ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସମନନ୍ତରଚିତ୍ତଂ ସମୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି, ତସ୍ସ ଯଂ ସମନନ୍ତରଚିତ୍ତଂ ସମୁପ୍ପନ୍ନନ୍ତି, ତସ୍ସ ପଚ୍ଛିମସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ପୁରିମଚିତ୍ତଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯତାଯ ପଚ୍ଚଯୋ, ତେନ ଅୱିଜ୍ଜା ହେତୁ ତେନ ଚିତ୍ତେନ ଉପାଦାନଂ ଅନୋକାସକତା ଞାଣଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଯା ତସ୍ସ ଅପ୍ପମାଦା ଧାତୁ ଅଭିଜ୍ଝାଭିସନ୍ଦିତା ତହିଂ ୱିପଲ୍ଲାସା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ''ଅସୁଭେ ସୁଭ''ନ୍ତି ''ଦୁକ୍ଖେ ସୁଖ''ନ୍ତି, ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ରତ୍ତା ଦୁଟ୍ଠା ମୂଳ୍ହସ୍ସ ଚେତନା ରାଗପରିଯୁଟ୍ଠାନେନ ବ୍ୟାପାଦପରିଯୁଟ୍ଠାନେନ ଅୱିଜ୍ଜାପରିଯୁଟ୍ଠାନେନ ଦିଟ୍ଠିୱିପଲ୍ଲାସୋ ୱତ୍ଥୁନିଦ୍ଦେସେ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ , ଯଂ ୱିପରୀତଚିତ୍ତୋ ୱିଜାନାତି ଅଯଂ ଚିତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସୋ, ଯା ୱିପରୀତସଞ୍ଞା ଉପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ଅଯଂ ସଞ୍ଞାୱିପଲ୍ଲାସୋ। ଯଂ ୱିପରୀତଦିଟ୍ଠି ଅଭିନିୱିସତି ଅଯଂ ଦିଟ୍ଠିୱିପଲ୍ଲାସୋ। ଅଟ୍ଠ ମିଚ୍ଛତ୍ତାନି ୱଡ୍ଢନ୍ତି, ତୀଣି ଅକୁସଲାନି ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ୱିଜଞ୍ଚ କରୋନ୍ତି। ଇତି ପୁବ୍ବାପରନ୍ତେ ଅକୁସଲାନାତରିତରୋ ସଙ୍ଖାରା ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱେପୁଲ୍ଲତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତେ ଚ ମହତା ଚ ଅପ୍ପଟିୱିଦିତା ପୋନୋଭୱିକା [ପୋନୋବ୍ଭୱିକା (କ।)] ସଙ୍ଖାରା ଭୱନ୍ତି। ଇତି ଏୱଂ ଅୱିଜ୍ଜା ସହଜାତପଚ୍ଚଯତାଯ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ ସମନନ୍ତରପଚ୍ଚଯତାଯ ଚ।

୫୮ । କଥଂ ଅଭିସନ୍ଦନାକାରେନ ଅୱିଜ୍ଜା ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ? ସା ଅୱିଜ୍ଜା ତେ ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିସନ୍ନେତି ପରିପ୍ଫରତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଉପ୍ପଲଂ ୱା ପଦୁମଂ ୱା ତଂ ଉଦକେ ୱଡ୍ଢଂ ଅସ୍ସ, ସୀତେନ ୱାରିନା ଅଭିସନ୍ନଂ ପରିସନ୍ଦନଂ ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ଅଭିସନ୍ଦନଟ୍ଠେନ ଅୱିଜ୍ଜା ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ।

କଥଂ ପତିଟ୍ଠହନଟ୍ଠେନ ଅୱିଜ୍ଜା ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ? ତେ ସଙ୍ଖାରା ଅୱିଜ୍ଜାଯଂ ନିସ୍ସାଯ ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ଉପ୍ପଲଂ ୱା ପଦୁମଂ ୱା ପଥୱିଂ ନିସ୍ସାଯ ପଥୱିଂ ପତିଟ୍ଠାଯ ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲତଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏତେ ସଙ୍ଖାରା ଅୱିଜ୍ଜାଯଂ ପତିଟ୍ଠିତା ଅୱିଜ୍ଜାଯଂ ନିସ୍ସାଯ ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏୱଂ ପତିଟ୍ଠହନଟ୍ଠେନ ଅୱିଜ୍ଜା ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ।

ପୁନ ରାଗସହଗତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକେନ ପଟିସନ୍ଧିମ୍ହି ଭୱୋ ନିବ୍ବତ୍ତତି, ତଂ କମ୍ମସ୍ସ [କାମସ୍ସ (ପୀ।)] ସଦ୍ଧଂ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠଂ ଅଞ୍ଞାଣୱସେନ ପୋନୋଭୱିକା ସଙ୍ଖାରାତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱମ୍ପି ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା ଅତ୍ଥି। ପୁନ ପଞ୍ଚସୁ ଯେ ଚ ସେକ୍ଖା ପୁଗ୍ଗଲା, ଯେ ଚ ଅସଞ୍ଞିସମାପତ୍ତିଂ ସମାପନ୍ନା, ଯେ ଚ ଭୱଗତା, ଯେ ଚ ଅନ୍ତୋଗତାଯେୱ ସଂସେଦଜା, ଯେ ଚ ୱା ପନ ଅଞ୍ଞୋ ହି କୋଚି ଅନାଗାମିଭୂତା ନ ଚେତେନ୍ତି ନ ଚ ପତ୍ଥେନ୍ତି, ତେସଂ କିଂ ପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା। ପୁନ ରାଗା ଅତ୍ଥି ତେସଂ ସଙ୍ଖାରାନି ଉପାଦାନାନି ଚିତ୍ତମନୁସ୍ସରନ୍ତିଯେୱ ଅୱିପକ୍କୱିପାକସମୂହତା ଅସମୁଚ୍ଛିନ୍ନପଚ୍ଚଯା ତେସଂ

ପୁନ ଚ ଗତୋ ଭଓତି। ଏଓମ୍ପି ହି ଅଓିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା। ପୁନ ସା ତେ ନ ଉପାଦାନା ନପି ସଙ୍ଖାରା ଅତ୍ଥି, ପୁନ ତେସଂ ସତ୍ତ ଅନୁସଯା ଅସମୂହତା ଅସମୁଚ୍ଛିନ୍ନା ତଦାରମ୍ମଣଂ ଭଓତି। ଓିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାଯ ଓିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପଂ। ଏଓମ୍ପି ଅଓିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା। ପୁନ ସା ଯଂ କିଞ୍ଚି କମ୍ମଂ ଆଚଯଗାମି ସଙ୍କଂ ତଂ ଅଓିଜ୍ଜାଓସେନ ଅଭିସଙ୍ଖରିଯତି ତଣ୍ହାଓସେନ ଚ ଅଲ୍ଲୀଯତି ଅଞ୍ଞାଣଓସେନ ଚ ତତ୍ଥ ଆଦୀନଓମ୍ପି ନ ଜାନାତି। ତଦେଓ ଓିଞ୍ଞାଣବୀଜଂ ଭଓତି, ସାଯେଓ ତଣ୍ହାସିନେହୋ ଭଓତି। ସାଯେଓ ଅଓିଜ୍ଜା ସମ୍ମୋହୋତି। ଏଓମ୍ପି ଅଓିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା ଓୁତ୍ତା। ଇତି ଇମେହି ଆକାରେହି ଅଓିଜ୍ଜା ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ।

ତତ୍ଥ ଅଓିଜ୍ଜାଯ ହେତୁ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଅଭିଚ୍ଛେଦୋ ଅଯଂ ତତ୍ଥ ତତିଯଂ ବଲଂ [ଫଲଂ (ପୀ।)] ନିଓତ୍ତି, ଅଯଂ ପଟିସନ୍ଧି। ତତ୍ଥ ପୁନବ୍ଭୁଓୋ ଯୋ ଅଓେଚ୍ଛେଦୋ ଅସମୁଗ୍ଘାତନଟ୍ଠେନ ଅଯଂ ଅନୁସଯୋ। ଯଥା ପଟାକଂ ଓା ସାଟକଂ ଓା ଦ୍ୱେ ଜନା ପୀଠଏସୁ ଚ ଏକା ଓା ବଲଂ ଓା ଅସ୍ସ ନିଓାଟସ୍ସେସୁ, ନ ପନ ପୀଠଏସୁ ସୋସେନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଯଂ ସିନେହା ଆପୋଧାତୁ ଅନୁପୁଲ୍ଲନା ସୋସେତଦ୍ଧା। ଉଣ୍ହଧାତୁମାଗମ୍ମ ସଚେ ପୁନ ତଂ ଆକାସେ ନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟ ତଂ ଉସ୍ସାଓେନ ଯେଭୁଯ୍ୟତରଂ ସିନେହମାପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ନ ହି ଅନାଗମ୍ମ ତେଜୋଧାତୁଂ ପରିସେସଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ଏଓମେଓ ଭଓଗ୍ଗପରମାପି ସମାପତ୍ତି ନ ଅନୁରୂପସ୍ସ ସମୁଗ୍ଘାତାଯ ସଂଓତ୍ତତି। ତେ ହି ଆଲଯନ୍ତି ସମ୍ମସନ୍ତି, ନ ଚ ତଣ୍ହାଯ ତଣ୍ହାପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତତ୍ଥ ସୋ ଅସମୁଗ୍ଘାତୋ। ଅଓିଜ୍ଜାଯ ଅନୁସଯୋ ଚ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସମ୍ପଲିବୋଧୋ, ଇଦଂ ପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ। ଯଥାଭୂତଂ ଓିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଅପ୍ପଟିଓେଧୋ ଅଯଂ ଅଓିଜ୍ଜାଆସଓୋ ଅଓିଜ୍ଜାଓିଞ୍ଞାଣବୀଜଂ ଭଓତି। ଯଂ ବୀଜଂ ସୋ ହେତୁ ନ ସମୁଚ୍ଛିଜ୍ଜତି, ଅସମୁଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତୋ ପଟିସନ୍ଦହତି। ପଟିସନ୍ଦହନ୍ତୋ ନ ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅସମୁଗ୍ଘାତଂ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯୋନହତି, ପରିଯୋନଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଇତି ସଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସାସଓଟ୍ଠୋ, ଅଓିଜ୍ଜଟ୍ଠୋ, ହେତୁଅଟ୍ଠୋ, ଅଓଚ୍ଛେଦଟ୍ଠୋ, ଅନିଓତ୍ତିଅଟ୍ଠୋ, ଫଲଟ୍ଠୋ ପଟିସନ୍ଧିଅଟ୍ଠୋ, ପୁନବ୍ଭୁଓଟ୍ଠୋ, ଅସମୁଗ୍ଘାତଟ୍ଠୋ, ଅନୁସଯଟ୍ଠୋ, ପରିଯୁଟ୍ଠାନଟ୍ଠୋ, ଅପଟିଓେଧନଟ୍ଠୋ। ଏତ୍ତାଓତା ଅଓିଜ୍ଜାଯ ଖେତ୍ତଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଭଓତି। ଅଯଂ ଓୁଚ୍ଚତେ ପରିକ୍ଖାରୋ ନାମ ହାରୋ।

୫୯। ତତ୍ଥ କତମୋ ସମାରୋପନୋ ହାରୋ? ଉଗ୍ଘଟିତମ୍ହି ତମ୍ହି ସନ୍ତଞ୍ଚେଓ ଚ ନଂ ଓିତ୍ଥାରଂ ପନ ଓୁତ୍ତଂ। ଓିତ୍ଥାରଓିଧଂ ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ଅଯଂ ସମାରୋପନୋ ହାରୋ। ତତ୍ଥ ନାମନିଦ୍ଦେସୋ ଉପଘଟକା [ଉଗ୍ଘଟକା (ପୀ।)] ଓତ୍ଥୁନିଦ୍ଦେସୋ ଓେଓଚନଂ ଓତ୍ଥୁଭୂତୋ ଓିତ୍ଥାରୋ। ଯଥା କିଂ, ଯା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଓତ୍ତତୋ [ନିଓତ୍ତତୋ (ପୀ।)] ପହାତବ୍ବୋ, ଅଯଂ ଉପଘଟନା।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସମାରୋପନୋ? କିଞ୍ଚି ନ ଓୁତ୍ତଂ, ରୂପରାଗଂ ଓା ନାମଓନ୍ତପହାତବ୍ବଂ [ନାମମନ୍ତପହାତବ୍ବଂ (କ।)]। ଯାଓ ଓିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଓିତ୍ଥାରେନ କାତବ୍ବାନି। ଅଓିଜ୍ଜା ତା ଓପମ୍ମେନ ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବା, ଅଯଂ ସମାରୋପନୋ। ନିସ୍ସିତଚିତ୍ତସ୍ସ ଚ ମତ୍ତିକୋ ଚ ନିସ୍ସଯୋ ତଣ୍ହା ଚ ଦିଟ୍ଠି ଚ। ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠି ଅଓିଜ୍ଜା ତଣ୍ହା ସଙ୍ଖାରା। ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠିପଚ୍ଚଯା ତଣ୍ହା ଇମେ ଅଓିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା। ତତ୍ଥ ନିସ୍ସିତଂ ଓିଞ୍ଞାଣଂ ଇଦଂ ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ଓିଞ୍ଞାଣଂ ଯାଓ ଜରାମରଣଂ, ଇଦଂ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତେ ଅଓସିଟ୍ଠଂ ପରୋପଯତି।

ଅନିସ୍ସିତସ୍ସ [ପସ୍ସ ଉଦା। ୭୪] ଚଲିତଂ ନତ୍ଥୀତି ତସ୍ସ ଏଓଂ ଦିଟ୍ଠିଯା ତଣ୍ହାଯ ଚ ପହାନଂ ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠିଅଓିଜ୍ଜାନିରୋଧାଯ ଭୂତଂ ଓିଞ୍ଞାଣଂ ସରାଗଟ୍ଠାନିଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତଂ ତଂ ଧମ୍ମଂ ଉପେଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଧମ୍ମଂ ଧାଓତି ମକ୍କଟୋପମତାଯ, ଅଥ ଖ୍ୱସ୍ସ ପରିତ୍ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସରାଗଟ୍ଠାନିଯେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ ନତ୍ଥି କୁତୋ ତତୋ ଚଲନା, ଅଧିମତ୍ତେସୁ ସତ୍ତେସୁ ଚିତ୍ତଂ ନିଓେସ୍ସଯତି ତଂ ଅପତିଟ୍ଠିତଂ ଓିଞ୍ଞାଣଂ ଅନାହାରଂ ନିରୁଜ୍ଝତି ଓିଞ୍ଞାଣନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋ ଯାଓ ଜରାମରଣନିରୋଧୋ। ଅଯଂ ସମାରୋପନୋ।

ତତ୍ଥ ରାଗଓସେନ ଓିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଚଲିତଂ ସପରିଗ୍ଗହୋ, ତସ୍ମିଂ ଚଲିତେ ଅସତି ଯୋ ପରିକିଲେସୋପଚାରୋ ତିଓିଧୋ ଅଗ୍ଗି ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ ଭଓତି। ତେନାହ ଚଲିତେ ଅସନ୍ତେ ପସ୍ସଦ୍ଧି ହୋତି। ତତ୍ଥ ଯଂ ସମାରୋପନା ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ଓେଦେତି, ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ଯାଓ ଓିମୁତ୍ତିତମିତି ଞାଣଦସ୍ସନଂ ଭଓତି। ସୋ ଆସଓାନଂ ଖଯା ଚ ଓିମୁତ୍ତି ନୋ ଉପପଜ୍ଜତି। ତସ୍ସ ଉପପତ୍ତିସ୍ସ ଆଗତିଗତିଯା ଅସନ୍ତିଯା ନେଓିଧ ନ ହୁରଂ ନ ଉଭଯମନ୍ତରେନ। ଏସେଓନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ଅନୁପାଦିସେସା ନିବ୍ବାନଧାତୁ। ଇଦମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ସମାରୋପିତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେ ଚ ଓିମୁତ୍ତିଯଂ ଚ ଯୋଗୋ ନ ଚ ଏତଂ ତସ୍ସ ସଂଖିତ୍ତେନ ଭାସିତସ୍ସ ଓିତ୍ଥାରେନ ଅତ୍ଥଂ ଓିଭଜନ୍ତି। ଅଯଂ ଓୁଚ୍ଚତେ ସମାରୋପନୋ ହାରୋ। ନ ଚ ସଂକିଲେସଭାଗିଯେନ ସୁତ୍ତେନ ସଂକିଲେସଭାଗିଯୋ ଯେ ଚ ଧମ୍ମା ସମାରୋପଯିତବ୍ବା ନାଞ୍ଞେ। ଏଓଂ ଓାସନାଭାଗିଯେ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯେ, ଅଯଂ ସମାରୋପନୋ ହାରୋ। ଇମେ ସୋଳସ ହାରା।

ସୁଓୀରସ୍ସ ମହାକଚ୍ଚାଯନସ୍ସ ଜମ୍ବୁଓନଓାସିନୋ ପେଟକୋପଦେସେ

ପଞ୍ଚମା ଭୂମି।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୬। ସୁତ୍ତତ୍ଥସମୁଚ୍ଚଯଭୂମି

୬୦। ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ସାସନଂ ତିୱିଧେନ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି, ଖନ୍ଧେସୁ ଧାତୂସୁ ଆଯତନେସୁ ଚ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଯାୱ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଦସ ରୂପଆଯତନାନି ଚକ୍ଖୁ ରୂପା ଚ ଯାୱ କାଯୋ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଚ, ଅଯଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଛ ୱେଦନାକାଯା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା ଯାୱ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜା ୱେଦନା, ଅଯଂ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଛ ସଞ୍ଞାକାଯା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ରୂପସଞ୍ଞା ଯାୱ ଧମ୍ମସଞ୍ଞା ଇମେ ଛ ସଞ୍ଞାକାଯା, ଅଯଂ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଛ ଚେତନାକାଯା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ, ରୂପସଞ୍ଚେତନା ଯାୱ ଧମ୍ମସଞ୍ଚେତନା ଇମେ ଛ ଚେତନାକାଯା, ଅଯଂ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଛ ୱିଞ୍ଞାଣକାଯା ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ ଯାୱ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ ଇମେ ଛ ୱିଞ୍ଞାଣକାଯା, ଅଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇମେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା।

ତେସଂ କା ପରିଞ୍ଞା? ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତାତି ଏସା ଏତେସଂ ପରିଞ୍ଞା। ତତ୍ଥ କତମୋ ଖନ୍ଧଟ୍ଠୋ? ସମୂହଟ୍ଠୋ ଖନ୍ଧଟ୍ଠୋ, ପୁଞ୍ଜଟ୍ଠୋ ଖନ୍ଧଟ୍ଠୋ, ରାସଟ୍ଠୋ ଖନ୍ଧଟ୍ଠୋ। ତଂ ଯଥା ଦବ୍ବକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱନକ୍ଖନ୍ଧୋ ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉଦକକ୍ଖନ୍ଧୋ ୱାଯୁକ୍ଖନ୍ଧୋ ଇତି ଏୱଂ ଖନ୍ଧେସୁ ସବ୍ବସଙ୍ଗହୋୱ ଏୱଂ ଖନ୍ଧଟ୍ଠୋ।

ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ ରୂପଧାତୁ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ…ପେ… ମନୋଧାତୁ ଧମ୍ମଧାତୁ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ। ଏତାଯୋ ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁଯୋ। ତାସଂ ପରିଞ୍ଞା ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତାତି ଏସା ଏତାସଂ ପରିଞ୍ଞା। ତତ୍ଥ କୋ ଧାତୁଅଟ୍ଠୋ? ୱୁଚ୍ଚତେ ଅୱଯୱଟ୍ଠୋ ଧାତୁଅଟ୍ଠୋ। ଅୱଯୱୋତି ଚକ୍ଖୁ ନୋ ପସାଦୋ ଚକ୍ଖୁଧାତୁ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚସୁ ଧାତୂସୁ ପୁନ ରାଗୱୱଚ୍ଛେଦଟ୍ଠୋ ଧାତୁଅଟ୍ଠୋ। ୱୱଚ୍ଛିନ୍ନା ହି ଚକ୍ଖୁଧାତୁ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚସୁ ପୁନରାହ ଏକନ୍ତିପକତ୍ଥେନ ଧାତୁଅଟ୍ଠୋତି ୱୁଚ୍ଚତେ। ତଂ ଯଥା, ପକତିଯା ଅଯଂ ପୁରିସୋ ପିତ୍ତିକୋ ସେମ୍ହିକୋ ୱାତିକୋ ସନ୍ନିପାତିକୋତି ଏୱଂ ପକତିଚକ୍ଖୁଧାତୁ ଦସନ୍ନଂ ପିଯା ଚ ସବ୍ବେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ…ପେ… ୱିସଭାଗଟ୍ଠୋ ଧାତୁଅଟ୍ଠୋ।

ତତ୍ଥ ଦ୍ୱାଦସାଯତନାନି କତମାନି? ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଛ ବାହିରାନି। ଚକ୍ଖାଯତନଂ ଯାୱ ମନାଯତନନ୍ତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ, ରୂପାଯତନଂ ଯାୱ ଧମ୍ମାଯତନନ୍ତି ବାହିରଂ। ଏତାନି ଦ୍ୱାଦସ ଆଯତନାନି। ଏତେସଂ କା ପରିଞ୍ଞା? ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତାତି, ଏସା ଏତେସଂ ପରିଞ୍ଞା। ଅପି ଚ ଦ୍ୱିଧା ପରିଞ୍ଞା ଞାତପରିଞ୍ଞା ଚ ପହାନପରିଞ୍ଞା ଚ। ତତ୍ଥ ଞାତପରିଞ୍ଞା ନାମ ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତାତି, ଏସା ଞାତପରିଞ୍ଞା। ପହାନପରିଞ୍ଞା ପନ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନା, ଏସା ପହାନପରିଞ୍ଞା। ତତ୍ଥ କତମୋ ଆଯତନଟ୍ଠୋ? ୱୁଚ୍ଚତେ ଆକାରଟ୍ଠୋ ଆଯତନଟ୍ଠୋ। ଯଥା ସୁୱଣ୍ଣାକରୋ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣାକରୋ, ଯଥା ଦ୍ୱୀହି ତେହି ଆକାରେହି ତେ ତେ ଗାୱୋ ଉତ୍ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଏୱଂ ଏତେହି ଚିତ୍ତଚେତସିକା ଗାୱୋ ଉତ୍ତିଟ୍ଠନ୍ତି କମ୍ମକିଲେସା ଦୁକ୍ଖଧମ୍ମା ଚ। ପୁନରାହ ଆଯଦାନଟ୍ଠୋ ଆଯତନଟ୍ଠୋ। ଯଥା ରଞ୍ଞୋ ଆଯଦାନେହି ଆଯୋ ଭୱତି, ଏୱଂ ଆଯଦାନଟ୍ଠୋ ଆଯତନଟ୍ଠୋ।

୬୧। ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦୁକ୍ଖଂ ସମୁଦଯୋ ନିରୋଧୋ ମଗ୍ଗୋ ଚ। ଦୁକ୍ଖଂ ଯଥା ସମାସେନ ଧମ୍ମାଚରିଯଂ ମାନସଞ୍ଚ, ସମୁଦଯୋ ସମାସେନ ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ତଣ୍ହା ଚ, ନିରୋଧୋ ସମାସେନ ୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିମୁତ୍ତି ଚ, ମଗ୍ଗୋ ସମାସେନ ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚ।

ତତ୍ଥ ସତ୍ତତିଂସ ବୋଧିପକ୍ଖିକା ଧମ୍ମା କତମେ? ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଯାୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ଏୱମେତେ ସତ୍ତତିଂସ ବୋଧିପକ୍ଖିକା ଧମ୍ମା। ଯେ ଧମ୍ମା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ସାୱକାନଂ ଚ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି, ସୋ ମଗ୍ଗୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ…ପେ… ଇଦ୍ଧିପାଦଂ…ପେ… ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି…ପେ… ବଲାନି…ପେ… ତତ୍ଥ କୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଟ୍ଠୋ? ଇନ୍ଦଟ୍ଠୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଟ୍ଠୋ, ଆଧିପତେଯ୍ୟଟ୍ଠୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଟ୍ଠୋ, ପସାଦଟ୍ଠୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଟ୍ଠୋ, ଅସାଧାରଣଂ କସ୍ସ କିରିଯଟ୍ଠୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଟ୍ଠୋ ଅନୱପରିଯଟ୍ଠୋ ବଲଟ୍ଠୋ, ଥାମଟ୍ଠୋ ବଲଟ୍ଠୋ, ଉପାଦାଯଟ୍ଠୋ ବଲଟ୍ଠୋ, ଉପତ୍ଥମ୍ଭନଟ୍ଠୋ ବଲଟ୍ଠୋ।

ତତ୍ଥ କତମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଯାୱ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ତତ୍ଥ କତମୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ? ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ଯାୱ ସମ୍ମାସମାଧି। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋତି ଖନ୍ଧୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଯା ଚ ସମ୍ମାୱାଚା ଯୋ ଚ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ଯୋ ଚ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ, ଅଯଂ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯା ଚ ସମ୍ମାସତି ଯୋ ଚ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ଯୋ ଚ ସମ୍ମାସମାଧି, ଅଯଂ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯୋ ଚ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ଯା ଚ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ଅଯଂ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଏୱଂ ତାଯୋ ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା। ଏୱଂ ତୀହାକାରେହି ଦସ ପଦାନି…ପେ…।

ତତ୍ଥ ଯୋଗାୱଚରୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେ ଠିତୋ ଦୋସଂ ଅକୁସଲଂ ନ ଉପାଦିଯତି, ଦୋସାନୁସଯଂ ସମୂହନତି, ଦୋସସଲ୍ଲଂ ଉଦ୍ଧରତି, ଦୁକ୍ଖୱେଦନଂ ପରିଜାନାତି, କାମଧାତୁଂ ସମତିକ୍କମତି। ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧେ ଠିତୋ ଲୋଭଂ ଅକୁସଲଂ ନ ଉପାଦିଯତି, ରାଗାନୁସଯଂ ସମୂହନତି, ଲୋଭସଲ୍ଲଂ ଉଦ୍ଧରତି,

ସୁଖଵେଦନଂ ପରିଜାନାତି, ରୂପଧାତୁଂ ସମତିକ୍କମତି। ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧେ ଠିତୋ ମୋହଂ ଅକୁସଲଂ ନ ଉପାଦିୟତି, ଅଵିଜ୍ଜାନୁସୟଂ ସମୂହନତି, ମୋହସଲ୍ଲଂ ଦିଟ୍ଠିସଲ୍ଲଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧରତି, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଵେଦନଂ ପରିଜାନାତି, ଅରୂପଧାତୁଂ ସମତିକ୍କମତି। ଇତି ତୀହି ଖନ୍ଧେହି ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି ନ ଉପାଦିୟତି, ଚତ୍ତାରି ସଲ୍ଲାନି ଉଦ୍ଧରତି, ତିସ୍ସୋ ଵେଦନା ପରିଜାନାତି, ତେଧାତୁକଂ ସମତିକ୍କମତି।

୬୨। ତତ୍ଥ କତମା ଅଵିଜ୍ଜା? ଯଂ ଚତୂସୁ ଅରିୟସଚ୍ଚେସୁ ଅଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଵିତ୍ଥାରେନ ଯଥା ସୋ ପାଣସଚ୍ଚେସୁ କଥଂକଥା କାତଙ୍ଗ। ତତ୍ଥ କତମଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ? ଛ ଵିଞ୍ଞାଣକାୟା ଵେଦନା ସଞ୍ଞା ଚେତନା ଫସ୍ସୋ ମନସିକାରୋ, ଇଦଂ ନାମଂ। ତତ୍ଥ କତମଂ ରୂପଂ? ଚାତୁମହାଭୂତିକଂ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାୟରୂପସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ। ଇତି ପୁରିମକଞ୍ଚ ନାମଂ ଇଦଞ୍ଚ ରୂପଂ ତଦୁଭୟଂ ନାମରୂପନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ ଛଠଆୟତନନ୍ତି ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଆୟତନାନି, ଚକ୍ଖୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ଆୟତନଂ ଯାଵ ମନୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ ଆୟତନଂ। ଫସ୍ସୋତି ଛ ଫସ୍ସକାୟା ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସୋ ଯାଵ ମନୋସମ୍ଫସ୍ସୋତି ଫସ୍ସୋ। ଛ ଵେଦନାକାୟା ଵେଦନା। ତଣ୍ହାତି ଛ ତଣ୍ହାକାୟା ତଣ୍ହା। ଉପାଦାନନ୍ତି ଚତ୍ତାରି ଉପାଦାନାନି କାମୁପାଦାନଂ ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନଂ ଅତ୍ତଵାଦୁପାଦାନନ୍ତି ଉପାଦାନଂ। ଭଵୋତି ତୟୋ ଭଵା କାମଭଵୋ ରୂପଭଵୋ ଅରୂପଭଵୋ। ତତ୍ଥ କତମା ଜାତି? ଯା ପଠମଂ ଖନ୍ଧାନଂ ପଠମଂ ଧାତୂନଂ ପଠମଂ ଆୟତନାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି ଜାତି ସଞ୍ଜାତି ଓକ୍କନ୍ତି ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତି ଖନ୍ଧାନଂ ପାତୁଭାଵୋ, ଅୟଂ ଜାତି। ତତ୍ଥ କତମା ଜରା? ଜରା ନାମ ଯଂ ତଂ ଖଣ୍ଡିଚ୍ଚଂ ପାଲିଚ୍ଚଂ ଵଲିତ୍ତଚତା ପଵିଵିତ୍ତଂ ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଵିଵଣ୍ଣତଂ ଭଗ୍ଗୋ ତଂ ଜରା ହୀୟନା ପହୀୟନା ଆୟୁନୋ ହାନି ସଂହାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ପରିଭେଦୋ ଉପନାହୋ ପରିପାକୋ, ଅୟଂ ଜରା। ତତ୍ଥ କତମଂ ମରଣଂ? ମରଣଂ ନାମ ଯଂ ତମ୍ହି ତମ୍ହି ସତ୍ତନିକାୟେ ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଚୁତି ଚଵନତା ମରଣଂ କାଲଙ୍କିରିୟା ଉଦ୍ଧୁମାତକାନଂ ଭେଦୋ କାୟସ୍ସ ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଉପଚ୍ଛେଦୋ, ଇଦଂ ମରଣଂ। ଇତି ପୁରିମିକା ଚ ଜରା ଇଦଞ୍ଚ ମରଣଂ ତଦୁଭୟଂ ଜରାମରଣଂ।

ତତ୍ଥ ଅନ୍ଧକାରତିମିସା ଯଥାଭୂତଂ ଅପ୍ପଜାନନଲକ୍ଖଣା ଅଵିଜ୍ଜା ସଙ୍ଖାରାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ ହ। ଅଭିସଙ୍ଖରଣଲକ୍ଖଣା ସଙ୍ଖାରା, ଉପଚୟପୁନବ୍ଭଵାଭିରୋପନପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ତେ ଵିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଵତ୍ଥୁ ସଵିଞ୍ଞତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ ଵିଞ୍ଞାଣଂ, ତଂ ନାମରୂପସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅନେକସନ୍ନିସ୍ସୟଲକ୍ଖଣଂ ନାମରୂପଂ, ତଂ ସଠଆୟତନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିୟଵଵତ୍ଥାପନଲକ୍ଖଣଂ ସଠଆୟତନଂ, ତଂ ଫସ୍ସସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ । ସନ୍ନିପାତଲକ୍ଖଣୋ ଫସ୍ସୋ, ସୋ ଵେଦନାୟ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅନୁଭଵନଲକ୍ଖଣା ଵେଦନା, ସା ତଣ୍ହାୟ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅଜ୍ଝୋସାନଲକ୍ଖଣା ତଣ୍ହା, ସା ଉପାଦାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଆଦାନପରିହନନଲକ୍ଖଣଂ ଉପାଦାନଂ, ତଂ ଭଵସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ । ନାନାଗତିଵିକ୍ଖେପଲକ୍ଖଣୋ ଭଵୋ, ସୋ ଜାତିୟା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଖନ୍ଧାନଂ ପାତୁଭାଵଲକ୍ଖଣା ଜାତି, ସା ଜରାୟ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଉପନୟପରିପାକଲକ୍ଖଣା ଜରା, ସା ମରଣସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଆୟୁକ୍ଖୟଜୀଵିତୌପରୋଧଲକ୍ଖଣଂ ମରଣଂ, ତଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। କାୟସମ୍ପୀଠଅନଲକ୍ଖଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଂ ଦୋମନସ୍ସସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଚିତ୍ତସମ୍ପୀଠଅନଲକ୍ଖଣଂ ଦୋମନସ୍ସଂ, ତଂ ସୋକସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସୋଚନଲକ୍ଖଣୋ ସୋକୋ, ସୋ ପରିଦେଵସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଵଚୀନିଚ୍ଛାରଣଲକ୍ଖଣୋ ପରିଦେଵୋ, ସୋ ଉପାୟାସସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଯେ ଆୟାସା ତେ ଉପାୟାସା।

ନଵ ପଦାନି ଯତ୍ଥ ସବ୍ବୋ ଅକୁସଲପକ୍ଖୋ ସଙ୍ଗହଂ ସମୋସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି। କତମାନି ନଵ ପଦାନି? ଦ୍ୱେ ମୂଲକିଲେସା, ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି, ଚତ୍ତାରୋ ଵିପଲ୍ଲାସା। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ମୂଲକିଲେସା ଅଵିଜ୍ଜା ଚ ଭଵତଣ୍ହା ଚ, ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି ଲୋଭୋ ଦୋସୋ ମୋହୋ ଚ। ଚତ୍ତାରୋ ଵିପଲ୍ଲାସା [ଅ। ନି। ୪।୪୯] – ''ଅନିଚ୍ଚେ ନିଚ୍ଚ''ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଵିପଲ୍ଲାସୋ ଚିତ୍ତଵିପଲ୍ଲାସୋ ଦିଟ୍ଠିଵିପଲ୍ଲାସୋ, ''ଦୁକ୍ଖେ ସୁଖ''ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଵିପଲ୍ଲାସୋ ଚିତ୍ତଵିପଲ୍ଲାସୋ ଦିଟ୍ଠିଵିପଲ୍ଲାସୋ, ''ଅନତ୍ତନି ଅତ୍ତା''ତି ସଞ୍ଞାଵିପଲ୍ଲାସୋ ଚିତ୍ତଵିପଲ୍ଲାସୋ ଦିଟ୍ଠିଵିପଲ୍ଲାସୋ, ''ଅସୁଭେ ସୁଭ''ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଵିପଲ୍ଲାସୋ ଚିତ୍ତଵିପଲ୍ଲାସୋ ଦିଟ୍ଠିଵିପଲ୍ଲାସୋ।

୬୩। ତତ୍ଥ ଅଵିଜ୍ଜା ନାମ ଚତୂସୁ ଅରିୟସଚ୍ଚେସୁ ଯଥାଭୂତଂ ଅଞ୍ଞାଣଂ, ଅୟଂ ଅଵିଜ୍ଜା। ଭଵତଣ୍ହା ନାମ ଯୋ ଭଵେସୁ ରାଗୋ ସାରାଗୋ ଇଚ୍ଛା ମୁଚ୍ଛା ପତ୍ଥନା ନନ୍ଦୀ ଅଜ୍ଝୋସାନଂ ଅପରିଚ୍ଚାଗୋ, ଅୟଂ ଭଵତଣ୍ହା।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ?

ଲୋଭୋ ନାମ ସୋ ତେସୁ ତେସୁ ପରଵତ୍ଥୂସୁ ପରଦବ୍ବେସୁ ପରଟ୍ଠାନେସୁ ପରସାପତେୟ୍ୟେସୁ ପରପରିଗ୍ଗହିତେସୁ ଲୋଭୋ ଲୁବ୍ଭନା ଇଚ୍ଛା ମୁଚ୍ଛା ପତ୍ଥନା ନନ୍ଦୀ ଅଜ୍ଝୋସାନଂ ଅପରିଚ୍ଚାଗୋ, ଅୟଂ ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ। କସ୍ସେତଂ ମୂଲଂ? ଲୋଭୋ ଲୋଭଜସ୍ସ ଅକୁସଲସ୍ସ କାୟକମ୍ମସ୍ସ ଵଚୀକମ୍ମସ୍ସ ମନୋକମ୍ମସ୍ସ ଚ, ତଥା ଯଥା ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ମୂଲଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଦୋସୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ?

ସୋ ସତ୍ତେସୁ ଆଘାତୋ ଅକ୍ଖନ୍ତି ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ବ୍ଯାପାଦୋ ପଦୋସୋ ଅନତ୍ଥକାମତା ଚେତସୋ ପଟିଘାତୋ, ଅଯଂ ଦୋସୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ।

କସ୍ସେତଂ ମୂଲଂ?

ଦୋସଜସ୍ସ କାଯକମ୍ମସ୍ସ ୱଚୀକମ୍ମସ୍ସ ମନୋକମ୍ମସ୍ସ ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ମୂଲଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ମୋହୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ?

ଯଂ ଚତୂସୁ ଅରିଯସଚ୍ଚେସୁ ଅନଭିସମଯୋ ଅସମ୍ପଜଗ୍ଗାହୋ ଅପ୍ପଟିୱେଧୋ ମୋହୋ ମୁଯ୍ହନା ସମ୍ମୋହୋ ସମ୍ମୁଯ୍ହନା ଅୱିଜ୍ଜା ତମୋ ଅନ୍ଧକାରୋ ଆୱରଣଂ ନୀୱରଣଂ ଛଦନଂ ଅଚ୍ଛଦନଂ [ଅୱଚ୍ଛେଦନଂ (ପୀ। କ।)] ଅପସଚ୍ଛାଗମନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ, ଅଯଂ ମୋହୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ।

କସ୍ସେତଂ ମୂଲଂ?

ମୋହଜସ୍ସ ଅକୁସଲସ୍ସ କାଯକମ୍ମସ୍ସ ୱଚୀକମ୍ମସ୍ସ ମନୋକମ୍ମସ୍ସ ଚ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତକାନଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ମୂଲଂ।

ତତ୍ଥ ୱିପଲ୍ଲାସା ଜାନିତବ୍ବା, ୱିପଲ୍ଲାସାନଂ ୱତ୍ଥୁ ଜାନିତବ୍ବଂ। ଯଂ ୱିପଲ୍ଲାସଂ ସିଯା, ତଂ ଜାନିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଏକୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ ତୀଣି ୱିପଲ୍ଲାସାନି ଚତ୍ତାରି ୱିପଲ୍ଲାସୱତ୍ଥୂନି। କତମୋ ଏକୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ ଚ, ଯେନ ପଟିପକ୍ଖେନ ୱିପଲ୍ଲାସିତଂ ଗଣ୍ହାତି?

''ଅନିଚ୍ଚେ ନିଚ୍ଚ''ନ୍ତି, ''ଦୁକ୍ଖେ ସୁଖ''ନ୍ତି, ''ଅନତ୍ତନି ଅତ୍ତା''ତି, ''ଅସୁଭେ ସୁଭ''ନ୍ତି, ଅଯଂ ଏକୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ।

କତମାନି ଚତ୍ତାରି ୱିପଲ୍ଲାସୱତ୍ଥୂନି?

କାଯୋ ୱେଦନା ଚିତ୍ତଂ ଧମ୍ମା ଚ। ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ୱିପଲ୍ଲାସୱତ୍ଥୂନି।

କତମାନି ତୀଣି ୱିପଲ୍ଲାସାନି?

ସଞ୍ଞା ଚିତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠି ଚ। ଇମାନି ତୀଣି ୱିପଲ୍ଲାସାନି।

ତତ୍ଥ ମନାପିକେ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯୱଚ୍ଚେ ୱଣ୍ଣାଯତନେ ୱା ଯୋ ନିମିତ୍ତସ୍ସ ଉଗ୍ଗାହୋ, ଅଯଂ ସଞ୍ଞାୱିପଲ୍ଲାସୋ। ତତ୍ଥ ୱିପରୀତଚିତ୍ତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ସତି ୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ଅଯଂ ଚିତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସୋ। ତତ୍ଥ ୱିପରୀତଚିତ୍ତସ୍ସ ତମ୍ହି ରୂପେ ''ଅସୁଭେ ସୁଭ''ନ୍ତି ଯା ଖନ୍ତି ରୁଚି ଉପେକ୍ଖନା ନିଚ୍ଛଯୋ ଦିଟ୍ଠି ନିଦସ୍ସନଂ ସନ୍ତୀରଣା, ଅଯଂ ଦିଟ୍ଠିୱିପଲ୍ଲାସୋ। ତତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁଭେଦେନ କାଯେସୁ ଦ୍ୱାଦସ ୱିପଲ୍ଲାସା ଭୱନ୍ତି। ତଯୋ କାଯେ ତଯୋ ୱେଦନାଯ ତଯୋ ଚିତ୍ତେ ତଯୋ ଧମ୍ମେ, ଚତ୍ତାରୋ ସଞ୍ଞାୱିପଲ୍ଲାସା ଚତ୍ତାରୋ ଚିତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସା ଚତ୍ତାରୋ ଦିଟ୍ଠିୱିପଲ୍ଲାସା, ଆଯତନୂପଚଯତୋ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣସଞ୍ଞାସମଙ୍ଗିସ୍ସ ରୂପେସୁ ଦ୍ୱାଦସ ୱିପଲ୍ଲାସା ଯାୱ ମନୋ ସଞ୍ଞାସମଙ୍ଗିସ୍ସ, ଧମ୍ମେସୁ ଦ୍ୱାଦସ ୱିପଲ୍ଲାସା ଛ ଦ୍ୱାଦସକା ଚତ୍ତାରି ୱିପଲ୍ଲାସା ଭୱନ୍ତି। ଆରମ୍ମଣନାନତ୍ତତୋ ହି ଅପରିମିତସଙ୍ଖେଯ୍ଯାନଂ ସତ୍ତାନଂ [ଅତ୍ତାନଂ (କ।)] ଅପରିମିତମସଙ୍ଖେଯ୍ଯା ୱିପଲ୍ଲାସା ଭୱନ୍ତି ହୀନୁକ୍କଟ୍ଠମଜ୍ଝିମତାଯ।

୬୪। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଚତ୍ତାରି ଅତ୍ତଭାୱୱତ୍ଥୂନି ଭୱନ୍ତି। ଯୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସୋ କାଯୋ ଅତ୍ତଭାୱୱତ୍ଥୁ। ଯୋ ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସୋ ୱେଦନା ଅତ୍ତଭାୱୱତ୍ଥୁ। ଯୋ ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ, ତେ ଧମ୍ମା ଅତ୍ତଭାୱୱତ୍ଥୁ। ଯୋ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସୋ ଚିତ୍ତଂ ଅତ୍ତଭାୱୱତ୍ଥୁ। ଇତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଚତ୍ତାରି ଅତ୍ତଭାୱୱତ୍ଥୂନି। ତତ୍ଥ କାଯେ ''ଅସୁଭେ ସୁଭ''ନ୍ତି ୱିପଲ୍ଲାସୋ ଭୱତି। ଏୱଂ ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଚ ଅତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସୋ ଭୱତି। ତତ୍ଥ ଚତୁନ୍ନଂ ୱିପଲ୍ଲାସାନଂ ସମୁଗ୍ଘାତନତ୍ଥଂ ଭଗୱା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଦେସେତି ପଞ୍ଞପେତି କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତୋ ''ଅସୁଭେ ସୁଭ''ନ୍ତି ୱିପଲ୍ଲାସଂ ସମୁଗ୍ଘାତେତି, ଏୱଂ ୱେଦନାସୁ, ଚିତ୍ତେ, ଧମ୍ମେସୁ ଚ କାତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ଅନ୍ଧକାରତିମିସା ଅପ୍ପଟିୱେଧଲକ୍ଖଣା ଅୱିଜ୍ଜା, ତସ୍ସା ୱିପଲ୍ଲାସପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅଜ୍ଝୋସାନଲକ୍ଖଣା ତଣ୍ହା, ତସ୍ସା ପିଯରୂପସାତରୂପଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅତ୍ତାସଯୱଞ୍ଚନାଲକ୍ଖଣୋ ଲୋଭୋ, ତସ୍ସ ଅଦିନ୍ନାଦାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଇଧ ୱିୱାଦଲକ୍ଖଣୋ ଦୋସୋ, ତସ୍ସ ପାଣାତିପାତୋ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ୱତ୍ଥୁୱିପ୍ପଟିପତ୍ତିଲକ୍ଖଣୋ ମୋହୋ, ତସ୍ସ ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତି ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସଙ୍ଖତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅୱିନାସଗ୍ଗହଣଲକ୍ଖଣା ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା, ତସ୍ସା ସବ୍ବସଙ୍ଖାରା

ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସାସଓଫସ୍ସୋପଗମନଲକ୍ଖଣା ସୁଖସଞ୍ଞା, ତସ୍ସା ମମଙ୍କାରୋ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଧମ୍ମେସୁ ଉପଗମନଲକ୍ଖଣା ଅତ୍ତସଞ୍ଞା , ତସ୍ସା ଅହଙ୍କାରୋ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ୱଣ୍ଣସଙ୍ଗହଣଲକ୍ଖଣା ସୁଭସଞ୍ଞା, ତସ୍ସା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଅସଂୱରୋ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଏତେହି ନୱହି ପଦେହି ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠେହି ସବ୍ବୋ ଅକୁସଲପକ୍ଖୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଭୱତି, ସୋ ଚ ଖୋ ବହୁସ୍ସୁତେନ ସକ୍କା ଜାନିତୁଂ ନୋ ଅପ୍ପସ୍ସୁତେନ, ପଞ୍ଞୱତା ନୋ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେନ, ଯୁତ୍ତେନ ନୋ ଅଯୁତ୍ତେନ।

ନୱ ପଦାନି କୁସଲାନି ଯତ୍ଥ ସବ୍ବୋ କୁସଲପକ୍ଖୋ ସଙ୍ଗହଂ ସମୋସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। କତମାନି ନୱ ପଦାନି? ସମଥୋ ୱିପସ୍ସନା ଅଲୋଭୋ ଅଦୋସୋ ଅମୋହୋ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା ଅସୁଭସଞ୍ଞା ଚ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସମଥୋ? ଯା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଠିତି ସଣ୍ଠିତି ଅୱଟ୍ଠିତି ଠାନଂ ପଟ୍ଠାନଂ ଉପଟ୍ଠାନଂ ସମାଧି ସମାଧାନଂ ଅୱିକ୍ଖେପୋ ଅୱିସ୍ପଟିସାରୋ ୱୂପସମୋ ମାନସୋ ଏକଗ୍ଗଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ, ଅଯଂ ସମଥୋ।

ତତ୍ଥ କତମା ୱିପସ୍ସନା? ଖନ୍ଧେସୁ ୱା ଧାତୂସୁ ୱା ଆଯତନେସୁ ୱା ନାମରୂପେସୁ ୱା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେସୁ ୱା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ୱା ଧମ୍ମେସୁ ଦୁକ୍ଖେସୁ ୱା ସମୁଦଯେସୁ ୱା ନିରୋଧେ ୱା ମଗ୍ଗେ ୱା କୁସଲାକୁସଲେସୁ ୱା ଧମ୍ମେସୁ ସାୱଜ୍ଜଅନୱଜ୍ଜେସୁ ୱା କଣ୍ହସୁକ୍କେସୁ ୱା ସେୱିତବ୍ବଅସେୱିତବ୍ବେସୁ ୱା ସୋ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଚଯୋ ପୱିଚଯୋ ୱୀମଂସା ପରୱୀମଂସା ଗାହନା ଅଗ୍ଗାହନା ପରିଗ୍ଗାହନା ଚିନ୍ତେନ ପରିଚିତନା ତୁଲନା ଉପପରିକ୍ଖା ଞାଣଂ ୱିଜ୍ଜା ୱା ଚକ୍ଖୁ ବୁଦ୍ଧି ମେଧା ପଞ୍ଞା ଓଭାସୋ ଆଲୋକୋ ଆଭା ପଭା ଖଗ୍ଗୋ ନାରାଚୋ [ନାରଜ୍ଜୋ (ପୀ। କ।)] ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ମଗ୍ଗଙ୍ଗଂ, ଅଯଂ ୱିପସ୍ସନା। ତେନେସା ୱିପସ୍ସନା ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି ୱିୱିଧା ୱା ଏସା ୱିପସ୍ସନାତି, ତସ୍ମା ଏସା ୱିପସ୍ସନାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଦ୍ୱିଧା ଚେସା ହି ୱିପସ୍ସନା ଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଦ୍ୱିଧା ଇମାଯ ପସ୍ସତି ସୁଭଞ୍ଚ ଅସୁଭଞ୍ଚ କଣ୍ହଞ୍ଚ ସୁକ୍କଞ୍ଚ ସେୱିତବ୍ବଞ୍ଚ ଅସେୱିତବ୍ବଞ୍ଚ କମ୍ମଞ୍ଚ ୱିପାକଞ୍ଚ ବନ୍ଧଞ୍ଚ ୱିମୋକ୍ଖଞ୍ଚ ଆଚଯଞ୍ଚ ଅପଚଯଞ୍ଚ ପୱତ୍ତିଞ୍ଚ ନିୱତ୍ତିଞ୍ଚ ସଂକିଲେସଞ୍ଚ ୱୋଦାନଞ୍ଚ, ଏୱଂ ୱିପସ୍ସନାତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଥ ୱା ୱିଇତି ଉପସଗ୍ଗୋ ପସ୍ସନାତି ଅତ୍ଥୋ ତସ୍ମା ୱିପସ୍ସନାତି ୱୁଚ୍ଚତେ, ଅଯଂ ୱିପସ୍ସନା।

୬୫। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ରୋଗା ସତ୍ତାନଂ ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ଭୱତଣ୍ହା ଚ, ଏତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ରୋଗାନଂ ନିଘାତାଯ ଭଗୱତା ଦ୍ୱେ ଭେସଜ୍ଜାନି ୱୁତ୍ତାନି ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚ। ଇମାନି ଦ୍ୱେ ଭେସଜ୍ଜାନି ପଟିସେୱେନ୍ତୋ ଦ୍ୱେ ଅରୋଗେ ସଚ୍ଛିକରୋତି ରାଗୱିରାଗଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗଞ୍ଚ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ। ତତ୍ଥ ତଣ୍ହାରୋଗସ୍ସ ସମଥୋ ଭେସଜ୍ଜଂ, ରାଗୱିରାଗା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଅରୋଗଂ। ଅୱିଜ୍ଜାରୋଗସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାଭେସଜ୍ଜଂ ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତି ଅରୋଗଂ। ଏୱଞ୍ହି ଭଗୱା ଚାହ, ''ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟା [ପସ୍ସ ଦୀ। ନି। ୩।୩୫୨] ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ, ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ପହାତବ୍ବା ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ଭୱତଣ୍ହା ଚ, ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ଭାୱେତବ୍ବା ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚ, ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବା ୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିମୁତ୍ତି ଚା''ତି। ତତ୍ଥ ସମଥଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ରୂପଂ ପରିଜାନାତି, ରୂପଂ ପରିଜାନନ୍ତୋ ତଣ୍ହଂ ପଜହତି, ତଣ୍ହଂ ପଜହନ୍ତୋ ରାଗୱିରାଗା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ୱିପସ୍ସନଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ନାମଂ ପରିଜାନାତି, ନାମଂ ପରିଜାନନ୍ତୋ ଅୱିଜ୍ଜଂ ପଜହତି, ଅୱିଜ୍ଜଂ ପଜହନ୍ତୋ ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି। ଯଦା ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ପରିଞ୍ଞାତା ଭୱନ୍ତି ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ, ତଥାସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ପହୀନା ଭୱନ୍ତି ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ଭୱତଣ୍ହା ଚ। ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ଭୱନ୍ତି ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚ, ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବା ଭୱନ୍ତି ୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିମୁତ୍ତି ଚ। ଏତ୍ତାୱତା ଭିକ୍ଖୁ କତକିଚ୍ଚୋ ଭୱତି। ଏସା ସୋପାଦିସେସା ନିବ୍ବାନଧାତୁ। ତସ୍ସ ଆଯୁପରିଯାଦାନା ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଉପରୋଧା ଇଦଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ଇମେସଂ ଖନ୍ଧାନଂ ଧାତୁଆଯତନାନଂ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନାନଂ ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧି ଅପାତୁଭାୱୋ, ଅଯଂ ଅନୁପାଦିସେସା ନିବ୍ବାନଧାତୁ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଅଲୋଭୋ କୁସଲମୂଲଂ? ଯଂଧାତୁକୋ ଅଲୋଭୋ ଅଲୁବ୍ଭନା ଅଲୁବ୍ଭିତତ୍ତଂ ଅନିଚ୍ଛା ଅପତ୍ଥନା ଅକନ୍ତା ଅନଜ୍ଝୋସାନଂ। ଅଯଂ ଅଲୋଭୋ କୁସଲମୂଲଂ। କସ୍ସେତଂ ମୂଲଂ? ଅଲୋଭଜସ୍ସ କୁସଲସ୍ସ କାଯକମ୍ମସ୍ସ ୱଚୀକମ୍ମସ୍ସ ମନୋକମ୍ମସ୍ସ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ମୂଲଂ। ଅଥ ୱା ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ କୁସଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନଂ ମୂଲଂ। କତମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପସ୍ସ ସମ୍ମାୱାଯାମସ୍ସ ସମ୍ମାସମାଧିସ୍ସ ଚ ଇମେସଂ ମୂଲନ୍ତି, ତସ୍ମା କୁସଲମୂଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଅଦୋସୋ କୁସଲମୂଲଂ? ଯା ସତ୍ତେସୁ ୱା ସଙ୍ଖାରେସୁ ୱା ଅନଘାତୋ ଅପ୍ପଟିଘାତୋ ଅବ୍ୟାପତ୍ତି ଅବ୍ୟାପାଦୋ ଅଦୋସୋ ମେତ୍ତା ମେତ୍ତାଯନା ଅତ୍ଥକାମତା ହିତକାମତା ଚେତସୋ ପସାଦୋ, ଅଯଂ ଅଦୋସୋ କୁସଲମୂଲଂ। କସ୍ସେତଂ ମୂଲଂ? ଅଦୋସଜସ୍ସ କୁସଲସ୍ସ କାଯକମ୍ମସ୍ସ ୱଚୀକମ୍ମସ୍ସ ମନୋକମ୍ମସ୍ସ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ମୂଲଂ। ଅଥ ୱା ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନଂ ମୂଲଂ। କତମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ? ସମ୍ମାୱାଚାଯ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମାଆଜୀୱସ୍ସ ଚ ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନଂ ମୂଲଂ, ତସ୍ମା କୁସଲମୂଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

ତତ୍ଥ କତମଂ ଅମୋହୋ କୁସଲମୂଲଂ? ଯଂ ଚତୂସୁ ଅରିଯସଚ୍ଚେସୁ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ଅଭିସମଯୋ ସମ୍ମା ଚ ପଚ୍ଚାଗମୋ ପଟିୱେଧୋ

ଅମୋହୋ ଅସମ୍ମୁୟ୍ହନା ଅସମ୍ମୋହୋ ୱିଜ୍ଜାପକାସୋ ଆଲୋକୋ ଅନାୱରଣଂ ସେକ୍ଖାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ, ଅୟଂ ଅମୋହୋ କୁସଲମୂଲଂ। କସ୍ସେତଂ ମୂଲଂ? ଅମୋହଜସ୍ସ କୁସଲସ୍ସ କାୟକମ୍ମସ୍ସ ୱଚୀକମ୍ମସ୍ସ ମନୋକମ୍ମସ୍ସ ତଂସମ୍ପୟୁତ୍ତାନଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ମୂଲଂ। ଅଥ ୱା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନଂ ଏତଂ ମୂଲଂ। କତମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ? ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା ଚ ସମ୍ମାସତିୟା ଚ ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନଂ ମୂଲଂ, ତସ୍ମା କୁସଲମୂଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ଇମେସଂ ତୀହି କୁସଲମୂଲେହି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ୟୋଜେତବ୍ବୋ।

୬୬। ତତ୍ଥ କତମା ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା? "ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଉପ୍ପାଦୱୟଧମ୍ମିନୋ"ତି ଚ ୟା ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଜାନନା ୱୱତ୍ଥପନା ଉଗ୍ଗାହୋ, ଅୟଂ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା। ତସ୍ସା କୋ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ? ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାୟ ଭାୱିତାୟ ବହୁଲୀକତାୟ ଅଟ୍ଠସୁ ଲୋକଧମ୍ମେସୁ ଚିତ୍ତଂ ନାନୁସନ୍ଧତି ନ ସନ୍ଧତି ନ ସଣ୍ଠହତି, ଉପେକ୍ଖା ୱା ପଟିକ୍କୂଲତା ୱା ସଣ୍ଠହତି, ଅୟମସ୍ସା ନିସ୍ସନ୍ଦୋ।

ତତ୍ଥ କତମା ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞା? "ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଦୁକ୍ଖା"ତି ୟା ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଜାନନା ୱୱତ୍ଥପନା ଉଗ୍ଗାହୋ, ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞା। ତସ୍ସା କୋ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ? ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞାୟ ଭାୱିତାୟ ବହୁଲୀକତାୟ ଆଲସ୍ସେ ସଂପମାଦେ ୱିମ୍ହୟେ ଚ ଚିତ୍ତଂ ନାନୁସନ୍ଧତି ନ ସନ୍ଧତି ନ ସଣ୍ଠହତି, ଉପେକ୍ଖା ୱା ପଟିକ୍କୂଲତା ୱା ସଣ୍ଠହତି, ଅୟମସ୍ସା ନିସ୍ସନ୍ଦୋ।

ତତ୍ଥ କତମା ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା? "ସବ୍ବେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅନତ୍ତା"ତି ୟା ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଜାନନା ୱୱତ୍ଥପନା ଉଗ୍ଗାହୋ, ଅୟଂ ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା। ତସ୍ସା କୋ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ, ଅନତ୍ତସଞ୍ଞାୟ ଭାୱିତାୟ ବହୁଲୀକତାୟ ଅହଙ୍କାରୋ ଚିତ୍ତଂ ନାନୁସନ୍ଧତି ନ ସନ୍ଧତି, ମମଙ୍କାରୋ ନ ସଣ୍ଠହତି, ଉପେକ୍ଖା ୱା ପଟିକ୍କୂଲତା ୱା ସଣ୍ଠହତି, ଅୟମସ୍ସା ନିସ୍ସନ୍ଦୋ।

ତତ୍ଥ କତମା ଅସୁଭସଞ୍ଞା? "ସତ୍ତ ସଙ୍ଖାରା ଅସୁଭା"ତି ୟା ସଞ୍ଞା ସଞ୍ଜାନନା ୱୱତ୍ଥପନା ଉଗ୍ଗାହୋ, ଅୟଂ ଅସୁଭସଞ୍ଞା। ତସ୍ସା କୋ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ? ଅସୁଭସଞ୍ଞାୟ ଭାୱିତାୟ ବହୁଲୀକତାୟ ସୁଭନିମିତ୍ତେ ଚିତ୍ତଂ ନାନୁସନ୍ଧତି ନ ସନ୍ଧତି ନ ସଣ୍ଠହତି, ଉପେକ୍ଖା ୱା ପଟିକ୍କୂଲତା ୱା ସଣ୍ଠହତି, ଅୟମସ୍ସା ନିସ୍ସନ୍ଦୋ।

ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ପରିଞ୍ଞା ଭଗୱତା ଦେସିତା, ୟୋ ତତ୍ଥ ଅସୁଭସଞ୍ଞା ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପରିଞ୍ଞତ୍ତଂ, ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞା ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପରିଞ୍ଞତ୍ତଂ, ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପରିଞ୍ଞତ୍ତଂ, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପରିଞ୍ଞତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ସମଥେନ ତଣ୍ହଂ ସମୁଗ୍ଘାତେତି, ୱିପସ୍ସନା ଅୱିଜ୍ଜଂ ସମୁଗ୍ଘାତେତି, ଅଦୋସେନ ଦୋସଂ ସମୁଗ୍ଘାତେତି, ଅମୋହେନ ମୋହଂ ସମୁଗ୍ଘାତେତି, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାୟ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ସମୁଗ୍ଘାତେତି, ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞାୟ ସୁଖସଞ୍ଞଂ ସମୁଗ୍ଘାତେତି, ଅନତ୍ତସଞ୍ଞାୟ ଅତ୍ତସଞ୍ଞଂ ସମୁଗ୍ଘାତେତି, ଅସୁଭସଞ୍ଞାୟ ସୁଭସଞ୍ଞଂ ସମୁଗ୍ଘାତେତି।

ଚିତ୍ତୱିକ୍ଖେପପଟିସଂହରଣଲକ୍ଖଣୋ ସମଥୋ, ତସ୍ସ ଝାନାନି ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସବ୍ବଧମ୍ମଂ ୟଥାଭୂତଂ ପଟିୱେଧଲକ୍ଖଣା ୱିପସ୍ସନା, ତସ୍ସା ସବ୍ବନେୟ୍ୟଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଇଚ୍ଛାପଟିସଂହରଣଲକ୍ଖଣୋ ଅଲୋଭୋ, ତସ୍ସ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱେରମଣୀ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅବ୍ୟାପାଦଲକ୍ଖଣୋ ଅଦୋସୋ, ତସ୍ସ ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣୀ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ୱତ୍ଥୁଅୱିପ୍ପଟିପତ୍ତିଲକ୍ଖଣୋ ଅମୋହୋ, ତସ୍ସ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତି ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସଙ୍ଖତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ୱିନାସଗ୍ଗହଣଲକ୍ଖଣା ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା, ତସ୍ସା ଉଦୟବ୍ବୟୋ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସାସୱଫସ୍ସସଞ୍ଜାନନଲକ୍ଖଣା ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞା, ତସ୍ସା ୱେଦନା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସବ୍ବଧମ୍ମଅନୁପଗମନଲକ୍ଖଣା ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା, ତସ୍ସା ଧମ୍ମସଞ୍ଞା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ୱିନୀଲକୱିପୁବ୍ବକୌଦ୍ଧୁମାତକସମୁଗ୍ଗହଣଲକ୍ଖଣା ଅସୁଭସଞ୍ଞା, ତସ୍ସା ନିବ୍ବିଦା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଇମେସୁ ନୱସୁ ପଦେସୁ ଉପଦିଟ୍ଠେସୁ ସବ୍ବୋ କୁସଲପକ୍ଖୋ ଉପଦିଟ୍ଠୋ ଭୱତି, ସୋ ଚ ବହୁସ୍ସୁତେନ ସକ୍କା ଜାନିତୁଂ ନୋ ଅପ୍ପସ୍ସୁତେନ, ପଞ୍ଞୱତା ନୋ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞେନ, ୟୁତ୍ତେନ ନୋ ଅୟୁତ୍ତେନାତି।

୬୭। ତତ୍ଥ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଅପରାପରଂ ଚିତ୍ତଂ ପଣାମେନ୍ତୋ ସତିମପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ନ ଉପଟ୍ଠାତି, ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ସୁଖସ୍ସାଦାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଇରିୟାପଥସ୍ସ ଅଗତିମପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞା ନ ଉପଟ୍ଠାତି, ଖନ୍ଧଧାତୁଆୟତନେସୁ ଅତ୍ତାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ନାନାଧାତୁଅନେକଧାତୁୱିନିବ୍ଭୋଗମପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା ନ ଉପଟ୍ଠାତି, ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନାଭିରତସ୍ସ କାୟେ ସୁଭାଧିମୁତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱିପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନା ଅସୁଭସଞ୍ଞା ନ ଉପଟ୍ଠାତି।

ଅୱିପ୍ପଟିସାରଲକ୍ଖଣା ସଦ୍ଧା, ସଦ୍ଦହନା ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ। ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗାନି ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଏୱଞ୍ହି ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା [ପସ୍ସ ସଂୟୁତ୍ତନିକାୟେ] ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭିକ୍ଖୱେ, କୁହିଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ଚତୂସୁ ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗେସୁ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

ସୂରାଅପଟିକ୍ଖେପନଲକ୍ଖଣଂ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟାରମ୍ଭୋ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ। ତସ୍ସ ଅତୀତା ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ୟଥା ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା

[ପସ୍ସ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯେ] ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁହିଂ ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ, ଚତୂସୁ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେସୁ।

ସତି ସରଣଲକ୍ଖଣା, ଅସମ୍ମୋହପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା। ତସ୍ସ ଅତୀତା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଯଥା ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭିକ୍ଖୱେ, କୁହିଂ ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ, ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ।

ଏକଗ୍ଗଲକ୍ଖଣୋ ସମାଧି, ଅୱିକ୍ଖେପପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନୋ, ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ଝାଣାନି ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଯଥା ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁହିଂ ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ, ଚତୂସୁ ଝାନେସୁ।

ପଜାନନଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଞା, ଭୂତତ୍ଥସନ୍ତୀରଣା ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଯଥା ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା [ପସ୍ସ ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯେ] ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁହିଂ ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ, ଚତୂସୁ ଅରିଯସଚ୍ଚେସୁ।

ଚତ୍ତାରି ଚକ୍କାନି [ପସ୍ସ ଅ। ନି। ୪।୩୧] ପତିରୂପଦେସୱାସୋ ଚକ୍କଂ, ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସଯୋ ଚକ୍କଂ, ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧାନଂ ଚକ୍କଂ, ପୁବ୍ବେ କତପୁଞ୍ଞତା ଚକ୍କଂ। ତତ୍ଥ ଅରିଯସନ୍ନିସ୍ସଯଲକ୍ଖଣୋ ପତିରୂପଦେସୱାସୋ, ସୋ ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସଯସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅରିଯସନ୍ନିସ୍ସଯଲକ୍ଖଣୋ ସପ୍ପୁରିସୂପନିସ୍ସଯୋ, ସୋ ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧାନଂ, ତଂ ପୁଞ୍ଞାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ। କୁସଲଧମ୍ମୋପଚଯଲକ୍ଖଣଂ ପୁଞ୍ଞଂ, ତଂ ସବ୍ବସମ୍ପତ୍ତୀନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ।

ଏକାଦସସୀଲମୂଲକା ଧମ୍ମା ସୀଲୱତୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଭୱତି...ପେ... ସୋ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନଂ ''ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା''ତି ପଜାନନା। ତତ୍ଥ ୱେରମଣିଲକ୍ଖଣଂ ସୀଲଂ, ତଂ ଅୱିପ୍ପଟିସାରସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ନ ଅତ୍ତାନୁୱାଦଲକ୍ଖଣୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ, ସୋ ପାମୋଜ୍ଜସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅଭିପ୍ପମୋଦନଲକ୍ଖଣଂ ପାମୋଜ୍ଜଂ, ତଂ ପୀତିଯା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅତ୍ତମନଲକ୍ଖଣା ପୀତି , ସା ପସ୍ସଦ୍ଧିଯା ପଦଟ୍ଠାନଂ। କମ୍ମନିଯଲକ୍ଖଣା ପସ୍ସଦ୍ଧି, ସା ସୁଖସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅବ୍ଯାପାଦଲକ୍ଖଣଂ ସୁଖଂ, ତଂ ସମାଧିନୋ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅୱିକ୍ଖେପନଲକ୍ଖଣୋ ସମାଧି, ସୋ ଯଥାଭୂତଞାଣଦସ୍ସନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅୱିପରୀତସନ୍ତୀରଣଲକ୍ଖଣା ପଞ୍ଞା, ସା ନିବ୍ବିଦାଯ ପଦଟ୍ଠାନଂ ଅନାଲଯନଲକ୍ଖଣା ନିବ୍ବିଦା, ସା ୱିରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅସଂକିଲେସଲକ୍ଖଣୋ ୱିରାଗୋ, ସୋ ୱିମୁତ୍ତିଯା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅକୁସଲଧମ୍ମୱିୱେକଲକ୍ଖଣା ୱିମୁତ୍ତି, ସା ୱିମୁତ୍ତିନୋ ୱୋଦାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ।

୬୮। ଚତସ୍ସୋ ଅରିଯଭୂମିଯୋ ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି। ତତ୍ଥ ଯୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଏସା ଦସ୍ସନଭୂମି। ସୋତାପତ୍ତିଫଲଞ୍ଚ ସୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନିତ୍ୱା ନିବ୍ବିନ୍ଦତି, ଇଦଂ ତନୁକାମରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ ବ୍ଯାପାଦାନଂ। ସକଦାଗାମିଫଲଞ୍ଚ ସଣ୍ହଂ ୱିରଜ୍ଜତି, ଅଯଂ ରାଗୱିରାଗା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି। ଅନାଗାମିଫଲଞ୍ଚ ଯଂ ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଅଯଂ କତାଭୂମି। ଅରହତ୍ତଞ୍ଚ ସାମଞ୍ଞଫଲାନୀତି କୋ ୱଚନତ୍ଥୋ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସାମଞ୍ଞଂ, ତସ୍ସେତାନି ଫଲାନି ସାମଞ୍ଞଫଲାନୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। କିସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଫଲାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ? ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ତସ୍ସ ତାନି ଫଲାନୀତି ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଫଲାନୀତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

ତତ୍ଥ ସୋତାପନ୍ନୋ କଥଂ ହୋତି? ସହ ସଚ୍ଚାଭିସମଯା ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ତୀଣି ସଂଯୋଜନାନି ପହୀଯନ୍ତି ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ସୀଲବ୍ବତପରାମାସୋ ଚ, ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପହାନା ପରିକ୍ଖଯା ଅରିଯସାୱକୋ ହୋତି ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ଯାୱ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି।

ତତ୍ଥ କତମା ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି? ଅସ୍ସୁତୱା ବାଲୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଯାୱ ଅରିଯଧମ୍ମେ ଅକୋୱିଦୋ, ସୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି ଯାୱ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ମିଂ ଅତ୍ତାନଂ, ସୋ ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଅତ୍ତଗ୍ଗାହୋ ୱା ଅତ୍ତନିଯଗ୍ଗାହୋ ୱା ଏସୋହମସ୍ମି ଏକସ୍ମିଂ ୱସୱତ୍ତିକୋ [ଅୱତ୍ତିତୋ (ପୀ। କ।)] ପଚ୍ଚତ୍ତୋ ଅନୁଗ୍ଗହୋ ଅନୁସଯନ୍ତୋ ଅଙ୍ଗମଙ୍ଗନ୍ତି ପରତି। ଯା ତଥାଭୂତସ୍ସ ଖନ୍ତି ରୁଚି ପେକ୍ଖନା ଆକାରପରିୱିତକ୍କୋ ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାଯନା ଅଭିପ୍ପସନ୍ନା, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତେ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠୀତି।

ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିଯୋ ଉଚ୍ଛେଦଂ ଭଜନ୍ତି। କତମାଯୋ ପଞ୍ଚ? ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ଯାୱ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ଇମାଯୋ ପଞ୍ଚ ଉଚ୍ଛେଦଂ ଭଜନ୍ତି, ଅୱସେସାଯୋ ପନ୍ନରସ ସସ୍ସତଂ ଭଜନ୍ତି। ଇତି ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିପହାନା ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିଗତାନି ପହୀଯନ୍ତି। ପହାନା ଉଚ୍ଛେଦଂ ସସ୍ସତଞ୍ଚ ନ ଭଜତି। ଇତି ଉଚ୍ଛେଦସସ୍ସତପ୍ପହାନା ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ନ କିଞ୍ଚି ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଭୱତି, ଅଞ୍ଞା ୱା ଲୋକୁତ୍ତରାଯ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା। କଥଂ ପନ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ନ ଭୱତି? ଇଧ ଅରିଯସାୱକୋ ସୁତୱା ହୋତି, ସବ୍ବୋ ସୁକ୍କପକ୍ଖୋ କାତବ୍ବୋ, ଯାୱ ଅରିଯଧମ୍ମେସୁ କୋୱିଦୋ ରୂପଂ ଅନତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ଯାୱ ୱିଞ୍ଞାଣଂ...ପେ... ଏୱମସ୍ସ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ନ ଭୱତି।

କଥଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ନ ଭୱତି? ଇଧ ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ନ କଙ୍ଖତି, ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି ଅଭିପ୍ପସୀଦତି, ଇତିପି ସୋ ଭଗୱାତି ସଙ୍ଖଂ। ଧମ୍ମେ ନ କଙ୍ଖତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛତି ସଙ୍ଖଂ। ଯାୱ ତଣ୍ହକ୍ଖଯୋ ୱିରାଗୋ ନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନନ୍ତି, ଇମିନା ଦୁତିଯେନ ଆକଙ୍ଖିଯେନ ଧମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ସଙ୍ଘେ ନ କଙ୍ଖତି…ପେ… ଯାୱ ପୂଜା ଦେୱାନଞ୍ଚ ମନୁସ୍ସାନଞ୍ଚାତି, ଇମିନା ତତିଯେନ ଆକଙ୍ଖିଯେନ ଧମ୍ମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି।

ସଙ୍ଖେ ସଙ୍ଖାରା ଦୁକ୍ଖାତି ନ କଙ୍ଖତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି ଅଭିପ୍ପସୀଦତି। ତଣ୍ହା ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋତି ନ କଙ୍ଖତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛତି। ତଣ୍ହାନିରୋଧା ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋତି ନ କଙ୍ଖତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛତି। ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦାତି ନ କଙ୍ଖତି ନ ୱିଚିକିଚ୍ଛତି ଅଧିମୁଚ୍ଚତି ଅଭିପ୍ପସୀଦତି। ଯାୱ ବୁଦ୍ଧେ ୱା ଧମ୍ମେ ୱା ସଙ୍ଘେ ୱା ଦୁକ୍ଖେ ୱା ସମୁଦଯେ ୱା ନିରୋଧେ ୱା ମଗ୍ଗେ ୱା କଙ୍ଖାଯନା ୱିମତି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଦ୍ୱେଧାପଥା ଆସପ୍ପନା [ଅପ୍ପନା (ପୀ। କ।) ଧ। ସ। ୧୦୦୮ ନିକ୍ଖେପକଣ୍ଡେ ପସ୍ସିତଙ୍ଖଂ] ପରିସପ୍ପନା ଅନୱଟ୍ଠାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାଗମନଂ [ଅନିଟ୍ଠାଗମନଂ (କ।)] ଅନେକଂସୋ ଅନେକଂସିକତା, ତେ ତସ୍ସ ପହୀନା ଭୱନ୍ତି ପଣୁନ୍ନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଂକତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା।

୬୯। ତତ୍ଥ ସୀଲଜ୍ବତପରାମାସୋ ଦ୍ୱିଧା – ସୀଲସ୍ସ ୱା ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱା। ତତ୍ଥ ସୀଲସ୍ସ ସୀଲଜ୍ବତପରାମାସୋ ଇମିନାହଂ ସୀଲେନ ୱା ୱତେନ ୱା ତପେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନ ୱା ଦେୱୋ ୱା ଭୱିସ୍ସାମି ଦେୱଞ୍ଞତରୋ ୱା ତତ୍ଥ କପୋତପାଦାହି ଅଚ୍ଛରାହି ସଦ୍ଧିଂ କୀଳିସ୍ସାମି ରମିସ୍ସାମି ପରିଚରିସ୍ସାମୀତି। ଯଥାଭୂତଦସ୍ସନନ୍ତି ରୁଚିୱିମୁତ୍ତି ରାଗୋ ରାଗପରିୱତ୍ତକା ଦିଟ୍ଠିରୂପନା ପସ୍ସନା ଅସନ୍ତୁସ୍ସିତସ୍ସ ସୀଲଜ୍ବତପରାମାସୋ। ତତ୍ଥ କତମୋ ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ସୀଲଜ୍ବତପରାମାସୋ? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ସୀଲଂ ପରାମସତି, ସୀଲେନ ସୁଜ୍ଝତି, ସୀଲେନ ନୀଯତି, ସୀଲେନ ମୁଚ୍ଚତି, ସୁଖଂ ୱୀତିକ୍କମତି, ଦୁକ୍ଖଂ ୱୀତିକ୍କମତି, ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ୱୀତିକ୍କମତି ଅନୁପାପୁଣାତି ଉପରିମେନ। ତଦୁଭଯଂ ସୀଲୱତଂ ପରାମସତି ତଦୁଭଯେନ ସୀଲୱତେନ ସୁଜ୍ଝନ୍ତି ମୁଚ୍ଚନ୍ତି ନୀଯନ୍ତି, ସୁଖଂ ୱୀତିକ୍କମନ୍ତି, ଦୁକ୍ଖଂ ୱୀତିକ୍କମନ୍ତି, ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ୱୀତିକ୍କମନ୍ତି, ଅନୁପାପୁଣନ୍ତୀତି ଅୱିସୁଚିକରଂ ଧମ୍ମଂ ଅୱିମୁତ୍ତିକରଂ ଧମ୍ମଂ ୱିସୁଚିତୋ ୱିମୁତ୍ତିତୋ ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଯା ତଥାଭୂତସ୍ସ ଖନ୍ତି ରୁଚି ମୁତ୍ତି ପେକ୍ଖନା ଆକାରପରିୱିତକ୍କୋ ଦିଟ୍ଠିନିଜ୍ଝାଯନା ପସ୍ସନା, ଅଯଂ ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ସୀଲଜ୍ବତପରାମାସୋ। ଏତେ ଉଭୋ ପରାମାସା ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ପହୀନା ଭୱନ୍ତି ଯାୱ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା, ସୋ ସୀଲୱା ଭୱତି ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅକ୍ଖଣ୍ଡେହି ଯାୱ ଉପସମସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପହାନା ସୁତୱା ଅରିଯସାୱକୋ ଭୱତି ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ, ସଙ୍ଖଂ।

ସହସଚ୍ଚାଭିସମଯା, ଇତି କୋ ୱଚନତ୍ଥୋ? ଚତ୍ତାରୋ ଅଭିସମଯା, ପରିଞ୍ଞାଭିସମଯୋ ପହାନାଭିସମଯୋ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଭିସମଯୋ ଭାୱନାଭିସମଯୋ।

ତତ୍ଥ ଅରିଯସାୱକୋ ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଞ୍ଞାଭିସମଯେନ ଅଭିସମେତି, ସମୁଦଯଂ ପହାନାଭିସମଯେନ ଅଭିସମେତି, ନିରୋଧଂ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଭିସମଯେନ ଅଭିସମେତି, ମଗ୍ଗଂ ଭାୱନାଭିସମଯେନ ଅଭିସମେତି। କିଂ କାରଣଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାଭିସମଯୋ, ସମୁଦଯସ୍ସ ପହାନାଭିସମଯୋ, ନିରୋଧସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଭିସମଯୋ, ମଗ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଭିସମଯୋ। ସମଥୱିପସ୍ସନାଯ କଥଂ ଅଭିସମେତି? ଆରମ୍ମଣେ ଚିତ୍ତଂ ଉପନିବନ୍ଧେତ୍ୱା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ଦୁକ୍ଖତୋ ପସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ଉପନିବନ୍ଧୋ, ଅଯଂ ସମଥୋ। ଯା ପରିଯୋଗାହନା, ଅଯଂ ୱିପସ୍ସନା। ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ଦୁକ୍ଖାତି ପସ୍ସତୋ ଯୋ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ଆଲଯୋ ନିକନ୍ତି ଉପଗମନଂ ଅଜ୍ଝୋସାନା ଇଚ୍ଛା ମୁଚ୍ଛା ପଣିଧି ପତ୍ଥନା ପହୀଯତି। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖଂ। ଯୋ ତତ୍ଥ ଆଲଯୋ ନିକନ୍ତି ଉପଗମନଂ ଅଜ୍ଝୋସାନଂ ଇଚ୍ଛା ମୁଚ୍ଛା ପଣିଧି ପତ୍ଥନା, ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ଯଂ ତସ୍ସ ପହାନଂ, ସୋ ନିରୋଧୋ ସମଥୋ ୱିପସ୍ସନା ଚ ମଗ୍ଗୋ, ଏୱଂ ତେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଏକକାଲେ ଏକକ୍ଖଣେ ଏକଚିତ୍ତେ ଅପୁଙ୍ଖଂ ଅଚରିମଂ ଅଭିସମଯୋ ଭୱତି। ତେନାହ ଭଗୱା ''ସହସଚ୍ଚାଭିସମଯା ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ତୀଣି ସଂଯୋଜନାନି ପହୀଯନ୍ତୀ''ତି।

୭୦। ତତ୍ଥ ସମଥୱିପସ୍ସନା ଯୁଗନଦ୍ଧା ୱତ୍ତମାନା ଏକକାଲେ ଏକକ୍ଖଣେ ଏକଚିତ୍ତେ ଚତ୍ତାରି କିଚ୍ଚାନି କରୋତି, ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଞ୍ଞାଭିସମଯେନ ଅଭିସମେତି, ଯାୱ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱନାଭିସମଯେନ ଅଭିସମେତି। କିଂ କାରଣା? ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଞ୍ଞାଭିସମଯୋ, ଯାୱ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱନାଭିସମଯୋ। ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠନ୍ତୋ ଯଥା ନାୱା ଜଲଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ ଚତ୍ତାରି କିଚ୍ଚାନି କରୋତି, ପାରିମଂ ତୀରଂ ପାପେତି, ଓରିମଂ ତୀରଂ ଜହତି, ଭାରଂ ୱହତି, ସୋତଂ ଛିନ୍ଦତି; ଏୱମେୱ ସମଥୱିପସ୍ସନା ଯୁଗନଦ୍ଧା ୱତ୍ତମାନା ଏକକାଲେ ଏକକ୍ଖଣେ ଏକଚିତ୍ତେ ଚତ୍ତାରି କିଚ୍ଚାନି କରୋତି , ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଞ୍ଞାଭିସମଯେନ ଅଭିସମେତି, ଯାୱ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱନାଭିସମଯେନ ଅଭିସମେତି। ଯଥା ୱା ସୂରିଯୋ ଉଦଯନ୍ତୋ ଏକକାଲେ ଅପୁଙ୍ଖଂ ଅଚରିମଂ ଚତ୍ତାରି କିଚ୍ଚାନି କରୋତି, ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମତି, ଆଲୋକଂ ପାତୁକରୋତି, ରୂପଂ ନିଦସ୍ସୀଯତି, ସୀତଂ ପରିଯାଦିଯତି; ଏୱମେୱ ସମଥୱିପସ୍ସନା ଯୁଗନଦ୍ଧା ୱତ୍ତମାନା ଏକକାଲେ…ପେ… ଯଥା ପଦୀପୋ ଜଲନ୍ତୋ ଏକକାଲେ ଅପୁଙ୍ଖଂ ଅଚରିମଂ ଚତ୍ତାରି କିଚ୍ଚାନି କରୋତି, ଅନ୍ଧକାରଂ ୱିଧମତି, ଆଲୋକଂ ପାତୁକରୋତି, ରୂପଂ ନିଦସ୍ସୀଯତି, ଉପାଦାନଂ ପରିଯାଦିଯତି; ଏୱମେୱ ସମଥୱିପସ୍ସନା ଯୁଗନଦ୍ଧା ୱତ୍ତମାନା ଏକକାଲେ…ପେ…।

ଯଦା ଅରିଯସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭୱତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ଯାୱ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି, ଅଯଂ ଦସ୍ସନଭୂମି। ସୋତାପତ୍ତିଫଲଞ୍ଚ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ଠିତୋ ଉତ୍ତରି ସମଥୱିପସ୍ସନଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଯୁଗନଦ୍ଧା ୱତ୍ତମାନା କାମରାଗବ୍ଯାପାଦାନଂ ଯେଭୁଯ୍ଯେନ ପହାନା ଅରିଯସାୱକୋ ହୋତି। ସକଦାଗାମି ପରିନିବ୍ବୁତିତତ୍ତା ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି, ଅଯଂ ତନୁଭୂମି।

ସକଦାଗାମିଫଲଞ୍ଚ ଯୋ ସକଦାଗାମିଫଲେ ଠିତୋ ୱିପସ୍ସନଂ ଭାୱେନ୍ତୋ କାମରାଗବ୍ଯାପାଦେ ସାନୁସଯେ ଅନୱସେସଂ ପଜହତି, କାମରାଗବ୍ଯାପାଦେସୁ ଅନୱସେସଂ ପହୀନେସୁ ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି ପହୀନାନି ଭୱନ୍ତି ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ସୀଲବ୍ବତପରାମାସୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛା କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ବ୍ଯାପାଦୋ ଚ, ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପହାନା [ପହାନାଯ (ପୀ। କ।)] ଅରିଯସାୱକୋ ହୋତି ଅନାଗାମୀ ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା, ଅଯଂ ୱୀତରାଗଭୂମି।

ଅନାଗାମିଫଲଞ୍ଚ ଅନାଗାମିଫଲେ ଠିତୋ ଉତ୍ତରି ସମଥୱିପସ୍ସନଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି ପଜହତି ରୂପରାଗଅରୂପରାଗମାନୌଦ୍ଧଚ୍ଚଅୱିଜ୍ଜଞ୍ଚ। ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପହାନା ଅରିଯସାୱକୋ ଅରହା ଭୱତି, ଖୀଣାସୱୋ ୱୁସିତୱା ସମ୍ମଦଞ୍ଞା [ସମ୍ମଜଞ୍ଞୋ (ପୀ। କ।)] ୱିମୁତ୍ତୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ, ଅଯଂ କତାଭୂମି।

ଅରହନ୍ତୋୱ ଅଯଂ ସୋପାଦିସେସା ନିବ୍ବାନଧାତୁ। ତସ୍ସ ଆଯୁକ୍ଖଯା ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯାପରୋଧା ଇଦଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯୋ ଇମସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ନିରୋଧୋ ୱୂପସମୋ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚ ଅପାତୁଭାୱୋ, ଅଯଂ ଅନୁପାଦିସେସା ନିବ୍ବାନଧାତୁ। ଇମା ଦ୍ୱେ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯୋ। ଇତି ସଚ୍ଚାନି ୱୁତ୍ତାନି। ସଚ୍ଚାଭିସମଯୋ ୱୁତ୍ତୋ, କିଲେସୱୱତ୍ଥାନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ପହାନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଭୂମିଯୋ ୱୁତ୍ତା, ଫଲାନି ୱୁତ୍ତାନି, ନିବ୍ବାନଧାତୁଯୋ ୱୁତ୍ତା। ଏୱମିମେସୁ ୱୁତ୍ତେସୁ ସବ୍ବବୋଧି ୱୁତ୍ତା ଭୱତି। ଏତ୍ଥ ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ।

୭୧। ତତ୍ଥ କତମାଯୋ ନୱ ଅନୁପୁବ୍ବସମାପତ୍ତିଯୋ? ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ଚତସ୍ସୋ ଚ ଅରୂପସମାପତ୍ତିଯୋ ନିରୋଧସମାପତ୍ତି ଚ। ତତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି କତମାନି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, [ପସ୍ସ ଦୀଘନିକାଯେ] ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀତି ୱିତ୍ଥାରେନ କାତବ୍ବାନି। ତତ୍ଥ କତମା ଚତ୍ତାରୋ ଅରୂପସମାପତ୍ତିଯୋ? ୱିରାଗିନୋ ୱତ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଯାୱ ନିରୋଧସମାପତ୍ତି ୱିତ୍ଥାରେନ କାତବ୍ବା। ଇମାଯୋ ନୱ ଅନୁପୁବ୍ବସମାପତ୍ତିଯୋ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ପଠମଂ ଝାନଂ? ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ? ପଞ୍ଚହି ନୀୱରଣେହି। ତତ୍ଥ କତମାନି ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି? କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋତି ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ କତମୋ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ? ଯୋ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପେମଂ ନିକନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋସାନଂ ଇଚ୍ଛା ମୁଚ୍ଛା ପତ୍ଥନା ଅପରିଚ୍ଚାଗୋ ଅନୁସଯୋ ପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ, ଅଯଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ। ତତ୍ଥ କତମଂ ବ୍ଯାପାଦନୀୱରଣଂ? ଯୋ ସତ୍ତେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଚ ଆଘାତୋ…ପେ… ଯଥା ଦୋସେ ତଥା ନିଓଟ୍ଠାନା, ଅଯଂ ବ୍ଯାପାଦୋ ନୀୱରଣଂ। ତତ୍ଥ କତମଂ ମିଦ୍ଧଂ? ଯା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଜଳଅତା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଗରୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅକମ୍ମନୀଯତା ଚିତ୍ତସ୍ସ ନିକ୍ଖେପୋ ନିଦ୍ଦାଯନା ପଚଲିକତା ପଚଲାଯନା ପଚଲାଯନଂ, ଇଦଂ ମିଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ କତମଂ ଥିନଂ [ଥୀନଂ (ପୀ।)]? ଯା କାଯସ୍ସ ଥିନତା ଜଳଅତା କାଯସ୍ସ ଗରୁତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଅପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି, ଇଦଂ ଥିନଂ। ଇତି ଇଦଞ୍ଚ ଥିନଂ ପୁରିମକଞ୍ଚ ମିଦ୍ଧଂ ତଦୁଭଯଂ ଥିନମିଦ୍ଧନୀୱରଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ କତମଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ? ଯୋ ଅୱୂପସମୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ, ଇଦଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ। ତତ୍ଥ କତମଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ? ଯୋ ଚେତସୋ ୱିଲେଖୋ ଅଲଞ୍ଜନା ୱିଲଞ୍ଜନା ହଦଯଲେଖୋ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ, ଇଦଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ। ଇତି ଇଦଞ୍ଚ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପୁରିମକଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ତଦୁଭଯଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚନୀୱରଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ଥ କତମଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୀୱରଣଂ? ଯୋ ବୁଦ୍ଧେ ୱା ଧମ୍ମେ ୱା ସଙ୍ଘେ ୱା…ପେ… ଅଯଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା। ଅପି ଚ ଖୋ ପନ ପଞ୍ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯୋ ସମନନ୍ତରାଯିକା ଦେସନ୍ତରାଯିକା ସମାପତ୍ତନ୍ତରାଯିକା ମଗ୍ଗନ୍ତରାଯିକା ସଗ୍ଗନ୍ତରାଯିକା, ଇମାଯୋ ପଞ୍ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯୋ । ଇଧ ପନ ସମାପତ୍ତନ୍ତରାଯିକା ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଅଧିପ୍ପେତା। ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା।

ତତ୍ଥ ନୀୱରଣାନୀତି କୋ ୱଚନତ୍ଥୋ, କୁତୋ ନିୱାରଯନ୍ତୀତି? ସବ୍ବତୋ କୁସଲପକ୍ଖିକା ନିୱାରଯନ୍ତି। କଥଂ [କିଂ କଂ (ପୀ। କ।)] ନିୱାରଯନ୍ତି? କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଅସୁଭତୋ ନିୱାରଯତି, ବ୍ଯାପାଦୋ ମେତ୍ତାଯ [ମେତ୍ତତୋ (ପୀ।)] ନିୱାରଯତି, ଥିନଂ ପସ୍ସଦ୍ଧିତୋ ନିୱାରଯତି, ମିଦ୍ଧଂ ୱୀରିଯାରମ୍ଭତୋ ନିୱାରଯତି, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ସମଥତୋ ନିୱାରଯତି, କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅୱିପ୍ପଟିସାରତୋ ନିୱାରଯତି, ୱିଚିକିଚ୍ଛା ପଞ୍ଞାତୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦତୋ ନିୱାରଯତି।

ଅପରୋ ପରିଯାଯୋ। କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଅଲୋଭତୋ କୁସଲମୂଲତୋ ନିୱାରଯତି, ବ୍ଯାପାଦୋ ଅଦୋସତୋ ନିୱାରଯତି, ଥିନମିଦ୍ଧଂ ସମାଧିତୋ ନିୱାରଯତି, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ସତିପଟ୍ଠାନେହି ନିୱାରଯତି, ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଅମୋହତୋ କୁସଲମୂଲତୋ ନିୱାରଯତି।

ଅପରୋ ପରିଯାଯୋ। ତଯୋ ୱିହାରା ଦିବ୍ବୱିହାରୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ ଅରିଯୱିହାରୋ। ଦିବ୍ବୱିହାରୋ ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି, ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ ଚତ୍ତାରି

ଅପ୍ପମାଣାନି, ଅରିଯୱିହାରୋ ସତ୍ତତିଂସ ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଞ୍ଚ ଦିବ୍ବୱିହାରଂ ନିୱାରଯତି, ବ୍ଯାପାଦୋ ବ୍ରହ୍ମୱିହାରଂ ନିୱାରଯତି, ଥିନମିଦ୍ଧଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଚ ଅରିଯୱିହାରଂ ନିୱାରଯତି।

ଅପରୋ ପରିଯାଯୋ। କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ବ୍ଯାପାଦୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଞ୍ଚ ସମଥଂ ନିୱାରଯନ୍ତି, ଥିନମିଦ୍ଧଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଚ ୱିପସ୍ସନଂ ନିୱାରଯନ୍ତି, ଅତୋ ନୀୱରଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ। ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତଂ ପଠମଂ ଝାନଂ।

କତମେହି ପଞ୍ଚହି ଅଙ୍ଗେହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ପଠମଂ ଝାନଂ? ୱିତକ୍କୱିଚାରେହି ପୀତିଯା ସୁଖେନ ଚ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାଯ ଚ। ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଅଙ୍ଗାନଂ ଉପ୍ପାଦପଟିଲାଭସମନ୍ନାଗମୋ ସଚ୍ଛିକିରିଯଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ପଟିଲଦ୍ଧନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ୱିହରତୀତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତେ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀତି ଦିବ୍ବେନ ୱିହାରେନ।

ତତ୍ଥ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ପୀତିସୁଖେନ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାଯ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନେନ ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ୱିହରତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀତି।

ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ତତିଯଂ ଝାନଂ ସତିଯା ସମ୍ପଜଞ୍ଞେ ସୁଖେନ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାଯ ଉପେକ୍ଖାଯ ଇମାନି ପଞ୍ଚଙ୍ଗାନି ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ୱିହରତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀତି।

ତତ୍ଥ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ ଉପେକ୍ଖାଯ ସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଯା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଚ, ଇମେହି ଚତୂହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ। ଇତି ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅଙ୍ଗାନଂ ଉପ୍ପାଦୋ ପଟିଲାଭୋ ସମନ୍ନାଗମୋ ସଚ୍ଛିକିରିଯା ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ପଟିଲଦ୍ଧନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ଦିବ୍ବେନ ୱିହାରେନ ୱିହରତୀତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଅନିଚ୍ଚଟ୍ଠୋ? ପୀଳନଟ୍ଠୋ ଅନିଚ୍ଚଟ୍ଠୋ ପଭଙ୍ଗଟ୍ଠୋ ସମ୍ପାପନଟ୍ଠୋ ୱିୱେକଟ୍ଠୋ ଅନିଚ୍ଚଟ୍ଠୋ, ଅଯଂ ଅନିଚ୍ଚଟ୍ଠୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଦୁକ୍ଖଟ୍ଠୋ? ପୀଳନଟ୍ଠୋ ଦୁକ୍ଖଟ୍ଠୋ ସମ୍ପୀଳନଟ୍ଠୋ ସଂୱେଗଟ୍ଠୋ ବ୍ଯାଧିନଟ୍ଠୋ, ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖଟ୍ଠୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସୁଞ୍ଞଟ୍ଠୋ? ଅନୁପଲିତ୍ତୋ ସୁଞ୍ଞଟ୍ଠୋ, ଅସମ୍ଭାଜନଟ୍ଠୋ ଗତପଟ୍ଠୋ [ଅପ୍ପଟ୍ଠୋ (ପୀ।)] ୱିୱଟ୍ଟଟ୍ଠୋ, ଅଯଂ ସୁଞ୍ଞଟ୍ଠୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଅନତ୍ତଟ୍ଠୋ? ଅନିସ୍ସରିଯଟ୍ଠୋ ଅନତ୍ତଟ୍ଠୋ, ଅୱସୱତ୍ତନଟ୍ଠୋ, ଅକାମକାରିଟ୍ଠୋ ପରିୱିଦଟ୍ଠୋ, ଅଯଂ ଅନତ୍ତଟ୍ଠୋତି।

ସୁତ୍ତତ୍ଥସମୁଚ୍ଚଯୋ ନାମ ସଂୱଡ୍ଢିସନ୍ତିକା ପେଟକଭୂମି ସମତ୍ତା।

୭। ହାରସମ୍ପାତଭୂମି

୭୨। ଝାନଂ ୱିରାଗୋ। ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ୱିତ୍ଥାରେନ କାତବ୍ବାନି। ତାନି ଦୁୱିଧାନି; ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାନି ଚ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତାନି ଚ। ତତ୍ଥ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୱିପ୍ପଯୁତ୍ତାନି ବାହିରକାନି, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସମ୍ପଯୁତ୍ତାନି ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲାନି। ତତ୍ଥ ଯେନ ଛ ପୁଗ୍ଗଲମୂଲାନି ତେସଂ ନିକ୍ଖିପେତ୍ୱା ରାଗଚରିତୋ, ଦୋସଚରିତୋ, ମୋହଚରିତୋ, ରାଗଦୋସଚରିତୋ, ରାଗମୋହଚରିତୋ, ଦୋସମୋହଚରିତୋ, ସମଭାଗଚରିତୋ, ଇତି ଇମେସଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତାନଂ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି ପଟିପକ୍ଖୋ ତେସଂ ପଟିଘାତାଯ ଯଥା ଅସମତ୍ଥୋ ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଲୋଭେନ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଞ୍ଚ ଉପ୍ପିଲୱତଂ ଅଲୋଭେନ କୁସଲମୂଲେନ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, କୁକ୍କୁଚ୍ଚଞ୍ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଚ ମୋହପକ୍ଖୋ, ତଂ ଅମୋହେନ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଦୋସୋ ଚ ଥିନମିଦ୍ଧଞ୍ଚ ଦୋସପକ୍ଖୋ, ତଂ ଅଦୋସେନ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

ତତ୍ଥ ଅଲୋଭସ୍ସ ପାରିପୂରିଯା ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେତି। ତତ୍ଥ ଅଦୋସସ୍ସ ପାରିପୂରିଯା ଅବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେତି। ତତ୍ଥ ଅମୋହସ୍ସ ପାରିପୂରିଯା ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କଂ ୱିତକ୍କେତି। ତତ୍ଥ ଅଲୋଭସ୍ସ ପାରିପୂରିଯା ୱିୱିତ୍ତୋ ହୋତି କାମେହି। ତତ୍ଥ ଅଦୋସସ୍ସ ପାରିପୂରିଯା ଅମୋହସ୍ସ ପାରିପୂରିଯା ଚ ୱିୱିତ୍ତୋ ହୋତି ପାପକେହି ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି, ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

ୱିତକ୍କାତି ତଯୋ ୱିତକ୍କା – ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୋ ଅବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ। ତତ୍ଥ ପଠମାଭିନିପାତୋ ୱିତକ୍କୋ, ପଟିଲଦ୍ଧସ୍ସ ୱିଚରଣଂ ୱିଚାରୋ। ଯଥା ପୁରିସୋ ଦୂରତୋ ପୁରିସଂ ପସ୍ସତି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ନ ଚ ତାୱ ଜାନାତି ଏସୋ ଇତ୍ଥୀତି ୱା ପୁରିସୋତି ୱା ଯଦା ତୁ ପଟିଲଭତି ଇତ୍ଥୀତି ୱା ପୁରିସୋତି ୱା ଏୱଂ ୱଣ୍ଣୋତି ୱା ଏୱଂ ସଣ୍ଠାନୋତି ୱା ଇମେ ୱିତକ୍କଯନ୍ତୋ ଉତ୍ତରି ଉପପରିକ୍ଖନ୍ତି କିଂ ନୁ ଖୋ ଅଯଂ ସୀଲୱା ଉଦାହୁ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଅଡ୍ଢୋ ୱା ଦୁଗ୍ଗତୋତି ୱା। ଏୱଂ ୱିଚାରୋ ୱିତକ୍କେ ଅପ୍ପେତି, ୱିଚାରୋ ଚରିଯତି ଚ ଅନୁୱତ୍ତତି ଚ। ଯଥା ପକ୍ଖୀ ପୁବ୍ବଂ ଆଯୂହତି ପଚ୍ଛା ନାଯୂହତି ଯଥା ଆଯୂହନା ଏୱଂ ୱିତକ୍କୋ, ଯଥା ପକ୍ଖାନଂ ପସାରଣଂ ଏୱଂ ୱିଚାରୋ ଅନୁପାଲତି ୱିତକ୍କେତି ୱିଚରତି ୱିଚାରେତି। ୱିତକ୍କଯତି ୱିତକ୍କେତି, ଅନୁୱିଚରତି ୱିଚାରେତି। କାମସଞ୍ଞାଯ ପଟିପକ୍ଖୋ ୱିତକ୍କୋ, ବ୍ୟାପାଦସଞ୍ଞାଯ ୱିହିଂସସଞ୍ଞାଯ ଚ ପଟିପକ୍ଖୋ ୱିଚାରୋ। ୱିତକ୍କାନଂ କମ୍ମଂ ଅକୁସଲସ୍ସ ଅମନସିକାରୋ, ୱିଚାରାନଂ କମ୍ମଂ ଜେଟ୍ଠାନଂ ସଂୱାରଣା। ଯଥା ପଲିକୋ ତୁଣ୍ହିକୋ ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋତି ଏୱଂ ୱିତକ୍କୋ, ଯଥା ତଂଯେୱ ଅନୁପସ୍ସତି ଏୱଂ ୱିଚାରୋ। ଯଥା ଅପରିଞ୍ଞା ଏୱଂ ୱିତକ୍କୋ। ଯଥା ପରିଞ୍ଞା ଏୱଂ ୱିଚାରୋ। ନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦାଯଞ୍ଚ ପଟିଭାନପଟିସମ୍ଭିଦାଯଞ୍ଚ ୱିତକ୍କୋ, ଧମ୍ମପଟିସମ୍ଭିଦାଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦାଯଞ୍ଚ ୱିଚାରୋ। କଲ୍ୟତା କୋସଲ୍ଲତ୍ତଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିତକ୍କୋ, ଅଭିନୀହାରକୋସଲ୍ଲଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିଚାରୋ । ଇଦଂ କୁସଲଂ ଇଦଂ ଅକୁସଲଂ ଇଦଂ ଭାୱେତବ୍ବଂ ଇଦଂ ପହାତବ୍ବଂ ଇଦଂ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବନ୍ତି ୱିତକ୍କୋ, ଯଥା ପହାନଞ୍ଚ ଭାୱନା ଚ ସଚ୍ଛିକିରିଯା ଚ ଏୱଂ ୱିଚାରୋ। ଇମେସୁ ୱିତକ୍କୱିଚାରେସୁ ଠିତସ୍ସ ଦୁୱିଧଂ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାଯିକଞ୍ଚ ଚେତସିକଞ୍ଚ; ଦୁୱିଧଂ ସୁଖଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାଯିକଞ୍ଚ ଚେତସିକଞ୍ଚ। ଇତି ୱିତକ୍କଜନିତଂ ଚେତସିକଂ ସୁଖଂ ପୀତି କାଯିକଂ ସୁଖଂ କାଯିକୋୟେୱ। ଯା ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତା, ଅଯଂ ସମାଧି। ଇତି ପଠମଂ ଝାନଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱିପ୍ପହୀନଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ।

ତେସଂୟେୱ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଆସେୱନାଯ ତସ୍ସ ତପ୍ପୋଣମାନସଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ୱିତକ୍କୱିଚାରା ଓଳାରିକା ଖାଯନ୍ତି। ଯଞ୍ଚ ପୀତିସୁଖଞ୍ଚ ନେକ୍ଖମ୍ମଞ୍ଚ ଓଳାରିକଂ ଭୱତି। ଅପି ଚ ସମାଧିଜା ପୀତି ରତି ଚ ଜାଯତି। ତସ୍ସ ୱିଚାରାରମ୍ମଣଂ। ତେସଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚେତୋ ସମ୍ପସୀଦତି। ଯେ ୱିତକ୍କୱିଚାରା ତ୍ୱେ ଧମ୍ମାନୁସ୍ସରିତବ୍ବା। ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନା ଦରଣିତବ୍ବଂ। ତେସଂ ୱୂପସମା ଏକୋଦିଭାୱଂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତଂ ହୋତି। ତସ୍ସ ଏକୋଦିଭାୱେନ ପୀତି ପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଯା ପୀତି, ତଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଯଂ ସୁଖଂ, ତଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯା ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା, ଅଯଂ ସମାଧି। ତଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ। ସୋ ପୀତିଯା ୱିରାଗା ଯାତି ଓଜହି ଜଲ୍ଲସହଗତଂ।

୭୩। ତତ୍ଥ ସୋମନସ୍ସଚିତ୍ତମୁପାଦାନନ୍ତି ଚ ସୋ ତଂ ୱିଚିନନ୍ତୋ ଉପେକ୍ଖମେୱ ମନସିକରୋତି। ସୋ ପୀତିଯା ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରତି। ଯଥା ଚ ପୀତିଯା ସୁଖମାନିତଂ, ତଂ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତି ସମ୍ପଜାନୋ ୱିହରତି। ଯେନ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞେନ ଉପେକ୍ଖାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଇଦଂ ତତିଯଂ ଝାନଂ ଚତୁରଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତଂ।

ତଥା କାଯିକସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ପହାନାଯ ପଠମେ ଝାନେ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଦୁତିଯେ ଝାନେ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ସୋ ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି । ତତ୍ଥ ଚତୂହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ଉପେକ୍ଖା ପସାଦା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯେନ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯେନ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯେନ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯେନ ଚ। ତେସଂ ନିରୋଧା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ

ହୋତି, ତତ୍ଥ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିୟେନ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟେନ ଚ ଅସତି ହୋତି, ତେସଂ ନିରୋଧା ସତିମା ହୋତି, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟେନ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟେନ ଚ ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ, ତେସଂ ନିରୋଧା ସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ହୋତି, ଇତି ଉପେକ୍ଖାୟ ଚ ସଞ୍ଞା, ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଚ ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତେ ଚ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ।

ତତ୍ଥ ଯୋ ରାଗଚରିତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତସ୍ସ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିୟଞ୍ଚ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟଞ୍ଚ; ଯୋ ଦୋସଚରିତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟଞ୍ଚ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟଞ୍ଚ; ଯୋ ମୋହଚରିତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତସ୍ସ ଅସତି ଚ ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ।

ତତ୍ଥ ରାଗଚରିତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତତିୟେ ଝାନେ ଚତୁତ୍ଥେ ଚ ଅନୁନୟୋ ନିରୁଜ୍ଝତି, ଦୋସଚରିତସ୍ସ ପଠମେ ଝାନେ ଦୁତିୟେ ଚ ପଟିଘଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ମୋହଚରିତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପଠମେ ଝାନେ ଦୁତିୟେ ଚ ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ତତିୟେ ଝାନେ ଚତୁତ୍ଥେ ଚ ଅସତି ନିରୁଜ୍ଝତି, ଏୱମେୱ ତେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ୱୋଦାନଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ରାଗଦୋସଚରିତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ ଅନୁନୟୋ ଚ ପଟିଘଞ୍ଚ, ତେନ ହାନଭାଗିୟଂ [ପହାନଭାଗିୟଂ (ପୀ। କ।)] ଝାନଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ରାଗମୋହଚରିତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅନୁନୟଞ୍ଚ ଚ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସିତା, ତଂ ତସ୍ସ ହାନଭାଗିୟଂ ଝାନଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଦୋସମୋହଚରିତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପଟିଘୋ ଚ ଅସତି ଚ ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଂ ଦସ୍ସିତା ତେନ ତସ୍ସ ହାନଭାଗିୟଂ ଝାନଂ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ରାଗଦୋସମୋହସମଭାଗଚରିତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱିସେସଭାଗିୟଂ ଝାନଂ ହୋତି, ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ସବ୍ବେସୁ ପୁଗ୍ଗଲେସୁ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବାନି। ଚତୂସୁ ଚ ସମାଧୀସୁ ଛନ୍ଦସମାଧିନା ପଠମଂ ଝାନଂ, ୱୀରିୟସମାଧିନା ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ, ଚିତ୍ତସମାଧିନା ତତିୟଂ ଝାନଂ, ୱୀମଂସାସମାଧିନା ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ। ଅପ୍ପଣିହିତେନ ପଠମଂ ଝାନଂ, ସୁଞ୍ଞତାୟ ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ, ଅନିମିତ୍ତେନ ତତିୟଂ ଝାନଂ, ଆନାପାନସ୍ସତିୟା ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ। କାମୱିତକ୍କବ୍ୟାପାଦାନଞ୍ଚ ତଂ ତଂ ୱୂପସମେନ ପଠମଂ ଝାନଂ ହୋତି, ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମେନ ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିୟସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ୱୂପସମେନ ତତିୟଂ ଝାନଂ, କାୟସଙ୍ଖାରାନଂ ୱୂପସମେନ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଞ୍ଚ। ଚାଗାଧିଟ୍ଠାନେନ ପଠମଂ ଝାନଂ, ସଚ୍ଚାଧିଟ୍ଠାନେନ ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ, ପଞ୍ଞାଧିଟ୍ଠାନେନ ତତିୟଂ ଝାନଂ, ଉପସମାଧିଟ୍ଠାନେନ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ। ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ସଙ୍ଖେପନିଦ୍ଦେସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି, ତତ୍ଥ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅନୁତ୍ତରନକାନି ଚତ୍ତାରି, ତତ୍ଥ ଯୋ ପଠମଂ ଝାନଂ ନିସ୍ସାୟ ଆସୱକ୍ଖୟଂ ପାପୁଣାତି, ସୋ ସୁଖାୟ ପଟିପଦାୟ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞାୟ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟପଟିପକ୍ଖେନ। ଯୋ ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ନିସ୍ସାୟ ଆସୱାନଂ ଖୟଂ ପାପୁଣାତି, ସୋ ସୁଖାୟ ପଟିପଦାୟ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାୟ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟପଟିପକ୍ଖେନ। ଯୋ ତତିୟଂ ଝାନଂ ନିସ୍ସାୟ ଆସୱାନଂ ଖୟଂ ପାପୁଣାତି, ସୋ ସୁଖାୟ ପଟିପଦାୟ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞାୟ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟପଟିପକ୍ଖେନ। ଯୋ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ନିସ୍ସାୟ ଆସୱାନଂ ଖୟଂ ପାପୁଣାତି, ସୋ ସୁଖାୟ ପଟିପଦାୟ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାୟ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିୟପଟିପକ୍ଖେନ ଗତୋ।

ପକିଣ୍ଣକନିଦ୍ଦେସୋ।

୭୪। ଯାନି ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି, ତେସଂ ଝାନାନଂ ଇମାନି ଅଙ୍ଗାନି, ତେସଂ ଅଙ୍ଗାନଂ ସମୂହୋ [ସମ୍ମୋହୋ (ପୀ। କ।)] ଅସ୍ସ ଅଙ୍ଗା, ଅୟଂ ଝାନଭୂମି କୋ ୱିସେସୋତି ଅସ୍ସ ୱିସେସୋ। ଇମେ ସମ୍ଭାରା ତେହି ଅୟଂ ସମୁଦାଗମୋ, ତସ୍ସ ସମୁଦାଗମସ୍ସ ଅୟଂ ଉପନିସା, ତାୟ ଉପନିସାୟ ଅୟଂ ଭାୱନା। ତସ୍ସା ଭାୱନାୟ ଅୟଂ ଆଦୀନୱୋ। ତେନ ଅୟଂ ପରିହାନି। କସ୍ସ ପରିହାନୀତି ତଦୁପଗଜ୍ଝାୟିନୋ [ତଦୁପକଜ୍ଝାୟିନୋ (ପୀ। କ।)]। ତଂ ଯଥା ଭଣିତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ ଅୟଂ ୱିସେସୋ। ତେନ ୱିସେସେନ ଅୟଂ ଅସ୍ସାଦୋ, ସୋ କସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ଅଝାନିୟା ଝାୟିନୋ, ତସ୍ସା ଅଝାନିୟା ଝାୟିନୋ, ଇଦଂ କଲ୍ଲିତା କୋସଲ୍ଲେ ଠିତଜ୍ଝାନଂ ଅନୋମଦ୍ଦିୟତଂ ଗଚ୍ଛତି ଝାନବଲଂ, ଝାନବଲେ ଠିତସ୍ସ ଅୟଂ ପାରମିପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଇମାନି ଝାନଙ୍ଗାନି ଅନାୱିଲସଙ୍କପ୍ପୋ ପଠମେ ଝାନେ ଝାନଙ୍ଗାନି ଭାୱୀ। ସୋ ପୀତି ତଦନୁସାରିତ୍ତାୱ ପଠମେ ଝାନେ ଝାନଙ୍ଗଂ ତସ୍ସଙ୍ଗୁନୋ ଚ ଧମ୍ମା ତଦଭିସନ୍ନିତାୟ ଚ। ପୀତି ଦୁତିୟେ ଝାନେ ଝାନଙ୍ଗଧମ୍ମତା ଖୋ ପନ ତଥା ପୱତ୍ତସ୍ସ ସହଗତଂ ଝାନଙ୍ଗଧମ୍ମଂ ସସୁଖତାୟ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦୋ ଦୁତିୟେ ଝାନେ ଝାନଙ୍ଗଂ ମନୋସମ୍ପସାଦନତାୟ ତଦଭିସନ୍ନିତାୟ ଚ। ପୀତି ଦୁତିୟେ ଝାନେ ଝାନଙ୍ଗଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ସମାଧିତା [ସମାଧିକା (ପୀ।)] ପୀତି ଦୁତିୟେ ଝାନେ ଝାନଙ୍ଗଂ, ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱୋ ଦୁତିୟେ ଝାନେ ଝାନଙ୍ଗଂ, ଉପେକ୍ଖା ଫସ୍ସତା ତତିୟେ ଝାନେ ଝାନଙ୍ଗଂ, ସୁଖଂ ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗନ୍ତି ଚ। ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱୋ ଚତୁତ୍ଥେ ଝାନେ ଝାନଙ୍ଗଂ, ଉପେକ୍ଖା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ଚତୁତ୍ଥେ ଝାନେ ଝାନଙ୍ଗଂ, ଅଭିନିସାଭୂମି ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧି ଚତୁତ୍ଥେ ଝାନେ ଝାନଙ୍ଗଂ। ସତିପାରିସୁଦ୍ଧି ଚ ଅନେକଜ୍ଝାଭୂମୀସୁ ଝାନଙ୍ଗସମାୟୁତ୍ତା ପୀତି ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱୋ ଚତୁତ୍ଥେ ଝାନେ ଝାନଙ୍ଗଂ।

ତତ୍ଥ କତମା ଝାନଭୂମି? ସୱିତକ୍କେ ସୱିଚାରେ ୱିୱେକା ଅନୁଗତା ପଠମେ ଝାନେ ଝାନଭୂମି। ଅୱିତକ୍କେ ଅୱିଚାରେ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଜନିତଂ ପୀତିମନୁଗତା ଦୁତିୟେ ଝାନେ ଝାନଭୂମି। ସୁଖସାତସମୋହିତା ସପ୍ପୀତିକା ତତିୟେ ଝାନେ ଝାନଭୂମି। ତସ୍ସ ସୁଖଦୁକ୍ଖସହଗତା ଅଭିନୀହାରସହଗତା ଚତୁତ୍ଥେ ଝାନେ ଝାନଭୂମି। ଅପ୍ପମାଣସହଗତା ସତ୍ତାରମ୍ମଣା ପଠମେ ଝାନେ ଝାନଭୂମି। ଅଭିଭୂମିଆୟତନସହଗତା ରୂପସଞ୍ଞୀସୁ ଦୁତିୟେ ଝାନେ

ଝାନଭୂମି। ୱିମୋକ୍ଖସହଗତାନଂ ୱିମୋକ୍ଖେସୁ ତତିଯେ ଝାନେ ଝାନଭୂମି। ଅନୁପସ୍ସନାସହଗତା କାଯସଙ୍ଖାରା ସନ୍ତା ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଭୂମି।

୭୫। ତତ୍ଥ କତମେ ଝାନୱିସେସୋ? ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ପାପକେହି ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ଚିତ୍ତଚେତସିକସହଗତା କାମଧାତୁସମତିକ୍କମନତାପି, ଅଯଂ ଝାନୱିସେସୋ। ଅୱିତକ୍କା ଚେୱ ଅୱିଚାରା ଚ ସପ୍ପୀତିକାଯ ସତିସହଗତାଯ ପୀତିସହଗତା ସଞ୍ଞାମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି। ଅଯଂ ଝାନୱିସେସୋ। ଅୱିତକ୍କାଯ ଭୂମିଯା ଅୱିଚାରେଯେୱ ସତି ଅନୁଗତା ଉପେକ୍ଖାସହଗତା ମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି। ତଦନୁଧମ୍ମତାଯ ଚ ସତି ସଣ୍ଠହତି [ସନ୍ଦହତି (ପୀ।)]। ତଞ୍ଚ ଭୂମିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ଅଯଂ ଝାନୱିସେସୋ। ସତିପାରିସୁଦ୍ଧିସହଗତା ସଞ୍ଞାମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ଭୂମିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ଅଯଂ ଝାନୱିସେସୋ। ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସହଗତାଯ ଭୂମିଯଂ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସହଗତା ସଞ୍ଞାମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ଭୂମିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ଅଯଂ ଝାନୱିସେସୋ।

ଝାନସମ୍ଭାରା ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୋ ସମ୍ଭାରୋ କାମୱିତକ୍କୱିନୋଦନାଧିପ୍ପାଯତା। ଅବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ ସମ୍ଭାରୋ ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କପଟିୱିନୋଦନାଧିପ୍ପାଯତା। ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ ସମ୍ଭାରୋ ୱିହିଂସାୱିତକ୍କପଟିୱିନୋଦନାଧିପ୍ପାଯତା। ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତା ଅପ୍ପିଚ୍ଛତା ସମ୍ଭାରୋ ପରିସୁଦ୍ଧାଜୀୱୋ ଚତୁନ୍ନଂ ସମାପତ୍ତୀନଂ ସମ୍ଭାରୋ ଅକମ୍ମସ୍ସ ୱିହାରିତା। ମଗ୍ଗସମ୍ଭାରୋ ସମାପତ୍ତିପଜ୍ଜନତା। ଫଲସମ୍ଭାରୋ ଝାନନିକ୍କନ୍ତିତାଯ ଝାନସମୁଦାଗମୋ। କୁସଲହେତୁ ଯଂ ଝାନଂ ସମୁଦଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି କୋ ଚ [କୋଚି (କ।)] ନ କୁତୋଚି ନେକ୍ଖମ୍ମପତ୍ତା ସମୁଦାଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଆଲମ୍ବନିରୋଧସମାଧି ସନ୍ତୋ ସମୁଦାଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅୱୀତିକ୍କନ୍ତା ସମୁଦାଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପହାନାଯ ତେ ଚ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜତାଯ ସମୁଦାଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଂ ପନ ସନ୍ଧାଯ ସମୁଦାଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅପରିଦାହନାଯ ସମୁଦାଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଯଂ ଞାଣସମୁଦାଗମୋ।

୭୬। ତତ୍ଥ କତମା ଉପନିସା? କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା ଝାନସ୍ସ ଉପନିସା। କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କତା ଝାନସ୍ସ ଉପନିସା। ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତା ଝାନସ୍ସ ଉପନିସା। ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠିତା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଝାନସ୍ସ ଉପନିସା। ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ ଝାନସ୍ସ ଉପନିସା। ସଂୱେଜନିଯେ ଠାନେ ସଂୱିଗ୍ଗସ୍ସ ଯୋନିସୋ ପଧାନଂ। ଅଯଂ ଝାନୋପନିସା।

ତତ୍ଥ କତମା ଭାୱନା? ମେତ୍ତାସେୱନା ଅବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କଭାୱନା। କରୁଣାସେୱନା ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କଭାୱନା। ମୁଦିତାଭାୱନା ପୀତିସୁଖସମ୍ପଜଞ୍ଞା କାରିତା। ଉପେକ୍ଖାଭାୱନା ପସ୍ସଦ୍ଧତା ଉପେକ୍ଖାଭାୱନା ଅପସ୍ସଦ୍ଧତା ଉପେକ୍ଖା ଚ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖା ଚ, ଅସୁଭସଞ୍ଞାଭାୱନା ଦୁକ୍ଖାପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା ଭୱସନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା ଭୱସନ୍ଧାନଂ, ସା ଛବ୍ବିଧା ଭାୱନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅନୁଟ୍ଠିତା ୱତ୍ଥୁକତା ଯାନୀକତା ପରିଚିତା ସୁସମାରଦ୍ଧା। ଅଯଂ ଭାୱନା।

ଏୱଂ ଭାୱଯନ୍ତସ୍ସ ଅଯଂ ଆଦୀନୱୋ। ପଠମେ ଝାନେ ସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତୋ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ ଅସ୍ସୁତୋ ସାସୱୋ। ସଚେ ଏସ ଧମ୍ମୋ ଅଯଂ ସୀଲୋ ଆସନ୍ନପଟିପକ୍ଖୋ ଚ ଏସ ଧମ୍ମୋ କାମୋ ପତିଚାରୋ ପତିୱିଚାରୋ ସମାପତ୍ତୀନଂ ଚ ସଙ୍ଖୋଠଆରିକୋ ଏସ ଧମ୍ମୋ ୱିତକ୍କୱିଚାରୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଂ ଖୋଭେନ୍ତି, କାଯୋ ଚେତ୍ଥ କିଲମତି, କାଯମ୍ହି ଚେତ୍ଥ କିଲନ୍ତେ ଚିତ୍ତଂ ୱିହଞ୍ଞତି। ଅନଭିନୀହାରକ୍ଖମୋୱ ଅଭିଞ୍ଞାନଂ ଇମେ ଆଦୀନୱା ପଠମେ ଝାନେ।

ଦୁତିଯେ ଝାନେ ଇମେ ଆଦୀନୱା ପୀତିଫରଣସହଗତୋ ଚ ଏସୋ ଧମ୍ମୋ, ନ ସମୁଦାଚାରସ୍ସେତି ଚିତ୍ତଂ। ଅସୋଧଯଂ ଉପଗମୋ ଚେସ ଧମ୍ମୋ ଉପଗମିପରିସ୍ସଯୋ [ଉପଗମିପରିଚଯୋ (ପୀ।)] ଦୋମନସ୍ସପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ ଚେସ ଧମ୍ମୋ। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଯୁତ୍ତୀନଂ ପୀତି ପରଜ୍ଜତୋ ଚେସ ଧମ୍ମୋ ଦୁକ୍କରଂ ହୋତି, ଅୱତ୍ତସନ୍ତାସଭୂମିପରିୱଜ୍ଜଯନ୍ତୋ ଚତୁସୁ ଦୁକ୍ଖତାସୁ ଏସ ଧମ୍ମୋ ଅନୁୱିଦ୍ଧାପନସନ୍ଧାଯ [ଅନୁୱିଦ୍ଧା ପସ୍ସତିଯା (ପୀ।)] ଦୁକ୍ଖତାଯ ଚ ନ ପଲିବୋଧଦୁକ୍ଖତାଯ ଚ ଅଭିଞ୍ଞାଦୁକ୍ଖତାଯ ଚ ରୋଗଦୁକ୍ଖତାଯ ଚ, ଇମେ ଆଦୀନୱା ଦୁତିଯେ ଝାନେ।

ତତ୍ଥ କତମେ ଆଦୀନୱା ତତିଯେ ଝାନେ? ଉପେକ୍ଖାସୁଖସହଗତାଯ ତତ୍ଥ ସାତାୱୀନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପେକ୍ଖାସୁଖଂ ପରିୱତ୍ତିତୋ ଏସ ଧମ୍ମୋ ତେନ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞିତାନଞ୍ଚ ଯଂ ହୋତି। ଦୁକ୍ଖୋପନିଯଂ ସୁଖଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଖୋଭତଂ ଉପାଦାଯ ସୁଖଦୁକ୍ଖାଯ ଗତୋ ସୱତି। ସୁଖଦୁକ୍ଖାନୁକତଞ୍ଚ ଉପାଦାଯ ଅନଭିହାରକ୍ଖମଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସଚ୍ଛିକିରିଯାସୁ ସବ୍ବେପି ତେତେ ଧମ୍ମା ତୀସୁ ଝାନସମାପତ୍ତୀସୁ ଚତୂହି ଚ ଦୁକ୍ଖତାହି ଅନୁୱିଦ୍ଧାନଂ ସା ଭଯା ଦୁକ୍ଖତାଯ ପଲିବୋଧଦୁକ୍ଖତାଯ ଚ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଦୁକ୍ଖତାଯ ଚ ଇମେ ଆଦୀନୱା ତତିଯେ ଝାନେ।

ତତ୍ଥ କତମେ ଆଦୀନୱା ଚତୁତ୍ଥେ ଝାନେ? ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାସମାପତ୍ତିକା ତେ ଧମ୍ମାନୁସମାପତ୍ତିକା ଏତିସ୍ସା ଚ ଭୂମିଯଂ ସାତାନଂ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ଅନେକୱିଧାନି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଓଠଆରିକା ସୁଖୁମେହି ଚ ରୂପସଞ୍ଞାହି ଅନୁୱିଧାନି ଏତାନି ଝାନାନି ସଦା ଅନୁଦଯମେତ୍ତାଝାନକଲାନୁଦନୁକଲାଯ ସାଧାରଣା, ଦୁକ୍କରା ଚ ସବ୍ବେ ଚତ୍ତାରୋ ମହାସମ୍ଭାରା ସମୁଦାଗତାନି ଚ ଏତାନି ଝାନାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ

ନିସ୍ସାଯ ସମୁଦାଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ସମୁଦାଗତା ଚ ଏତେ ଧମ୍ମା ନ ସମତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ଅସମୁଗ୍ଘହିତନିମିତ୍ତା ଚ ଏତେ ଧମ୍ମା ପରିହାଯନ୍ତି। ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି ଚ ଏତେ ଧମ୍ମା ନ ଉପାଦିଯନ୍ତି ନିରୁଜ୍ଝଙ୍ଗାନି ଚ, ଏତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଝାନାନି ନିମିତ୍ତାନି ନ ଝାନନିମିତ୍ତସଞ୍ଞା ୱୋକିରତି। ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧପୁଚ୍ଛା ଚ ଝାଯୀୱସେନ ଚ ଭୱତି [ଝାଯୀ ଚ ୱସେନ ଚ ଭୱତି (ପୀ। କ।)]। ଇମେହି ଆଦୀନୱେହି ଅଯଂ ଝାନପରିହାନି।

୭୭। ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଯା ଅପଟିସଙ୍ଖାଯ ଅୱସେସସଞ୍ଞିନୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସହଗତା ସଞ୍ଞାମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ସୋ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିତୋ ପରିହାଯତି। ଆନେଞ୍ଜସଞ୍ଞିନୋ ଅସଞ୍ଞାଯତନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନସହଗତା ମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ଭୂମିଂ ନ ପଜାନାତି, ସୋ ତତୋ ପରିହାଯତି। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନସଞ୍ଞା ମନସିକାରା ସମୁଦାଚରନ୍ତି, ତଞ୍ଚ ଭୂମିଂ ନ ପଜାନାତି, ସୋ ତତୋ ପରିହାଯତି। ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମାପନ୍ନସ୍ସ ରୂପସଞ୍ଞାସହଗତା। ୱିତ୍ଥାରେନ…ପେ… ଯାୱ ପଠମେ ଝାନେ କାମସଞ୍ଞାସହଗତା କାତଙ୍ଖା। ସକସ୍ସ [ସା ତସ୍ସ (ପୀ। କ।)] ପରିହାଯତି, କଲଙ୍କଂଛାନେ କଲଙ୍କଂ ଝାଯତି, ପରିସମନ୍ତତୋ ଝାଯତି, ଭିନ୍ଦନ୍ତୋ ଝାଯତି, ନ ସଜ୍ଝାଯତି, ଆଯୂହନ୍ତୋ ଝାଯତି, କିଞ୍ଚି ଚ ନିପରିଚିତୋ ଝାଯତି। ଅତିୱିଧାୱନ୍ତୋ ଝାଯତି, ଅତିମଞ୍ଞନ୍ତୋ ଝାଯତି, କାଯସଙ୍ଖାରେ ଅପ୍ପଟିସମ୍ଭାରେ ଝାଯତି, ପରିଯୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଝାଯତି, ନୀୱରଣାଭିଭୂତୋ ଝାଯତି, ଅସ୍ସାପତ୍ତିମନସିକରୋନ୍ତୋ ଝାନସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ କାମରାଗପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ପହାନଂ ଝାନସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ କାମରାଗହେତୂନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉଦଯନ୍ତି, ନିରୁଜ୍ଝଙ୍ଗାନି ଏତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଝାନାନି ଉପରିମା ସୁଖୁପେକ୍ଖା କାମକମ୍ମକିଲେସାନଂ ପହାନଂ ଅସ୍ସାଦୋ, ଏୱଂ ଖୋ ପୁନ ଝାନସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ ମହାସଂୱାସମପ୍ପୀଠଇତେ ଲୋକସଂନିୱାସେ ଅସମ୍ବୋଧୋକାସା ୱିଗମେସ୍ସମିଦଂ ଝାନପ୍ପହାନା। ଅଯଂ ପଲିରୋଧମପ୍ପଲିରୋଧଲୋକସନ୍ନିୱାସେ ଏସନିଧମିଦଂ ଝାନଂ ଅନମତଗ୍ଗସଂସାରସମାପନ୍ନାନଂ ସତ୍ତାନଂ ସଂସାରପ୍ପହାନନା ଆନିସଂସୋ, ଯମିଦଂ ଝାନସ୍ସ ଅସ୍ସାଦୋ କାଯସ୍ସ ଅଝାନିଯଝାଯିନୋ ଭୱତି। ଅଝାନିଯଝାନିଯଝାଯୀହି ଅପରାମସନ୍ତୋ ଅଝାନିଯଝାଯିତଂ ଝାଯତି, ଯାନି କଲଙ୍କଂଛାଯିନୋ ପଦାନି, ତାନି ଅନୁଧିତାନି ପଟିପକ୍ଖେ।

୭୮। ତତ୍ଥ କତମଂ ଝାନକୋସଲ୍ଲଂ? ସମାପତ୍ତିକୋସଲ୍ଲଂ ଝାନକୋସଲ୍ଲଂ, ଝାନୱିସେସକୋସଲ୍ଲଂ ଝାନକୋସଲ୍ଲଂ, ଝାନନ୍ତରିକକୋସଲ୍ଲଂ ଝାନକୋସଲ୍ଲଂ, ସମାପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନକୋସଲ୍ଲଂ ଝାନକୋସଲ୍ଲଂ, ଝାନେ ସଭାୱକୋସଲ୍ଲଂ ଝାନକୋସଲ୍ଲଂ, ଝାନେ ଆଦୀନୱକୋସଲ୍ଲଂ ଝାନକୋସଲ୍ଲଂ, ଝାନେ ନିସ୍ସରଣକୋସଲ୍ଲଂ ଝାନକୋସଲ୍ଲଂ, ଝାନଫଲେନ ଉପାଦାଯ କୋସଲ୍ଲଂ, ଝାନଫଲେନ ପଟିସଙ୍ଖାନଫଲେ ଅପରିହାନଧମ୍ମତା ନିବ୍ବତ୍ତିଝାନେ ଚ କୀଠଇତାପି ୱିସେସଭାଗିଯଂ ଝାନଂ ପଟିଲଦ୍ଧୂତି। ଇଦଂ ପନସ୍ସାତି ଭୱହାରିତା ଚ ଆରମ୍ମଣାନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହୋ ଅନଭିନୀହାରବଲଂ, ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ନିମିତ୍ତାସୁ ଗତିସହିତା ସମଥବଲେନ ଅସଂସୀଦନଞ୍ଚ ଝାନେ ମଗ୍ଗଫଲଂ ସମଥଂ ପୱତ୍ତେ ସମାଧିନୋ ଉପେକ୍ଖାପଲିପୁଚ୍ଛାପରନିମିତ୍ତାସଯୋ ପଗ୍ଗାହିନୋ [ମଗ୍ଗାହିନୋ (ପୀ।)] ସତିବଲଂ ତଂ ପୱତ୍ତିତାନଞ୍ଚ ୱିପସ୍ସନାନଂ ସମଞ୍ଞାବଲେ।

ତତ୍ଥ କତମା ଝାନପାରମିତା? ସୁପାରମିତା ମେତ୍ତା କାମେସୁ ସତ୍ତା କାମସଙ୍ଗସତ୍ତାତି [ଉଦା। ୬୩ ଉଦାନେ ପସ୍ସିତଙ୍ଗ] ଯମ୍ହି ସୁତ୍ତେ ଦେସନାଯ ୱୋହାରେନ ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି, ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦଯୋ ଚ, ୱିଚଯେନ ହାରେନ ଯେ ସଂଯୋଜନୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ୱଜ୍ଜଂ ନ ପସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଓଘଂ ତରିସ୍ସନ୍ତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ନ ତରିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥି ଏସା ଯୁତ୍ତି ଚ ୱିଚଯୋ ଚ ଇଦଂ ନୁ କିସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ, କାମେସୁ ସତ୍ତାତି ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା, ତଂ କାମତଣ୍ହାଯ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସଂଯୋଜନେ ୱଜ୍ଜମପସ୍ସମାନାତି ଅୱିଜ୍ଜାଯ ପଦଟ୍ଠାନଂ, ନ ହି ଜାତୁ ସଂଯୋଜନସଙ୍ଗସତ୍ତା ଓଘଂ ତରେଯ୍ୟୁଂ ୱିପୁଲଂ ମହନ୍ତନ୍ତି ଉପାଦାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। କାମେସୁ ସତ୍ତାତି କାମା ଦ୍ୱିଧା – ୱତ୍ଥୁକାମା ଚ କିଲେସକାମା ଚ, ତତ୍ଥ କିଲେସକାମା କାମତଣ୍ହା କାମତଣ୍ହାଯ ଯୁତ୍ତା ଭୱନ୍ତି ରୂପତଣ୍ହା ଭୱତଣ୍ହା ଲକ୍ଖଣେନ ହାରେନ, ସଂଯୋଜନେ ୱଜ୍ଜମପସ୍ସମାନାତି ସଂଯୋଜନସ୍ସ। ଯୋ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦରାଗୋ ତସ୍ସ କିଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ? ସୁଖା ୱେଦନା ଦ୍ୱେ ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି – ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ଚ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ଚ। ଇତି ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ଗହିତାଯ ତଯୋପି ୱେଦନା ଗହିତା ହୋନ୍ତି। ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧେ ଗହିତେ ସବ୍ବେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଗହିତା ହୋନ୍ତି। ରୂପସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଗହିତା, ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ ଗହିତେସୁ ସବ୍ବାନି ଛ ବାହିରାନି ଆଯତନାନି ଗହିତାନି ହୋନ୍ତି। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରେସୁ ଆଯତନେସୁ ଯୋ ସତୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତେ ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ, ତତ୍ଥ ଯୋ ଓଢଆରିକମ୍ହି କିଲେସେ ଅଜ୍ଝାୱସିତୋ ସବ୍ବକିଲେସେସୁ ଯୋ ନ ତତୋ ସୁଖୁମତରେସୁ ନ ୱୀତରାଗୋ ଭୱତି। ତତ୍ଥ ବାହିରସଂଯୋଜନଂ ମମନ୍ତି ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂଯୋଜନଂ ଅହନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ? ଯେ ଓଘଂ ତରିତୁକାମା ତେ ସଂଯୋଜନୀଯେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କାମେସୁ ସତ୍ତାତି ଯେସୁ ଚ ସତ୍ତା ଯେନ ଚ ସତ୍ତା ଯେସଞ୍ଚ ସତ୍ତା ଅଯଂ ଚତୁବ୍ବିଧୋ ଆକାରୋ ସବ୍ବେସଂ ହାରଭାଗିଯୋ।

୭୯। ତତ୍ଥ କତମାନି ତୀଣି ୱିପଲ୍ଲାସାନି ପଦଟ୍ଠାନାନି ଚ? ଚିତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିୱିପଲ୍ଲାସସ୍ସ ସଞ୍ଞାୱିପଲ୍ଲାସସ୍ସ ତଯୋ ୱିପଲ୍ଲାସା ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି ପଦଟ୍ଠାନଂ। ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି ହୀନପ୍ପଣୀତକାରିଯକମ୍ମସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ଉପାଦାନାନଂ ଦୋସୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ ଦିସ୍ସତି। ହୀନପ୍ପଣୀତକାରିଯକମ୍ମସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଯଥା ମାତୁଯା ୱା ପିତୁନୋ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ୱା ପୁନ ଉଢଆରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଭଯଂ ଦେତି। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞୋ ମିଚ୍ଛା ପଟିପଜ୍ଜେଯ୍ୟ କାଯେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା। ତତ୍ଥ ସୋ ବ୍ଯାପାଦମୁପାଦାଯ ତେସଂ ଉଢଆରାନଂ ରକ୍ଖାୱରଣଗୁତ୍ତିଯା ଅନୁପାଲଯନ୍ତୋ ଯୋ

ଉଢଆରାନଂ ଅଭୟଂ ଦେତି। ତେସଂ ଅଭୟେ ଦିନ୍ନେ ଯୋ ତତ୍ଥ ମିଚ୍ଛା ପଟିପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ତତ୍ଥ ସୋ ବ୍ୟାପାଦଂ ଉପାଦାୟନ୍ତୋ ଦୋସଜଂ କମ୍ମଂ କରୋତି। ଯୋ ତତ୍ଥ ଅସାଧୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟା ନୀୱରଣଂ ୟଂ ତେସଂ ଅଭୟଂ ଦକ୍ଖିଣତୋ ସଞ୍ଜ୍ଞଂ ଇଦଂ ପଣୀତଂ କାରଣଂ ମୟା ପୁନ ତତ୍ଥ ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତି ଅୟଂ ବ୍ୟାପାଦୋ ହୀନଗମିୱକମ୍ମଂ ଲୋଭୋ ମୋହୋ ଚ ଇମାନି ନୀୱରଣାନି ୱଚନାନି ତାନି ଚତ୍ତାରି ଉପାଦାନାନି ତେହି ଚତୂହି ଉପାଦାନେହି ଯୋ ସୋ ଉପାଦାନୋ ଇତ୍ଥୀ ୱା ପୁରିସୋ ୱା ତେସଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ତେୟେୱ ଉପାଦାନୋ ସମୁଦୟୋ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦୟୋ ଚ ସୋୟେୱ ଦେସନାହାରୋ।

ତତ୍ଥ କାମେସୁ ୟେ ନ ପଜ୍ଜନ୍ତି, ତେ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନାୟ ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଇତିସ୍ସା କାମଧାତୁୟା ନିକ୍ଖମିତୁକାମତା, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନେକ୍ଖମ୍ମଚ୍ଛନ୍ଦୋ। ଯୋ ତତ୍ଥ ଅନଭିସଙ୍ଖାରାନଂ କିଞ୍ଚି ୱିସୋଧେତି ତସ୍ସ ଧାୱରା ୱା, ଅୟଂ ଅବ୍ୟାପାଦଚ୍ଛନ୍ଦୋ। କିଞ୍ଚି ୱିହିଂସତି, ଅୟଂ ୱିହିଂସାଚ୍ଛନ୍ଦୋ। ଇତି ନେକ୍ଖମ୍ମାଭିନୀହତା ତୟୋ ଛନ୍ଦା – ନେକ୍ଖମ୍ମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଅବ୍ୟାପାଦଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଅୱିହିଂସାଚ୍ଛନ୍ଦୋ। ତତ୍ଥ ନେକ୍ଖମ୍ମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଅଲୋଭୋ; ଅବ୍ୟାପାଦଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଅଦୋସୋ; ଅୱିହିଂସାଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଅମୋହୋ। ଇମାନି ତୀଣି କୁସଲମୂଲାନି ଅଟ୍ଠସୁ ସମ୍ପତ୍ତେସୁ ପରହିତାନି, ତେସଂୟେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଉପାଦାନାନଂ ନିରୋଧାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ସଚେ ୱା ପୁନ କମ୍ମଂ କରେୟ୍ୟ କଣ୍ହଂ ୱା ସୁକ୍କଂ ୱା ତସ୍ସ ୱିପାକହାନାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଇଦଂ କମ୍ମଂ ଅକଣ୍ହଂ ଅସୁକ୍କଂ କମ୍ମକ୍ଖୟାୟ ସଂୱତ୍ତତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ତିଣ୍ଣଂ ଅକୁସଲମୂଲାନଂ ନିରୋଧୋ, ଅୟଂ ନିରୋଧୋ। ସୋୟେୱ ମଗ୍ଗୋ ତତ୍ଥ ପଟିପଦାନି ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଆୱଟ୍ଟୋ ହାରୋ।

କାମେସୁ ସତ୍ତାତି ଯେ ସେକ୍ଖା, ତେ ଏକେନେୱାକାରେନ ସତ୍ତା। ଯେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା, ତେ ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ସତ୍ତା, ତସ୍ସାୟଂ ପଞ୍ହୋ ୱିଭଜ୍ଜବ୍ୟାକରଣୀୟୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। କିଞ୍ଚାପି ସୋତାପନ୍ନୋ ପଟିସେୱନାୟ, ନୋ ଚ ଖୋ ଅଭିନିୱେସେ ସତ୍ତୋ ଯୋ ହି ଅପଚୟାୟ ପଦହତି, ନ ଉପଚୟାୟ। ସେକ୍ଖୋ ହି କିଲେସୱସେନ କାମେ ପଟିସେୱତି। ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ପନ କିଲେସସମୁଟ୍ଠାନାୟ କାମେ ପଟିସେୱତି। ତତ୍ଥ କାମେସୁ ସତ୍ତାନଂ ଚତୁଓଘଂ ତରିସ୍ସତୀତି ୱିଭଜ୍ଜବ୍ୟାକରଣୀୟୋ, ଅୟଂ ୱିଭତ୍ତି।

୮୦। ପରିୱତ୍ତନୋତି କାମେ ଯେ ନେୱ ସଜ୍ଜନ୍ତି ନ ଚ ସଂୟୋଜନେହି ସଂୟୁତ୍ତା, ତେ ଓଘଂ ତରିସ୍ସନ୍ତି ୱିପୁଲଂ ମହନ୍ତନ୍ତି। ଅୟଂ ସୁତ୍ତସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖୋ।

ୱେୱଚନନ୍ତି ଯୋ କାମେସୁ ସତ୍ତୋ ଯୋ ଚ ତତ୍ଥ କାମାନଂ ଗୁଣୋ, ତତ୍ଥ ୱିସୋ ସତ୍ତୋ। ୟେପି କାମାନଂ ଆହାରା ଧମ୍ମା, ତତ୍ଥ ୱିସୋ ସତ୍ତୋ। ତତ୍ଥିମଂ କାମାନଂ ୱେୱଚନଂ ପାକୋ ରଜୋ ସଲ୍ଲଂ ଗଣ୍ଡୋ ଇତି ଉପଦ୍ଦୱୋତି। ୟାନି ୱା ପନ ଅଞ୍ଞାନି ୱେୱଚନାନି ତତ୍ଥ ୱିସୋ ସତ୍ତୋତି ୱେୱଚନଂ। ସତ୍ତୋ ବନ୍ଧୋ ମୁଚ୍ଛିତୋ ଗଧିତୋ ଅଜ୍ଝୋସିତୋ କାମେ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନା ପରିମୁତ୍ତୋ ତଙ୍ଗହୁଲୱିହାରୀତି। ୟାନି ୱା ପନ ଅଞ୍ଞାନି ୱେୱଚନାନି, ଅୟଂ ୱେୱଚନୋ ନାମ। କାମପ୍ପଚାରପଞ୍ଞତ୍ତିୟା କିଲେସଗୋଚରପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତା ଚିତ୍ତନ୍ତି ୱେୱଚନଂ। ସତ୍ତୋ ତଙ୍ଗହୁଲୱିହାରୀତି ୟାନି ୱା ପନ ଅଞ୍ଞାନି। ଇମେ କାମପ୍ପଚାରପଞ୍ଞତ୍ତିୟା କିଲେସଗୋଚର ପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତା, ବୀଜପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତା, ସଙ୍ଖାରା ସଂୟୋଜନପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତା, ଉପାଦାନଂ ହେତୁପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପୁଥୁପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତୋ।

ଓତରଣୋତି ଇମାୟ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦୟୋ ଚ। ଯେ କିଲେସା ଯେ ସଙ୍ଖାରା ସଂୟୋଜନାନି ଚ ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ଧମ୍ମାୟତନେସୁ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାୟତନାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିୟଞ୍ଚ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟଞ୍ଚ, ଅୟଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟୋତରଣୋ।

ସୋଧନୋତି ଏତ୍ତକୋ। ଏସେୱ ଆରମ୍ଭୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ ସୁତ୍ତନ୍ତୋ।

ଅଧିଟ୍ଠାନୋତି ଇମେ ଧମ୍ମା ଅତ୍ଥି ଏକତ୍ତତାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତା ଅତ୍ଥି ୱେମତ୍ତତାୟ। ଯେ ସଞ୍ଞା ବାହିରୋ କାମେ, ତେ ୱେମତ୍ତତାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତା। ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ସତ୍ତାତି ପରିୟୁଟ୍ଠାନୱିପଲ୍ଲାସା ୱେମତ୍ତତାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତା ଓଘଂ ତରେୟ୍ୟୁଂ। ୱିପୁଲଂ ମହନ୍ତନ୍ତି ଅୱିଜ୍ଜା ଏକତ୍ତତାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତା।

ପରିକ୍ଖାରୋତି ତସ୍ସ କୋ ହେତୁ କୋ ପଚ୍ଚୟୋ? ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚୟତାୟ ପଚ୍ଚୟୋ। ଅୟୋନିସୋ ଚ ମନସିକାରୋ ସନ୍ନିସ୍ସୟସ୍ସ ପଚ୍ଚୟତାୟ ପଚ୍ଚୟୋ। ଅୱିଜ୍ଜା ସମନନ୍ତରପଚ୍ଚୟତାୟ ପଚ୍ଚୟୋ। ରାଗାନୁସୟୋ ହେତୁପଚ୍ଚୟତାୟ ପଚ୍ଚୟୋ। ଅୟଂ ହେତୁ, ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ।

ସମାରୋପନୋ ପଚ୍ଚୟୋତି ଯେ କାମେସୁ ସତ୍ତା ସୁଗତା ସୁରୂପାତି ଅୟଂ କାମଧାତୁୟା ଛନ୍ଦୋ ରାଗୋ ତେ ଅପୁଞ୍ଞମୟା ସଙ୍ଖାରା। ତେ କିଂ ପଚ୍ଚୟା? ଅୱିଜ୍ଜା ପଚ୍ଚୟା। ତେ କିସ୍ସ ପଚ୍ଚୟା? ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଚ୍ଚୟା। ଇତି ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା। ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚୟା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ୟାୱ ଜରାମରଣଂ ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ମହତୋ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ହୋତି ଏକଂ ସୁତ୍ତଂ ଗତଂ। ପଞ୍ଚନୀୱରଣିକଂ ସୁତ୍ତଂ କାତବ୍ବଂ।

୮୧। ତତ୍ଥ କତମୋ ଦେସନାହାରୋ ନାମ? ୟା ଚ ଅଭିଜ୍ଝା ଯୋ ଚ ବ୍ୟାପାଦୋ ୟଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ, ଅୟଂ ତଣ୍ହା। ୟଞ୍ଚ ଥିନମିଦ୍ଧଂ, ୟଞ୍ଚ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ୟା ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛା, ଅୟଂ ଦିଟ୍ଠି। ୟା ପନ କାୟସ୍ସ ଅକମ୍ମନିୟତା କିଞ୍ଚାପି ତଂ ମିଦ୍ଧଂ ନୋ ତୁ ସଭାୱକିଲେସତାୟ କିଲେସୋ, ଇତି ୟା ଚ ଚିତ୍ତସଲ୍ଲୀୟନା ୟା ଚ

କାଯାକମ୍ମନିଯତା, ଅଯଂ ପକ୍କୋପକିଲେସୋ ନ ତୁ ସଭାୱକିଲେସୋ। ତତ୍ଥ ଅଉସଞ୍ଞାନୁପଚିତ୍ତଂ କିଲମଥୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାନୁପଚିତ୍ତଂ ଥିନଂ ଯା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଲୀଯନା, ଇତି ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ଚତ୍ତାରି ନୀୱରଣାନି ସଭାୱକିଲେସା ଥିନମିଦ୍ଧଂ ନୀୱରଣପକ୍କୋପକିଲେସୋ। ଯଥା ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା ସଭାୱଆସୱତାଯ ଆସୱା ନୋ ତୁ ଚିତ୍ତସାସୱତାଯ ଆସୱା। ସଭାୱତାଯ ଆସୱା। ପକ୍କେ ଆସୱତାଯ ଆସୱା। ଅଥ ପନାହ ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଯେନ ତେ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା ୱା ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତା ୱା ଆସୱା, ତେଯେୱ ଏତେ ୱତ୍ତଵା ସାସୱା ୱା ଅନାସୱା ୱା।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଚଯୋ। ଅଭିଜ୍ଝା କାମତଣ୍ହା ରୂପତଣ୍ହା ଭୱତଣ୍ହା। ଯଂ ୱା ପନ କିଞ୍ଚି ଅଜ୍ଝୋସାନଗତଂ ସାସୱା ଅଭିଜ୍ଝିତସ୍ସ ମେତ୍ତାନୁପସ୍ସିଯ ଯୋ ଅନତ୍ଥଂ ଚରତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ବ୍ଯାପାଦଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଅଚରି ଚରିସ୍ସତୀତି। ଏୱଂ ନୱ ଆଘାତୱତ୍ଥୂନି କତ୍ତଵାନି, ତସ୍ସେୱଂ ବ୍ଯାପାଦାନୁପସ୍ସିସ୍ସ କିଲେସୋ ଯୋ ପରିଦାହୋ କାଯକିଲମଥୋ ଅକମ୍ମନିଯତା ମିଦ୍ଧଂ। ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସିସ୍ସ ପଟିଘାତେନ ଖିଯନା, ଇଦଂ ଥିନମିଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ଅଧିକରଣଅୱୂପସମୋ, ଇଦଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ। ଯଂ କିଂ କସଥମୀତି [କରଥମୀତି (ପୀ। କ।)] ଇଦଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ। ଯଂ ଯଥା ଇଦଂ ସନ୍ତୀରଣଂ, ଅଯଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା। ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ତଣ୍ହା ଚ ଅତ୍ଥି, ଇଦଂ ପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ। ଆୱରଣଂ ନୀୱରଣଂ ଛଦନଂ ଉପକ୍କିଲେସୋ ଚ ଅତ୍ଥି, ଇଦଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ କାମରାଗପରିଯୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ବ୍ଯାପାଦୋ ବ୍ଯାପାଦପରିଯୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଥିନମିଦ୍ଧପରିଯୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅୱିଜ୍ଜାପରିଯୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ୱିଚିକିଚ୍ଛା ୱିଚିକିଚ୍ଛାପରିଯୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। କାମରାଗପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ଅନୁସଯସଂଯୋଜନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ବ୍ଯାପାଦପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ପଟିଘସଂଯୋଜନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଥିନମିଦ୍ଧପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ମାନସଂଯୋଜନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅୱିଜ୍ଜାପରିଯୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛାପରିଯୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିସଂଯୋଜନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ? କାମରାଗପରିଯୁଟ୍ଠାନେ ୱୁତ୍ତେ ସଵାନି ପରିଯୁଟ୍ଠାନାନି ୱୁତ୍ତାନି ହୋନ୍ତୀତି। ସଂଯୋଜନେସୁ ୱୁତ୍ତେସୁ ସଵସଂଯୋଜନାନି ୱୁତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି। ଅଯଂ ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ।

୮୨। ତତ୍ଥ କତମୋ ଚତୁବ୍ଯୂହୋ ହାରୋ? ଯେ ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ଝାନପଟିପକ୍ଖୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ। ଯଂ ଫଲଂ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ତତ୍ଥ କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୋ ପଟିପକ୍ଖୋ; ବ୍ଯାପାଦସ୍ସ ଅବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କୋ ପଟିପକ୍ଖୋ; ତିଣ୍ଣଂ ନୀୱରଣାନଂ ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ ପଟିପକ୍ଖୋ। ଇତି ଇମେ ତଯୋ ୱିତକ୍କା। ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୋ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ ଭଜତି। ଅବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ଭଜତି। ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଂ ଭଜତି। ଇମେ ତଯୋ ଖନ୍ଧା। ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ନୀୱରଣପ୍ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଯଂ ନୀୱରଣପ୍ପହାନଂ, ଅଯଂ ନିରୋଧୋ। ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି। ଅଯଂ ଚତୁବ୍ଯୂହୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଆୱଟ୍ଟୋ ହାରୋ? ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣାନି ଦସ ଭୱନ୍ତି। ଯଦପି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସାରଜ୍ଜତି , ତଦପି ନୀୱରଣଂ। ଯଦପି ବହିଦ୍ଧା ସାରଜ୍ଜତି, ତଦପି ନୀୱରଣଂ, ଏୱଂ ଯାୱ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଇମେ ଦସ ନୀୱରଣା। ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା କିଲେସା ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଂଯୋଜନାନି ଅଜ୍ଝତ୍ତସଂଯୋଜନଞ୍ଚ ବହିଦ୍ଧାସଂଯୋଜନଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ଅହନ୍ତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ, ମମନ୍ତି ବହିଦ୍ଧା। ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ, ଏକସଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ବହିଦ୍ଧା। ଯୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ ରୂପେସୁ ଅତୀତରାଗୋ ଭୱତି ଅତୀତଚ୍ଛନ୍ଦୋ। ଏୱଂ ଯାୱ ୱିଞ୍ଞାଣେ, ଅଯଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତା ତଣ୍ହା। ଯଂ ଛସୁ ବାହିରେସୁ ଆଯତନେସୁ ତୀସୁ ଚ ଭୱେସୁ ଅଜ୍ଝୋସାନଂ, ଅଯଂ ବହିଦ୍ଧା ତଣ୍ହା। ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ସଂଯୋଜନାନି ସଂଯୋଜନୀଯା ଚ ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ସଂଯୋଜନେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଯା ନିଵିଦାନୁପସ୍ସନା ଚ, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ଯଂ ସଂଯୋଜନପ୍ପହାନଂ, ଅଯଂ ନିରୋଧୋ। ଅଯଂ ଆୱଟ୍ଟୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଭତ୍ତିହାରୋ? ସଂଯୋଜନନ୍ତି ନ ଏତଂ ଏକଂସେନ। ମାନସଂଯୋଜନଂ ଦିଟ୍ଠିଭାଗିଯନ୍ତି ନ ତଂ ଏକଂସେନ ଅଦିଟ୍ଠିମାନଂ ନିସ୍ସାଯମାନଂ ନ ପଜହତି। ଯୋ ପଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯୋ ମାନୋ କିଞ୍ଚାପି ସୋ ଦିଟ୍ଠିପକ୍ଖେ ସିଯା। ନ ତୁ ଓରମ୍ଭାଗିଯଂ ସଂଯୋଜନଂ ତସ୍ସ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତତୀତି। ଯୋ ଚ ଅହଂକାରୋ ନ ପଣ୍ଡିତ୍ତୋଯଂ ପନସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି। କଦାସୁ ନାମାହଂ ତଂ ସନ୍ତଂ ଆଯତନଂ ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସାମି, ଯଂ ଅରିଯା ସନ୍ତଂ ଆଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସନ୍ତୀତି, ଅଯଂ ଅଭିଜ୍ଝା ନ ଚ ତଂ ନୀୱରଣଂ। ଅତ୍ଥି ପନ ଅରହତୋ କାଯକିଲେସମିଦ୍ଧଞ୍ଚ ଓକ୍କମତି ନ ଚ ତଂ ନୀୱରଣଂ ତସ୍ସ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ନୀୱରଣନ୍ତି। ନ ଏକଂସେନ। ଅଯଂ ୱିଭତ୍ତିହାରୋ।

ପରିୱତ୍ତନୋତି ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକେନ ଝାନେନ ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଯଂ ତେସଂ ପଟିପକ୍ଖୋ ନୀୱରଣୋ ଅସୁକସ୍ସ ପହୀନାତି ନ ଅଞ୍ଞାନୁମିନିତଵଂ, ପରମତ୍ଥମଜ୍ଝତ୍ତଂ, ଅଯଂ ପରିୱତ୍ତନା।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱେୱଚନୋ? କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଛନ୍ଦରାଗୋ ପେମଂ ନିକନ୍ତୀତି ୱେୱଚନଂ। ନୀୱରଣଂ ଛଦନଂ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପରିଯୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ୱେୱଚନଂ।

ପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା କିଚ୍ଚପଞ୍ଞତ୍ତିଯା [ପଚ୍ଚାପଞ୍ଞତ୍ତିଯା (କ।)] ପଞ୍ଞତ୍ତି, ବ୍ଯାପାଦୋ ୱିକ୍ଖେପପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତି, ଥିନମିଦ୍ଧଂ

ଅସମୁଗ୍ଘାତପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତି। ଏୱଂ ସବ୍ବେପି ଏତେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ ୱିକ୍ଖେପପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଓତରଣୋ? ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ତଣ୍ହା ଚ ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜାମୂଲା ନୀୱରଣା। ଯା ତଣ୍ହା ଇମେ ସଙ୍ଖାରା, ତେ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ଇମେ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧପରିଯାପନ୍ନା, ଆଯତନେସୁ ଧମ୍ମାଯତନଂ, ଧାତୂସୁ ଧମ୍ମଧାତୁ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଚ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଚ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଚ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଚ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସୋଧନୋ ହାରୋ? ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଯଥା ଆରବ୍ଭ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସୋ ଅତ୍ଥୋ ଭାସିତୋ ଇମେହି ପଞ୍ଚହି ପଦେହି।

ତତ୍ଥ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଚ ବ୍ୟାପାଦୋ ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଚ ନ ଏକତ୍ତତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତା, କାମାତି ନ ଏକତ୍ତତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତା, ଅଥ ଖଲୁ ୱେମତ୍ତତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତା। ଅଯଂ ଅଧିଟ୍ଠାନୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିକ୍ଖାରୋ? କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ସୁଭାରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯୋ; ସୁଭନିମିତ୍ତଞ୍ଚ ହେତୁ। ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ଆଘାତୱତ୍ଥୂନି ଚ ପଚ୍ଚଯୋ; ପଟିଘାନୁସଯୋ ହେତୁ। ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ପଟିସଂହାରୋ ପଚ୍ଚଯୋ; ପୱତ୍ତିୟା କିଲମଥା ଚଲନା ତଞ୍ଚ ହେତୁ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ରଜନୀଯଂ ଆରମ୍ମଣିଯଂ ଅସ୍ସାଦିଯାକିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତାୱ ଅପରିପୁଣ୍ଣଞ୍ଚ ଞାଣଂ ପଚ୍ଚଯୋ; କାମସଞ୍ଞା ଚ ଦିଟ୍ଠିଅନୁସଯୋ ଚ ହେତୁ। ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ନୱ ମାନୱିଧା ଆରମ୍ମଣଂ ମାନାନୁସଯୋ, ସୋୱ ପଚ୍ଚଯୋ; ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯୋ ହେତୁ। ଏତେ ପଞ୍ଚ ଧମ୍ମା ସହେତୁ ସପ୍ପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସମାରୋପନୋ ହାରୋ? ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ଚତ୍ତାରୋପି ଏତେ ଆସୱା ଗଣ୍ଡାପି [ତଣ୍ହାପି (ପୀ।)] ଏତେ ସଲ୍ଲାପି ଏତେ ଉପାଦାନାନି ଏତେ। ତେସୁ ଏୱ ବାହିରେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସଂକିଲେସଭାଗିଯଂ ସୁତ୍ତନ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଯଂ ସମାରୋପନୋ ହାରୋ।

ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ସଂକିଲେସିକଭାଗିଯଂ ସୁତ୍ତଂ।

୮୩। ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମାତି ଗାଥା।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଦେସନା ହାରୋ? ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ କୋ ଅତ୍ଥୋ ଖନ୍ଧୱୱତ୍ଥାନେନ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧଂ ଦେସେତି, ଧାତୁୱୱତ୍ଥାନେନ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁଂ, ଆଯତନୱୱତ୍ଥାନେନ ମନାଯତନଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯୱୱତ୍ଥାନେନ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତସ୍ସ କିଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା? ସଂଖିତ୍ତେନ ଛ ଧମ୍ମା ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା କୁସଲମୂଲାନି ଚ ଅକୁସଲମୂଲାନି ଚ ଅନିମିତ୍ତଂ ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ କୁସଲମୂଲଂ ଦେସିତଂ। ତତ୍ଥ କତମା ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା? ମନୋ ତେସଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ, ଯଥାପି ବଲସ୍ସ ରାଜା ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ, ଏୱମେୱ ଧମ୍ମାନଂ ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା। ତତ୍ଥ ତିୱିଧାନଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମାନଂ ନେକ୍ଖମ୍ମଚ୍ଛନ୍ଦେନ ଅବ୍ୟାପାଦଚ୍ଛନ୍ଦେନ ଅୱିହିଂସାଛନ୍ଦେନ। ଅଲୋଭସ୍ସ ନେକ୍ଖମ୍ମଛନ୍ଦେନ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା। ଅଦୋସସ୍ସ ଅବ୍ୟାପାଦଚ୍ଛନ୍ଦେନ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା। ଅମୋହସ୍ସ ଅୱିହିଂସାଛନ୍ଦେନ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା। ତତ୍ଥ ମନୋସେଟ୍ଠାତି ମନସା ଇମେ ଧମ୍ମା ଉସ୍ସଟା ମନେନ ୱା ନିମ୍ମିତା। ମନୋୱ ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସେଟ୍ଠୋତି ମନୋୱ ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସେଟ୍ଠଜେଟ୍ଠୋତି ମନୋୱ ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଆଧିପଚ୍ଚଂ କରୋତୀତି ମନୋସେଟ୍ଠା। ମନୋଜୱାତି ଯତ୍ଥ ମନୋ ଗଚ୍ଛତି। ତତ୍ଥ ଇମେ ଧମ୍ମା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ମନୋଜୱା। ଯଥା ୱାତୋ ସୀଘଂ ଗଚ୍ଛତି ଅଞ୍ଞୋ ୱା କୋଚି ସୀଘଂ ଗାମକୋ ୱୁଚ୍ଚତେ ୱାତଜୱୋତି ପକ୍ଖିଗାମିକୋତି, ଏୱମେୱ ଇମେ ଧମ୍ମା ମନେନ ସମ୍ପଜାଯମାନା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଇମେ ଧମ୍ମା ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ମନୋଜୱାତି। ତେ ତିୱିଧା ଛନ୍ଦସମୁଦାନିତା ଅନାୱିଲତା ଚ ସଙ୍କପ୍ପୋ। ସତ୍ତୱିଧା ଚ କାଯିକଂ ସୁଚରିତଂ ୱାଚସିକଂ ସୁଚରିତଂ, ତେ ଦସ କୁସଲକମ୍ମପଥା। ତତ୍ଥ ମନସା ଚେ ପସନ୍ନେନାତି ମନୋକମ୍ମଂ। ଭାସତି ୱାତି ୱଚୀକମ୍ମଂ। କରୋତି ୱାତି କାଯକମ୍ମଂ। ଇମେହି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଦସ କୁସଲକମ୍ମପଥା ପରମାପି ସନ୍ତା ସୀଲୱତା ପରମା। ସୋ ଭୱତି ୱିୱଟ୍ଟିଯଂ ନ ଲୋକନିସ୍ସାନାଯ ୱାସନାଭାଗିଯଂ ସୁତ୍ତଂ ଭୱତି। ଅଯଂ ଦେସନା।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଚଯୋ ହାରୋ? ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମାତି କୁସଲମୂଲାନି ଚ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତାନି। ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ।

ଯୁତ୍ତୀତି ଦସନ୍ନଂ କୁସଲକମ୍ମପଥାନଂ ଯୋ ୱିପାକୋ, ସୋ ସୁଖୱେଦନୀଯୋ ଅବ୍ୟାପାଦସ୍ସଙ୍ଗମାନୋ। ଛାଯାୱ ଅନପାଯିନୀତି ଅନୁଗଚ୍ଛତି ଅତ୍ଥି ଏସା ଯୁତ୍ତି।

ପଦଟ୍ଠାନନ୍ତି ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ମନୋପୱିଚାରାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମାତି ସବ୍ବକୁସଲପକ୍ଖସ୍ସ ଇମେ ଧମ୍ମା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ମନସା ଚେ ପସନ୍ନେନାତି ଯୋ ଚେତସୋ ପସାଦୋ, ଇଦଂ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଭାସତି ୱାତି ସମ୍ମାୱାଚାଯ। କରୋତି ୱାତି ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ଚ ସମ୍ମାୱାଯାମସ୍ସ

ଚ ପଦଟ୍ଠାନଂ।

ଲକ୍ଖଣୋତି ଇତି ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମାତି ୱେଦନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମାପି ଏତେ, ସଞ୍ଞାପୁବ୍ବଙ୍ଗମାପି ଏତେ, ସଙ୍ଖାରପୁବ୍ବଙ୍ଗମାପି ଏତେ। ଯେ କେଚି ଧମ୍ମା ସହଜାତା ସବ୍ବେ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଏତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ। ତତୋ ନଂ ସୁଖମନ୍ୱେତୀତି ସୋମନସ୍ସମପି ନଂ ଅନ୍ୱେତି ଯଂ ସୁସୁଖଚ୍ଛାୟା ତଦାପି ନଂ ସୁଖଂ ତଦପି ଅନ୍ୱେତି।

୮୪। ତତ୍ଥ କତମୋ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ ହାରୋ? ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମାତି ନ ଇଦଂ ଏକାଦିୱଚନଂ। କିଂ କାରଣା? ସବ୍ବେ ଯେୱ ଇମେ ଛୱିଞ୍ଞାଣକାୟା, ଇମମ୍ହି ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ? ଯେ ସୁଖେନ ଅତ୍ଥିକା, ତେ ମନଂ ପସାଦେନ୍ତୀତି ଅୟଂ ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବେଯେୱ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ।

ଯାନି ହି କୁସଲମୂଲାନି, ତାନି ଅଟ୍ଠାନିସଂସମତ୍ତା ହେତୁ, ଅୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ। ଦସ ଠାନାନି ଦେସନାହେତୂନି ଦେସନାପଚ୍ଚୟା ନିଦ୍ଦେସନା ଚ। ତତ୍ଥ ଯଂ ମଞ୍ଞେ ଦୁକ୍ଖେନ ସହ ନାମରୂପଂ ୱିଞ୍ଞାଣସଚ୍ଚନ୍ତି ଅଙ୍ଗେନ କୁସଲମୂଲଂ ପହୀୟତି, ଅୟଂ ଅପ୍ପହୀନଭୂମିୟଂ ସମୁଦୟୋ। ଯଂ ତେସଂ ପହାନା, ଅୟଂ ନିରୋଧୋ। ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି। ଅୟଂ ଆୱଟ୍ଟୋ ହାରୋ।

ୱିଭତ୍ତୀତି –

ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା, ମନୋସେଟ୍ଠା ମନୋମୟା;

ମନସା ଚେ ପସନ୍ନେନ, ଭାସତି ୱା କରୋତି ୱା;

ତତୋ ନଂ ସୁଖମନ୍ୱେତି, ଛାୟାୱ ଅନପାୟିନୀତି।

ତଂ ନ ଏକଂସେନ ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ପନ ହୋତି। ତସ୍ସ ୱା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକସ୍ସ ସକସନ୍ଥେ ଚିତ୍ତଂ ପସାଦେତି, ତେନ ଚ ପସନ୍ନେନ ଚିତ୍ତେନ ଭାସତି ଷ୍ଟାକରୋତି ନ ତଂ ସୁଖମନ୍ୱେତି ନ ଛାୟାୱ ଅନୁଗାମିନୀ, ଦୁକ୍ଖମେୱ ତଂ ଅନ୍ୱେତି। ଯଥା ୱହନ୍ତଂ ଚକ୍କଂ ପଦମନ୍ୱେତି, ଇଦଂ ତଂ ୱିଭଜବ୍ଯାକରଣୀୟଂ। ମନସା ଚେ ପସନ୍ନେନ କାୟକମ୍ମଂ ୱଚୀକମ୍ମଂ ସୁଖୱେଦନୀୟନ୍ତି ସମଗ୍ଗତେ ସୁଖୱେଦନୀୟଂ ମିଚ୍ଛଗ୍ଗତେ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀୟଂ, ଅୟଂ ୱିଭତ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିୱତ୍ତନୋ ହାରୋ? ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମାତି ଯଂ ମନସା ପଦୁଟ୍ଠେନ ଭାସତି ୱା କରୋତି ୱା ଦୁକ୍ଖମସ୍ସାନୁଗାମିନୀ, ଏତାନିଯେୱ ଦ୍ୱେ ସୁତ୍ତାନି ଭାସିତାନି ଏସ ଏୱ ଚ ପଟିପକ୍ଖୋ। ୱେୱଚନନ୍ତି ଯଦିଦଂ ମନୋଚିତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ।

ପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମାତି ଅୟଂ ମନୋ କିଞ୍ଚି ପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଧମ୍ମାତି କୁସଲକମ୍ମପଥପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ମନୋସେଟ୍ଠାତି ୱିସିଟ୍ଠପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ମନୋଜୱାତି ସହପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଚିତ୍ତନ୍ତି ନେକ୍ଖମ୍ମପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ମନସା ଚେ ପସନ୍ନେନାତି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ମନସା ଚେ ପସନ୍ନେନାତି ଅନାୱିଲସଙ୍କପ୍ପଦୁତିୟଜ୍ଝାନପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ । ମନସା ଚେ ପସନ୍ନେନାତି ଅସ୍ସଦ୍ଧାନଂ ପଟିପକ୍ଖପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଭାସତି ୱାତି ସମ୍ମାୱାଚାପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। କରୋତି ୱାତି ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ତତୋ ନଂ ସୁଖମନ୍ୱେତୀତି ଝାନସମାଧାନଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦେ ୱିଞ୍ଞାଣଂ। ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମାତି ମେତ୍ତା ଚ ମୁଦୁତା ଚ ଝାନେସୁ ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ତତିୟଞ୍ଚ। ଖନ୍ଧେସୁ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧପରିୟାପନ୍ନୋ। ଧାତୂସୁ ଧମ୍ମଧାତୁ, ଆୟତନେସୁ ଧମ୍ମାୟତନଂ। ଯଂ କୁସଲଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିୟଞ୍ଚ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟଞ୍ଚ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ଫସ୍ସପଚ୍ଚୟା ସୁଖୱେଦନୀୟୋ ଫସ୍ସୋ ସୁଖୱେଦନା ମନୋପୱିଚାରେସୁ ସୋମନସ୍ସୱିଚାରୋ ଛଳଙ୍ଗସେସୁ ପଠମପଦେସୁ ଛ ସୋମନସ୍ସନେକ୍ଖମ୍ମସ୍ସିତା। ଇତି ଅୟଂ ଓତରଣୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସୋଧନୋ ହାରୋ? ଯଂ ଅତ୍ଥଂ ଆରବ୍ଭ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଭାସିତଂ। ସୋ ଅତ୍ଥୋ ନିଯୁତ୍ତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରବ୍ଭ ସୁତ୍ତଂ। ଅୟଂ ସୋଧନୋ ହାରୋ।

୮୫। ତତ୍ଥ କତମୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୋ ହାରୋ? ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମାତି ୱେୱଚନପଞ୍ଞତ୍ତି, ନ ଏକତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତି। ଧମ୍ମାତି ଏକତୋ ନ ୱେୱଚନପଞ୍ଞତ୍ତି। ମନସା ଚେ ପସନ୍ନେନାତି ସୋ ପସାଦୋ ଦ୍ୱିଧୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ଅବ୍ଯାପାଦାୱିକ୍ଖମ୍ଭନବହିଦ୍ଧା ଚ ଓକପ୍ପନତୋ। ସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତପସାଦୋ ଦ୍ୱିଧୋ। ସମୁଗ୍ଘାତପସାଦୋ ଚ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପସାଦୋ ଚ ବ୍ଯାପାଦପରିୟୁଟ୍ଠାନଂ। ୱିଘାତୋ ନ ମୂଲପସାଦୋ ଜାତମୂଲମ୍ପି ୱା। ପସାଦୋ ସବ୍ଯାପାଦଂ ୱିଘାତେନ।

ତତୋ ନଂ ସୁଖମନ୍ୱେତୀତି ସୁଖଂ କାଯିକଞ୍ଚ ଚେତସିକଞ୍ଚ ଅପ୍ପିଯୱିପ୍ପଯୋଗୋପି ପିଯସମ୍ପଯୋଗୋପି ନେକ୍ଖମ୍ମସୁଖମ୍ପି ପୁଥୁଜ୍ଜନସୁଖମ୍ପି ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗମ୍ପି ଚେତସିକଂ ସୁଖଂ । ଯମ୍ପି ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱେଦେତି, ତମ୍ପି କାଯିକଂ ସୁଖଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଚ ଚେତସିକଂ ସୁଖଂ। ଯମ୍ପି ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱେଦେସି, ତମ୍ପି ତଞ୍ଚ ସୁଖପଦଟ୍ଠାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ତଂ ଅପରାମଟ୍ଠଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ। ଅନ୍ୱେତୀତି ଅପ୍ପନା ସନ୍ଦିସ୍ସତି ନ ଚାଯଂ ୱା ପତ୍ତଭୂତୋ ଅନ୍ୱେତି। ତଦିଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଦ୍ୱୀହି ଆକାରେହି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ହେତୁନା ଚ ଯୋ ପସନ୍ନମାନସୋ ୱିପାକେନ ଚ ଯୋ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯୋ।

ପରିକ୍ଖାରୋତି ଭଗୱା ପଞ୍ଚସତେନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ନଗରଂ ପୱିସତି ରାଜଗହଂ। ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ପରିୱିସତି, ତସ୍ସ ପସାଦୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ କୁସଲମୂଲପୁବ୍ବଯୋଗାୱଚରୋପି। ସୋ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ଅକ୍ଖାତି, ଇଦଂ ୱାଚଂ ଭାସତି ଲାଭା ତେସଂ, ଯେସଂ ନିୱେସନଂ ଭଗୱା ପୱିସତି, ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଯଦି ଭୱେଯ୍ଯ ମଯମ୍ପି ଭଗୱତୋ ସଂପସାଦଂ ଲଚ୍ଛାମ୍ହାତି। ଯେନ ଭଗୱା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ‘‘ନମୋ ଭଗୱତୋ ନମୋ ଭଗୱତୋ’’ତି ଅବ୍ଯାପାଦମାନୋ ଏକମନ୍ତେ ଅଟ୍ଠାସି। ତଦନନ୍ତରେ ଭଗୱା ଇମଂ ସୁତ୍ତଂ ଅଭାସିତ୍ଥ ‘‘ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା’’ତି। ସବ୍ବଂ ସୁତ୍ତଂ ତଥା ଯଂ ପରେସଂ ଭାସତି ଇଦଂ ୱାଚାକମ୍ମଂ। ଯଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତି, ଇଦଂ କାଯକମ୍ମଂ। ଯୋ ମନୋପସାଦୋ, ଇଦଂ ମନୋକମ୍ମଂ। ତତ୍ଥ ଯଂ ପରେସଂ ପକାସେତି ଭାସତି ୱଣ୍ଣଂ। ଯେସଂ ଭଗୱା ନିୱେସନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି। ସବ୍ବଂ ତସ୍ସ ଅଲୋଭୋ କୁସଲମୂଲଂ। ଯଂ ଭଗୱତି ମେତ୍ତଚିତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ଅଦୋସୋ କୁସଲମୂଲଂ । ଯଂ ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତି ମାନଞ୍ଚ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତତ୍ଥସ୍ସ ଅମୋହୋ କୁସଲମୂଲଂ ପାତୁଭୱତି। ଯଂ ଉଠଆରପଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭତି, ଇଦମସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିୱିପଲ୍ଲାସପ୍ପହାନଂ। ଯଂ ତଥାଯେୱ ସଂୱରୋ ହୋତି, ଇଦମସ୍ସ ସଞ୍ଞାୱିପଲ୍ଲାସପ୍ପହାନଂ। ଯଂ ମନସ୍ସ ପସାଦନଂ, ଇଦମସ୍ସ ଚିତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସପ୍ପହାନନ୍ତି ଅକୁସଲୱିପଲ୍ଲାସାନଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନଂ ପହାନଂ ପଚ୍ଚଯୋ। ତୀଣି କୁସଲମୂଲାନି ଯୋ ଅନାୱିଲଚିତ୍ତସଙ୍କପ୍ପୋ, ସୋ ତସ୍ସ ମନସିକାରୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଂ କିଲେସେହି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନଂ ଇତି ୱିପଲ୍ଲାସା ଚ ଆରମ୍ମଣା ସପ୍ପଚ୍ଚଯତାଯ ପଚ୍ଚଯୋ କୁସଲମୂଲାନି ଚ ସନ୍ଦିସ୍ସଯତାଯ ପଚ୍ଚଯୋ, ସୋ ଚ ମନସିକାରୋ ହେତୁନା ଇମିନା ପଚ୍ଚଯେନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ତତ୍ଥ ଯଂ ସସତ୍ଥାରମ୍ମଣଂ ଚିତ୍ତଂ ପୱତ୍ତଂ ଅଯଂ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତି। ଯମ୍ପି ଭଗୱତୋ ଗୁଣେ ମନସି କରୋତି, ଅଯମସ୍ସ ଧମ୍ମାନୁସ୍ସତି। ତତ୍ଥ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ହେତୁ, ଅଯଞ୍ଚ ପଚ୍ଚଯୋ। ୱାଚା ପଞ୍ଞା ହେତୁ ୱିତକ୍କୱିଚାରା ପଚ୍ଚଯୋ। କାଯସଙ୍ଖାରା କମ୍ମସ୍ସ ଅଭିସଙ୍ଖାରୋ ନାମ ହେତୁ ୱା ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ସୁଖୱେଦନୀଯସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଉପଚଯୋ ହେତୁକା କମ୍ମସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ।

୮୬। ତତ୍ଥ କତମୋ ସମାରୋପନୋ ହାରୋ? ମନସାଯେୱ ପସନ୍ନେନ ସତୋଯେୱେତ୍ଥ ପସନ୍ନୋ ଅପି ଚ ଚିତ୍ତୱୋଦାନା ସତ୍ତା ୱିମୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ତେନ ସତ୍ତା ଚିତ୍ତପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଚିତ୍ତେନ ପସନ୍ନେନ ଚେତନାପି ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତଭୂତା ଭୱନ୍ତୀତି ପଟିଘା ଅଯଂ ଚେତନାନଂ ପସାଦେନ କାଯୋ ଚସ୍ସ ପସାଦୋ , ସୋ ଚ ଆରଭତି ପସାଦେନ ପସନ୍ନୋ ସଞ୍ଞାନନ୍ତି ଚସ୍ସ ଅୱିପରୀତା, ସୋ ପଞ୍ଚୱିଧୋ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନା, କାଯପସ୍ସମ୍ଭନାଯେୱା ପସାଦୋ ଚିତ୍ତସିତୋ ଚିତ୍ତଂ ପନ ପୁବ୍ବଂଯେୱ ପସନ୍ନଂ। ଅଯଂ ସମାରୋପନା। ଏୱଂ ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ପସାଦୋ। ତତୋ ନଂ ସୁଖମନ୍ୱେତୀତି କତମଂ ଭଗୱା ନିଦ୍ଦିସତି? ନ ହି ଅତ୍ତସଚ୍ଚଂ ତସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକୋ ଅନ୍ୱେତି। ତସ୍ସ ଉପାଯୋ ଅନୁଗଚ୍ଛତି ଯଦା ସିତପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ସୋମନସ୍ସଂ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋପି ଅନ୍ୱେତି। ଅଯଂ ସମାରୋପନୋ ହାରୋ।

ମହାନାମ ସକ୍କସ୍ସ ସୁତ୍ତଂ [ପସ୍ସ ସଂ। ନି। ୫।୧୦୧୭]। ତସ୍ମିଂ ଚେ ସମଯେ ଅସ୍ସତୋ ଅସମ୍ପଜାନୋ କାଲଂ କରେଯ୍ଯ କାମେ ଭୱତି। ଅସ୍ସତୋ ଅଭିସମାହାରୋ ଯୋ ମା ଭାଯି, ମହାନାମ, ଯଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଦ୍ଧାପରିଭାୱିତଂ ସୀଲପରିଭାୱିତଂ ସୁତଚାଗପରିଭାୱିତନ୍ତି ୱିତ୍ଥାରେନ କାତବ୍ବଂ। ଚାଗେନ ଚ ପଞ୍ଞାଯ ଚ କିଂ ଦସ୍ସେତି? ଯା ସଦ୍ଧା, ସା ଚେତସୋ ପସାଦୋ। ଯା ଅନାୱିଲସଙ୍କପ୍ପିତା, ସା ସଦ୍ଧା। କିଂ କାରଣା? ଅନାୱିଲଲକ୍ଖଣା। ଅନାୱିଲଲକ୍ଖଣା ହି ସଦ୍ଧା। ଅପରେ ଆହୁ ଗୁଣପରିସୁଦ୍ଧିନିଟ୍ଠାଗମନଲକ୍ଖଣା, ଯଞ୍ଚ ଅପରେ ୱା ୱଚନପଟିଗ୍ଗହଲକ୍ଖଣା ସଦ୍ଧା। ଅପରୋ ପରିଯାଯୋ ଅତ୍ତାନଂ ଯଦି ଏୱଂ ଓକପ୍ପେତି ‘‘ନାହଂ କିଞ୍ଚି ଜାନାମୀତି ଏସା ଅହଂ ତତ୍ଥ ଅନୁଞ୍ଞତ୍ତା ଅନଞ୍ଞତା’’ତି। ଅଯଂ ସଦ୍ଧାତି। ଅପରୋ ପରିଯାଯୋ ଏକସଟ୍ଠିଯା ଦିଟ୍ଠିଗତାନଂ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନା ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖମନତ୍ତାତି। ତେନ ଚ ପଦିଟ୍ଠଂ ଭୱତି ଯଥା ଗମ୍ଭୀରେ ଉଦପାନେ ଉଦକଂ ଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସତି ନ ଚ କାଯେନ ଅଭିସମ୍ଭୁନାତି। ଏୱମସ୍ସ ଅରିଯା ନିଜ୍ଝାନକ୍ଖନ୍ତିଯା ଦିଟ୍ଠି ଭୱତି, ନ ଚ ସଚ୍ଛିକତା। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସଦ୍ଧା। ସା ଚ ଲୋକିକା। ଅପରୋ ପରିଯାଯୋ ଖମତି ପୁଥୁଜ୍ଜନଭୂତସ୍ସ ୱୀସତି ଚାତି କୋ ସକ୍କାଯାଧୀନା ନ ନିୱେସୋ। ନ ଏତଂ ଏକନ୍ତି ନଯସଞ୍ଞା ଯଥାଭୂତଂ ଦିଟ୍ଠିଯା ତୁ ଖଲୁ ମୁଦୂହି ପଞ୍ଚହି ଇନ୍ଦ୍ରିଯେହି ଦସ୍ସନମଗ୍ଗେନ ପହୀନା ଭୱନ୍ତି। ଦିଟ୍ଠେକଟ୍ଠା ଚ କିଲେସା, ଅଯଂ ସଦ୍ଧା।

ସୋତାପତ୍ତଙ୍ଗମଦୁକ୍ଖାଯଂ ଭୂମିଯଂ ପରିପୁଣ୍ଣା ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମିଂଯେୱ ଭୂମିଯଂ ସେକ୍ଖସୀଲଂ ଅରିଯା ଧାରନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମିଂଯେୱ ଭୂମିଯଂ ମୁଦୁପଞ୍ଞା ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମିଂଯେୱ ଭୂମିଯଂ ଖନ୍ଧେହି ଅନତ୍ଥିକତା, ଅଯଂ ଚାଗୋ। ତସ୍ମା ସଦ୍ଧା ଚାଗାଧିଟ୍ଠାନେନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା। ଯତିକେନ [ତେନ (କ।)] ଭିଯ୍ଯୋ ମନେନ ସା ହିସ୍ସ ୱିପରୀତା ଦିଟ୍ଠିକା ଅସ୍ସଦ୍ଧା, ସା ନଯନୌପଧୀସୁ ପମତ୍ତା ସମାଦିନ୍ନା। ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଯୋ କାମଂ ପରିୱିସ୍ସନ୍ତି ଇତି ସନ୍ତପାପପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗା ନ ଚାଗାଧିଟ୍ଠାନଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯେନ ପଞ୍ଞାଧିଟ୍ଠାନଂ, ସୀଲେନ ଉପସମାଧିଟ୍ଠାନଂ। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ସୀଲଂ ପରିଭାୱଯନ୍ତି

ସଦ୍ଧା ସୀଲଂ ଚାଗୋ ଚ ପଞ୍ଞାତି। ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧାଯ ଓଘଂ ତରତି। ଯଂ ସୀଲଂ, ଅଯଂ ଅପ୍ପମାଦୋ। ଯୋ ଚାଗୋ, ଇଦଂ ପଞ୍ଞାଯ କମ୍ମଂ। ଯା ପଞ୍ଞା, ଇଦଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ତତ୍ଥ ଯଂ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତଂ ତୀସୁ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେସୁ। ଯଂ ସୀଲଂ, ତଂ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ। ଯୋ ଚାଗୋ, ସୋ ଚତୂସୁ ଝାନେସୁ। ଯା ପଞ୍ଞା, ସା ସଚ୍ଚେସୁ, ସତି ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନୀ। ତସ୍ସ ସେକ୍ଖସ୍ସ ଭଦ୍ଦିକା ଭତି, ଭଦ୍ଦିକୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ। ତସ୍ସ ସମ୍ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିକସ୍ସ ସୀଲଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ନ କାଯସମ୍ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିତାଯ ତାନି ୱା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ତଂ ୱା କୁସଲମୂଲଂ କମ୍ମୱିପାକଂ ଭୱତି। ତସ୍ସ ତିକସ୍ସ ଅତ୍ଥନିଦ୍ଦେସୋ। ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧା ସୀଲଂ ଚାଗୋ ପଞ୍ଞା ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା। ଯା ସଦ୍ଧା ଯା ଚ ପଞ୍ଞା, ଇଦଂ ମନୋସୁଚରିତଂ। ଯଂ ସୀଲଂ, ଇଦଂ କାଯିକଂ ୱାଚସିକଂ ସୁଚରିତଂ। ଯୋ ଚାଗୋ, ଇଦଂ ଚେତସିକଂ ଅଲୋଭୋ ସୁଚରିତଂ। ଇତି ଚିତ୍ତେ ଗହିତେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଗହିତା ଭୱନ୍ତି। ଇମେହି ଧମ୍ମେହି ସୁଚରିତଂ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ ମଗ୍ଗସ୍ସ।

୮୭। ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଚଯୋ ହାରୋ? ଯା ଚ ସଦ୍ଧା ଯଞ୍ଚ ସୀଲଂ। ତଂ କିସ୍ସ କରୋତି? ଯା ସଦ୍ଧା ତାଯ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅନୁସ୍ସରତି ମତ୍ତେନପି ହତ୍ଥିନା ସମାଗତା, ଅସ୍ସ ଭୋ କୁକ୍କୁରା ସଙ୍ଗଂ ସୀଲେନ ନପ୍ପଟିପଜ୍ଜତି କାଯେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା ଠାନଂ ୱିସାରଦୋ ଭୱତୀତି ଅୱିପ୍ପଟିସାରୀ ପଞ୍ଞା ଯସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେତି। ତସ୍ସ ଅଖଣ୍ଡସ୍ସ ସୀଲଂ ଯଂ ନ ପଚ୍ଛି ତସ୍ସଂ ମୋହସ୍ସ ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସହଗତଂ ୱା, ଅଯଂ ୱିଚଯୋ ହାରୋ। ଧମ୍ମୱାଦିନୋ ଭଦ୍ଦିକାରାତି ଭୱିସ୍ସତି ଅତ୍ଥି ଏସା ଯୁତ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପଦଟ୍ଠାନୋ ହାରୋ? ଯମିଦଂ ଚିତ୍ତଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ପରିଭାୱିତଂ ସଦ୍ଧାଯ ସୀଲେନ ଚାଗେନ ପଞ୍ଞାଯ ସମାଧିନା ପଠମଜ୍ଝାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଯା ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସ ଅନାୱିଲସଙ୍କପ୍ପୋ, ତଂ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ତୀଣି ଚ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦା ଯଂ ସୀଲଂ, ତଂ ଅରିଯକନ୍ତଂ, ତଂ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଯା ପଞ୍ଞା, ସା ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଇମେ ଚ ଧମ୍ମା ଇଦଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ଏକୋଦିଭୂତସମାଧିସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସଦ୍ଧା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଚାଗୋ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ପଞ୍ଞା ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସଦ୍ଧା ଚ ପଞ୍ଞା ଚ ୱିପସ୍ସନା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସୀଲଞ୍ଚ ଚାଗୋ ଚ ସମଥସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସଦ୍ଧା ଚ ପଞ୍ଞା ଚ ଅୱିଜ୍ଜା ୱିରାଗାଯ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଯା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସୀଲଞ୍ଚ ଚାଗୋ ଚ ରାଗୱିରାଗାଯ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା ପଦଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ? ୱିଞ୍ଞାଣେ ୱୁତ୍ତେ ସଦ୍ଧାସତିଭାୱିତେ ସବ୍ବେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା ଭୱନ୍ତି। ସଦ୍ଧାଯ ଭଣିତାଯ ସବ୍ବାନି ସତ୍ତ ଧନାନି ଭଣିତାନି ହୋନ୍ତି ସଦ୍ଧାଧନଂ…ପେ… ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେ ୱୁତ୍ତେ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ୱୁତ୍ତା ଭୱନ୍ତି। ଯଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ପରିଭାୱିତଂ ପଚ୍ଛିମକେ କାଲେ ନ ତଦନୁପରିୱତ୍ତି ଭୱିସ୍ସତୀତି ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତତ୍ଥ ସଞ୍ଞାପି ତଦନୁପରିୱତ୍ତିନୀ ଭୱତି। ଯେପି ତଜ୍ଜାତିକା ଧମ୍ମା, ତେପି ତଦନୁପରିୱତ୍ତିନୋ ଭୱନ୍ତି। ରୂପସଞ୍ଞା ରୂପସଞ୍ଚେତନାନୁପସ୍ସନମନସିକାରୋ ଏୱଂ ଛନ୍ନଂ ଆଯତନାନଂ ୱିଞ୍ଞାଣକାଯେ, ଅଯଂ ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ ହାରୋ? ଇଧ ସୁତ୍ତେ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ? ଯେ ଭଦ୍ଦିକଂ ଭତିଂ ଆକଙ୍ଖିସ୍ସ ଭଦ୍ଦିକଞ୍ଚ ଅଭିସମ୍ପରାଯଂ, ତେ ସଦ୍ଧଂ ସୀଲଂ ଚାଗଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ମନସି କରିସ୍ସନ୍ତି, ଅଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯେ ଚଞ୍ଚେପି ସତ୍ତା ତଥାଗତସ୍ସ ସମ୍ମୁଖଂ ନ ପଟିଯୁଞ୍ଜନ୍ତେ, ଇମଂ ଧମ୍ମଂ ସୋତା ଅୱିପ୍ପଟିସାରତୋ କାଲଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀତି, ଅଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୮୮। ତତ୍ଥ କତମୋ ଆୱଟ୍ଟୋ ହାରୋ? ଇଦମ୍ପି ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ସଦ୍ଧା ଚ ପଞ୍ଞା ଚ ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯଞ୍ଚ ଅୱିଜ୍ଜଞ୍ଚ ହନନ୍ତି। ସୀଲଞ୍ଚ ଚାଗୋ ଚ ତଣ୍ହଂ ଚ ଦୋସଞ୍ଚ ହନନ୍ତି। ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ମୂଲାନି ପହୀଯନ୍ତି। ଦୁକ୍ଖଂ ନିୱତ୍ତେତି ଅପ୍ପହୀନଭୂମିଯଞ୍ଚ ଦ୍ୱିମୂଲାନି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା। ଦ୍ୱେ ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମୂଲାନଂ ପହାନଂ। ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ନିରୋଧୋ ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ। ଅଯଂ ଆୱଟ୍ଟୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଭତ୍ତି? ଯଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସଦ୍ଧାପରିଭାୱିତଂ…ପେ… ସଚେ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ତସ୍ସପି ଭଦ୍ଦିକା ଭତି ଭୱିସ୍ସତୀତି ନ ଏକଂସେନ ତସ୍ସ କମ୍ମଂ ଦିଟ୍ଠେୱେ ଧମ୍ମେ ୱିପାକନ୍ତି ପଚ୍ଚେସ୍ସତି, ଅପରମ୍ହି ୱା ପରିଯାଯେ ଭୱିସ୍ସତି। ଯଂ ୱା ଅତୀତଂ ୱିପାକାଯ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ, ତପ୍ପଚ୍ଚଯାନି ଚେତାନି, ଯେ ଯଥା ମହାକମ୍ମୱିଭଙ୍ଗେ ‘‘ତେନାଯଂ ୱିଭଜ୍ଜବ୍ୟାକରଣିଯୋ ନିଦ୍ଦେସୋ ଧମ୍ମଚାରିନୋ ଯା ଭଦ୍ଦିକା ଭତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ କତମା ପରିୱତ୍ତନା? ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯଂ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ଯଂ ମଚ୍ଛେରଂ ଦୁପ୍ପଞ୍ଞଂ ଚ [ଦୁପ୍ପଞ୍ଞିଯଂ (କ।)] ଯଞ୍ଚ ପଟିପକ୍ଖେନ ପହୀନା ଭୱନ୍ତି, ଅଯଂ ପରିୱତ୍ତନା।

ତତ୍ଥ କତମଂ ୱେୱଚନଂ? ଯଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଯଂ ସଦ୍ଧାବଲଂ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଯଂ ସୀଲଂ ତଂ ସୁଚରିତଂ, ସଂଯମୋ ନିଯମୋ ଦମୋ ଖନ୍ଧତା ଇମାନି ତସ୍ସ ୱେୱଚନାନି। ଯୋ ଚାଗୋ ସୋ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ଅଲୋଭୋ ୱୋସଗ୍ଗୋ ଚାଗୋଯିଟ୍ଠାନଂ। ଯା ପଞ୍ଞା ସା ପଞ୍ଞତ୍ତା ପଞ୍ଞପ୍ପଭା ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଞ୍ଞାବଲଂ।

ତତ୍ଥ କତମା ପଞ୍ଞତ୍ତି? ଯଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ବୀଜଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ପରିଭାୱନା ୱାସନା ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତି। ସଦ୍ଧା ପସାଦପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତା। ସୀଲଂ ସୁଚରିତପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଚାଗୋ ପୁଞ୍ଞକିରିଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତୋ। ପଞ୍ଞା ୱୀମଂସପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତା। ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା

ସଦ୍ଧା ସୀଲଂ ଚାଗୋ ପଞ୍ଞାୱତୋ ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଓତରଣୋ? ଯଂ ଚିତ୍ତଂ, ତଂ ଖନ୍ଧେସୁ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଧାତୂସୁ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ, ଆୟତନେସୁ ମନାୟତନଂ। ଯେ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା, ତେ ଖନ୍ଧେସୁ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧେ ପରିୟାପନ୍ନା…ପେ… ଧାତୂସୁ ଆୟତନେସୁ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସୋଧନୋ ହାରୋ? ଇଦଂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ମହାନାମେନ ସକ୍କେନ ପୁଚ୍ଛିତେନ ସବ୍ବଂ ତଂ ନିୟୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୋ? ଇଦଂ ଚିତ୍ତଂ ୱେମତ୍ତତାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଅକୁସଲେହି ଚିତ୍ତେହି ଅପରିଭାୱିତେହି ପରିଭାୱିତନ୍ତି ଯାନି ପୁନ ପରିଭାୱିତାନି ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ତତ୍ଥ ଉପାଦାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସବ୍ବେପିମେ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଏକତ୍ତତାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତା। ଭଦ୍ଦିକା ଭତୀତି କାମଭୋଗିନୋ ତେୱ ରୂପଧାତୁ ଅରୂପଧାତୁ ମନୁସ୍ସାତି ସବ୍ବା ଭଦ୍ଦିକା ଭତି ତଦେୱ କଥାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ଅୟଂ ପଞ୍ଞତ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିକ୍ଖାରୋ? ଚିତ୍ତସ୍ସ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ପଚ୍ଚୟୋ ଆଧିପତେୟ୍ୟପଚ୍ଚୟତାୟ ମନସିକାରୋ। ହେତୁପଚ୍ଚୟତାୟ ପଚ୍ଚୟୋ। ସଦ୍ଧାୟ ଲୋକିକା ପଞ୍ଞା ହେତୁପଚ୍ଚୟତାୟ ପଚ୍ଚୟୋ। ଯୋନିସୋ ଚ ମନସିକାରୋ ପଚ୍ଚୟୋ। ସୀଲସ୍ସ ପତିରୂପଦେସୱାସୋ ପଚ୍ଚୟୋ। ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧାନଞ୍ଚ ହେତୁ। ଚାଗସ୍ସ ଅଲୋଭୋ ହେତୁ। ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଚ ହେତୁପଚ୍ଚୟୋ। ପଞ୍ଞା ପରତୋ ଚ ଘୋସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ହେତୁପଚ୍ଚୟୋ ଚ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସମାରୋପନୋ? ଯଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ପରିଭାୱିତନ୍ତି ଚେତସିକାପି। ଏତ୍ଥ ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ପରିଭାୱିତା ଭଦ୍ଦିକା ତେ ଭତି ଭୱିସ୍ସତି, ଭଦ୍ଦିକା ଉପପତ୍ତିକୋ ଅଭିସମ୍ପରାୟୋ। ଇତି ଯେ କେଚି ମନୁସ୍ସକା ଉପଭୋଗପରିଭୋଗା ସବ୍ବେ ଭଦ୍ଦିକା ଭତିଯେୱ, ଅୟଂ ସମାରୋପନୋ।

୮୯। ଉଦ୍ଧଂ ଅଧୋ ସବ୍ବଧି ୱୀତରାଗୋତି ଗାଥା [ପସ୍ସ ଉଦା। ୬୧ ଉଦାନେ]। ତତ୍ଥ କିଂ ଉଦ୍ଧଂ ନାମ? ଯଂ ଇତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଭୱିସ୍ସତି ଅନାଗାମୀ, ଇଦଂ ଉଦ୍ଧଂ। ଅଧୋ ନାମ ଯମତିକ୍କନ୍ତମତୀତଂ, ଇଦମୱୋଚ ଅପଦାନତନ୍ତି ଉଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ଅତୀତେନ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ପୁବ୍ବନ୍ତାକପ୍ପିକାନଂ ଅପରନ୍ତଦିଟ୍ଠି କେସଞ୍ଚି, ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଂ ଯଂ [ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିୟଂ (କ।)] ୱୁତ୍ତକପ୍ପିକାନଂ ଇମା ଚେୱ ଦିଟ୍ଠିୟୋ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି ଚ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ଚ। ତତ୍ଥାୟଂ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ଇମାନି ପନ୍ନରସ ପଦାନି ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ସସ୍ସତଂ ଭଜନ୍ତି। ରୂପୱନ୍ତଂ ମେ ଅତ୍ତା, ଅତ୍ତନି ମେ ରୂପଂ, ରୂପଂ ମେ ଅତ୍ତାତି ଯଦୁଚ୍ଚତେ ପଞ୍ଚଞ୍ଚ ପରିଦହନ୍ତି। ଯା ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି ସା ପଞ୍ଚସତାନି ଉଚ୍ଛେଦଂ ଭଜନ୍ତି। ତେ ''ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀର''ନ୍ତି ପସ୍ସନ୍ତି, ରୂପଂ ମେ ଅତ୍ତାତି ତଥାରୂପା ଚତୁବ୍ବିଧା ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ଉଚ୍ଛେଦେନ ଚ ସସ୍ସତେନ ଚ। ଏୱଂ ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ୱୀସତିୱତ୍ଥୁକାୟ ଦିଟ୍ଠିୟା ପନ୍ନରସ ପଦାନି ପୁବ୍ବନ୍ତଂ ଭଜନ୍ତି। ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିୟା ପଞ୍ଚ ପଦାନି ଅପରନ୍ତଂ ଭଜନ୍ତି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିୟା। ତତ୍ଥ ''ଅୟମହମସ୍ମୀ''ତି ପସ୍ସନ୍ତା ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ସୋ ଉଚ୍ଛେଦୱାଦୀ ରୂପୱନ୍ତଞ୍ଚ ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ଚ ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାତି ସୋ ପସ୍ସତି ଚାତି ଇତି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି ଚ, ଅତ୍ତତୋ ପଟିସ୍ସରତି ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ପୁବ୍ବନ୍ତତୋ ଚ ପଟିସ୍ସରତି। ''ଅୟମହମସ୍ମୀ''ତି ନ ସମନୁପସ୍ସତି। ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାସୱା ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଯୋ ତୀସୁ ଅଦ୍ଧାସୁ ପୁବ୍ବନ୍ତେ ଚ ଅପରନ୍ତେ ଚ ତେନ ତେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନେନ ଉଦ୍ଧଂ ଅଧୋ ସବ୍ବଧି ୱୀତରାଗୋ ''ଅହମସ୍ମୀ''ତି ନ ଅନୁପସ୍ସତୀତି ଇମିନା ଦ୍ୱାରେନ ଇମିନା ପୟୋଗେନ ଇମିନା ଉପାୟେନ ଇଦଂ ଦସ୍ସନଭୂମି ଚ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଞ୍ଚ ସୋ ଅରିୟୋ ପୟୋଗୋ ଅନଭାୱଂଗତେନ ସଂସାରେନ ଅପୁନବ୍ଭୱାତି ଯୋ କୋଚି ଅରିୟୋ ପୟୋଗୋ ପୁନବ୍ଭୱାୟ ମୁଦୂନି ୱା ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ମଜ୍ଝାନି ଅଧିମତ୍ତାନି ୱା ସବ୍ବଂ ଅପୁନବ୍ଭୱପ୍ପହାନାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। ଅହନ୍ତି ଦିଟ୍ଠୋଘୋ କାମୋଘୋ ଭୱୋଘୋ ଅୱିଜ୍ଜୋଘୋ ଚ ଓଧିସୋ। ତତ୍ଥ ଦେସନାହାରେନ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ପଞ୍ଚହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟେହି ସୋତାପତ୍ତିଫଲେନ ଚ ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ମଗ୍ଗୋ ଚ ନିରୋଧୋ ଚ। ସକ୍କାୟସମୁଦୟେନ ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦୟୋ ଚ, ଅୟଂ ଦେସନା ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଚୟୋ? ''ଅୟମହମସ୍ମୀ''ତି ଅସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ତୀଣି ଦସ୍ସନପ୍ପହାତବ୍ବାନି ସଂୟୋଜନାନି ପଜହତି। ଅୟଂ ୱିଚୟୋ।

ତତ୍ଥ କତମା ଯୁତ୍ତି? ତିୱିଧା ପୁଗ୍ଗଲା କୋଚି ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ କୋଚି ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ କୋଚି ନେୟ୍ୟୋ। ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଚ ତତୋ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ତତୋ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିୟେହି ନେୟ୍ୟୋ। ତତ୍ଥ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିୟତାୟ ଦସ୍ସନଭୂମିମାଗମ୍ମ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣାତି, ଏକବୀଜକୋ ଭୱତି। ଅୟଂ ପଠମୋ ସୋତାପନ୍ନୋ। ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ ମୁଦୂହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟେହି ଦସ୍ସନଭୂମିମାଗମ୍ମ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣାତି, କୋଲଂକୋଲୋ ଚ ହୋତି। ଅୟଂ ଦୁତିୟୋ ସୋତାପନ୍ନୋ। ତତ୍ଥ ନେୟ୍ୟୋ ଦସ୍ସନଭୂମିମାଗମ୍ମ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପାପୁଣାତି, ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ ଚ ଭୱତି। ଅୟଂ ତତିୟୋ ସୋତାପନ୍ନୋ।

ଅତ୍ଥି ଏସା ଯୁତ୍ତି ମୁଦୁମଜ୍ଝାଧିମତ୍ତେହି ଇନ୍ଦ୍ରିୟେହି ମୁଦୁମଜ୍ଝାଧିମତ୍ତଂ ଭୂମିଂ ସଚ୍ଛିକରେୟ୍ୟ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିପ୍ପହାନେନ ୱା ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ପଜହତି। ଅୟଂ ଯୁତ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପଦଟ୍ଠାନୋ? ତତ୍ଥ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ସବ୍ବମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୟା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସକ୍କାୟୋ ନାମରୂପସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ନାମରୂପଂ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିୟା ପଦଟ୍ଠାନଂ। ପଞ୍ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ରୂପୀନି ରୂପରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସଳାୟତନଂ ଅହଂକାରସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ତତ୍ଥ କତମୋ ଲକ୍ଖଣୋ? ଦ୍ୱୀସୁ ଦିଟ୍ଠୀସୁ ପହୀନାସୁ ତତ୍ଥ ଏକା ଦିଟ୍ଠି ଦିଟ୍ଠିଗତାନି ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଉଦ୍ଧଂ ଚ ଅଧୋ ଚ ୱୀତରାଗୋ ସବ୍ବରଜନୀୟେସୁ ୱୀତରାଗୋ ହୋତି। ତଜ୍ଜା ପରଭୂମିୟଂ, ଇଦଂ ପଚ୍ଚୟନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ପସ୍ସତି। ସୋ ସବ୍ବପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ଆମସତି। ଅୟଂ ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ।

୯୦। ତତ୍ଥ କତମୋ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ ହାରୋ? ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ? ଯେ ସତ୍ତା ଯେ ନାଭିରମିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପହାନାୟ ୱାୟମିସ୍ସନ୍ତି। ଅୟମେତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅୟଂ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଆୱଟ୍ଟୋ ହାରୋ? ୟାନିମାନି ମୁଦୂନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ତାନି ଓରମ୍ଭାଗିୟାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି। ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ସମୂହନନ୍ତି ଅଭିଜ୍ଝାବ୍ୟାପାଦୋ ଚ ଭାୱନାକାରେନ ସେକ୍ଖାୟ ୱିମୁତ୍ତିୟା ବଲଂ ସନ୍ଧା, ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିୟାନି ଦିଟ୍ଠିୱସେନ ବଲଂ ସନ୍ଧା, ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଆରଭିତତ୍ତା ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପଗ୍ଗହିତତ୍ତା ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ନିଟ୍ଠଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତତ୍ଥ ୟାନି ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ଅୟଂ ମଗ୍ଗୋ ସଂକିଲେସପ୍ପହାନଂ। ଅୟଂ ନିରୋଧୋ ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଅୟଂ ଆୱଟ୍ଟୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଭତ୍ତି ହାରୋ? ''ଅୟମହମସ୍ମୀ''ତି ୟୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ସୋ ଚ ଖୋ ଅଧିମତ୍ତେନ ଲୋକିକା ୟଂ ଭୂମିୟଂ ନ ତୁ ଅରିୟେନ ପୟୋଗେନ ସୋ ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠି ପଜହତି। ୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ତଜ୍ଜାୟ ଭୂମିୟା ଅଧିମତ୍ତାୟ। ତତ୍ଥ ତଜ୍ଜାୟ ଭୂମିୟଂ ପଞ୍ଚହି ଆକାରେହି ଅଧିମତ୍ତତଂ ପଟିଲଭତି ସୀଲେନ ୱତେନ ବାହୁସ୍ସଚ୍ଚେନ ସମାଧିନା ନେକ୍ଖମ୍ମସୁଖେନ। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପତ୍ତେ ପତ୍ତସଞ୍ଞୀ ଅଧିମାନଂ ଗଣ୍ହାତି। ଏତସ୍ମିଂୟେୱ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଉିୟଂ ଭଗୱା ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଭାସତି। ସୀଲୱା ୱତମତ୍ତେନାତି। ତତ୍ଥ ୟୋ ଅପ୍ପତ୍ତେ ପତ୍ତସଞ୍ଞୀ ତସ୍ସ ୟୋ ସମାଧି, ସୋ ସାମିସୋ କାପୁରିସସେୱିତୋ ପନ ସୋ କାପୁରିସା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ପୁଥୁଜ୍ଜନା। ଆମିସଂ ୟଞ୍ଚ ଅରିୟମଗ୍ଗମାଗମ୍ମ ଲୋକିକା ଅନରିୟଂ ତେନ ସମାଧି ହୋତି ଅନରିୟୋ କାପୁରିସସେୱିତୋ। ୟୋ ପନ ଅରିୟାକାରେନ ୟଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି [ଜାନାତି ପସ୍ସତି (ପୀ।)], ସୋ ଅଧିଗମନଂ ପଜହତି ୟୋ ଅରିୟେନ ସମାଧିନା ଅକାପୁରିସସେୱିତେନ ନିରାମିସେନ ନୀୟତି, ତତ୍ଥ ଅକାପୁରିସା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଅରିୟପୁଗ୍ଗଲା। ୟୋ ତେହି ସେୱିତୋ ସମାଧି, ସୋ ଅକାପୁରିସସେୱିତୋ। ତସ୍ମା ଏକଂ ୱିଭଜ୍ଜବ୍ୟାକରଣୀୟଂ ''ଅୟମହମସ୍ମୀ''ତି ଅସମନୁପସ୍ସନ୍ତୋ ତଥା ପାତେତି।

ତତ୍ଥ କତମା ପରିୱତ୍ତନା? ଇମାୟ ଦସ୍ସନଭୂମିୟା କିଲେସା ପହାତବ୍ବା, ତେହି ପହୀୟନ୍ତି ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାପି ଭଗୱତା ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା ୟୋ।

ତତ୍ଥ କତମଂ ୱେୱଚନଂ? ୟା ସକ୍କାୟଦିଟ୍ଠିୟା ଅତ୍ତଦିଟ୍ଠିୟା। ଅୟଂ ଭୂମି। ଯେ କିଲେସା ପହାତବ୍ବା। ତେ ଅପ୍ପହୀୟନ୍ତି ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାପି ଭଗୱତା ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ଚ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି ଚ, ସା ପରିୟନ୍ତଦିଟ୍ଠି ଚ। ୟା ଅପରିୟନ୍ତଦିଟ୍ଠି ଚ, ସା ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି ଚ। ୟା ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି, ସା ନତ୍ଥିକା ଦିଟ୍ଠି। ୟା ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି, ସା ଅକିରିୟଦିଟ୍ଠି। ଇଦଂ ୱେୱଚନଂ।

ତତ୍ଥ କତମା ପଞ୍ଞତ୍ତି? ତଣ୍ହା ସଂୟୋଜନପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତା। ମଗ୍ଗୋ ପଟିଲାଭପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତୋ। ଇନ୍ଦ୍ରିୟା ପଟିଲାଭପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତାତି। ତତ୍ଥ କତମୋ ଓତରଣୋ? ସକ୍କାୟୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଦସ୍ସନପ୍ପହାତବ୍ବୋ। ସମୁଦୟୋ ମଗ୍ଗୋ। ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ତାନି ଚ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି ଖନ୍ଧଧାତୁଆୟତନେସୁ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସୋଧନୋ ହାରୋ? ୟଞ୍ହି ଆରବ୍ଭ ଭଗୱତା ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଭାସିତଂ, ସୋ ଆରବ୍ଭୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିକ୍ଖାରୋ? ନାମରୂପସ୍ସ ହେତୁପଚ୍ଚୟୋପି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହେତୁ ବୀଜଂ। ତେନ ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ସଙ୍ଖାରା ଚ ପଚ୍ଚୟୋ। ନିୱତ୍ତିନୟୋ ନ ଅପରୋ ପରିୟାୟୋ ସବ୍ବଭୱୋ, ଯେ ଚ ସବ୍ବଭୱସ୍ସ ହେତୁ ପରଭଣ୍ଡପଚ୍ଚୟୋ ଇତି ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପରତୋ ଚ ଘୋସୋ ୟୋନିସୋ ଚ ମନସିକାରୋ ପଚ୍ଚୟୋ । ୟା ପଞ୍ଞା ଉପ୍ପାଦେତି, ଏସା ହେତୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ଭୱତି, ୟା ସମ୍ମାସମାଧି [ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି (ପୀ।)], ଅୟଂ ପରିକ୍ଖାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସମାରୋପନୋ? ''ଅୟମହମସ୍ମୀ''ତି ଅସମନୁପସ୍ସୀ ଦୁକ୍ଖତୋ ରୋଗତୋ...ପେ... ପନ୍ନରସ ପଦାନି। ସୀଲାନି ଭଗୱା କିମତ୍ଥିୟାନି କିମାନିସଂସାନି। ସୀଲାନି, ଆନନ୍ଦ, ଅୱିପ୍ପଟିସାରତ୍ଥାନି ୟାୱ ୱିମୁତ୍ତି। ତତ୍ଥ ଦୁୱିଧୋ ଅତ୍ଥୋ – ପୁରିସତ୍ଥୋ ଚ ୱଚନତ୍ଥୋ ଚ।

୯୧। ତତ୍ଥ କତମୋ ପୁରିସତ୍ଥୋ? ୟାୟଂ ନ ପଚ୍ଛାନୁତାପିତା ଅୟଂ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ, ଅୟଂ ପୁରିସତ୍ଥୋ। ୟଥା କୋଚି ବ୍ରୂହୟତି ଇମତ୍ଥମାସେୱତି ସୋ ଭଣେୟ୍ୟ, କିଞ୍ଚି ମମେତ୍ଥ ଅଧୀନଂ ତସ୍ସତ୍ଥାୟ ଇଦଂ କିରିୟଂ ଆରଭାମୀତି। ଅୟଂ ପୁରିସତ୍ଥୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱଚନଟ୍ଠୋ? ସୀଲାନି କାୟିକଂ ୱା ୱାଚସିକଂ ୱା ସୁଚରିତଂ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋତି। ତତ୍ଥ ସୀଲସ୍ସ ୱତସ୍ସ ଚ ଭାସୋୟେୱ। ଅନଞ୍ଞା ସୁଗତକମ୍ମତା ସୁଚରିତଂ ଅୟଂ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ। ଏୱଂ ଯାୱ ୱିମୁତ୍ତୀତି ଏକମେକସ୍ମିଂ ପଦେ ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥା – ପୁରିସଟ୍ଠୋ ଚ ୱଚନଟ୍ଠୋ ଚ, ଯଥା ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ ଏୱଂ ସବ୍ବେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥା। ଅୟଂ ହି ପରମଟ୍ଠୋ ଉତ୍ତମଟ୍ଠୋ ଚ। ଯଂ ନିବ୍ବାନସଚ୍ଛିକଂ ନିସ୍ସାୟ ଯଂ ସକଂ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ ଭୱତି, ସୋ ୱୁଚ୍ଚତି କତସ୍ସ [ସତସ୍ସ (କ।)] କଟ୍ଠୋତି। ଅୟଂ ପୁନ ୱେୱଚନଂ ସମ୍ପଜାନାତି। ଇମିନା ନିୟୁତ୍ତତ୍ଥମଭିଲବୁନ୍ତି ୱଚନଟ୍ଠୋ। ତତ୍ଥ ଯଂ ଅତ୍ଥଂ ସାୱକୋ ଅଭିକଙ୍ଖତି। ତସ୍ସ ଯୋ ପଟିଲାଭୋ, ଅୟଂ ପୁରିସଟ୍ଠୋ। ଯଂ ଯଂ ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଯା ଅତ୍ଥୱିଞ୍ଞତ୍ତି। ଅୟଂ ଅଟ୍ଠୋ, ତତ୍ଥ ସୀଲାନଂ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଅଟ୍ଠୋପି ଆନିସଂସୋପି। ଏସୋ ଚ ଆନିସଂସୋ ଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ଯଥା ଚଂ ଭଗୱତା ଏସାନିସଂସୋ ଧମ୍ମେ ସୁଚିଣ୍ଣେ ନ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି ଧମ୍ମଚାରୀ, ଅୟଂ ଅଟ୍ଠୋ।

ଯଂ ପୁରିସୋ ଭାୱନାଭୂମିୟଂ ସୀଲାନି ଆରବ୍ଭ ସୀଲେନ ସଂଯୁତ୍ତୋ ହୋତି ଏୱଂ ଯାୱ ୱିମୁତ୍ତି ତଥା ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଯୋ ଚ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଅନୁସୟୱସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ତଞ୍ଚ ସୀଲଂ ଅୟଂ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ। ପାମୋଜ୍ଜପୀତିପସ୍ସଦ୍ଧୀତି ଚ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟେନ, ଅୟଂ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯଂ ସମାହିତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅୟଂ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇମେ ତୟୋ ଖନ୍ଧା ସୀଲଂ ସମାଧି ପଞ୍ଞା ଚ ତଥା ସୀଲଂ ପରିପୂରେତି ଯଂ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ତେନ କାରଣେନ ସୋ ସୀଲଂ ପରିପୂରେତି, ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଅକୁସଲସ୍ସ ଅନୁପ୍ପାଦାୟ ୱାୟମତି, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ପହାନାୟ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ କୁସଲସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ କୁସଲସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ଇତି ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ। ତତ୍ଥ ଯୋ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧୋ , ଇଦଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ତଂ ଚତୂସୁ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତଥା ଯୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଅକୁସଲସ୍ସ ଅନୁପ୍ପାଦାୟ ୱାୟମତି, ଇଦଂ ପଠମଂ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ। ଯଂ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ, ଇଦଂ ଦୁତିୟଂ। ଚତ୍ତାରି ସମ୍ମପ୍ପଧାନାନି ଚତୂସୁ ଝାନେସୁ ପସ୍ସିତବ୍ବାନି। ତଥା ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନ ନେକ୍ଖମ୍ମଧାତୁ ଚ ଅଧିକା [ଆଦିକା (ପୀ।)], ତୟୋ ଚ ୱିତକ୍କା ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୋ ଅବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କୋ ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ ଚ। ସାଧାରଣଭୂତା। ଯା ପିୟାୟମାନସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜେନ ଇଦଂ କାୟିକଂ ସୁଖଂ ଆନିତଂ ଅନିୟମୀତିପେମେନ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯୋ ତତ୍ଥ ଅୱିକ୍ଖେପୋ, ଅୟଂ ସମାଧି। ଇଦଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକଂ ପଠମଂ ଝାନଂ। ଯା ଚେତସିକା ପସ୍ସଦ୍ଧି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିରୋଧନଂ, ଯୋ କିଲେସୋ ଚ ପରିଦାହୋ, ସୋ ପଠମେ ଝାନେ ନିରୁଜ୍ଝୋ। ତଥା ଯା ଚ କିଲେସପସ୍ସଦ୍ଧି ଯା ଚ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ପସ୍ସଦ୍ଧି, ଉଭୟେପି ଏତେ ଧମ୍ମେ ପସ୍ସଦ୍ଧାୟଂ। ତତ୍ଥ କାୟସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଚ ସୁଖଂ ସୁଖାୟନା, ଇଦଂ ପୀତିସୁଖିନୋ ପସ୍ସଦ୍ଧି। ଯୋପି ଏକୋଦିଭାୱୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ, ତେନ ଏକୋଦିଭାୱେନ ଯଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ, ଇଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଙ୍ଗଂ। ଇତି ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ସମ୍ପସାଦୋ ଚେତସୋ ଚ ଏକୋଦିଭାୱୋ ପୀତି ଚ ସୁଖଞ୍ଚ, ଇଦଂ ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ଚତୁରଙ୍ଗିକଂ। ଯୋ ପସ୍ସଦ୍ଧକାୟୋ ସୁଖଂ ୱେଦେତି, ତେନ ଅଧିମତ୍ତେନ ସୁଖେନ ଫରିତ୍ୱା ସୁଖଂ ଚେତସିକଂ ଯଂ, ସୋ ପୀତିୱୀତରାଗୋ ଏୱଂ ତସ୍ସ ପୀତିୱୀତରାଗତାୟ ଉପେକ୍ଖଂ ପଟିଲଭତି। ସୋ ପୀତିୟା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖଂ ପଟିଲଭତି। ସୁଖଞ୍ଚ ପଟିସଂୱେଦେତି। ସତି ଚ ସମ୍ମା ପଞ୍ଞାୟ ପଟିଲଭତି। ସଚେ ସତି ଏକଗ୍ଗତା ଇଦଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକଂ ତତିୟଂ ଝାନଂ। ଯଂ ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିୟତି, ଅୟଂ ଏକଗ୍ଗତାୟ ପରାୱିଧାନଭାଗିୟା, ପଠମେ ଝାନେ ଅତ୍ଥି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ନୋ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ୱେଦନା ସଙ୍କଂ ପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଯଥା ଚତୁତ୍ଥେ ଝାନେ, ତଥା ଯା ଉପେକ୍ଖା ପସ୍ସମ୍ଭୟଂ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଚ, ଇଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ।

୯୨। ଯଥା ସମାଧି ଦସ୍ସୟିତବ୍ବଂ, ତଥା ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ତଂ ଚତୂସୁ ଅରିୟସଚ୍ଚେସୁ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ। ଯଂ ସମାହିତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ସା ପଜାନନା ଚତୁବ୍ବିଧା ଅସୁଭତୋ ଦୁକ୍ଖତୋ ଅନତ୍ତତୋ ଚ, ଯଦାରମ୍ମଣଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ, ଯଂ ପଜାନନ୍ତୋ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ୱିମୁଚ୍ଚତି ତଥା ଯଂ କାମାସୱସ୍ସ ପହାନଂ ଭୱାସୱସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାସୱସ୍ସ ଅୱିଜ୍ଜାସୱସ୍ସ, ଅୟଂ ନିରୋଧୋ ଅପ୍ପହୀନଭୂମିୟଂ ଆସୱସମୁଦୟୋ। ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ଯଥା ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପସ୍ସିତବ୍ବଂ। ଯଥାୟଂ ସମାହିତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅୟଂ ଦସ୍ସନଭୂମି। ସୋତାପତ୍ତିଫଲଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତୋ ନିବ୍ବିନ୍ଦତୀତି, ଇଦଂ ତନୁକଞ୍ଚ। କାମରାଗବ୍ୟାପାଦଂ ସକଦାଗାମିଫଲଞ୍ଚ ଯଂ ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ୱିରଜ୍ଜତି, ଅୟଂ ପଠମଜ୍ଝାନଭାୱନାଭୂମି ଚ ରାଗୱିରାଗା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଅନାଗାମିଫଲଞ୍ଚ। ଯଂ ୱିମୁତ୍ତି ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଅୟଂ ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତି ଅରହତ୍ତଞ୍ଚ। ଇମେ ଅୱିପ୍ପଟିସାରା ଚ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଞ୍ଚ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଅୱିପ୍ପଟିସାରା ତଞ୍ଚ ଉପରି ଯାୱ ସମାଧି, ଏୱଂ ତେ ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଞ୍ଚ ଯଂ ସମାହିତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ସୀଲପାରିପୂରିମୁପାଦାୟ ଚାଗସଂହିତେନ ଚ ନିବ୍ବେଧିକାନଞ୍ଚ ନିମିତ୍ତାନଂ ଅନାୱିଲମନା, ଇଦଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା। ଯଂ ପୁନ ଇମାୟ ଧମ୍ମଦେସନାୟ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଦିଟ୍ଠୋଗମନକିନ୍ଦ୍ରିୟଂ କିଲେସପହାନେନ ଚ ସେକ୍ଖସୀଲଂ, ଇଦଂ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ଚତ୍ତାରି ଚ ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗାନି ଫଲାନି। ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ସୋପନିୟାହାରୀନି ସବ୍ବସୁତ୍ତେସୁ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବାନି। ଯଂ ଝାନଂ ପଟିଲଭନଂ ୱୀରିୟଗହିତଂୟେୱ ଞାଣଂ ପଟିସ୍ସରତୋ, ଅୟଂ ସୁତମୟୀ ପଞ୍ଞା। ଯୋ ସମାଧି ପୁବ୍ବାପରନିମିତ୍ତାଭାସୋ ଅନୋମଗତିତାୟ ଯଥାକାମୋ, ଅୟଂ ଚିନ୍ତାମୟୀ ପଞ୍ଞା, ଯଂ ତଥାସମାହିତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅୟଂ ଭାୱନାମୟୀ ପଞ୍ଞା। ଅୟଂ ସୁତ୍ତନିଦ୍ଦେସୋ।

ଇମଂ ସୁତ୍ତଂ ନିବ୍ବେଧଭାଗିୟଂ ବୁଜ୍ଝକାରଧିକଂ ବୁଜ୍ଝିତବ୍ବଂ। ଯେହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ତଂ ବୁଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତି ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗାନି ବୁଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତି, ତେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। ତଥା ଆଦିତୋ ଯାୱ ସୀଲଂ ୱତଂ ଚେତନା କରଣୀୟା, କିସ୍ସ ସୀଲାନି ପାରିପୂରେତି। ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଅକୁସଲସ୍ସ ଅନୁପ୍ପାଦାୟ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଅକୁସଲସ୍ସ

ପହାନାଯ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ କୁସଲସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ କୁସଲସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ, ଇଦଂ ୱୀରିଯଂ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ବୁଜ୍ଝିତସ୍ସ ଅଙ୍ଗନ୍ତି। ଅଯଂ ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ଇମିନା ୱୀରିଯେନ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ଆଦିତୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ପାମୋଜ୍ଜଞ୍ଚ ଯା ପୁନ ପୀତି ଅୱିପ୍ପଟିସାରପଚ୍ଚଯା ପାମୋଜ୍ଜପଚ୍ଚଯା, ଅଯଂ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ଯଂ ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ଅଯଂ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ତେନ କାଯିକସୁଖମାନିତଂ ଯଂ ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି, ଅଯଂ ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ଯଂ ସମାହିତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅଯଂ ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ଯା ସୀଲମୁପାଦାଯ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଉପାଦାଯାନୁଲୋମତା ନିମିତ୍ତାଯନା ପୀତିଭାଗିଯାନଞ୍ଚ ୱିସେସଭାଗିଯାନଞ୍ଚ ଅପିଲାପନତା ସହଗତା ହୋତି ଅନୱମଗ୍ଗୋ, ଅଯଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ଯଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ କରୋତି। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଭୂମୀତି କତା ଅଭିପତ୍ଥିତଂ ପେସେତି। କୋସଜ୍ଜଭୂମୀତି ଗରହିତୋ ରହିତେହି ଅଙ୍ଗେହି ବୁଜ୍ଝତି ଯଂ ଚକ୍ଖୁସମଥପଥଂ, ସା ଉପେକ୍ଖାତି। ତେନ ସା ଉପେକ୍ଖା ତସ୍ସ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଅଙ୍ଗନ୍ତି କରିତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋତି ୱୁଚ୍ଚତେ। ଏସୋ ସୁତ୍ତନିଦ୍ଦେସୋ।

୯୩। ତତ୍ଥ କତମା ଦେସନା? ଅସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନି। ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଚଯୋ? ସୀଲୱତୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଯାୱ ୱିମୁତ୍ତି ଇମିସ୍ସାଯ ପୁଚ୍ଛାଯ ମିନିକିମତ୍ଥସ୍ସମୀତି ଦ୍ୱେ ପଦାନି ପୁଚ୍ଛା ଦ୍ୱେ ପଦାନି ୱିସଜ୍ଜନାନି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ଦ୍ୱେ ଅଭିଞ୍ଞଂ ଦ୍ୱୀହି ଚେୱ ପଦେହି ୱିସଜ୍ଜନା କିଂ ପୁଚ୍ଛତି ନିବ୍ବାଧିକଂ କାଯଭୂମିଂ କମ୍ମସ୍ସ ତଥା ହି ପତିଟ୍ଠା ଚ ଅସେକ୍ଖେ ଧମ୍ମେ ଉପ୍ପାଦେତି। ତତ୍ଥ କତମା ଯୁତ୍ତି? ସୀଲୱତୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଭୱତି କିଂ ନିଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଚ ୱିରାଗୋ ଅତ୍ଥି ଏସା ଯୁତ୍ତି। ତତ୍ଥ କତମଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ? ୱୀରିଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସମାଧି ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ପଞ୍ଞା ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ୱୀରିଯଂ ଅଦୋସସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସମାଧି ଅଲୋଭସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ପଞ୍ଞା ଅମୋହସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ, ସମ୍ମାୱାଚାଯ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମାଆଜୀୱସ୍ସ। ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପସ୍ସ ସମ୍ମାୱାଚାଯ ସମ୍ମାସମାଧିନୋ। ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମଗ୍ଗଙ୍ଗାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ, ସମ୍ମାସତିଯା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ଚ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଲକ୍ଖଣୋ? ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେ ୱୁତ୍ତେ ସବ୍ବେ ତଯୋ ଖନ୍ଧା ୱୁତ୍ତା ଭୱନ୍ତି, ସୀଲମେୱ ହି ସେଲୋପମତା ଯଥା ସେଲୋ ସବ୍ବପଚ୍ଚତ୍ଥିକେହି ଅକରଣୀଯୋ ଏୱଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ସବ୍ବକିଲେସେହି ନ କମ୍ପତୀତି, ଅଯଂ ଅମୋହୋ। ୱିରତ୍ତଂ [ପସ୍ସ ଉଦା। ୩୪ ଉଦାନପାଠଇଯଂ] ରଜନୀଯେସୂତି ଅଯଂ ଅଲୋଭୋ। କୋପନେଯ୍ୟେ ନ କୁପ୍ପତୀତି ଅଯଂ ଅଦୋସୋ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞା ଅମୋହୋ କୁସଲମୂଲଂ, ଅଲୋଭୋ ଅଲୋଭୋଯେୱ, ଅଦୋସୋ ଅଦୋସୋଯେୱ। ଇମେହି ତୀହି କୁସଲମୂଲେହି ସେକ୍ଖଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ଅସେକ୍ଖମଗ୍ଗଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ସେକ୍ଖଭୂମି ସମ୍ମତ୍ତିକମ୍ମଧମ୍ମେ ଉପ୍ପାଦେତି, ସା ଚ ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତି, ଯଞ୍ଚ ୱିମୁତ୍ତିରସଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନଂ ଇମେ ଦସ ଅସେକ୍ଖାନଂ ଅରହତ୍ତଂ ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକେନ ମଗ୍ଗେନ ଚତୁବ୍ବିଧା ଭାୱନାପି ଲବ୍ଭତି। ସୀଲଭାୱନା କାଯଭାୱନା ଚିତ୍ତଭାୱନା ପଞ୍ଞାଭାୱନା ଚ। ତତ୍ଥ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତେନ ସମ୍ମାଆଜୀୱେନ ଚ କାଯୋ ଭାୱିତୋ। ସମ୍ମାୱାଚାଯ ସମ୍ମାୱାଯାମେନ ଚ ସୀଲଂ ଭାୱିତଂ। ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପେନ ସମ୍ମାସମାଧିନା ଚ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱିତଂ। ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ସମ୍ମାସତିଯା ଚ ପଞ୍ଞା ଭାୱିତା। ଇମାଯ ଚତୁବ୍ବିଧାଯ ଭାୱନାଯ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ। ଚିତ୍ତଂ ଭାୱନାଯ ସମଥୋ, ପଞ୍ଞା ଭାୱନାଯ ୱିପସ୍ସନା। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞା ଅୱିଜ୍ଜାପହାନେନ ଚିତ୍ତଂ ଉପକ୍କିଲେସେହି ଅମିସ୍ସୀକତନ୍ତି। ପଞ୍ଞା ଭାୱନାଯ ଚିତ୍ତଭାୱନଂଯେୱ ପରିପୂରେତି। ଏୱଂ ଯସ୍ସ ସୁଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ କୁତୋ ତଂ ଦୁକ୍ଖମେସ୍ସତୀତି। ଅପି ଚ ଖୋ ପନ ତସ୍ସ ଆଯସ୍ମତୋ ଅଟ୍ଠାପାଦଧାତୁ ଅଧିମୁତ୍ତା, ନ ସୋ ପେତଂ ସମାପନ୍ନୋ ତସ୍ସ ସଞ୍ଞାପହାରଂ ଦେତି, ସଞ୍ଞାୱିତକ୍କିତେ ସରୀରେ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ୱେଦିଯତି, ଅଯଂ ସୁତ୍ତତ୍ଥୋ।

୯୪। ତତ୍ଥ କତମା ଦେସନା? ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ ଦସ ଅସେକ୍ଖା ଅରହତ୍ତଧମ୍ମା ଦେସିତା ଅପ୍ପମାଣା ଚ ସମ୍ମା ୱିଭାୱନା। ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଚଯୋ? ସେଲୋପମତା ଯେ ଯେ ଧମ୍ମା ୱେଦନୀଯସୁଖଦୁକ୍ଖୋପଗତା, ତେ ସବ୍ବେ ନିରୂପଂ ୱାନୁପସ୍ସନ୍ତାନଂ ୱୂପଗତା କାଯତୋ ୱେଦଯିତପରିକ୍ଖାରୋ ଅପ୍ପୱତ୍ତିତୋ ଦୁକ୍ଖଂ ନ ୱେଦିଯତି। ତତ୍ଥ କତମା ଯୁତ୍ତି, ଯସ୍ସେୱଂ ଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ କୁତୋ ତଂ [ନଂ (କା।)] ଦୁକ୍ଖମେସ୍ସତୀତି। ତୀସୁ ଭାୱନାସୁ ଦୁକ୍ଖଂ ନକ୍ଖମତି ଚିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଭାୱନାଯ ଚ। ନିରୋଧଭାୱନାଯ ଚ ଆନନ୍ତରିକା ସମାଧିଭାୱନାଯ ଚ। ଇତି ଯସ୍ସେୱଂ ଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ସମାଧି ଫଲସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଲକ୍ଖଣୋ? ଯସ୍ସେୱଂ ଭାୱିତଂ [ପସ୍ସ ଉଦା। ୩୪ ଉଦାନପାଠଇଯଂ] ଚିତ୍ତନ୍ତି ଚିତ୍ତାନି ଭାୱିତାନି ଯଥା ପଠମଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି ପଞ୍ଞା ସୀଲଂ କାଯୋ ଚିତ୍ତଂ, ସୀଲମ୍ପି ସୁଭାୱିତଂ କାଯିକଚେତସିକଞ୍ଚ ଠିତତ୍ତା ନାନୁପକମ୍ପତୀତି ୱେଦନାପି ତଥା ସଞ୍ଞାପି ସଙ୍ଖାରାପି। କୁତୋ ତଂ ଦୁକ୍ଖମେସ୍ସତୀତି ସୁଖମ୍ପି ନାନୁଗଚ୍ଛତି, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖମ୍ପି ନାଗତନ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ ହାରୋ? ଇଧ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ? ଯେ ଦୁକ୍ଖେନ ଅଧିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ଏୱରୂପାହି ସମାପତ୍ତୀହି ୱିରହିସ୍ସନ୍ତି। ଅଯମେତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯେ ଚ ଅପ୍ପସନ୍ନା, ତେ ହି ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ପସନ୍ନାନଞ୍ଚ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଅଯଂ ତତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଆଓଟ୍ଟୋତି ନତ୍ଥି ଆଓଟ୍ଟନସ୍ସ ଭୂମି।

ୱିଭତ୍ତୀତି ଯସ୍ସେୱଂ ଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ କୁତୋ ତଂ ଦୁକ୍ଖମେସ୍ସତୀତି ଦୁୱିଧୋ ନିଦ୍ଦେସୋ – ଦୁକ୍ଖହେତୁନିଦ୍ଦେସୋ ଚ ପଟିପକ୍ଖନିଦ୍ଦେସୋ ଚ। କୋ ସୋ ଦୁକ୍ଖହେତୁ? ଯତୋ ଦୁକ୍ଖଂ ଆଗଚ୍ଛତି ପଟିପକ୍ଖେ ୱୁତ୍ତେ ସେସଧମ୍ମାନଂ ସୀଲଂ ହେତୁ ଚ ପଚ୍ଚଯୋ ଚ, ତେ ସଜ୍ଜେ ଧମ୍ମା ୱୁତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ଏକବୋଧିପକ୍ଖିୟେ ଧମ୍ମେ ୱୁତ୍ତେ ସଜ୍ଜେ ବୋଧଗମନୀଯା ଧମ୍ମା ୱୁତ୍ତା ଭୱନ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଚତୁବ୍ଯୂହୋ ହାରୋ? ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ? ଯେ ଅୱିପ୍ପଟିସାରେନ ଛନ୍ଦିକା, ତେ ସୀଲପାରିପୂରୀ ଭୱନ୍ତି ପାମୋଜ୍ଜଛନ୍ଦିକା ଅୱିପ୍ପଟିସାରୀପାରିପୂରୀ, ଅଯମେତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ…ପେ… ଅଯଂ ଚତୁବ୍ଯୂହୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଆୱଟ୍ଟୋ? ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଂ। ଯୋ ନିବ୍ବେଧୋ, ଅଯଂ ନିରୋଧୋ। ଯେନ ନିବ୍ବିଜ୍ଝତି, ସୋ ମଗ୍ଗୋ। ଯଂ ନିବ୍ବିଜ୍ଝତି, ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯଂ ନିବ୍ବେଧଗାମିନା ମଗ୍ଗେନ ପହୀଯତି, ସମୁଦଯୋଯଂ ୱୁତ୍ତୋ।

ତତ୍ଥ କତମା ୱିଭତ୍ତି? ସୀଲୱତୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋତି ୱିଭଜ୍ଜବ୍ଯାକରଣୀଯଂ, ପରାମସନ୍ତସ୍ସ ନତ୍ଥି ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ଯାୱ ଦୋସକତଂ କାଯେନ ୱା ୱାଚାଯ ୱା ଅକୁସଲଂ ଆରଭତି। କିଞ୍ଚିପିସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ''ସୁକତମେତଂ ସୁଚରିତମେତଂ ନୋ ଚସ୍ସ ତେନ ଅୱିପ୍ପଟିସାରେନ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି ଯାୱ ୱିମୁତ୍ତି, ତସ୍ସ ସୀଲୱତୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ''ତି ୱିଭଜ୍ଜବ୍ଯାକରଣୀଯଂ, ଅଯଂ ୱିଭତ୍ତିହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମା ପରିୱତ୍ତନା? ଇମେହି ସତ୍ତହି ଉପନିସାସମ୍ପତ୍ତୀହି ଏକାଦସ ଉପନିସା ୱିଭତ୍ତିଯଂ ପଜହାନଂ ପଜହନ୍ତି, ଅଯଂ ପରିୱତ୍ତନା।

ତତ୍ଥ କତମା ୱେୱଚନା? ଇମେସଂ ଅରିଯଧମ୍ମାନଂ ବଲବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୱିମୋକ୍ଖସମାଧିସମାପତ୍ତୀନଂ ଇମାନି ୱେୱଚନାନି।

ତତ୍ଥ କତମା ପଞ୍ଞତ୍ତି? ସୀଲୱତୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋତି ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେ ନେକ୍ଖମ୍ମପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ନିସଜ୍ଜପଞ୍ଞତ୍ତି ଚ ଏୱଂ ଦସ ଅଙ୍ଗାନି ଦ୍ୱୀହି ଦ୍ୱୀହି ଅଙ୍ଗେହି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଓତରଣୋ? ଇଦଂ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯସୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଚସୁ ଓତିଣ୍ଣଂ ଯଥା ଯଂ ପଠମଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଏୱମିନ୍ଦ୍ରିଯାଦିଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନେସୁ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବାନି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସୋଧନୋ ହାରୋ? ସୀଲୱତୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋତି ନ ତାୱ ସୁଦ୍ଧୋ ଆରମ୍ଭୋ ଅୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ପାମୋଜ୍ଜନ୍ତି ନ ତାୱ ସୁଦ୍ଧୋ ଆରମ୍ଭୋ ଯାନି ଏକାଦସ ପଦାନି ଦେସିତାନି ଯଦା ତଦା ସୁଦ୍ଧୋ ଆରମ୍ଭୋ, ଅଯଂ ସୋଧନୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୋ? ସୀଲୱେମତ୍ତତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଏୱଂ ଦସ ପଦାନି ସଜ୍ଜାନି ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଆନିସଂସୋ, ତେ ଚ ପତିରୂପଦେସୱାସୋ ଚ ପଚ୍ଚଯୋ ଅତ୍ତସମ୍ମାପଣିଧାନଞ୍ଚ ହେତୁ, ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସୁଖଂ ହେତୁ ପସ୍ସଦ୍ଧି ପଚ୍ଚଯୋ, ଯେନ ଝାନସହଜାତି ଚ ଠାନନ୍ତି ଝାନଙ୍ଗା ଅପରୋ ପରିଯାଯୋ କାମେସୁ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନା ସମାଧିନୋ ପଚ୍ଚଯୋ ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଆନିସଂସଦସ୍ସାୱିତା ହେତୁ।

ତତ୍ଥ କତମା ସମାରୋପନା? ଯଂ ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଯଂ ସୀଲଂ, ତେ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ପଧାନା। ଯଂ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପଟିପତ୍ତି, ସୋ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରୋ।

୯୫। ଯସ୍ସ ସେଲୋପମଂ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଗାଥା [ପସ୍ସ ଉଦା। ୩୪ ଉଦାନେ], ସେଲୋପମନ୍ତି ଉପମା ଯଥା ସେଲୋ ୱାତେନ ନ କମ୍ପତି ନ ଉଣ୍ହେନ ନ ସୀତେନ ସଂକମ୍ପତି। ଯଥା ଅନେକା ଅଚେତନା, ତେ ଉଣ୍ହେନ ମିଲାଯନ୍ତି, ସୀତେନ ଅୱସୁସ୍ସନ୍ତି, ୱାତେନ ଭଜନ୍ତି। ନ ଏୱଂ ସେଲୋ ୱିରତ୍ତଂ ରଜନୀଯେସୁ ଦୋସନୀଯେ ନ ଦୁସ୍ସତୀତି କାରଣଂ ଦୋସନୀଯେ ଦୋମନସ୍ସନ୍ତଂ, ନ ଦୁଟ୍ଠେନ ୱା କମ୍ପତି ଉଣ୍ହେନ ୱା, ସୋ ମିଲାଯତି ସୀତେନ ୱା ଅୱସୁସ୍ସତି, ଏୱଂ ଚିତ୍ତଂ ରାଗେନ ନାନୁସ୍ସତି ସୀତେନ କମ୍ପତୀତି। କିଂ କାରଣଂ? ୱିରତ୍ତଂ ରଜନୀଯେସୁ ଦୋସନୀଯେ ନ ଦୁସ୍ସତି। କିଂ କାରଣଂ? ଦୋସନୀଯେ ପନସ୍ସନ୍ତି ନ ଦୁସ୍ସତି, ଅଦୁଟ୍ଠଂ ତଂ ନ କୋସିସ୍ସନ୍ତି, ତେନ କୁପ୍ପନୀଯେ ନ କୁପ୍ପତି, ଯସ୍ସେୱଂ ଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ କୁତୋ ତଂ ଦୁକ୍ଖନିଦ୍ଦେସୋ ଚ କୁତୋ ଏୱରୂପସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଂ ଆଗମିସ୍ସତୀତି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ।

ପରିୱତ୍ତନାତି କୁତୋ ତଂ ଦୁକ୍ଖମେସ୍ସତୀତି ଯଂ ଚେତସିକଂ ସୁଖଂ ଅନୁପାଦିସେସା ଅଯଂ ନତ୍ଥି ସୋପାଦିସେସା ଅଯଂ ଅତ୍ଥି। ପୁନ ଏୱମାହଂସୁ ତଂ ଖଣଂ ତଂ ମୁହୁତ୍ତଂ ଉଭଯମେୱ ଅୱେଦଯିତଂ ସୋପାଦିସେସଂ ଯଞ୍ଚ ଅନୁପାଦିସେସଂ ଯଞ୍ଚ ତଂ ଖଣଂ ତଂ ମୁହୁତ୍ତଂ ଅନୁପାଦିସେସଂ ଯଞ୍ଚ ସୋପାଦିସେସଂ ଚ

ଅୱେଦୟିତଂ। ସୁଖମାପନ୍ନସ୍ସ ଅନାୱତ୍ତିକନ୍ତି ଅୟମେତ୍ଥ ୱିସେସୋ ପରିୱତ୍ତନା।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱେୱଚନୋ? ଯସ୍ସେୱଂ ଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ ୱା ଭାୱିତଂ ସୁଭାୱିତଂ ଅନୁଟ୍ଠିତଂ ୱତ୍ଥୁକତଂ ସୁସମାରଦ୍ଧଂ। ଚିତ୍ତନ୍ତି ମନୋ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ।

ତତ୍ଥ କତମା ପଞ୍ଞତ୍ତି? ଚିତ୍ତଂ ମନୋ ସଙ୍ଖାରା ୱୂପସମପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ସମାଧି ଅସେକ୍ଖପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତୋ। ଦୁକ୍ଖଂ ଉଚ୍ଛିନ୍ନପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଓତରଣୋ? ଚିତ୍ତେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି, ଅୟଂ ଖନ୍ଧେସୁ ଓତରଣୋ, ମନୋୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୟା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାୟ ଅଟ୍ଠାରସ ଧାତୁୟୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି, ଅୟଂ ଧାତୂସୁ ଓତରଣୋ। ମନାୟତନେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେ ସବ୍ବାନି ଆୟତନାନି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ମନାୟତନଂ ନାମରୂପସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ନାମରୂପପଚ୍ଚୟା ସଳାୟତନଂ। ତଥା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ। ଅୟଂ ଓତରଣୋ। ତତ୍ଥ କତମୋ ସୋଧନୋ ସୁଦ୍ଧୋୟେୱ ଆରମ୍ଭୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୋ? ଛଳଇନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭାୱନା ଏକତ୍ତାୟଂ ପଞ୍ଞତ୍ତି ଛଟ୍ଠିତେନ କାୟୋ ଏକତ୍ତାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିକ୍ଖାରୋ? ଚିତ୍ତସ୍ସ ପୁବ୍ବହେତୁ ସମୁପ୍ପାଦାୟ ମନସିକାରୋ ଚ ତପ୍ପୋଣତା ଚ ଯଂ ଅସମାହିତଭୂମିୟଂ ଚ ୱିସେସଧମ୍ମାନଂ ଅଭାୱିତତ୍ତା ଚିତ୍ତସତତଂ ଗଚ୍ଛତି, ସଚେ ସମାଧିନୋ ସୁଖଂ ହେତୁ ଅୱିପ୍ପଟିସାରୋ ପଚ୍ଚୟୋ, ଅୟଂ ହେତୁ ଅୟଂ ପଚ୍ଚୟୋ ପରିକ୍ଖାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମା ସମାରୋପନା? ଯସ୍ସେୱଂ ଭାୱିତନ୍ତି ତସ୍ସ ଧମ୍ମା ସମାରୋପୟିତବ୍ବା। କାୟୋ ସୀଲଂ ପଞ୍ଞା ଭାୱିତଚିତ୍ତନ୍ତି ଅନଭିରତଂ ଅନପଣତଂ ଅନେକଂ ଅନୁତଂ ଅନାପଜ୍ଜାସତ୍ତଂ ଅୟଂ ସମଞ୍ଞାୟତନା ନ ତସ୍ସ ସେକ୍ଖସ୍ସ ସମ୍ମାସମାଧି ସବ୍ବେ ଅସେକ୍ଖା ଦସ ଅରହନ୍ତଧମ୍ମା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି। ଅସେକ୍ଖଭାଗିୟାନି ସୁତ୍ତାନି।

୯୬। ଯସ୍ସ ନୂନ, ଭନ୍ତେ, କାୟଗତାସତି ଅଭାୱିତା, ଅୟଂ ସୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ସବ୍ରହ୍ମଚାରିଂ [ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ (କ।)] ଆସଜ୍ଜ ସମାପଜ୍ଜ ଅପ୍ପଟିନିସଜ୍ଜ ଜନପଦଚାରିକଂ ପକ୍କମେୟ୍ୟ, ସୋ ଆୟସ୍ମା ଇମସ୍ମିଂ ୱିପ୍ପଟିଜାନାତି ଦ୍ୱେ ପଜାନି ପଟିଜାନାତି ଚିତ୍ତଭାୱନାୟଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିୟା ପହାନଂ, କାୟଭାୱନାୟଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପହାନଂ, କାୟଭାୱନାୟଞ୍ଚ ତଣ୍ହାପହାନଂ, ଯଂ ପଠମଂ ଉପମଂ କରୋତି। ଅସୁଚିନାପି ସୁଚିନାପି ପଥୱୀ ନେୱ ଅଟ୍ଟିୟତି ନ ଜିଗୁଚ୍ଛତି ନ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ ପଟିଲଭତି, ଏୱମେୱ ହି ପଥୱୀସମେନ ସୋ ଚେତସା ଅନ୍ୱୟେନ ଅପ୍ପକେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ୱିହରାମୀତି। ଇତି ସୋ ଆୟସ୍ମା କିଂ ପଟିଜାନାତି, କାୟଭାୱନାୟ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିୟପହାନଂ ପଟିଜାନାତି, ଚିତ୍ତଭାୱନାୟ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିୟପହାନଂ ପଟିଜାନାତି। କାୟିକା ୱେଦନା ରାଗାନୁସୟମନୁଗତାନଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ନ ହି ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧଂ ଯା ଚେତସିକା ସୁଖୱେଦନା ତତ୍ଥ ଅୟଂ ପଟିଲାଭପଚ୍ଚୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖଂ ସୋମନସ୍ସଂ। ସୋତଂ ପଟିକ୍ଖିପତି, ନ ହି ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ୱେଦନଂ। ତତ୍ଥ ଚତୂସୁ ମହାଭୂତେସୁ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ଅନୁସୟପଟିଘପହାନଂ ଭଣତି। କାମେ ରୂପଞ୍ଚ ତଞ୍ଚ ଅସେକ୍ଖଭୂମିୟଂ। କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସନା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରଞ୍ଚ। ବଲେନ ଚ ଉସ୍ସାହେନ ଚ ସବ୍ବଂ ମନସି କତତ୍ତାନଂ ପହାନଂ ମେଦଂ କତାଲିକାୟ ଚ ପୁରିସେନ ଚ ମଣ୍ଡନକଜାତିକେନ ଚ, ଏତେହି ଇମସ୍ସ ମାତାପିତୁସମ୍ଭୂତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଂ, ସୋ କାୟେନ ଚ କାୟାନୁପସ୍ସନାୟ ଚ ଚିତ୍ତେନ ଚ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନାୟ ଚ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ଧାରେତି। କାୟକିଲେସୱତ୍ଥୁଂ ଚିତ୍ତେନ ଚ ଚିତ୍ତସନ୍ନିସ୍ସୟେ ଚିତ୍ତେନ ସୁଭାୱିତେନ ସତ୍ତନ୍ନଂ ଚ ସମାପତ୍ତୀନଂ ୱିହରିତୁଂ ପଟିଜାନାତି।

ଗହପତିପୁତ୍ତୋପମତାୟ ଚ ଯଥା ଗହପତିପୁତ୍ତସ୍ସ ନାନାରଙ୍ଗାନଂ ୱତ୍ଥକରଣ୍ଡକୋ ପୁଣ୍ଣୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ସୋ ଯଂ ଯଦେୱ ୱତ୍ଥଯୁଗଂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟେ ଆକଙ୍ଖତି, ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟେ ନିବ୍ବାପେତି, ଏୱଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମୟେ, ସାୟନ୍ହସମୟେ, ଏୱମେୱ ସୋ ଆୟସ୍ମା ଚିତ୍ତସ୍ସ ସୁଭାୱିତତ୍ତା ଯଥାରୂପେନ ୱିହାରେନ ଆକଙ୍ଖତି ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ୱିହରିତୁଂ, ତଥାରୂପେନ [ଯଥାରୂପେନ (ପୀ। କ।)] ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ୱିହରତି, ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମୟେ, ସାୟନ୍ହସମୟେ। ତେନ ୱେସ ଆୟସ୍ମତା ଉପମାୟ ମେ ଆସିତାୟ ପଥୱୀ ୱା ଅନୁତ୍ତରା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଭାୱନା ଭାୱିତଚିତ୍ତେନ। ତେନ ସୋ ଆୟସ୍ମା ଇଦଂ ଅଟ୍ଠୱିଧଂ ଭାୱନଂ ପଟିଜାନାତି ଚତୂସୁ ମହାଭୂତେସୁ, କାୟଭାୱନଂ ଉପକଚଣ୍ଡାଲଂ ପୁରିସମେତକଂ ଭୱତଲାକାସୁ ଚିତ୍ତଭାୱନଂ, ଇମାହି ଭାୱନାହି ତାୟ ଭାୱନାୟ ଚ ସମଥା ପାରିପୂରିମନ୍ତେହି। ଇମେହି ଚତୂହି ପଞ୍ଞାପାରିପୂରିମନ୍ତେହି।

୯୭। କଥଂ ଉପକଚଣ୍ଡାଲଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି? କାୟୋ ପକତିୟା ଅପ୍ପଟିକୂଲଂ କାୟେ ଉଦ୍ଧୁମାତକସଞ୍ଞା ସଂଖିତ୍ତେନ ନୱ ସଞ୍ଞା ଇମେ ପଟିକୂଲା ଧମ୍ମା ଚେସୋ ଆୟସ୍ମା ପଟିକୂଲତୋ ଅଜିଗୁଚ୍ଛିତୋ କାୟଗତାସତିୟା ଭାୱନାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତୋ ୱିହରତି, ନ ହି ତସ୍ସ ଜିଗୁଚ୍ଛପ୍ପହାୟ ଚିତ୍ତଂ ପଟିକୂଲତି।

କଥଂ ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତୀତି? କାୟୋ ସଙ୍ଖଲୋକସ୍ସ ଅପ୍ପଟିକୂଲୋ ତଂ ସୋ ଆୟସ୍ମା ଅସୁଭସଞ୍ଞାୟ ୱିହରତି। ଏୱଂ ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି।

କଥଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତୀତି ଅପି ସଙ୍ଖୋୟଂ ଲୋକସ୍ସ ଯମିଦଂ ମୁଣ୍ଡୋ ପତ୍ତପାଣୀ କୁଲେସୁ ପିଣ୍ଡାୟ ୱିଚରତି, ତେନ ଚ ସୋ ଆୟସ୍ମା ସୁୱଣ୍ଣଦୁବ୍ବଣ୍ଣେନ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ଚିତ୍ତେନ ଚ କାୟେନ ନିବ୍ବିଦାସହଗତେନ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ, ଏୱଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି।

କଥଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି? ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ସୁଭସଞ୍ଞିନୋ ଇଟ୍ଠରୂପେ ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଜିଗୁଚ୍ଛିନୋ ୱିନୀଲକୱିପୁବ୍ବକେ ତତ୍ଥ ସୋ ଆୟସ୍ମା ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି।

କଥଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତଦୁଭୟଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜୟିତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ଚ? ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ସୁଭସଞ୍ଞିନୋ ଇଟ୍ଠରୂପେ ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଜିଗୁଚ୍ଛିନୋ ୱିନୀଲକୱିପୁବ୍ବକେ ତଦୁଭୟଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜୟିତ୍ୱା 'ନେତଂ ମମ' 'ନେସୋହମସ୍ମି' 'ନେସୋ ମେ' ଅତ୍ତାତି ୱିହରତି। ଏୱଂ ତଦୁଭୟଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜୟିତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ।

ଅପରୋ ପରିୟାୟୋ। ତେଧାତୁକୋ ଲୋକସନ୍ନିୱାସୋ ସଙ୍ଖବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞା। ତତ୍ଥ ଚ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି। ଏୱଂ ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି।

କଥଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି? ପଟିକୂଲସଞ୍ଞିନୋ ସଙ୍ଖସେକ୍ଖା ଇଧ କା ତେଧାତୁକେ ସଙ୍ଖଲୋକେ। ତତ୍ଥ କତମୋ ଭୂମିପ୍ପତ୍ତୋ ସମାଧିଫଲେ ସଚ୍ଛିକତୋ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି ? କିଂ କାରଣଂ? ନ ହି ତଂ ଅତ୍ଥି ଯସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ପହାନାୟ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ଉପ୍ପାଦେୟ୍ୟ।

କଥଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି? ତେଧାତୁକେ ଲୋକସନ୍ନିୱାସେ ଯାୱ କାମଲୋକଭୂମତା ହି ରାଗାନଂ ୱୀତରାଗାନଂ ପଟିକୂଲସମତା ରୂପାରୂପଧାତୁଂ ଅପ୍ପଟିକୂଲସମତା। ତତ୍ଥ ଚ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି। ଏୱଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି।

କଥଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି? ଯଂ କିଞ୍ଚି ପରତୋ ଦୁରୁତ୍ତାନଂ ଦୁରାଗତାନଂ ୱଚନପଥାନଂ ତଂ ୱଚନଂ ଅପ୍ପଟିକୂଲଂ ଯାୱତା ୱାଚସୋ ଅପ୍ପଟିରୂପା ତଥା ଜନସ୍ସ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞା। ତତ୍ଥ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସଚ୍ଛିକତୋ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି, ଏୱଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି।

୯୮। କଥଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ତଦୁଭୟଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜୟିତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ? ଯଞ୍ଚ ନେସଂ ସମନୁପସ୍ସତି ଯେ ଧମ୍ମା ଦୁଚ୍ଚରିତା, ତେ ଧମ୍ମା ଅପ୍ପଟିକୂଲା। ତତ୍ଥ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି ଯେ ଧମ୍ମା ଦୁଚ୍ଚରିତା, ତେ ଧମ୍ମା ଅନିଟ୍ଠୱିପାକା। ଯେ ଧମ୍ମା ସୁଚରିତା, ତେ ଆଚୟଗାମିନୋ। ସୋ ଚ ସୁଚରିତଂ ଆଚୟଗାମିନିଂ କରିତ୍ୱା ଦୁଚ୍ଚରିତଂ ଅନିଟ୍ଠୱିପାକଂ କରିତ୍ୱା ତଦୁଭୟଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜୟିତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରତି।

ଅଥ ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି। ତଣ୍ହା ପଟିକୂଲଧମ୍ମା କିଂ କାରଣଂ? ତଣ୍ହାୱସେନ ହି ସତ୍ତା ଦ୍ୱୀହି ଧମ୍ମେହି ସତ୍ତା, କବଳିଙ୍କାରେ ଆହାରେ ରସତଣ୍ହାୟ ସତ୍ତା, ଫସ୍ସେ ସୁଖସଞ୍ଞାୟ ସତ୍ତା। ତତ୍ଥାୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ କବଳିଙ୍କାରେ ଚ ଆହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି, ଫସ୍ସେ ଚ ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି। ଏୱଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି।

କଥଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି? ତଣ୍ହାକ୍ଖୟଂ ଅନୁତ୍ତରଂ ନିବ୍ବାନଂ ତଥା ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞା ପହତସଞ୍ଞା ଚ। ତତ୍ଥାୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞା ଅବ୍ୟାପାଦସଞ୍ଞା ଚ ସାମଂ ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଏୱଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି।

କଥଂ ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି? ତତିଯେ ଚ ନିବ୍ବାନେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞିନୋ ଯସେନ ଚ କିତ୍ତିନି ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞିନୋ। ତତ୍ଥାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମାପଞ୍ଞାଯ ପଟିଜାନନ୍ତୋ ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ତଦୁଭଯଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜଯିତ୍ୱା ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରତି।

କଥଂ ପଟିକୂଲଂ ଅପ୍ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ତଦୁଭଯଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜଯିତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରତି? ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ଚ, ଯଞ୍ଚ ସମନୁପସ୍ସତି ଅନୁନଯୋ ଅପ୍ପଟିକୂଲୋ ଧମ୍ମୋ ପଟିଘୋ ଚ ପଟିକୂଲୋ ଧମ୍ମୋ, ତତ୍ଥାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅନୁନଯସ୍ସ ପଟିଘସ୍ସହୀନତ୍ତା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଚ। ଯଞ୍ଚସ୍ସ ସମନୁପସ୍ସତି ଅଯଂ ପଞ୍ଚୱିଧା ଅନୁତ୍ତରା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନା। ଅଯଂ ସୁତ୍ତନିଦ୍ଦେସୋ।

୯୯। ତତ୍ଥ କତମୋ ଦେସନାହାରୋ? ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ କିଂ ଦେସିତଙ୍ଗ? ତତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତେ, ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରୋ ଦେସିତୋ, ତଥା ୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ଚ ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମଂ ଦେସିତଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଚଯୋ? ଯେ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରନ୍ତି, ତେସଂ ଚିତ୍ତଂ ଅନୁନଯପ୍ପଟିଘେନ ନ ୱିହରତି ଅନୁନଯପ୍ପଟିଘେନ ଚାଭିରମମାନସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ସମଗ୍ଗତଂ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଭାୱନାଯ ବଲମେତଂ, ଅଯଂ ୱିଚଯୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଯୁତ୍ତିହାରୋ? କାଯଭାୱନାଯ ଚ ଚିତ୍ତଭାୱନାଯ ଚ ନ କିଞ୍ଚି ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅତିମଞ୍ଞିସ୍ସତୀତି। ଅତ୍ଥି ଏସା ଯୁତ୍ତି, ଅଯଂ ଯୁତ୍ତିହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପଦଟ୍ଠାନୋ ହାରୋ? କାଯଭାୱନାଯ ପଠମସ୍ସ ସତି ଉପଟ୍ଠାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଯା ପଥୱୀସମଚିତ୍ତତା, ସା ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାଯ ପଦଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଲକ୍ଖଣୋ? ଯଂ ପଥୱୀସମେନ ଚେତସା ୱିହରତି ଅତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ପଥୱୀସମେନ ଗିହୀ ୱିହରତି। କୋ ଅତ୍ଥୋ ପଥୱୀସମେନାତି? ଯଥା ଯେ ଚ ସେଲୋପମତାଯ ଅକମ୍ପଯୁତ୍ତା ଏୱମେୱ ପଥୱୀସମୋ ଅଯଂ ହିରିଯତାଯ। ଅଯଂ ଲକ୍ଖଣୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ ହାରୋ? ଇମମ୍ହି ବ୍ଯାକରଣେ କୋ ତସ୍ସ ଆଯସ୍ମତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ? ଯେ କେଚି ଅରହନ୍ତା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନଂ ଆକଙ୍ଖିଯନ୍ତି, ତେ ପଥୱୀସମତଂ ଉପ୍ପାଦଯିସ୍ସନ୍ତୀତି। ଅଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଆୱଟ୍ଟୋତି? ନତ୍ଥି ଆୱଟ୍ଟସ୍ସ ଭୂମି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଭତ୍ତି? ଯୋ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ସୋ ପଥୱୀସମଚିତ୍ତଂ ପଟିଲଭିସ୍ସତୀତି ନ ଏକଂସେନ। କିଂ କାରଣଂ? ଯେ ଖଣ୍ଡକାଦିଛିନ୍ନକାଦିନୋ, ନ ତେ ପଥୱୀସମଚିତ୍ତଂ ପଟିଲଭନ୍ତି। ସବ୍ବା କାଯଗତାସତି ସେକ୍ଖଭାୱନାଯ ନିବ୍ବାନଂ ଫଲଂ, ଅଯଂ ୱିଭତ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିୱତ୍ତନୋ ହାରୋ? ଯେ କାଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି, ତେସଂଯେୱ କାଯପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁ ଆସୱା ୱିଘାତପରିଳାହା, ଅଯଂ ପରିୱତ୍ତନୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଓତରଣୋ? ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା [ସଉେସୁ ଚ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା (ପୀ।)] ଅୱିତିଣ୍ଣା [ଅୱତିଣ୍ଣା (ପୀ।)] ବାୱୀସତିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ତଥା ଯଂ ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ତଂ ମନୋଧାତୁ ମନାଯତନଞ୍ଚ। ଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ତଂ ଧମ୍ମଧାତୁ ଧମ୍ମାଯତନଞ୍ଚ। ଅଯଂ ଓତରଣୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସୋଧନୋ ହାରୋ? ଯେ ଚ ମନସା ଚତ୍ତାରୋ ଭାୱେତବ୍ବା, ତେ ସବ୍ବେ ଭାୱିତା ଯଂ ତଂ ମନେନ ପହୀନେ ପତ୍ତବ୍ବତଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଏତସ୍ସ ଚ ଅତ୍ଥାଯ ଆରମ୍ଭୋ, ସୋ ଅତ୍ଥୋ ସୁଦ୍ଧୋ। ଅଯଂ ସୋଧନୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୋ? ଅଯଂ ସମାଧି ଏକତ୍ତତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ଛ କାଯା ଏକତ୍ତତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତା। ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ରୂପୀନି ରୂପକାଯୋ। ଛ ୱେଦନାକାଯା ୱେଦନାକାଯୋ। ଛ ସଞ୍ଞାକାଯା ସଞ୍ଞାକାଯୋ। ଛ ଚେତନାକାଯା ଚେତନାକାଯୋ। ଛ ୱିଞ୍ଞାଣକାଯା ୱିଞ୍ଞାଣକାଯୋ। ସବ୍ବେପି ଏତେ ଧମ୍ମା ଧମ୍ମକାଯୋତିଯେୱ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅଯଂ ଅଧିଟ୍ଠାନୋ।

ପରିକ୍ଖାରୋତି ସମାପତ୍ତିକୋସଲ୍ଲଞ୍ଚ ୱୀଥିକୋସଲ୍ଲଞ୍ଚ [ଧୀତିକୋସଲ୍ଲଞ୍ଚ (ପୀ।)] ହେତୁ। ଯଞ୍ଚ ଗୋଚରକୋସଲ୍ଲଂ ଯଞ୍ଚ କଲ୍ଲଂ ତଂ କୋସଲ୍ଲଂ ପଚ୍ଚଯୋ।

ୱୋଦାନକୋସଲ୍ଲଂ ହେତୁ, କଲ୍ଲଂ ପଚ୍ଚଯୋ। ସୁଖଂ ହେତୁ, ଅବ୍ଯାପଜ୍ଜଂ ପଚ୍ଚଯୋ। ଅଯଂ ପରିକ୍ଖାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସମାରୋପନୋତି? ଯଥା ପଥୱୀ ସୁଚିମ୍ପି ନିକ୍ଖିପନ୍ତେ ଅସୁଚିମ୍ପି ନିକ୍ଖିପେ ତାଦିସେଯେୱ ଏୱଂ କାଯୋ ମନାପିକେହିପି ଫସ୍ସେହି ଅମନାପିକେହିପି ଫସ୍ସେହି ତାଦିସୋଯେୱ ପଟିଘସମ୍ଫସ୍ସେନ ୱା ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ତାଦିସଂ ଯୋ ଚିତ୍ତଂ। ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ୱିଭତ୍ତଂ ସଓପମ୍ମଂ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱିଭାଗେନ। ତତ୍ଥ ସମାରୋପନାଯ ଅୱକାସୋ ନତ୍ଥି।

୧୦୦। ତତ୍ଥ କତମଂ ସୁତ୍ତଂ ସଂକିଲେସଭାଗିଯଂ? ଯତୋ ଚ କୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ନ ୱିରୋଧତି, ନ ୱଢ଼ୃତି, ଇମଂ ଆଦୀନୱଂ ଭଗୱା ଦେସେତି, ତସ୍ମା ଛନ୍ନଂ ୱିୱରେଯ୍ଯ, ୱିୱଟଂ ନାତିୱସ୍ସତି, ତତୋ ଆଦୀନୱତୋ ୱିୱରେଯ୍ଯାତି ତଂ ତୀହି ଧମ୍ମେହି ନାଭିଧଂସିତାତି ଅସୁଭସଞ୍ଞାଯ ରାଗେନ ନାଭିଧଂସିଯତି। ମେତ୍ତାଯ ଦୋସେନ ନାଭିଧଂସିଯତି। ୱିପସ୍ସନା ମୋହେନ ନାଭିଧଂସିଯତି। ଏୱଞ୍ଚସ୍ସ ଯୋ ଯୋ ଧମ୍ମୋ ପଟିପକ୍ଖୋ ତମ୍ହି ତମ୍ହି ଧମ୍ମେ ପରିପୂରିସ୍ସତି। ଯୋ ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋ ପଟିପକ୍ଖୋ, ତେନ ନାଧିୱାସିଯତି।

ଅପରୋ ପରିଯାଯୋ। ଯେ ଇମେ ଧମ୍ମା ଅତ୍ତନା ନ ସକ୍କୋତି ୱୁଟ୍ଠାନଂ, ତେ ଏତେ ଧମ୍ମା ଦେସିତା। ଛନ୍ନମତିୱସ୍ସତୀତି ତେହି ୱିତକ୍କଂ ଯେନ ଚ ସକ୍କା ପୁନ ଦେସିତଂ ଚିତ୍ତଂ ୱିଭାୱେତୁଂ ପରିଯୋଦାପେତୁଂ ୱିୱେକନିନ୍ନସ୍ସ ୱିୱେକପୋଣସ୍ସ ୱିୱେକପବ୍ଭାରସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲତଂ ଆପଜ୍ଜତି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସେଯ୍ଯଥାପି ନାମ ଉପ୍ପଲଂ ୱା କୁମୁଦଂ ୱା ପଦୁମଂ ୱା ଉଦକେ ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ଚନ୍ଦୋ ଯାୱରତ୍ତି ଯାୱଦିୱସୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧିଯେୱ ପାଟିକଙ୍ଖିତବ୍ବା, ନ ପରିହାନି, ଏୱଂୱିଧଂ ତଂ ଚିତ୍ତଂ ନାଭିଧଂସିଯତି। ଅପରୋପେତ୍ଥ ଯୋ ଅକୂଟୋ ଅସଠୋ ଅମାଯାୱୀ ଉଜୁ ପୁରିସୋ ଯଥାଭୂତଂ ଅତ୍ତାନଂ ଆୱିକରୋତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ଛାଦେତି ତସ୍ସ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ଅନୁଧାୱନ୍ତି। ଛନ୍ନମତିୱସ୍ସତୀତି ଯୋ ପନ ହୋତି ଅସଠୋ ଅକୂଟୋ ଅମାଯାୱୀ ଉଜୁ ପୁରିସୋ ଯଥାଭୂତଂ ଅତ୍ତାନଂ ଆୱିକରୋତି। ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ନ ୱିଦ୍ଧଂସିଯତି, ଅଯଂ ସୁତ୍ତନ୍ତୋ।

୧୦୧। ତତ୍ଥ କତମା ଦେସନା? ଇଧ ଦେସିତା ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥା ଅଧିୱସ୍ସନତାଯ ଦସ କୁସଲକମ୍ମପଥା ଅନଧିୱସ୍ସନତାଯ ଅକୁସଲେହି ନ ୱିସୁଜ୍ଝତି। ଯଥା ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ‘‘ଚିତ୍ତସଂକିଲେସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଚଯୋ? ଯସ୍ସେୱଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିୱାସିଯତି, ତସ୍ସ ବୁଜ୍ଝିତସ୍ସ ଯଂ ଭୱେଯ୍ଯ କୂଟେଯ୍ଯ, ତଂ ଆନନ୍ତରିଯେନପି ସହରି ୱା ଗୁଣାନୁକମ୍ପନତାଯ, ଅଯଂ ୱିଚଯୋ।

ତତ୍ଥ କତମା ଯୁତ୍ତୀତି? ଏୱଂ ଅନଧିୱସିଯନ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାତି। ୱୁଟ୍ଠିତଂ ପତିଟ୍ଠହତି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ଅତ୍ଥି ଏସା ଯୁତ୍ତି।

ପଦଟ୍ଠାନନ୍ତି ଛନ୍ନମତିୱସ୍ସତୀତି ଛନ୍ନଂ ଅସଂୱରାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ, ୱିୱଟଂ ନାତିୱସ୍ସତୀତି ଅଛନ୍ନଂ ସଂୱରଣାନଂ। ତସ୍ମା ଛନ୍ନଂ ୱିୱରେଯ୍ଯ ୱିୱଟଂ ନାତିୱସ୍ସତୀତି ଦେସନାଯ ପଦଟ୍ଠାନଂ।

ଲକ୍ଖଣୋତି ଛନ୍ନମତିୱସ୍ସତୀତି ଯେ କେଚି ୱିଚିତ୍ତେନ ଛନ୍ନେନ ଏକଲକ୍ଖଣା ଧମ୍ମା ସବ୍ବେ ତେ ଅୱିଦ୍ଧଂସିଯନ୍ତି। ତସ୍ମା ଛନ୍ନଂ ୱିୱରେଯ୍ଯ। ୱିୱଟଂ ନାତିୱସ୍ସତୀତି ଯେ କେଚି ତେନ ଅଛନ୍ନେନ ଏକଲକ୍ଖଣା ଧମ୍ମା ସବ୍ବେ ତେ ନାତିୱସ୍ସନ୍ତୀତି ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଚତୁବ୍ଯୂହୋ ହାରୋ? ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ? ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଅଧିପଟିଦେସିତା ତେ ଯଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅଯଂ ତତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଯଂ ଚତୁବ୍ଯୂହୋ ହାରୋ।

ଆୱଟ୍ଟୋତି ଯଂ ଛନ୍ନଂ ତଂ ଦୁୱିଧଂ କମ୍ମମାନଂ ସମୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ। ଆନନ୍ତରିଯସମାଧୀନଂ। ତତ୍ଥ ପସ୍ସଦ୍ଧିଯଞ୍ଚ ମାନୋ ଆସୱେ ୱଢ଼େତି, ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯେନ ଚ ପମାଦଂ ଗଚ୍ଛତି, ପମାଦେନ ଓନମତି, ଉନ୍ନଠଅଭାୱଂ ଗଚ୍ଛତି। ୱୁତ୍ତଂ ଚେତଂ ଭଗୱତା ‘‘ଉନ୍ନଠଆନଂ ପମତ୍ତାନଂ ତେସଂ ୱଢ଼ନ୍ତି ଆସୱା’’ତି ଚତ୍ତାରି ତାନି ଉପାଦାନାନି, ଯାନି ଚତ୍ତାରି ଉପାଦାନାନି, ତେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଭୱନ୍ତି। ଇମାନି ସଚ୍ଚାନି ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦଯୋ ଚ। ତସ୍ମା ଛନ୍ନଂ ୱିୱରେଯ୍ଯାତି ଯେନ ହେତୁନା, ତେ ଆସୱା ୱଢ଼ନ୍ତି। ତେସଂ ପହୀନତ୍ତା ଆସୱା ପହୀଯନ୍ତେ। ତତ୍ଥ ଅପ୍ପମାଦେନ ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯଂ ପହୀଯତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପ୍ପହାନେନ ଓଠଆରିକତା ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ନ ସମଥୋ ଚ ଭାୱନା ଚ ପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଯୋ ତେସଂ ଆସୱାନଂ ଖଯୋ, ଅଯଂ ନିରୋଧୋ। ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି, ଅଯଂ ଆୱଟ୍ଟୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଭତ୍ତି ହାରୋ? ଛନ୍ନମତିୱସ୍ସତୀତି ନ ଏକଂସୋ। କିଂ କାରଣଂ? ଯସ୍ସ ଅସ୍ସା ନିୱତ୍ତନା ଯଥାପି ସେକ୍ଖାନଂ। ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା –

‘‘କିଞ୍ଚାପି ସେକ୍କୋ ପକରେୟ୍ୟ ପାପଂ, କାଯେନ ୱାଚାଯ ଉଦ ଚେତସା ୱା;

ଅଭକ୍କୋ ହି ତସ୍ସ ପରିଗୁହନାଯ, ଅଭବ୍ବତା ଦିଟ୍ଠପଦସ୍ସ ହୋତୀ’’ତି।

କିଞ୍ଚାପି ତେସଂ ନିୱାରଣଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି। ଅପି ତୁ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯା ସମାଯେ ଚ ତେ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା, ଅଯଂ ୱିଭତ୍ତିହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିୱତ୍ତନୋ ହାରୋ। ଛନ୍ନମତିୱସ୍ସତୀତି ଯସ୍ସ ଯେ ଧମ୍ମା ସବ୍ବଂ ଅନୱିୱଟଂ ଅତିୱସ୍ସିଯତି, ୱିୱଟଂ ନାତିୱସ୍ସତି, ଅୱଗୁଣନ୍ତଂ ନାତିୱସ୍ସତି। ଅଯଂ ପରିୱତ୍ତନୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱେୱଚନୋ ହାରୋ। ଛନ୍ନନ୍ତି ଆୱୁତଂ ନିୱୁତଂ ପିହିତଂ ପଟିକୁଜ୍ଜିତଂ ସଞ୍ଛନ୍ନଂ ପରୋଧଂ, ୱିୱଟଂ ନାତିୱସ୍ସତୀତି ଯସ୍ସ ତେ ଧମ୍ମା ପଦ୍ଧଜ୍ଜିତା ୱିନୋଦଂ ନାଧିୱସ୍ସିତା ୱନ୍ତିକତାତି, ଅଯଂ ୱେୱଚନୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପଞ୍ଞତ୍ତି ହାରୋ। ଛନ୍ନମତିୱସ୍ସତୀତି କିଲେସଭାଗିଯପଞ୍ଞତ୍ତଂ ୱିୱଟଂ ନାତିୱସ୍ସତୀତି ସଧମ୍ମକିଚ୍ଚଂ ଯଂ ପଟିପଦା ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ହି ଛନ୍ନଂ ୱିୱରେୟ୍ୟାତି ଅନୁସାସନପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ୱିୱଟଂ ନାତିୱସ୍ସତୀତି ନିବ୍ବାନପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ଅଯଂ ପଞ୍ଞତ୍ତି ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଓତରଣୋ ହାରୋ? ଛନ୍ନମତିୱସ୍ସତୀତି ତଯୋ କିଲେସା ରାଗୋ ଦୋସୋ ମୋହୋ, ତେ ଖନ୍ଧେସୁ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ତେ ପୁରା ଯଥା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଖନ୍ଧଧାତୁଆଯତନେସୁ, ଅଯଂ ଓତରଣୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସୋଧନୋ ହାରୋ? ଯେନାରମ୍ଭେନ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଭାସତି ସୋ ଆରମ୍ଭୋ ନିଯୁତ୍ତୋ।

ଅଧିଟ୍ଠାନୋତି ଛନ୍ନମତିୱସ୍ସତୀତି ଏକତ୍ତତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। କିଂକାରଣଂ? ଇଦଂ ହି ଅତିୱସ୍ସତୀତି ଇମସ୍ସ ଚ ଅତିୱସ୍ସତି ଏୱଞ୍ଚ ଅତିୱସ୍ସତୀତି ଅଯଂ ୱେମତ୍ତତାଯ ଯା ସୁଣସାଧାରଣେହି ଲକ୍ଖଣେହି ପଞ୍ଞାପିଯତି, ସା ଏକତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିକ୍ଖାରୋ? ଯଞ୍ଚ ତଂ ଅତିୱସ୍ସିଯନ୍ତି, ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ହେତୂ ଦ୍ୱେ ପଚ୍ଚଯା ଅକୁସଲପସୁତେୱ ୱାଚକତ୍ତାଭିରତି ଚ। ଇମେ ଦ୍ୱେ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ଚ କୁସଲା ଧମ୍ମା ୱୋପସଗ୍ଗା ଚ, ଇମେ ଦ୍ୱେ ପଚ୍ଚଯା।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସମାରୋପନୋ? ଛନ୍ନମତିୱସ୍ସତୀତି ୱେମତି ପସ୍ସତୀତି ଛନ୍ନଂ ଯଂ ପରିଗ୍ଗହିତୁଂ ଯଂ ଅଦେସିତୁଂ ଅପ୍ପସ୍ସୁତଂ ଯଂ କଥଂକଥା ୱିଭୂତେନ ଅକୁସଲମୂଲେନ ଯଂ ତଣ୍ହାଯ ଚ ତେ ୱଦ୍ଧତି ଦୋସାତି ସନ୍ନିଦ୍ଧା ତେ ଅପ୍ପସଙ୍କଯେନ ସଙ୍ଖାରା। ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଯାୱ ଜରାମରଣଂ, ଅଯଂ ସମାରୋପନୋ । ଯଂ ପୁନ ତଥା ଦେସନା, ତସ୍ସେୱ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲତମାପଜ୍ଜତି ତସ୍ସ ସଙ୍ଖାରା ନିରୋଧା, ଅଯଂ ସମାରୋପନୋ।

୧୦୨। ଚତ୍ତାରୋ ପୁଗ୍ଗଲା [ପସ୍ସ ଅ। ନି। ୪।୮୫] ତମୋ ତମପରାଯନୋତି…ପେ… ତତ୍ଥ କତମୋ ୱୁଚ୍ଚତେ ତମୋ ନାମ? ଯୋ ତମୋ ଅନ୍ଧକାରୋ, ଯଥା ୱୁତ୍ତଂ ଭଗୱତା ‘‘ଯଥା ଅନ୍ଧକାରେ ତସ୍ମିଂ ଭଯାନକେ ସକମ୍ପିଧାତୁପୁରିସୋ ନ ପସ୍ସତି, ଏୱମେୱ ଅଞ୍ଞାଣତୋ ତମୋପନନ୍ଧକାରୋ ପାପକସକମ୍ମସୱିପାକଂ ନ ସନ୍ଧୋ ହୋତି। ଇତି ଏୱଂ ଲକ୍ଖଣତା ଅଞ୍ଞାଣଂ ତମୋ ଅୱିଜ୍ଜା ମୋହୋ, ଯେନ ସତ୍ତା ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଇତି ୱୁଚ୍ଚତି ତମୋତି। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ଚକ୍ଖୂନଂ ତମୋ ମଂସଚକ୍ଖୁନୋ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନୋ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନୋ, ଇମେସଂ ଚକ୍ଖୂନଂ ଇଧ ତମୋ ନିଦ୍ଦିସିଯତି ଅଞ୍ଞାଣନ୍ତି। ତତ୍ଥ କତମଂ ଅଞ୍ଞାଣଂ ଅଦସ୍ସନଂ? ଅଥ ନିସ୍ସଯେ ଯଂ ପୁବ୍ବନ୍ତେ ଅଞ୍ଞାଣଂ ଅପରନ୍ତେ ଅଞ୍ଞାଣଂ ପୁବ୍ବନ୍ତାପରନ୍ତେ ଅଞ୍ଞାଣଂ ହେତୁମ୍ହି ଅଞ୍ଞାଣଂ ପଚ୍ଚଯମ୍ହି ଅଞ୍ଞାଣଂ ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞାଣିନୋ ସମାଧିଭୂତସ୍ସ ଏସୋ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ। ଯଂ ନ ଜାନାତି ଇଦଂ ସେୱିତବ୍ବଂ ଇଦଂ ନ ମନସିକାତବ୍ବନ୍ତି। ସୋ ତେନ ତମେନ ନିଦ୍ଦିସିଯତି ତମୋପି ଯଥା ୱୁଚ୍ଚତି। ମୂଳ୍ହୋତି ଏୱଂ ଚେତନା। ତେନ ତମେନ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ତମୋତି ସୋ ତେନ ତମେନ ଅସମୂହତେନ ଅସମୁଚ୍ଛିନ୍ନେନ ତପ୍ପରମୋ ଭୱତି ତପ୍ପରାଯନୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ତମୋ ତମପରାଯନୋତି। ପରାଯନୋଯେୱ ଧମ୍ମୋ ମନସିକାତବ୍ବୋ ସୋ ତମୋ ଦହତି ଅଞ୍ଞଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେତି। ତେ ଚସ୍ସ ଧମ୍ମା ନିଜ୍ଝାନକ୍ଖମନ୍ତି। ସୋ ସୁତମଯାଯ ପଞ୍ଞାଯ ସମନୁପସ୍ସତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ତମୋ ଜୋତିପରାୟନୋ? ସୋ ତେନ ପଞ୍ଞାୱସେନ ଇରିୟତି ଏୱଂ ତସ୍ସେୱ ଇରିୟନ୍ତସ୍ସ ପରାୟନୋ ଭୱତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତମୋ ଜୋତିପରାୟନୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜୋତି ଜୋତିପରାୟନୋ [ଜୋତିପରାୟନୋ (ପୀ।)]? ତତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତି ଜୋତି ନାମ ଯଂ ତସ୍ସ ଚେ ତମସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖେନ ଯେ ଚ ଧମ୍ମେ ଅନ୍ତମସୋ ଞାଣାଲୋକୋ, ସୋ ସୁଣଧମ୍ମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତମୋ ଜୋତିପରାୟନୋ, ତତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତେ, ଯୋୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତମୋ ଜୋତିପରାୟନୋ, ସୋ ଯଦି ତଥାରୂପଂ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ପଟିଲଭତି, ଯୋ ନଂ ଅକୁସଲତୋ ଚ ନିୱାରେତି ଭାୱିତକୁସଲତାୱ ଭାୱୀ ନିଯୋଜେତୀତି । ଏୱଞ୍ଚ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା। ଇମେ ଧମ୍ମା ସାୱଜ୍ଜା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନୱଜ୍ଜା। ଇମେ ଧମ୍ମା ସେୱିତବ୍ବା, ଇମେ ଧମ୍ମା ନ ସେୱିତବ୍ବା। ଇମେ ଧମ୍ମା ଭଜିତବ୍ବା, ଇମେ ଧମ୍ମା ନ ଭଜିତବ୍ବା। ଇମେ ଧମ୍ମା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାତବ୍ବା, ଇମେ ଧମ୍ମା ନ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାତବ୍ବା। ଇମେ ଧମ୍ମା ମନସିକାତବ୍ବା, ଇମେ ଧମ୍ମା ନ ମନସିକାତବ୍ବାତି। ପଚ୍ଚତେ ସଞ୍ଞାୟ ଯଥା ସଞ୍ଞାୟତି ସତିନ୍ଦ୍ରିୟାନି, ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି। ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା। ଇମେ ଧମ୍ମା ସାୱଜ୍ଜା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନୱଜ୍ଜା। ଇମେ ଧମ୍ମା ସେୱିତବ୍ବା, ଇମେ ଧମ୍ମା ନ ସେୱିତବ୍ବା। ଇମେ ଧମ୍ମା ଭାୱେତବ୍ବା, ଇମେ ଧମ୍ମା ନ ଭାୱେତବ୍ବା। ଇମେ ଧମ୍ମା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାତବ୍ବା, ଇମେ ଧମ୍ମା ନ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାତବ୍ବା। ଇମେ ଧମ୍ମା ମନସିକାତବ୍ବା, ଇମେ ଧମ୍ମା ନ ମନସିକାତବ୍ବାତି। ସୋ ତେ ଧମ୍ମେ ସୁସୁୟ୍ୟତି, ସୋତଂ ଓଦହତି, ଅଞ୍ଞଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠପେତି, ତେ ଚସ୍ସ ଧମ୍ମା ନିଜ୍ଝାନକ୍ଖମନ୍ତି, ସୋ ସୁତମୟାୟ ପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତୋ ସୋ ତେନ ପଚ୍ଚୟୱସେନ ଇରିୟତି ଏୱଂ ତସ୍ସେୱ ଇରିୟନ୍ତି ତପ୍ପରମୋ ଭୱତି ତପ୍ପରାୟନୋ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତମୋ ତମପରାୟନୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜୋତି ତମପରାୟନୋ? ଜୋତି ନାମ ଯା ତସ୍ସେୱ ତମସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖେନ ଯେ ଧମ୍ମା ଅନ୍ତମସୋ ଞାଣାଲୋକୋ, ସୋ ପୁନ ଧମ୍ମୋ। କତମା ଉଚ୍ଚତେ? ପଞ୍ଞାୟତୋ ପଣ୍ଡିତୋତି ୱୁଚ୍ଚତେ, ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି। ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା। ଇମେ ଧମ୍ମା ସାୱଜ୍ଜା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅନୱଜ୍ଜା। ଇମେ ଧମ୍ମା ସେୱିତବ୍ବା, ଇମେ ଧମ୍ମା ନ ସେୱିତବ୍ବା। ଇମେ ଧମ୍ମା ଭାୱିତବ୍ବା, ଇମେ ଧମ୍ମା ନ ଭାୱିତବ୍ବା। ଇମେ ଧମ୍ମା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାତବ୍ବା, ଇମେ ଧମ୍ମା ନ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାତବ୍ବା। ଇମେ ଧମ୍ମା ମନସିକାତବ୍ବା, ଇମେ ଧମ୍ମା ନ ମନସିକାତବ୍ବା। ଇଧ ପନ ପାପମିତ୍ତସଂସେୱନୋ ପାପମିତ୍ତୱସାନୁଗୋ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଅଭିୱଡ୍ଢେତି, କୁସଲେ ଧମ୍ମେ ପଜହତି। ସୋ ତେନ ପମାଦେନ ପଚ୍ଚୟସଞ୍ଞା ଅମନସିକତ୍ୱା ଅସ୍ସତିଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଂ ଆସେୱତି। ତଯା ଯୋ ପଟିପକ୍ଖୋ ତମୋ, ସୋ ପୱଡ୍ଢେତି। ସୋ ତମାଭିଭୂତୋ ପରାୟନୋ ତମପରମୋ ଚେୱ ଭୱତି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜୋତି ତମପରାୟନୋ।

୧୦୩। ତତ୍ଥ କତମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜୋତି ଜୋତିପରାୟନୋ? ତତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତେ ସୋୟଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସ ସନ୍ନିସ୍ସିତୋ ଭୱତି ସଙ୍ଖା ସଂଯୋଗୀ କୁସଲଂ ଗୱେସୀ, ସୋ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପରିପୁଚ୍ଛତି, ପରିପଞ୍ହୟତି? କିଂ କୁସଲଂ, କିଂ ଅକୁସଲଂ? କିଂ ସାୱଜ୍ଜଂ, କିଂ ଅନୱଜ୍ଜଂ? କିଂ ସେୱିତବ୍ବଂ, କିଂ ନ ସେୱିତବ୍ବଂ? କିଂ ଭାୱିତବ୍ବଂ, କିଂ ନ ଭାୱିତବ୍ବଂ? କିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାତବ୍ବଂ, କିଂ ନ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାତବ୍ବଂ? କିଂ ମନସିକାତବ୍ବଂ, କିଂ ନ ମନସିକାତବ୍ବଂ? କଥଂ ସଂକିଲେସୋ ହୋତି, କଥଂ ୱୋଦାନଂ ହୋତି? କଥଂ ପୱତ୍ତି ହୋତି, କଥଂ ନିୱତ୍ତି ହୋତି? କଥଂ ବନ୍ଧୋ ହୋତି, କଥଂ ମୋକ୍ଖୋ ହୋତି? କଥଂ ସଙ୍ଖାୟସମୁଦୟୋ ହୋତି, କଥଂ ସଙ୍ଖାୟନିରୋଧୋ ହୋତି? ସୋ ଏତ୍ଥ ଦେସିତଂ ଯଥା ଉପଟ୍ଠିତଂ ତଥା ସମ୍ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି। ଇମେ ଧମ୍ମା କୁସଲା, ଇମେ ଧମ୍ମା ଅକୁସଲା। ଏୱଂ...ପେ... ଯାୱ କଥଂ ସଙ୍ଖାୟସମୁଦୟୋ ହୋତି, କଥଂ ସଙ୍ଖାୟନିରୋଧୋ ହୋତୀତି ୱିତ୍ଥାରେନ କାତବ୍ବଂ। ସୋ ତେ ଧମ୍ମେ ଅଧିପାଟିକଙ୍ଖାତି ଏୱଂ ଲକ୍ଖଣଂ ଞାଣଂ ୱିଜ୍ଜା ଆଲୋକଂ ୱଡ୍ଢେତି। ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତପ୍ପରମୋ ଭୱତି ତପ୍ପରାୟନୋ, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜୋତି ଜୋତିପରାୟନୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତମୋ ତମପରାୟନୋ? ଯୋ ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଦୀପେତି। ତଂ ଭାୱନାୟ ହୀନାସୁ ଗତୀସୁ ଉପପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି, ତପ୍ପରମୋ ଭୱତି ତପ୍ପରାୟନୋ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତେ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତମୋ ତମପରାୟନୋ।

ତତ୍ଥ ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତମୋ ଜୋତିପରାୟନୋ? ସୋ ତମେନ ଅକୁସଲସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ୱିପାକଂ ଦସ୍ସେତି। ତମେତି ଯଂ ଚକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସ ଯେନ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ପଜହତି, କୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଅଭିୱଡ୍ଢତି।

ତତ୍ଥ ଯୋ ଚ ପଣୀତାସୁ ଗତୀସୁ ଉପପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି, ତପ୍ପରମୋ ତେନ ୱୁଚ୍ଚତେ ତମୋ ଜୋତିପରାୟନୋ।

ତତ୍ଥ ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜୋତି ତମପରାୟନୋ? କୁସଲସ୍ସ କମ୍ମୱିପାକଂ ଦସ୍ସେତି। ଯଂ ଚକ୍ଖୁ ପାପମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗେନ ପାପମିତ୍ତୁପସେୱେନ ପାପମିତ୍ତୱସାନୁଗୋ ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ ଅଭିୱଡ୍ଢତି, ତଂ ଭାୱନାୟ ହୀନାସୁ ଗତୀସୁ ଉପପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି। ତପ୍ପରମୋ ତେନ ୱୁଚ୍ଚତେ ଜୋତି

ତମପରାୟନୋ।

ତତ୍ଥ ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜୋତି ଜୋତିପରାୟନୋ ସୋ ଜୋତିତା ପଭାତା [ଜୋତିତଭାୱତାୟ (ପୀ।)] ଯାୱ ପଣୀତାସୁ ଗତୀସୁ ଉପପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ରରମୋ ତେନାହ ଜୋତି ଜୋତିପରାୟନୋ।

ଜୋତିତମପରାୟନେନ ଦସ ଅକୁସଲାନଂ କମ୍ମାନଂ ଉଦୟଂ ଦସ୍ସେତି। ତମେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ ଅକୁସଲାନଂ କମ୍ମାନଂ ୱିପାକଂ ଦସ୍ସେତି। ନ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ୱିପାକଂ ଦସ୍ସେତି। ତମେନ ଅଟ୍ଠ ମିଚ୍ଛତ୍ତାନି ଦସ୍ସେତି। ଜୋତିନା ଅଟ୍ଠ ସମ୍ମତ୍ତାନି ଦସ୍ସେତି। ଜୋତିନା ତମପରାୟନେନ ଦସ ଅକୁସଲକମ୍ମପଥେ ଦସ୍ସେତି। ଜୋତିନା ପଣୀତତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତି। ତମେନ ଜୋତିପରାୟନେନ ଅତପନୀୟଂ ଧମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତି। ଜୋତିନା ତମପରାୟନେନ ତପନୀୟଂ ଧମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତି। ଅୟଂ ସୁତ୍ତନ୍ତୋ।

୧୦୪। ତତ୍ଥ କତମୋ ଦେସନା ହାରୋ? ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ କିଂ ଦେସିତଂ? ତତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତେ ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ କୁସଲାକୁସଲା ଧମ୍ମା ଦେସିତା। କୁସଲାକୁସଲାନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନଂ ୱିପାକୋ ଦେସିତୋ। ହୀନପ୍ପଣୀତାନଞ୍ଚ ସତ୍ତାନଂ ଗତି ନାନାକାରଣଂ ଦେସିତଂ। ଅୟଂ ଦେସନା ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଚୟୋ ହାରୋ? ଅକୁସଲସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଯୋ ୱିପାକଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି। ତତ୍ଥ ଠିତୋ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଉପ୍ପାଦିୟତି ୱିଚୟନ୍ତଂ ଯୁଜ୍ଜତି। କୁସଲସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ ଯୋ ୱିପାକଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି। ତତ୍ଥ ଠିତୋ କୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଉପ୍ପାଦିୟତି ୱିଚୟନ୍ତଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ଅୟଂ ୱିଚୟୋ ଯୁତ୍ତି ଚ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପଦଟ୍ଠାନୋ ହାରୋ? ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଜୋତି, ସୋ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାୟ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତମୋ, ସୋ ତମାଦିନ୍ନଂ ୱାନୁପସ୍ସନାୟ ପଦଟ୍ଠାନନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ତମେନ ଜୋତିପରାୟନେନ ଅପ୍ପମାଦସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତି, ତମୋ ଅୱିଜ୍ଜାୟ ଚ ଦିଟ୍ଠିୟା ଚ ପଦଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତି। ଜୋତିନା ତମପରାୟନେନ ପମାଦସ୍ସ ଚ ଦିଟ୍ଠିୟା ଚ ପଦଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତି। ଅୟଂ ପଦଟ୍ଠାନୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ? ତମେନ ତମପରାୟନେନ ତମୋତି ଅୱିଜ୍ଜାୟ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାୟ ସଙ୍କିଲେସଧମ୍ମା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି। ତମେନ ଜୋତିପରାୟନେନ ଜୋତିୱିଜ୍ଜାୟ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାୟ ସଙ୍କେ ବୋଧିପକ୍ଖିୟଧମ୍ମା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ହୋନ୍ତି। ଜୋତିତମପରାୟନେନ ପମାଦୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି। ତମେନ ଜୋତିପରାୟନେନ ଅପ୍ପମାଦୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି। ଅୟଂ ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ ହାରୋ? ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ? ଯେ ସତ୍ତା ନୀଚକୁଲିନୋ, ନ ତେ ଇମଂ ସୁତ୍ୱା କୁସଲେ ଧମ୍ମେ ସମାଦାୟ ୱତ୍ତିସ୍ସନ୍ତି। ଯେ ସତ୍ତା ଉଚ୍ଚକୁଲିନୋ, ତେ ଇମଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା ଭିଯ୍ୟୋସୋ ମତ୍ତାୟ କୁସଲେ ଧମ୍ମେ ସମାଦାୟ ୱତ୍ତିସ୍ସନ୍ତୀତି। ଅୟଂ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ ହାରୋ। ଭୂମିୟଂ ଉପଦେସୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଆୱଟ୍ଟୋ ହାରୋ? ଯା ଅୱିଜ୍ଜାତୋ ପଭୁତି ତଣ୍ହା, ଅୟଂ ସମୁଦୟୋ। ଯୋ ତମୋ ତମପରାୟନୋ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦୟୋ ଚ ଜୋତି ଯେନ ସୁତ୍ତେନ ଧମ୍ମେନ ପଞ୍ଞାପିୟତି, ସୋ ଧମ୍ମୋ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ତେନ ଅମୋହେନ ତୀଣି କୁସଲମୂଲାନି ପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ସଗ୍ଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମା ୱିଭତ୍ତି? ତମୋ ତମପରାୟନୋତି ନ ଏକଂସେନ। କିଂ କାରଣଂ? ଅତ୍ଥି ତମୋ ଚ ଭୱୋ ଅପରାପରିୟୱେଦନୀୟେନ ଚ କୁସଲେନ ଜୋତିନା ପୁଗ୍ଗଲେନ ସହୋପତ୍ତିଭାୱେ। ଅତ୍ଥି ଜୋତି ଚ ଭୱୋ ଅପରାପରିୟୱେଦନୀୟେନ ଚ ଅକୁସଲେନ ତମେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ ସହୋପତ୍ତିଭାୱେ ପରିୱତ୍ତନା ତମେସୁ ପଟିପକ୍ଖୋତି ଜୋତିନା ତମପରାୟନୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱେୱଚନୋ? ଯୋ ତମୋ, ସୋ ଏୱଂ ଅତ୍ତବ୍ୟାପାଦାୟ ପଟିପନ୍ନୋ, ସୋ ଅସ୍ସଦ୍ଧାୟ ବାଲୋ ଅକୁସଲୋ ଅବ୍ୟତ୍ତୋ ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସୀ। ଯୋ ଜୋତି, ସୋ ଅତ୍ତହିତାୟ ପଟିପନ୍ନୋ ପଣ୍ଡିତୋ କୁସଲୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ ଆଦୀନୱଦସ୍ସୀ। ଅୟଂ ୱେୱଚନୋ।

ତତ୍ଥ କତମା ପଞ୍ଞତ୍ତି? ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିପାକପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞାପିୟତି, ଅକୁସଲେ ପରିୟାଦିନ୍ନତା ପଞ୍ଞାପିୟତି। ଜୋତିକୁସଲଧମ୍ମୁପପତ୍ତିପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞାପିୟତି କୁସଲଧମ୍ମୱିପାକପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଚାତି।

ଓତରଣୋତି ଯେ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଖାରା ଯଞ୍ଚ ଜରାମରଣଂ ଯା ଚ ଅୱିଜ୍ଜା, ତଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ, ନିଦ୍ଦେସେନ ୱିଜ୍ଜୁପ୍ପାଦୋ ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧୋ ଯୋ ଯାୱ

ଜରାମରଣନିରୋଧୋ, ଇମେ ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧପରିୟାପନ୍ନା। ଧମ୍ମଧାତୁ ଧମ୍ମାୟତନଞ୍ଚ ପଦଟ୍ଠାନଂ ନିଦ୍ଦେସେନ ଧାତୁସୁ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସୋଧନୋ? ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଦେସିତସ୍ସ ଆରମ୍ଭୋ। ଅଧିଟ୍ଠାନୋତି ତମୋତି ଭଗୱା ବ୍ରୱୀତି, ନ ଏକଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଦେସେତି। ଯାୱତା ସତ୍ତାନଂ ଗତି, ତତ୍ଥ ଯେ ଦୁଚ୍ଚରିତଧମ୍ମେନ ଉପପନ୍ନା, ତେ ବହୁଲାଧିୱଚନେନ ତମୋ ନିଦ୍ଦିସତି। ଯା ଜୋତି ସବ୍ବସତ୍ତେସୁ କୁସଲଧମ୍ମୋପପତ୍ତି ସବ୍ବଂ ତଂ ଜୋତୀତି ଅଭିଲପତି ଅୟମେକତା ପଚ୍ଚୟୋ ଯୋନିସୋମନସିକାରପଞ୍ଚଞ୍ଚତ୍ତି ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିକ୍ଖାରୋ? ଅକୁସଲସ୍ସ ପାପମିତ୍ତତା ପଚ୍ଚୟୋ, ଅୟୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ହେତୁ। କୁସଲସ୍ସ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା ପଚ୍ଚୟୋ, ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ହେତୁ।

ତତ୍ଥ କତମା ସମାରୋପନାତି? ଇଧେକଚ୍ଚୋ ନୀଚେ କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ ହୋତୀତି ନୀଚେ କୁଲେ ପଚ୍ଚାଜାତୋ ରୂପେସୁ ସଦ୍ଦେସୁ ଗନ୍ଧେସୁ ରସେସୁ ଫସ୍ସେସୁ, ସୋ ଉପପନ୍ନୋ ସବ୍ବମ୍ହି ମାନୁସ୍ସକେ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗେ। ଜୋତି ପଣୀତେସୁ କୁସଲେସୁ ଉପପନ୍ନୋ ସବ୍ବମ୍ହି ମାନୁସ୍ସକେ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗେ ଉପପନ୍ନୋତି।

୧୦୫। ତତ୍ଥ କତମଂ ସଂକିଲେସଭାଗିୟଂ ନିବ୍ବେଧଭାଗିୟଂ ଚ ସୁତ୍ତଂ? ନ ତଂ ଦଳ୍ହଂ ବନ୍ଧନମାହୁ ଧୀରାତି ଗାଥା। କେନ କାରଣେନ ତଂ ବନ୍ଧନଂ ଦଳ୍ହଂ? ଚତୂହି କାରଣେହି ଇସ୍ସରିୟେନ ସକ୍କା ମୋଚେତୁଂ ଧନେନ ୱା ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଯାଚନାୟ ୱା ପରାୟନେନ ୱା। ଯେସୁ ଚ ଅୟଂ ରାଗୋ ମଣିକୁଣ୍ଡଲେସୁ ପୁତ୍ତେସୁ ଦାରେସୁ ଚ ଯା ଅପେକ୍ଖା, ଇଦମସ୍ସ ଚେତସିକବନ୍ଧନଂ। ତଂ ନ ସକ୍କା ଇସ୍ସରିୟେନ ୱା ଧନେନ ୱା ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଯାଚନାୟ ୱା ପରାୟନେନ ୱା ମୋଚେତୁଂ। ନ ଚ ତତ୍ଥ କୋଚି ଅତ୍ଥି ପାଟିଭୋଗୋ। ଇମିନା ବନ୍ଧନତୋ ମୋଚୟିସ୍ସାତି ଦେୱୋ ୱା ମନୁସ୍ସୋ ୱା ତଦିଦଂ ବନ୍ଧନଂ ରାଗାନୁସୟେନ ଚ ଛସୁ ବାହିରେସୁ ଚ ଆୟତନେସୁ ବନ୍ଧତି। ରୂପେସୁ ରୂପତଣ୍ହା ବନ୍ଧତି, ଯାୱ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମତଣ୍ହା। ଯୋ ଇଧ ଲୋକେ ବନ୍ଧୋ ପରଲୋକସ୍ମିଂ ବନ୍ଧୋ ନୀୟତି। ସୋ ବନ୍ଧୋ ଜାୟତି, ବନ୍ଧୋ ମୀୟତି। ବନ୍ଧୋ ଅସ୍ମା ଲୋକା ପରଂ ଲୋକଂ ଗଚ୍ଛତି। ନ ସକ୍କା ମୋଚେତୁଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅରିୟମଗ୍ଗେନ ଇମଞ୍ଚ ବନ୍ଧନଂ। ମରଣଭାୱଞ୍ଚ ଉପପତ୍ତିଭାୱଞ୍ଚ ଭୟତୋ ୱିଦିତ୍ୱା ଛନ୍ଦରାଗଂ ପଜହତି। ସୋ ଇମଂ ଛନ୍ଦରାଗଂ ପଜହିତ୍ୱା ଅତିକ୍କମତି। ଅୟଞ୍ଚ ଲୋକୋ ଇତୋ ପରଂ ଦୁତିୟୋ।

ତତ୍ଥ ଯଂ ବନ୍ଧନାସଙ୍ଖାରାନଂ ପହାନଂ ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଉଭୟେସୁ ଠାନେସୁ ୱୀରିୟଂ, ଗନ୍ଧପରିୱାତୋ [ଗଛପରିୱସୋ (ପୀ।) ଗଛପରିୱୁତୋ (କ।)] ସୁମୁନି ନୋପଲିମ୍ପତି। ତଥେୱ ପରିଗ୍ଗହେସୁ ପୁତ୍ତେସୁ ଦାରେସୁ ଚ ଅୱୁଠହୋ ସଲ୍ଲୋତି ତସ୍ସେୱ ତଣ୍ହାୟ ପହାନଂ ଦସ୍ସେତି। ଅୟଂ ତଣ୍ହାମୂଲସ୍ସ ପହାନା ୱରେ [ଅହନାୱରେ (ପୀ।), ଅହନାୱରୋ (କ।)] ଅପ୍ପମତ୍ତୋତି କାମୋ ପମାଦୱତ୍ତି ପହାନାୟ ନେକ୍ଖମ୍ମାଭିରତୋ ଅପ୍ପମାଦୱିହାରୀ ଭୱତି। ତସ୍ସ ଆସୟଂ ପହାନାୟ ନେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆସୀସତି ନ ପରଲୋକଂ। ନ ଇଧଲୋକଂ ନିସ୍ସିତଂ, ପିୟରୂପଂ ସାତରୂପଂ ଆକଙ୍ଖତି। ନାପି ପରଲୋକଂ ନିସ୍ସିତଂ ପିୟରୂପଂ ସାତରୂପଂ ଆକଙ୍ଖତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତେ ''ନାସୀସତେ ଲୋକମିମଂ ପରଂ ଲୋକଞ୍ଚା''ତି। ଯଂ ତସ୍ସ ପହାନଂ ତଂ ଛେଦନଂ ଅଟ୍ଠକୱଗ୍ଗିୟେସୁ ମୁନି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ସୋ ଇଧ ୱିରୋଧୋ ଅଟ୍ଠକୱଗ୍ଗିୟେସୁ ନାସୀସନଂ ଇଧ ଅନାଥା। ତଥାୟଂ ତଣ୍ହାୟ ତସ୍ସ ପରିଗ୍ଗହସ୍ସ ୱତ୍ଥୁକାମସ୍ସ ଏକଗାଥାୟ ଏତେ ସବ୍ବେ କାମା ଦସ୍ସିତା। ତେନ ଭଗୱା ଦେସେତି ''ଏତମ୍ପି ଛେତ୍ୱାନ ପରିବ୍ବଜନ୍ତି ଅନପେକ୍ଖିନୋ ସବ୍ବକାମେ ପହାୟା''ତି। ଇମିସ୍ସା ଗାଥାୟ ଦ୍ୱିଧା ନିଦ୍ଦେସୋ ସଂସନ୍ଦନନିଦ୍ଦେସୋ ଚ ସମୟନିଦ୍ଦେସୋ ଚ, ଯଥା ଅୟଂ ଗାଥା ସଂକିଲେସଭାଗିୟଞ୍ଚ ନିବ୍ବେଧଭାଗିୟଞ୍ଚ, ଏୱଂ ତାୟ ଗାଥାୟ ସଂକିଲେସଭାଗିୟଞ୍ଚ ନିବ୍ବେଧଭାଗିୟଞ୍ଚ ୱିସଜ୍ଜନା। ଏୱଂ ଗାଥା ସବ୍ବଗାଥାସୁ ବ୍ୟାକରଣେସୁ ୱା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ସୁତ୍ତଂ।

୧୦୬। ତତ୍ଥ କତମା ଦେସନା? ଇମଂ ସୁତ୍ତଂ କେନାଧିପ୍ପାୟେନ ଦେସିତଂ। ଯେ ରାଗଚରିତା ସତ୍ତା, ତେ କାମେ ପଜହିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅୟଂ ତତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଚୟୋ? ଯସ୍ସ ଦସୱତ୍ଥୁକା କିଲେସା ଉତ୍ତିଣ୍ଣା ୱନ୍ତା ୱିଦିତା। କତମେ ଦସୱିଧାତି , କିଲେସକାମା ଚ ଓରମ୍ଭାଗିଯୌଦ୍ଧମ୍ଭାଗିୟା ଚ ସଂୟୋଜନା ଦସୱତ୍ଥୁକାନି ଆୟତନାନି, ଅୟଂ ୱିଚୟୋ।

ତତ୍ଥ କତମା ଯୁତ୍ତି? ଯେ ସାରତ୍ତା ତେ ଗାଳ୍ହବନ୍ଧନେନ ବନ୍ଧନ୍ତି ଅତ୍ଥି ଏସା ଯୁତ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପଦଟ୍ଠାନୋ? ସାରତ୍ତୋ ମଣିକୁଣ୍ଡଲେସୁ ମମଂକାରସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅପେକ୍ଖାତି ଅତୀତୱତ୍ଥୁସ୍ସ ସରାଗସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଏତମ୍ପି ଛେତ୍ୱାତି ଭାୱନାୟ ପଦଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଲକ୍ଖଣୋ? ସାରତ୍ତଚିତ୍ତୋ ମଣିକୁଣ୍ଡଲେସୁ ଯୋ ଅହଂକାରେ ୱିସତ୍ତୋ ମମଂକାରେ ୱିସତ୍ତୋ, ଯୋ ପୁତ୍ତଦାରେ ସାରତ୍ତୋ। ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସାରତ୍ତୋ। ଅଯଂ ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ ହାରୋ? ଇଧ ସୁତ୍ତେ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯେ ନିଙ୍କାନେନ ଛନ୍ଦିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ପୁତ୍ତଦାରେ ତଣ୍ହଂ ପଜହିସ୍ସନ୍ତି। ଅଯଂ ତତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଆୱଟ୍ଟୋ? ଯା ପୁତ୍ତଦାରେ ତଣ୍ହା, ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ଯେ ଉପାଦିନ୍ନକ୍ଖନ୍ଧା, ତେ ଯେ ଚ ବାହିରେସୁ ରୂପେସୁ ରୂପପରିଗ୍ଗହୋ, ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଯଂ ତତ୍ଥ ଛେଦନୀଯଂ, ଅଯଂ ନିରୋଧୋ। ଯେନ ଭିଜ୍ଜତି, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ୱିଭତ୍ତୀତି ନତ୍ଥି ୱିଭତ୍ତିଯା ଭୂମି, ପରିୱତ୍ତନୋତି ପଟିପକ୍ଖୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱେୱଚନୋ? ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ୱେୱଚନୋ। ତତ୍ଥ କତମୋ ଓତରଣୋ? ଅତ୍ଥି ତଣ୍ହା ଏକୋ ସତ୍ତୋ ଓତିଣ୍ଣୋ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଯାୱ ଜରାମରଣଂ। ଯା ତତ୍ଥ ୱେଦନା, ଅଯଂ ଅୱିଜ୍ଜା ୱିଜ୍ଜୁପ୍ପାଦା ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧୋ ଯାୱ ଜରାମରଣନିରୋଧୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସୋଧନୋ? ସୁଦ୍ଧୋ ଗାଥାଯ ଆରମ୍ଭୋ। ତତ୍ଥ କତମୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୋ? ନ ତଂ ଦଳ୍ହଂ ବନ୍ଧନମାହୁ ଧୀରାତି ଏକତ୍ତତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତା, ନ ୱେମତ୍ତତାଯ। ଚତ୍ତାରୋ ରାଗା କାମରାଗୋ ରୂପରାଗୋ ଭୱରାଗୋ ଦିଟ୍ଠିରାଗୋ ଚାତି ଏକତ୍ତତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତା।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିକ୍ଖାରୋ? ଯେସଂ ରାଗୋ ମଣିକୁଣ୍ଡଲେସୁ ତସ୍ସ ସୁଭସଞ୍ଞା ହେତୁ, ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ ଚ ନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହିତା ପଚ୍ଚଯୋ। ଯାଯ ତେ ଛିନ୍ନାନି ତସ୍ସ ଅସୁଭସଞ୍ଞା ହେତୁ, ନିମିତ୍ତଗ୍ଗହଣଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନଗ୍ଗହଣୱିନୋଦନଂ ପଚ୍ଚଯୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସମାରୋପନୋ? ସାରତ୍ତୋ ମଣିକୁଣ୍ଡଲେସୁ ସମ୍ମୂଳ୍ହୱିଧୋ ଦୁଟ୍ଠାତିପି ଏତମ୍ପି [ଏୱମ୍ପି (ପୀ। କ।)] ଛେତ୍ୱାନ ପରିବ୍ବଜନ୍ତୀତି ତଂ ପରିଞ୍ଞାତତ୍ଥଂ ପରିୱଜ୍ଜିତତ୍ଥଂ ପଜହିତା, ଅଯଂ ସମାରୋପନୋ।

୧୦୭। ଯଂ ଚେତସିକଂ ଯଂ ପକପ୍ପିତଂ ୱିହାରେନ ପଚ୍ଚଯୋ, ଯଂ ୱା ଚେତସିକଂ କାଯିକଂ ଚେତସିକଂ କମ୍ମଂ। କିଂକାରଣା? ଚେତସିକା ହି ଚେତନା ମନୋକମ୍ମାତି ୱୁଚ୍ଚତେ, ସା ଚେତନାକମ୍ମଂ, ଯଂ ଚେତସିକଂ ଇମଂ କାଯିକଞ୍ଚ ୱାଚସିକଞ୍ଚ ଇମାନି ତୀଣି କମ୍ମାନି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି। କାଯକମ୍ମଂ ୱଚୀକମ୍ମଞ୍ଚ ତାନି କୁସଲାନି ପିଯଂ କାଯେନ ଚ ୱାଚାଯ ଚ ଆରଭତି ପରାମସତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସୀଲବ୍ବତପରାମାସୋ। ସଙ୍କପ୍ପନା ତେ ତିୱିଧା ସଙ୍ଖାରା ପୁଞ୍ଞମଯା ଅପୁଞ୍ଞମଯା ଆନେଞ୍ଜମଯା, ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତେ ଆରମ୍ମଣମେତଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତିଯା। ଯା ସୁଭସଞ୍ଞା ସୁଖସଞ୍ଞା ଅତ୍ତସଞ୍ଞା ଚ। ଇଦଂ ଚେତସିକଂ। ଯଂ ରୂପୂପଗଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠତି ରୂପାରମ୍ମଣଂ ରୂପପତିଟ୍ଠିତଂ ନନ୍ଦୂପସେଚନଂ ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲତଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ସଙ୍କପ୍ପନା, ଇତି ଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତୀସୁ ଠିତଂ ପଠମାଭିନିବ୍ବତ୍ତିଆରମ୍ମଣୱସେନ ଉପାଦାନଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଚେତସିକନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଠିତସ୍ସ ଅରୂପସ୍ସ ଯା ନିକନ୍ତି ଅଜ୍ଝୋସାନଂ, ଇଦମ୍ପି ସକମ୍ପିତଂ ମନାପିକେସୁ ରୂପେସୁ ପିଯରୂପସାତରୂପେସୁ ଆଭୋଗୋ, ଇଦଂ ଚେତସିକଂ। ଯଂ ଚେତେତି ସତ୍ତେସୁ [ସତ୍ତସୁ (ପୀ।)] ମନାପିକେସୁ ଅଭିଜ୍ଝାକାଯଗନ୍ଥୋ ପଟିଘାନୁସଯେସୁ ବ୍ୟାପାଦକାଯଗନ୍ଥୋ ସବ୍ବେ ଚତ୍ତାରୋ ଗନ୍ଥା, ଅଯଂ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ପଠମାଭିନିପାତୋ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଯା ଚେତନା ଯସ୍ସ ତତ୍ଥ ଅସ୍ସାଦାନୁପସ୍ସିସ୍ସ ଅନେକା ପାପକା ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ଅରୂପଓତିଯୋ ହୋନ୍ତି। ପୁଗ୍ଗଲୋ ରାଗାନୁବନ୍ଧିଭୂତୋ ତେହି କିଲେସକାମେହି ଯଥା କାମକରଣୀଯୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତେ କାମେସୁ ପକପ୍ପନା। ଏୱଂ ସବ୍ବେ ଚତ୍ତାରୋ ଓଘା। ଯଂ ତେହି କାମେହି ସଂଯୁତ୍ତୋ ୱିହରତି ଭାୱିତୋ ଅଜ୍ଝୋସନ୍ନୋ, ଅଯଂ ଚେତନା। ଯସ୍ସ ତଥାଯଂ ଅୱୀତରାଗସ୍ସ ଅଧିଗତପେମସ୍ସ ତସ୍ସ ୱିପରିଣାମଞ୍ଞଥାଭାୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସା ଦୁକ୍ଖାନୁପରିୱତ୍ତିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ସରିତସ୍ସ ୱଯଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯାଦିଯତି, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପକପ୍ପିତନ୍ତି।

ଏକମେକସ୍ସ ଚେତେତି ଚ ପକପ୍ପେତି ଚ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତି ଯା ହୋତି, ସା ଚ ଠିତି ଦ୍ୱିଧା ଆରମ୍ମଣଟ୍ଠିତି ଚ ଆହାରଟ୍ଠିତି ଚ। ତତ୍ଥ ଯା ଆରମ୍ମଣଟ୍ଠିତି, ଅଯଂ ନାମରୂପସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ । ଯା ଆହାରଟ୍ଠିତି ଯା ପୁନବ୍ଭୱାଭିନିବ୍ବତ୍ତିକା ଠିତି ଯା ଚ ପୋନୋଭୱିକା ଠିତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଆରମ୍ମଣଂ। ତଂ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତିଯା ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପଂ ଯାୱ ଜରାମରଣଞ୍ଚ ଚେତେତି, ଅଥ ଚ ପୁନ ପକପ୍ପଯତେ ଯତୋ ନ ପୋନୋଭୱିକା ଅନାଗତୱତ୍ଥୁମ୍ହି, ଅଯଂ ପଟିପକ୍ଖୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ନ ଚେତେତି ନ ପକପ୍ପଯତି ଅଥ ଚ ଦୂସେତୀତି ଦୁୱିଧୋ ନିଦ୍ଦେସୋ। ଅସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ହୋତି ତଂ ଚେତସିକଂ ତଂ ପକପ୍ପିତଂ ଅସମୂହତଂ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା, ଅଯଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତି ହୋତି।

୧୦୮। ଅଥ ୱା ତସ୍ସ ଅନୁସଯା ଆୱିଭୱନ୍ତି ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ତସ୍ସ ପୁନବ୍ଭୱୋ ନିବ୍ବତ୍ତତି। ଅଥ ୱା ନଂ ସଂକିଯତେ ଅପ୍ପେତୁ ଆଗାରେ ୱା, ସୁଖୁମା ୱା ସନ୍ତି ୱା

ନ ସଂକିଯତେ କାମେ ତଂ ଏୱଂ ନିଛେସୁପି ଆଗାରେସୁ ଜାତୋ ହୋତି। ତଂ ନଯତି ଯଂ ନୋ କପ୍ପେତୁଂ ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରା ଚେତିତା ପକପ୍ପିତା ଚ ଆରମ୍ମଣଭୂତା ହୋନ୍ତି, ଯା ଚ ଚେତନା ଯା ଚ ପକପ୍ପନା ଯଞ୍ଚ ୱତ୍ଥୁ ନିଵତ୍ତଂ, ଉଭୋପି ଏତେ ଆରମ୍ମଣଂ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ତଥା ଚେତନାଯ ଚ ସଙ୍କପ୍ପନାଯ ଚ ପତ୍ଥନାଯ ଚ ଭୂତା ସତ୍ତା ଚେତେତି ଚ ସଙ୍କପ୍ପେତି ଚ। ଯଂ ଗୱେସନା ନ ଚ ଚେତେତି ନ ଚ ସଙ୍କପ୍ପେତି। କତମେ ଚ ସତ୍ତା ଭୂତା? ଯେ ଚ ତନୁଜାତଅଣ୍ଡଜାପି ଅଣ୍ଡକା ଅନୁଭିନ୍ନା ସଂସେଦଜା ନ ଚ ସମ୍ଭିନ୍ନା ଇମେ ଭୂତା। କତମେ ସମ୍ଭୱେସିନୋ ଗବ୍ଭଗତା ଅଣ୍ଡଗତା ସଂସରନ୍ତୋ ଇମେ ନ ଚେତେତି ନ ପତ୍ଥେତି ନ ଚ ସଙ୍କପ୍ପେତି। ଅନୁସଯେ ନ ଚ ପୁନବ୍ଭୱୋ ନିଵତ୍ତୀତି? ଯେ ଭୂତା ସତ୍ତା ଯେ ସମ୍ଭୱେସିନୋ, ତେ ଥାୱରା। ଯେ ୱା ସତୋ ଚେତେନ୍ତି ପତ୍ଥେନ୍ତି ଚ ଯେ ଥାୱରା। ତେ ନ ଚ ଚେତେନ୍ତି, ନ ଚ ପତ୍ଥେନ୍ତି, ନ ଚ ସଙ୍କପ୍ପେନ୍ତି, ଅନୁସଯେନ ଚ ସଂସରନ୍ତି।

ଅପରୋ ପରିଯାଯୋ। ଯେ ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲା ସେକ୍ଖା, ତତ୍ଥ ତେ ନ ଚ ଚେତେନ୍ତି, ନ ଚ ସଙ୍କପ୍ପେନ୍ତି, ଅନୁସଯେନ ପୁନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

ଅପରୋ ପରିଯାଯୋ। ସୁଖୁମା ପାଣା ଭୂମିଗତା ଉଦକଗତା ଚକ୍ଖୁନୋ ଆପାଥଂ ନାଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେ ନ ଚ ଚେତେନ୍ତି, ନ ଚ ସଙ୍କପ୍ପେନ୍ତି, ଅନୁସଯେନ ଚ ସଂସରନ୍ତି।

ଅପରୋ ପରିଯାଯୋ। ବାହିକା ସଙ୍ଘେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଭିମାନିକା, ତେ ନ ଚ ଚେତେନ୍ତି, ନ ଚ ପତ୍ଥଯନ୍ତି, ଅନୁସଯେନ ଚ ସଂସରନ୍ତି, ନ ଚ ଚେତେନ୍ତି, ନ ଚ ସଙ୍କପ୍ପେନ୍ତି, ନ ଚ ଅନୁସେନ୍ତି। ଆରମ୍ମଣମ୍ପେତଂ ନ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତିଯା।

ନ ଚ ଚେତେତୀତି ପରିଯୁଟ୍ଠାନସମୁଗ୍ଘାତଂ ଦସ୍ସେତି। ନ ଚ ଅନୁସେତୀତି ଅନୁସଯସମୁଗ୍ଘାତଂ ଦସ୍ସେତି । ନ ଚ ଚେତେତୀତି ଓଳାରିକାନଂ କିଲେସାନଂ ପହାନଂ ଦସ୍ସେତି। ନ ଚ ଅନୁସେତୀତି ସୁଖୁମାନଂ କିଲେସାନଂ ପହାନଂ ଦସ୍ସେତି। ନ ଚ ଚେତେତୀତି ଯେନ ଭୂମି ଚ ନ ଚ ପତ୍ଥଯନ୍ତୀତି ସକଦାଗାମୀ ଅନାଗାମୀ, ନ ଚ ଅନୁସେତୀତି ଅରହଂ, ନ ଚ ଚେତେତୀତି ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖେନ ପହାନଂ ଦସ୍ସେତି, ନ ଚ ପତ୍ଥଯତୀତି ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖେନ ପହାନଂ ଦସ୍ସେତି, ନ ଚ ଅନୁସଯତୀତି ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖେନ ପହାନଂ ଦସ୍ସେତି, ନ ଚ ଚେତେତୀତି ଅପୁଞ୍ଞମଯାନଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପହାନଂ ଦସ୍ସେତି, ନ ଚ ପତ୍ଥଯତୀତି ପୁଞ୍ଞମଯାନଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପହାନଂ ଦସ୍ସେତି, ନ ଚ ଅନୁସେତୀତି ଆନେଞ୍ଜମଯାନଂ ସଙ୍ଖାରାନଂ ପହାନଂ ଦସ୍ସେତି, ନ ଚ ଚେତେତୀତି ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଚ ପତ୍ଥଯତୀତି ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନ ଚ ଅନୁସଯତୀତି ଅଞ୍ଞାତାୱିନୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ନ ଚ ଚେତେତୀତି ମୁଦୁକା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନା, ନ ଚ ପତ୍ଥଯତୀତି ମଜ୍ଝିନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନା, ନ ଚ ଅନୁସେତୀତି ଅଧିମତ୍ତା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭାୱନା। ଅଯଂ ସୁତ୍ତତ୍ଥୋ।

୧୦୯। ତତ୍ଥ କତମା ଦେସନା? ଇଧ ସୁତ୍ତେ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନି। ଯଞ୍ଚ ଚେତଯିତଂ ଯଞ୍ଚ ପକପ୍ପିତଂ ଅତ୍ଥି ଏତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଚିତ୍ତଂ ପତିଟ୍ଠତି ୱିଚିନତି [ୱିଚିନଯତି (ପୀ। କ।)] ଯୁଜ୍ଜତି। ନ ଚ ଚେତେତୀତି ନ ଚ ପତ୍ଥଯତୀତି ଅତ୍ଥି ଏୱଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଅନୁସଯେ ୱିଞ୍ଞାଣମିତି ୱିଚିନିଯତି ଯୁଜ୍ଜତି ନ ଚ ଚେତେତି ନ ଚ ପତ୍ଥଯତି। ଅନୁସଯପ୍ପହାନା ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିଂ ନ ଗୱେସନ୍ତି, ୱିଚିଯନ୍ତଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ଯୁତ୍ତିୱିଚଯୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପଦଟ୍ଠାନୋ? ଚେତନା ପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ଚେତନାପରିଯୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସଙ୍କପ୍ପନଂ ଉପାଦାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅନୁସଯୋ ପରିଯୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ତେସଂ ଛନ୍ଦରାଗୱିନାସାଯ ଭାୱନା ଭୱରାଗସ୍ସ ପହାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଲକ୍ଖଣୋ? ଯଂ ଚେତସିକନ୍ତି ୱେଦଯିତଂ ପକପ୍ପିତଂ ଉଗ୍ଗହିତଂ ୱିଞ୍ଞାତଂ ତଵିଞ୍ଞାଣଂ ଆରମ୍ମଣମ୍ପି ପଚ୍ଚଯୋପି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ? ଇଧ ସୁତ୍ତେ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ? ଯେ ପୁନବ୍ଭୱଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ତେ ନ ଚେତଯିସ୍ସନ୍ତି ନ ଚ ପତ୍ଥଯିସ୍ସନ୍ତୀତି, ଅଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଆୱଟ୍ଟୋତି ଯା ଚ ଚେତନା ପତ୍ଥନା ଚ ଅନୁସଯୋ ଚ ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିପହାନା ଚ, ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି। ୱିଭତ୍ତୀତି ନତ୍ଥି ୱିଭତ୍ତିଯା ଭୂମି। ପରିୱତ୍ତନା ପନ ପଟିପକ୍ଖଂ ସୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱେୱଚନୋ? ଚେତନା ରୂପସଞ୍ଚେତନା ଯାୱଧମ୍ମସଞ୍ଚେତନା। ଯୋ ଅନୁସଯୋ, ତେ ସତ୍ତ ଅନୁସଯା।

ପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ଚେତନାପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତା। ସଙ୍କପ୍ପନଂ ଉପାଦାନପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଅନୁସଯୋ ହେତୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତୋ। ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତି ଉପପତ୍ତିହେତୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତା। ଚେତନା ସଙ୍କପ୍ପନା ଅନୁସଯୋ ସମୁଚ୍ଛେଦୋ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତୋ। ପଠମେ କେଚି ଦ୍ୱୀହି ପରିୱତ୍ତକେହି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯତାଯ ମଜ୍ଝପଞ୍ଞତ୍ତି।

ଓତରଣୋତି ଦ୍ୱୀହି ପରିଓଉକେହି ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦଯୋ ଚ ମଜ୍ଝିମକେହି ମଗ୍ଗୋ ଚ ନିରୋଧୋ ଚ। ସୋଧନୋତି ସୁତ୍ତେ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଆରମ୍ଭୋ।

ଅଧିଟ୍ଠାନୋତି ଯଞ୍ଚେତଯିତଂ ସଙ୍ଖଂ ଅଧିଟ୍ଠାନେନ ଏକତ୍ତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ସଙ୍ଖପ୍ପିତନ୍ତି ଉପାଦାନେକତ୍ତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଏକତ୍ତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ।

ପରିକ୍ଖାରୋତି ସୁଭଞ୍ଚ ଆରମ୍ମଣଂ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ଚେତନା ହେତୁପଚ୍ଚଯତାଯ ପଚ୍ଚଯୋ। ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପତିଟ୍ଠାନୋ ଧମ୍ମୋ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯତାଯ ପଚ୍ଚଯୋ। ତସ୍ସ ମନସିକାରୋ ହେତୁପଚ୍ଚଯତାଯ ପଚ୍ଚଯୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସମାରୋପନୋ? ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ସଞ୍ଞିତଂ ତତ୍ଥ ଚେତେତି ୱିସଜ୍ଜନା ଇତି ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା। ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିଯା ୱିଞ୍ଞାଣପଚ୍ଚଯା ନାମରୂପଂ ଯାୱ ଜରାମରଣଂ, ଅଯଂ ସମାରୋପନୋ। ଆରମ୍ମଣମେତଂ ନ ହୋତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଠିତିଯା, ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧା ନାମରୂପନିରୋଧୋ, ନାମରୂପନିରୋଧା ଯାୱ ଜରାମରଣନିରୋଧୋ।

୧୧୦। ତତ୍ଥ କତମଂ ସଂକିଲେସଭାଗିଯଞ୍ଚ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଞ୍ଚ ଅସେକ୍ଖଭାଗିଯଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ? ଅଯଂ ଲୋକୋ [ପସ୍ସ ଉଦା। ୩୦ ଉଦାନେ] ସନ୍ତାପଜାତୋ ଯାୱ ଯେ ହି କେଚି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଭୱେନ ଭୱସ୍ସ ୱିପ୍ପମୋକ୍ଖମାହଂସୁ। ସଂକିଲେସଭାଗିଯଂ ଉପଧିଂ ହି ପଟିଚ୍ଚ ଦୁକ୍ଖମିଦଂ ସମ୍ଭୋତି, ଯା ତା ପନ ତଣ୍ହା ପହୀଯନ୍ତି, ଭୱଂ ନାଭିନନ୍ଦତୀତି ନିବ୍ବେଧସ୍ସ ନିବ୍ବୁତସ୍ସ [ନିବ୍ବୁତସ୍ସ (ପୀ। କ।)] ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନୁପାଦାଯ ପୁନବ୍ଭୱୋ ନ ହୋତି। ଉପଚ୍ଚଗା ସବ୍ବଭୱାନି ତାଦୀତି ଅସେକ୍ଖଭାଗିଯଂ।

ତତ୍ଥ ସନ୍ତାପଜାତୋତି ରାଗଜୋ ସନ୍ତାପୋ ଦୋସଜୋ ମୋହଜୋତି। ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ ଠାନଂ ଦସ୍ସେତି । ଲୋକୋ ସନ୍ତାପଜାତୋତି ଫସ୍ସୋ ତିୱିଧୋ ସୁଖୱେଦନୀଯୋ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯୋ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନୀଯୋ। ତତ୍ଥ ସୁଖୱେଦନୀଯୋ ଫସ୍ସୋ ରାଗସନ୍ତାପୋ, ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯୋ ଦୋସସନ୍ତାପୋ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନୀଯୋ ମୋହସନ୍ତାପୋ। ଯଥା ଚ ଭଗୱା ଆହ ପଠମକସ୍ସ ୱଲାହକସ୍ସ ଗୋମଗ୍ଗେ [କୋମଗ୍ଗେ (ପୀ। କ।) ପସ୍ସ ଅ। ନି। ୩।୩୫] ଯେହି ଗହପତିପୁତ୍ତ ରାଗଜେହି ଦୋସଜେହି ମୋହଜେହି ସନ୍ତାପେହି ଦୁକ୍ଖଂ ସୁପତି, ତେ ମମ ସନ୍ତାପା ନ ସନ୍ତି।

ରୋଗଂ ୱଦତି ଅତ୍ତତୋତି ତେହି ସନ୍ତାପେହି ସନ୍ତାପିତୋ ତିୱିଧଂ ୱିପଲ୍ଲାସଂ ପଟିଲଭତି ସଞ୍ଞାୱିପଲ୍ଲାସଂ ଚିତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସଂ ଦିଟ୍ଠିୱିପଲ୍ଲାସଂ। ତତ୍ଥ ଅସୁଭେ ସୁଭନ୍ତି ସଞ୍ଞାୱିପଲ୍ଲାସୋ। ଦୁକ୍ଖେ ସୁଖନ୍ତି ଚିତ୍ତୱିପଲ୍ଲାସୋ। ଅନିଚ୍ଚେ ନିଚ୍ଚନ୍ତି ଅନତ୍ତନି ଅତ୍ତାତି ଦିଟ୍ଠିୱିପଲ୍ଲାସୋ।

ଯଥା ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସୋ ସଞ୍ଞାଦିଟ୍ଠିତେ ତିୱିଧା ୱିତକ୍କା – ଚିତ୍ତୱିତକ୍କୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ ସଞ୍ଞାୱିତକ୍କୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ ଦିଟ୍ଠିୱିତକ୍କୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋପି। ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜା ୱିପଲ୍ଲାସୋ ଗୋଚରା ଗତିପତେଯ୍ୟଭୂମି, ଯଥା ହି ତଂ ସଞ୍ଜାନାତି ଯଥା ୱିଜାନାତି ଯଥା ସଞ୍ଜାନାତି ଚ ୱିଜାନାତି ଚ। ଯଥା ଖନ୍ତି ଚେତେତି ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ୱିପଲ୍ଲାସା ସତ୍ତା ଯେହି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଅତ୍ତଭାୱୱତ୍ଥୁଂ ରୋଗଭୂତଂ ଗଣ୍ଡଭୂତଂ ''ଅତ୍ତା''ତି ୱଦନ୍ତି। ରୋଗଂ ୱଦତି ଅତ୍ତତୋତି ଅଯଂ ଆୱଟ୍ଟୋ। ଯେନ ଯେନ ହି ମଞ୍ଞତି ତତୋ ତଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞଥାତି ସୁଭନ୍ତି ମଞ୍ଞତି ନ ତଥା ହୋତି। ଏୱଂ ସୁଖନ୍ତି ନିଚ୍ଚଂ ଅତ୍ତାତି ସୋ ଅଞ୍ଞଥା ଭୱମେୱ ସନ୍ତଂ ଅନାଗତଂ ଭୱଂ ପତ୍ଥଯତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ''ଭୱରାଗୋ''ତି। ଭୱମେୱାଭିନନ୍ଦତି, ଯଂ ଅଭିନନ୍ଦତି, ତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ନିଦ୍ଦିସଯତି। ଯଞ୍ଚ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଂ ତସ୍ସ ହି ଭାୱେସ୍ସତି। ଏତ୍ତାୱତା ସଂକିଲେସୋ ହୋତି। ପହାନତ୍ଥଂ ଖୋ ପନ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି। ତିଣ୍ଣଂ ସନ୍ତାପାନଂ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯୋ ହୋତି।

ଉପଧିଂ ହି ପଟିଚ୍ଚ ଦୁକ୍ଖମିଦଂ ଭୱତୀତି ଯେ ଭୱମେୱାଭିନନ୍ଦନ୍ତି ଯସ୍ସ ଭାୱେସ୍ସତି, ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପହାନମାହ। ସବ୍ବସୋ ଉପାଦାନଞ୍ଚ ଯଂ ନତ୍ଥି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମ୍ଭୱୋତି ଚତ୍ତାରୋ ୱିପଲ୍ଲାସା ଯଥା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୌପାଦାନମାହ। ତସ୍ସ ପଠମୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ କାମୁପାଦାନଂ, ଦୁତିଯଂ ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ, ତତିଯଂ ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନଂ, ଚତୁତ୍ଥଂ ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନଂ, ତେସଂ ଯୋ ଖଯୋ ନତ୍ଥି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମ୍ଭୱୋ ଉପଧି ନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧମାହ। ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତୋ ୱିଭୱତଣ୍ହା ନ ହୋତି। ୱିଭୱଂ ନାଭିନନ୍ଦତୀତି ଦସ୍ସନଭୂମିଂ ମନ୍ତେତି ସବ୍ବସୋ ତଣ୍ହକ୍ଖଯଂ ନିବ୍ବାନନ୍ତି ଦ୍ୱେ ୱିମୁତ୍ତିଯୋ କଥେତି ରାଗୱିରାଗଞ୍ଚ ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗଞ୍ଚ। ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋତି ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନଧାତୁଂ ମନ୍ତେତି। ଅଯଂ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥନିଦ୍ଦେସୋ।

୧୧୧। ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଚଯୋ? ଯସ୍ସ ଯତ୍ଥ ପରିଠଆହେତି ତସ୍ସ ପରିତଯ୍ହନ୍ତସ୍ସ ସୋ ଯଥାଭୂତଂ ନତ୍ଥି ନିବ୍ବିନ୍ଦତି ଚ, ଅଯଂ ୱିଚଯୋ ଚ ଯୁତ୍ତି ଚ। ପଦଟ୍ଠାନୋ ରାଗଜୋ ପରିଠଆହୋ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଚ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଦୋସଜୋ ପରିଠଆହୋ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଚ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ମୋହଜୋ ପରିଠଆହୋ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଚ ପଦଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ? ଫସ୍ସପରେତୋ ୱେଦନାପରେତୋ ସଞ୍ଞାପରେତୋପି ସଙ୍ଖାରପରେତୋପି ଯେନ ଯେନ ମଞ୍ଞତି ଯଦି ସୁଭନିମିତ୍ତେନ ଯଦି ସୁଖନିମିତ୍ତେନ ଯଦି ନିଚ୍ଚନିମିତ୍ତେନ ଯଦି ଅତ୍ତନିମିତ୍ତେନ ଅସୁଭେ ସୁଭନ୍ତି ମଞ୍ଞତି, ଏୱଂ ସବ୍ବଂ ରାଗଜେ ପରିଝାହେ ୱୁତ୍ତେ ଚତ୍ତାରୋ ପରିଝାହା ୱୁତ୍ତା ଭୱନ୍ତି। ରାଗଜୋ ଦୋସଜୋ ମୋହଜୋ ଦିଟ୍ଠିଜୋ ଚ ରାଗଂ ୱଦାମୀତି ଅତ୍ତତୋ ୱଦତି। ସବ୍ବାନି ପନ୍ନରସ ପଦାନି ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଚତୁବ୍ୟୂହୋ? ଇଧ ସୁତ୍ତେ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ? ଯେ ପରିଝାହେନ ନ ଅଚ୍ଛନ୍ତି ତେ ଭୱଂ ନାଭିନନ୍ଦନ୍ତି। ଯେ ଭୱଂ ନାଭିନନ୍ଦନ୍ତି, ତେ ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସନ୍ତି। ଅୟଂ ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଆୱଟ୍ଟୋ? ସଂକିଲେସଭାଗିୟେନ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ନିଦ୍ଦିସତି। ନିବ୍ବେଧଭାଗିୟେନ ମଗ୍ଗଞ୍ଚ ନିରୋଧଞ୍ଚ।

ତତ୍ଥ କତମା ୱିଭତ୍ତି? ସନ୍ତାପଜାତୋ ରୋଗଜାତୋ ରୋଗଂ ୱଦତି ଅତ୍ତତୋ ତଂ ନ ଏକଂସେନ ହୋତି ଅମନସିକାରା ସନ୍ତାପଜାତୋ ଖୋ ନ ଚ ରୋଗଂ ଅତ୍ତତୋ ୱଦତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିୱତ୍ତନୋ? ପକ୍ଖପଟିପକ୍ଖନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଭୂମି ପରିୱତ୍ତନାୟ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱେୱଚନୋ ହାରୋ? ରୋଗଞ୍ଚ ଅତ୍ତତୋ ୱଦତି ସଲ୍ଲଂ ଅତ୍ତତୋ ୱଦତି। ପନ୍ନରସ ପଦାନି ସବ୍ବାନି ୱତ୍ତବ୍ବାନି।

ତତ୍ଥ କତମା ପଞ୍ଞତ୍ତି? ସନ୍ତାପଜାତୋତି ଦୋମନସ୍ସପଦଟ୍ଠାନଂ। ସବ୍ବେ ୱଚନପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞପେତି। ରୋଗଂ ୱଦତି ଅତ୍ତତୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ ସଂକିଲେସପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞପେତି। ଯଂ ନାଭିନନ୍ଦତି, ତଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱିପଲ୍ଲାସନିକ୍ଖେପପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତା। ତେ ଅକତସତ୍ତା ଲୋକା ମଞ୍ଞେନ ୱେମତ୍ତତାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତା।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଓତରଣୋ? ସନ୍ତାପଜାତୋତି ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି, ତେ ସଙ୍ଖାରା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧପରିୟାପନ୍ନା, ଧାତୂସୁ ଧମ୍ମଧାତୁ, ଆୟତନେସୁ ଧମ୍ମାୟତନଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିୟେସୁ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିୟଞ୍ଚ ପଦଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସୋଧନୋ? ସୁଦ୍ଧୋ ସୁତ୍ତସ୍ସ ଆରମ୍ଭୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଅଧିଟ୍ଠାନୋ ହାରୋ? ପରିଝାହୋତି ଯେ ସତ୍ତା ଲୋକା ଏକତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପଞ୍ଞତ୍ତା, ତେ ଅକତସତ୍ତା ଲୋକା ମଞ୍ଞେନ ୱେମତ୍ତତାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତା।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିକ୍ଖାରୋ? ସନ୍ତାପଜାତୋତି ଅୟୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ହେତୁ, ୱିପଲ୍ଲାସଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୟୋ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱୀହି ଧମ୍ମେହି ଅତ୍ତା ଅଭିନିୱିଟ୍ଠା ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ଚେତସିକଞ୍ଚ ଧମ୍ମେ ଉଭୟାନି ତସ୍ସ ୱିପରୀତେନ ପରାମସତୋ। ଅପରୋ ପରିୟାୟୋ, ଚେତସିକେହି ଧମ୍ମେହି ଅତ୍ତସଞ୍ଞା ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା ସମୁଗ୍ଘାତେତି। ଅପରୋ ପରିୟାୟୋ। ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଚେତସିକେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନ ତୁ ଅତ୍ତସଞ୍ଞା। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଚିତ୍ତନ୍ତି ୱା ମନୋତି ୱା ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱା ଇଦଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୋସିତଂ ଏତଂ ମମ, ଏସୋହମସ୍ମି, ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତାତି। ତତ୍ଥ ଚେତସିକା ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନା ଏସାପି ଧମ୍ମସଞ୍ଞା। ତସ୍ସ କୋ ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚୟୋ? ଅହଂକାରୋ ହେତୁ, ମମଂକାରୋ ପଚ୍ଚୟୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ସମାରୋପନୋ? ଅୟଂ ଲୋକୋ ସନ୍ତାପଜାତୋତି ଅକୁସଲଂ ମନ୍ତେତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନାମରୂପସ୍ସ ପଚ୍ଚୟୋ ଯାୱ ଜରାମରଣନ୍ତି, ଅୟଂ ସମାରୋପନୋ।

୧୧୨। ଏୱମେତଂ ଯଥାଭୂତଂ, ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାୟ ପସ୍ସତି ଅକୁସଲମୂଲାନଂ ପହାନଂ। ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧୋ ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧା ଯାୱ ଜରାମରଣନିରୋଧୋ, ଅୟଂ ସମାରୋପନୋ।

ଚତ୍ତାରୋ ପୁଗ୍ଗଲା [ପସ୍ସ ଅ। ନି। ୪।୫] – ଅନୁସୋତଗାମୀ ପଟିସୋତଗାମୀ ଠିତତ୍ତୋ, ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋ ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି।

ତତ୍ଥ ଯୋ ଅନୁସୋତଗାମୀ ଅୟଂ କାମେ ସେୱତି। ପାପଞ୍ଚ କମ୍ମଂ କରୋତି ଯାୱ କାମେ ପଟିସେୱତି । ଇଦଂ ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ, ସୋ ଯେୱ

ତଣ୍ହା, ସୋ ତେହି କାମେହି ୱୁଯ୍ହତି ଅନୁସୋତଗାମୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ତାହି ଗମିତୋ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ତସ୍ସ ହେତୁ ଅକୁସଲକମ୍ମଂ କରୋତି କାଯେନ ଚ ୱାଚାଯ ଚ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପାପକମ୍ମଂ କରୋତୀତି। ତସ୍ସ ତୀଣି ସୋତାନି ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ସୀଲବ୍ବତପରାମାସୋ। ଇମେହି ତୀହି ସୋତେହି ତିୱିଧଧାତୁଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାମଧାତୁଯଂ ରୂପଧାତୁଯଂ ଅରୂପଧାତୁଯଂ। ତେନ ପଟିପକ୍ଖେନ ଯୋ କାମେ ନ ପଟିସେୱତି। ଯୋ ସୀଲୱତଂ ନ ପରାମସତି। ଯୋ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠୀନଂ ପହାନାଯ କାମେସୁ ଯଥାଭୂତଂ ଆଦୀନୱଂ ପସ୍ସତି। ଯେନ ଚ ତେ ଧମ୍ମେ ପଟିସେୱତି। ଯଞ୍ଚ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ତିଟ୍ଠତି ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ଅରହଂ କିର। ତତ୍ଥ ଅରହଂ ତସ୍ସ ପାରଙ୍ଗତୋ ହୋତି, ପାରଙ୍ଗତସ୍ସ ଥଲେ ତିଟ୍ଠତି ସୋପାଦିସେସା ନିବ୍ବାନଧାତୁ। ଅନୁସୋତଗାମିନୀତି ଦସ୍ସନପ୍ପହାତବ୍ବାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅପ୍ପହାନମାହ। ପଟିସୋତଗାମିନୀତି ଫଲେ ଦିଟ୍ଠେକଟ୍ଠାନଞ୍ଚ କିଲେସାନଂ ପହାନମାହ, ଠିତତ୍ତେନ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପହାନମାହ। ତତ୍ଥ ଅନୁସୋତଗାମିନା ମଗ୍ଗରୂପିମାହ। ପଟିସୋତଗାମିନା ଠିତତ୍ତେନ ଚ ମଗ୍ଗମିତିମାହ। ପାରଙ୍ଗତେନ ସାୱକା ଅସେକ୍ଖା ଚ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଚ ୱୁତ୍ତା। ଅନୁସୋତଗାମିନା ସକ୍କାଯସମୁଦଯଗାମିନିଂ ପଟିପଦମାହ। ପଟିସୋତଗାମିନା ଠିତତ୍ତେନ ସକ୍କାଯନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦମାହ। ପାରଙ୍ଗତେନ ଦସ ଅସେକ୍ଖା ଅରହନ୍ତା ଧମ୍ମା ୱୁତ୍ତା। ଅଯଂ ସୁତ୍ତତ୍ଥୋ।

୧୧୩। ତତ୍ଥ କତମା ଦେସନା? ଇମସ୍ମିଂ ହି ସୁତ୍ତେ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନି। ତେଧାତୁକଲୋକସମତିକ୍କମନଞ୍ଚ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଚଯୋ ହାରୋ? ଯୋ କାମେ ପଟିସେୱତି ପାପଂ [ପାପକଂ (ପୀ।)] କରେଯ୍ଯାତି ଯୋ ଚ କାମେ ନ ପଟିସେୱତି ସୋ ପାପକମ୍ମଂ ନ କରେଯ୍ଯାତି ଯୋ ଚ ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ଭୂମୀହି ଉତ୍ତିଣ୍ଣୋ ପାରଙ୍ଗତୋତି ଯା ୱୀମଂସା ଅଯଂ ୱିଚଯୋ।

ଯୁତ୍ତୀତି ଯୁଜ୍ଜତି ସୁତ୍ତେସୁ, ନାଯୁଜ୍ଜତୀତି ଯା ୱୀମଂସାଯ, ଅଯଂ ଯୁତ୍ତି। ପଦଟ୍ଠାନୋତି ଅନୁସୋତଗାମିନା ସତ୍ତନ୍ନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅକୁସଲସ୍ସ କିରିଯା ଅକୁସଲସ୍ସ ମୂଲାନଂ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ପଟିସୋତଗାମିନା ଯଥାଭୂତଦସ୍ସନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଠିତତ୍ତେନ ଅସଂହାରିଯାଯ [ଅସହାରିଯାଯ (ପୀ।)] ପଦଟ୍ଠାନଂ। ପାରଙ୍ଗତୋତି କଦାଚି ଭୂମିଯା ପଦଟ୍ଠାନଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ? ଯୋ ଅନୁସୋତଂ ଗଚ୍ଛତି ତଣ୍ହାୱସେନ। ସବ୍ବେସମ୍ପି କିଲେସାନଂ ୱସେନ ଗଚ୍ଛତି। ଯୋ ପଟିସୋତଂ ୱାଯମତି। ତଣ୍ହାଯ ସବ୍ବେସମ୍ପି ସୋ କିଲେସାନଂ ୱାଯମତି ପଟିସୋତଂ। ଯୋ ଅତ୍ତନା ଠିତୋ କାଯେନପି ସୋ ଠିତୋ ୱାଚାଚିତ୍ତେନପି ସୋ ଠିତୋ। ଅଯଂ ଲକ୍ଖଣୋ ହାରୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଚତୁବ୍ଯୂହୋ? ଇଧ ସୁତ୍ତେ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ? ଯେ ଅନୁସୋତଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ନାଭିରମିସ୍ସନ୍ତି, ତେ ପଟିସୋତଂ ୱାଯମିସ୍ସନ୍ତୀତି ଯାୱ କଦାଚି ଭୂମିଯଂ, ଅଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଆୱଟ୍ଟୋତି ଇଧ ସୁତ୍ତେ ଚତ୍ତାରି ସୁତ୍ତାନି ଦେସିତାନି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ୱିଭତ୍ତି ହାରୋ? ଯୋ କାମେ ପଟିସେୱତି ପାପଞ୍ଚ କମ୍ମଂ କରୋତି। ସୋ ଅନୁସୋତଗାମୀତି ନ ଏକଂସେନ ସୋତାପନ୍ନୋପି କାମେ ପଟିସେୱତି। ତଂ ଭାଗିଯଞ୍ଚ ପାପକମ୍ମଂ କରୋତି। କିଞ୍ଚାପି ସେକ୍ଖୋପି କରେଯ୍ଯ ପାପଂ ଯଥା ସୁତ୍ତେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ନ ଚ ସୋ ଅନୁସୋତଗାମୀ, ଇଦଂ ୱିଭଜ୍ଜବ୍ଯାକରଣୀଯଂ। ନ ଚ କାମେ ପଟିସେୱତି ନ ଚ ପାପକମ୍ମଂ କରୋତି ପଟିସୋତଗାମୀ ନ ଚ ଏକଂସେନ ସବ୍ବେ ବାହିରକୋ କାମେସୁ ୱୀତରାଗୋ ନ ଚ କାମେ ପଟିସେୱତି, ତେନ ଚ ପାପକମ୍ମଂ କରୋତି ଅନୁସୋତଗାମୀ ପଟିସୋତଗାମୀ, ଅଯଂ ୱିଭତ୍ତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ ପରିୱତ୍ତନୋ ହାରୋ? ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ପଟିପକ୍ଖୋ। ୱେୱଚନୋତି କାମେସୁ ୱତ୍ଥୁକାମାପି କିଲେସକାମାପି ରୂପସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫସ୍ସପୁତ୍ତଦାରଦାସକମ୍ମକରପୋରିସଞ୍ଚ ପରିଗ୍ଗହା।

ପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ସବ୍ବେ ପୁଥୁଜ୍ଜନା ଏକତ୍ତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତା। ଅନୁସୋତଗାମୀତି କିଲେସସମୁଦାଚାରପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତା। ଯେ ପନ ସେକ୍ଖା ପୁଗ୍ଗଲା, ତେ ନିବ୍ବାନପଞ୍ଞତ୍ତିଯା [ନିଟ୍ଠାନପଞ୍ଞତ୍ତିଯା (କ।)] ପଞ୍ଞତ୍ତା। ଯେ ପନ ଅନାଗାମୀ, ତେ ଅସଂହାରିଯ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତା, ଅଯଂ ପଞ୍ଞତ୍ତି।

ଓତରଣୋତି ଯୋ ଅନୁସୋତଗାମୀ, ସୋ ଦୁକ୍ଖଂ। ଯେ ତସ୍ସ ଧମ୍ମା, ତେ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମୁଦଯୋ। ଯଂ ରୂପଂ, ଅଯଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଏୱଂ ପଞ୍ଚପି ଖନ୍ଧା ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ, ତେ କିଲେସା ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧପରିଯାପନ୍ନା ଧମ୍ମାଯତନଂ ଧମ୍ମଧାତୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଚ ପଞ୍ଞତ୍ତା।

ସୋଧନୋତି ଯେନାରମ୍ଭେନ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଦେସିତଂ, ସୋ ଆରମ୍ଭୋ ସବ୍ବୋ ସୁଦ୍ଧୋ।

ଅଧିଟ୍ଠାନୋତି ପଟିସୋତଗାମିନା ସବ୍ବେ ସୋତାପନ୍ନା ଏକତ୍ତେନ ୱା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ରାଗାନୁସଯପଟିସୋତଗାମିନୋ ସେକ୍ଖାୱ ମଗ୍ଗୋ ଚ ସେକ୍ଖୋ ଚ

ପୁଗ୍ଗଲୋ ଠିତତ୍ତୋତି।

ୱୀତରାଗୋ ଏକତ୍ତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ। ପାରଙ୍ଗତୋତି ସବ୍ବେ ଅରହନ୍ତୋ ସବ୍ବେ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଚ ଏକତ୍ତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତା।

ପରିକ୍ଖାରୋତି ଅନୁସୋତଗାମିନୋ ପାପମିତ୍ତପଚ୍ଚଯୋ କାମପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ ହେତୁ। ପଟିସୋତଗାମିନୋ ଦ୍ୱେ ହେତୂ ଦ୍ୱେ ପଚ୍ଚଯା ଚ ଯାୱ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଯା ଉପ୍ପାଦାଯଦିଟ୍ଠି [ଉପାଦାଯଦିଟ୍ଠି (ପୀ।)], ତସ୍ସ ପଟିଲଦ୍ଧମଗ୍ଗୋ ହେତୁ ଆରମ୍ଭୋ ପଚ୍ଚଯୋ କାଯିକୋ ଚେତସିକସ୍ସ ୱୋଟ୍ଠାସୋ ଚ। ସମାରୋପନୋତି ୱିଭତ୍ତି ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ନତ୍ଥି ସମାରୋପନାଯ ଭୂମି।

୧୧୪। ପଞ୍ଚାନିସଂସା ସୋତାନୁଗତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ [ପସ୍ସ ଅ। ନି। ୪।୧୯୧] ଯାୱ ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧାନଂ ସୁତ୍ତଂ ୱିହାରେନ କାତବ୍ବଂ। ଯୁଞ୍ଜତୋ ଘଟେନ୍ତସ୍ସ ୱାଯମତୋ ଗିଲାନୋ ମରଣକାଲେ ଦେୱଭୂତୋ ପଚ୍ଚେକବୋଧିଂ ପାପୁଣାତି। ସୋତାନୁଗତାତି ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନେନ କତଂ ହୋତି। ନ ଚ ଅଧିପଞ୍ଞାଧମ୍ମୱିପସ୍ସନାଯ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ତସିତଂ ହୋତି, ନ ଚ ଅନିବ୍ବିଦ୍ଧଂ, ଇଦଂ ଚ ସୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଦେସିତଂ, ସଦ୍ଧାନୁସାରିନୋ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଚ ଧମ୍ମାନୁସାରିନୋ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଚ। ଯୋ ପନ ମୋହଚରିତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସକ୍କୋତି ଯୁଞ୍ଜିତୁଂ ଘଟିତୁଂ ୱାଯମିତୁଂ ଯଥାଭୂତଂ ଯଥାସମାଧିକା ୱିମୁତ୍ତି ତଂ ଖଣଂ ତଂ ଲଯଂ ତଂ ମୁହୁତ୍ତଂ ଫଲଂ ଦସ୍ସେତି। ସାଧୁ ପରିହାଯତି ପରୋ ତଂ ଦୁଯ୍ହତି, ନୋ ତୁ ସୁଖଅୱିପାକିନୀ ଭୱତି । ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠେ ଯେୱ ଚ ଧମ୍ମେ ଉପପଜ୍ଜଅପରାପରିଯୱେଦନୀଯଂ। ତତ୍ଥ ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ତସ୍ସ ଯଦି ସୋତାନୁଗତା ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି ସୋ ଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ପାପୁଣାତି। ଯୋ ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିଯୋ, ସୋ ଗିଲାନୋ ପାପୁଣାତି। ଯୋ ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯୋ, ସୋ ମରଣକାଲସମଯେ ପାପୁଣାତି। ଯୋ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିଯୋ, ସୋ ଦେୱଭୂତୋ ପାପୁଣାତି। ଯଦା ଦେୱଭୂତୋ ନ ପାପୁଣାତି, ନ ସୋ ତେନେୱ ଧମ୍ମରାଗେନ ତାଯ ଧମ୍ମନନ୍ଦିଯା ପଚ୍ଚେକବୋଧିଂ ପାପୁଣାତି। ଯୋ ସୋତାନୁଗତେସୁ ଯୁଞ୍ଜତି ଘଟେତି ୱାଯମତି, ସୋ ପୁବ୍ବାପନ୍ନେନ ୱିସେସଂ ସଞ୍ଜାନାତି, ସଞ୍ଜାନନ୍ତୋ ପାପୁଣାତି। ସଚେ ପନ ଗିଲାନସ୍ସ ମନସିକାରୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ପାପୁଣାତି। ସଚେ ପନସ୍ସ ମରଣକାଲେ ସଂୱିଗ୍ଗୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ପାପୁଣାତି। ସଚେ ପନ ନ କତ୍ଥଚି [କତ୍ଥ (ପୀ। କ।), ତତ୍ଥ (କ।)] ସଂୱେଗୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ଦେୱଭୂତସ୍ସ ସୁଖିନୋ ଧମ୍ମଭୂତା ପାଦା ଏୱଂ ଅୱିଲପତି। ସୋ ଏୱଂ ଜାନାତି ''ଅଯଂ ସୋ ଧମ୍ମୱିନଯୋ ଯତ୍ଥ ମଯଂ ପୁବ୍ବେ ମନୁସ୍ସଭୂତା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚରିମ୍ହା''ତି। ଅଥ ଦେୱଭୂତୋ ପାପୁଣାତି। ଦିବ୍ବେସୁ ୱା ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଅଜ୍ଝୋସିତୋ ହୋତି ପମାଦୱିହାରୀ, ସୋ ତେନ କୁସଲମୂଲେନ ପଚ୍ଚେକବୋଧିଂ ପାପୁଣାତି।

ଯା ପରତୋଘୋସେନ ୱଚସା ସୁପରିଚିତା, ଅଯଂ ସୁତମଯୀ ପଞ୍ଞା। ଯେ ପନ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି ମନସା ଅନୁପେକ୍ଖିତା, ଅଯଂ ଚିନ୍ତାମଯୀ ପଞ୍ଞା। ଯଂ ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା, ଅଯଂ ଭାୱନାମଯୀ ପଞ୍ଞା । ଯଂ ସୋତାନୁଗତା ୱଚସା ପରିଚିତା ହୋନ୍ତି, ସୋ ଚ ଦିଟ୍ଠେ ଯେୱ ଧମ୍ମେ ପରିନିବ୍ବାଯୀ, ଅଯଂ ଅରହଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ। ଯୋ ଉପପଜ୍ଜତି ଦେୱଭୂତୋ ପାପୁଣାତି, ତତ୍ଥ ଚ ପରିନିବ୍ବାଯତି, ଅଯଂ ଅନାଗାମୀ। ଯୋ ତେନ କୁସଲମୂଲେନ ପଚ୍ଚେକବୋଧିଂ ପାପୁଣାତି, ଅଯଂ ପୁବ୍ବଯୋଗସମ୍ଭାରସମ୍ଭୂତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ।

ସୋତାନୁଗତା ଧମ୍ମାତି ପଠମଂ ୱିମୁତ୍ତାଯତନଂ, ୱଚସା ପରିଚିତାତି ଦୁତିଯଂ ତତିଯଞ୍ଚ ୱିମୁତ୍ତାଯତନଂ, ମନସା ଅନୁପେକ୍ଖିତାତି ଚତୁତ୍ଥଂ ୱିମୁତ୍ତାଯତନଂ ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧାତି ପଞ୍ଚମଂ ୱିମୁତ୍ତାଯତନଂ।

ସୋତାନୁଗତାଯ ୱିମୁତ୍ତିଯା ୱଚସା ଯା ୱାଚା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା ଅନୁପୁବ୍ବଧମ୍ମସ୍ସ ସୋତେନ ସୁତ୍ୱା ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେ ପରିପୂରେତି, ମନସା ଅନୁପେକ୍ଖିତା ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିପୂରେତି, ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧା ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିପୂରେତି।

ସୋତାନୁଗତା ଧମ୍ମା ବହୁସ୍ସୁତା ହୋନ୍ତୀତି ୱିହାରେନ କାତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ପଠମଂ ସଦ୍ଧାପଦାନଂ ମନସା ଅନୁପେକ୍ଖିତାତି ପଟିସଲ୍ଲାନବହୁଲୋ ୱିହରତି, ୱିହାରେନ କାତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ଦୁତିଯଂ ସଦ୍ଧାପଦାନଂ ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧାତି ଅନାସୱା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଯା ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାତୀତି। ଇଦଂ ତତିଯଂ ସଦ୍ଧାପଦାନଂ।

ସୋତାନୁଗତା ଧମ୍ମାତି ସେକ୍ଖଂ ସତ୍ଥା ଦସ୍ସେତି। ମନସା ଅନୁପେକ୍ଖିତାତି ଅରହତ୍ତଂ ସତ୍ଥା ଦସ୍ସେତି। ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧାତି ତଥାଗତଂ ଅରହନ୍ତଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ସତ୍ଥା ଦସ୍ସେତି।

ସୋତାନୁଗତା ଧମ୍ମାତି କାମାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ ଦସ୍ସେତି। ମନସା ଅନୁପେକ୍ଖିତାତି ରୂପଧାତୁଯା ନିସ୍ସରଣଂ ଦସ୍ସେତି। ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧାତି ତେଧାତୁକାନଂ ନିସ୍ସରଣଂ ଦସ୍ସେତି। ଅଯଂ ସୁତ୍ତନ୍ତୋ।

୧୧୫। ତତ୍ଥ କତମୋ ଦେସନାହାରୋ? ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ ତଯୋ ଏସନା ଦେସିତା ସୋତାନୁଗତେହି ଧମ୍ମେହି ୱଚସା ପରିଚିତେହି କାମେସନାଯ ସମଥମଗ୍ଗୋ। ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧେହି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନାଯ ସମଥମଗ୍ଗୋ।

ୱିଚଯୋତି ଯଥା ସୁତ୍ତଂ ମନସିକରୋନ୍ତୋ ୱିଚିନନ୍ତୋ ସୁତମଯିପଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭତି। ଯଥା ଚ ସୋ ମନସିକରୋତୀତି ଯଥା ସୁତଧମ୍ମା ତଦା ଚିନ୍ତାମଯିପଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭତି। ଯଥା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ମନସିକରୋତି ତଦା ଭାୱନାମଯିପଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭତି। ଅଯଂ ୱିଚଯୋ।

ସୁତେନ ସୁତମଯିପଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭତି। ଚିନ୍ତାଯ ଚିନ୍ତାମଯିପଞ୍ଞଂ ଭାୱନାଯ ଭାୱନାମଯିପଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭତି। ଅଯଂ ଏସା ଯୁତ୍ତି।

ପଦଟ୍ଠାନୋତି ସୋତାନୁଗତା ଧମ୍ମାତି ଧମ୍ମସ୍ସୱନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ୱଚସା ପରିଚିତାତି ଯୁଞ୍ଜନାଯ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ମନସା ଅନୁପେକ୍ଖିତାତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମାଯ ୱିପସ୍ସନାଯ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଦିଟ୍ଠିଯା ଅନୁପେକ୍ଖିତାତି ପଞ୍ଞାଯପି ଅନୁପେକ୍ଖିତା ଦିଟ୍ଠିଯାପି ଅନୁପେକ୍ଖିତା।

ଚତୁବ୍ବୂହୋତି ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ? ଯେ ଇମାହି ଦ୍ୱୀହି ପଞ୍ଞାହି ସମନ୍ନାଗତା ତେହି…।

ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ମଗ୍ଗଫଲଂ ଅନୁପାଦିସେସଞ୍ଚ ନିବ୍ବାନଧାତୁଂ ମନ୍ତେତି, ଦାନେନ ଓଳାରିକାନଂ କିଲେସାନଂ ପହାନଂ ମନ୍ତେତି। ସୀଲେନ ମଜ୍ଝିମାନଂ, ପଞ୍ଞାଯ ସୁଖୁମକିଲେସାନଂ ମନ୍ତେତି, ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋତି କତା ଚ ଭୂମି।

ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି, ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତି;

କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକନ୍ତି ମଗ୍ଗୋ ୱୁତ୍ତୋ;

ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ମଗ୍ଗଫଲମାହ।

ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି, ସଂଯମତୋତି ତୀହି ପଦେହି ଲୋକିକଂ କୁସଲମୂଲଂ ୱୁତ୍ତଂ। ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ଲୋକୁତ୍ତରଂ କୁସଲମୂଲଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି, ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତୀତି ପୁଥୁଜ୍ଜନଭୂମିଂ ମନ୍ତେତି। କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକନ୍ତି ସେକ୍ଖଭୂମିଂ ମନ୍ତେତି। ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ଅସେକ୍ଖଭୂମି ୱୁତ୍ତା।

ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି, ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତୀତି ମଗ୍ଗନିଯା ପଟିପଦା ୱୁତ୍ତା। କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକନ୍ତି ସେକ୍ଖୱିମୁତ୍ତି। ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ଅସେକ୍ଖୱିମୁତ୍ତି।

ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି, ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତୀତି ଦାନକଥଂ ସୀଲକଥଂ ମଗ୍ଗକଥଂ ଲୋକିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଦେସନମାହ। କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକନ୍ତି ଲୋକେ ଆଦୀନୱାନୁପସ୍ସନା। ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ସାମୁକ୍କଂସିକାଯ ଧମ୍ମଦେସନାଯପି ପଟିୱିଦ୍ଧା।

ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତୀତି ପାଣାନଂ ଅଭଯଦାନେନ ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣିସତ୍ତାନଂ ଅଭଯଂ ଦେତି। ଏୱଂ ସବ୍ବାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି କାତବ୍ବାନି। ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତୀତି ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଚିତ୍ତଂ ସଂଯମେତି, ତସ୍ସ ସଂଯମତୋ ପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ଦ୍ୱେ ୱିମୁତ୍ତିଯୋ। ଅଯଂ ସୁତ୍ତନିଦ୍ଦେସୋ।

୧୧୬। ତତ୍ଥ କତମା ଦେସନା? ଇମମ୍ହି ସୁତ୍ତେ କିଂ ଦେସିତଂ? ଦ୍ୱେ ସୁଗତିଯୋ ଦେୱା ଚ ମନୁସ୍ସା ଚ, ଦିବ୍ବା ଚ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣା, ମାନୁସ୍ସକା ଚ। ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ନିଦ୍ଦେସୋ। ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି, ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତି, କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକନ୍ତି ମଗ୍ଗୋ ୱୁତ୍ତୋ। ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ଦ୍ୱେ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯୋ ଦେସିତା ସୋପାଦିସେସା ଚ ଅନୁପାଦିସେସା ଚ। ଅଯଂ ଦେସନା।

ୱିଚଯୋତି ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତୀତି ଇମିନା ପଠମେନ ପଦେନ ଦାନମଯିକପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୁ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନସ୍ସ ଆନନ୍ତରିଯାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ। ଦୁତିଯେନ ପଦେନ… ଯନ୍ତି, ନିଯ୍ୟାନିକଂ ସାସନନ୍ତି, ଅଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅସ୍ସୱନେନ ଚ ଅମନସିକାରେନ ଚ ଅପ୍ପଟିୱେଧେନ ଚ

ସକ୍କାଯସମୁଦଯଗାମିନୀ ପଟିପଦା ୱୁତ୍ତା। ସୱନେନ ଚ ମନସିକାରେନ ଚ ପଟିୱେଧେନ ଚ ସକ୍କାଯନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ୱୁତ୍ତା। ଅଯଂ ଆୱଟ୍ଟୋ।

ୱିଭତ୍ତୀତି ଏକଂସବ୍ଯାକରଣୀଯୋ। ନତ୍ଥି ତତ୍ଥ ୱିଭତ୍ତିଯା ଭୂମି। ପରିୱତ୍ତନାତି ଯେ ପଞ୍ଚାନିସଂସା, ତେ ପଞ୍ଚାଦିନା ପଟିପକ୍ଖେନ ତେନେୱ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପାପୁଣାତି, ତଂ ଉପପଜ୍ଜମାନା ଅପରୋ ପରିଯାଯୋ।

ୱେୱଚନନ୍ତି ସୋତାନୁଗତା ଧମ୍ମାତି ଯଂ ସୁତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠମ୍ପି ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତମ୍ପି ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧମ୍ପି ୱିଭାୱିତମ୍ପି।

ପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ସୋତାନୁଗତାଧମ୍ମାତି ଦେସନା ଅୱିଜ୍ଜାପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ମନସିକାରୋ ପାମୋଜ୍ଜପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମାପି ଆନିସଂସପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତା।

ଓତରଣୋତି ତିସ୍ସୋ ପଞ୍ଞା ୱଚସା ପରିଚିତେସୁ ସୁତମଯୀପଞ୍ଞା ମନସା ଅନୁପେକ୍ଖିତେସୁ ଚିନ୍ତାମଯୀପଞ୍ଞା ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧାସୁ ଭାୱନାମଯୀପଞ୍ଞା। ଇମାନି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ୱିଜ୍ଜୁପ୍ପାଦା ଅୱିଜ୍ଜାନିରୋଧୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ତୀଣି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ଆଯତନେସୁ ଧମ୍ମାଯତନପରିଯାପନ୍ନା ଧାତୂସୁ ଧମ୍ମଧାତୁପରିଯାପନ୍ନାତି। ସୋଧନୋତି ଯୋ ଆରମ୍ଭୋ ସୁତ୍ତସ୍ସ ପୱେସୋ ନିଯୁତ୍ତୋ।

ଅଧିଟ୍ଠାନୋତି ପଞ୍ଚାନିସଂସାତି ୱେମତ୍ତତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତା ଆନିସଂସା ସୋତା ଅନୁଗତାତି ୱେମତ୍ତତାଯ ଅରିଯୱୋହାରୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ଧମ୍ମେ ଚ ସୱନନ୍ତି ଏକତ୍ତତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ।

ପରିକ୍ଖାରୋତି ଧମ୍ମସ୍ସୱନସ୍ସ ପଯିରୁପାସନା ପଚ୍ଚଯୋ, ସଦ୍ଧା ହେତୁ। ମନସା ଅନୁପେକ୍ଖିତାତି ଅତ୍ଥପ୍ପଟିସଂୱେଦିତା ପଚ୍ଚଯୋ, ଧମ୍ମପ୍ପଟିସଂୱେଦିତା ହେତୁ, ଦିଟ୍ଠିଯା ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧାତି ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଞ୍ଚ ମନସିକାରୋ ଚ ପଚ୍ଚଯୋ, ସୁତମଯୀ ଚିନ୍ତାମଯୀ ପଞ୍ଞା ହେତୁ। ସମାରୋପନୋତି ୱିଭତ୍ତଂ ସୁତ୍ତଂ ଅପରୋ ପରିଯାଯୋ ନିଚ୍ଚତ୍ତି ବଲେ ନତ୍ଥି। ତତ୍ଥ ସମାରୋପନାଯ ଭୂମି।

୧୧୭। ତତ୍ଥ କତମଂ ୱାସନାଭାଗିଯଞ୍ଚ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ? ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତୀତି ଗାଥା। ଦଦତୋତି ଦାନମଯିକପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୁ ୱୁତ୍ତଂ। ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତୀତି ସୀଲମଯିକପୁଞ୍ଞକିରିଯୱତ୍ଥୁ ୱୁତ୍ତଂ। କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକନ୍ତି ଲୋଭସ୍ସ ଚ ମୋହସ୍ସ ଚ ବ୍ଯାପାଦସ୍ସ ଚ ପହାନମାହ। ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ଲୋଭସ୍ସ ଚ ମୋହସ୍ସ ଚ ବ୍ଯାପାଦସ୍ସ ଚ ଛନ୍ଦରାଗୱିନଯମାହାତି। ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତୀତି ଗାଥା ଅଲୋଭୋ କୁସଲମୂଲଂ ଭୱତି। ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତୀତି ଅଦୋସୋ କୁସଲମୂଲଂ ଭୱତି। ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତୀତି ଅୱେରା ଅସପତ୍ତା ଅବ୍ଯାପାଦତାଯ ସଦା। କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକନ୍ତି ଞାଣୁପ୍ପାଦା ଅଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ। ଚତୁତ୍ଥପଦେନ ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯେନ ରାଗୱିରାଗା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିମୋହକ୍ଖଯେନ ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତି, ଅଯଂ ୱିଚଯୋ।

ଯୁତ୍ତୀତି ଦାନେ ଠିତୋ ଉଭଯଂ ହି ପରିପୂରେତି। ମଚ୍ଛରିଯଞ୍ଚ ପଜହତି। ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚ ପୱଡ୍ଢତି। ଅତ୍ଥି ଏସା ଯୁତ୍ତି।

ପଦଟ୍ଠାନନ୍ତି ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତୀତି ଚାଗାଧିଟ୍ଠାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତୀତି ପଞ୍ଞାଧିଟ୍ଠାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକନ୍ତି ସଚ୍ଚାଧିଟ୍ଠାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ଉପସମାଧିଟ୍ଠାନସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଂ। ଅଯଂ ପଦଟ୍ଠାନୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ଲକ୍ଖଣୋ? ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତି। ଦଦତୋପି ୱେରଂ ନ କରିଯାତି କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକଂ ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋ ରୂପକ୍ଖଯାପି ୱେଦନକ୍ଖଯାପି, ଯେନ ରୂପେନ ଦିଟ୍ଠଂ, ତେନ ତଥାଗତୋ ପଞ୍ଞପେନ୍ତୋ ପଞ୍ଞପେଯ୍ଯ ରୂପସ୍ସ ଖଯା ୱିରାଗନିରୋଧାତି ଏୱଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା।

ଚତୁବ୍ଯୂହୋ ଇଧ ଭଗୱତୋ କୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ? ଯେ ମହାଭୋଗାନଂ ପତ୍ଥଯିସ୍ସନ୍ତି? ତେ ଦାନଂ ଦସ୍ସନ୍ତି ପରିସ୍ସଯପହାନାଯ, ଯେ ଅୱେରାଭିଚ୍ଛନ୍ଦକା, ତେ ପଞ୍ଚ ୱେରାନି ପଜହିସ୍ସନ୍ତି, ଯେ କୁସଲାଭିଚ୍ଛନ୍ଦକା, ତେ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସନ୍ତି ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ମିଚ୍ଛତ୍ତାନଂ ପହାନାଯ। ଯେ ନିବ୍ବାଯିତୁକାମା, ତେ ରାଗଦୋସମୋହଂ ପଜହିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅଯଂ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଆୱଟ୍ଟୋତି ଯଞ୍ଚ ଅଦଦତୋ ମଚ୍ଛରିଯଂ ଯଞ୍ଚ ଅସଂଯମତୋ ୱେରଂ ଯଞ୍ଚ ଅକୁସଲସ୍ସ ପାପସ୍ସ ଅପ୍ପହାନଂ, ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିଦ୍ଦେସୋ ନ ସମୁଦଯୋ।

ଅଲୋଭେନ ଚ ଅଦୋସେନ ଚ ଅମୋହେନ ଚ କୁସଲେନ ଇମାନି ତୀଣି କୁସଲମୂଲାନି। ତେସଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଅଟ୍ଠ ସମ୍ମତ୍ତାନି, ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ। ତେସଂ ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ଖଯା, ଅଯଂ ନିରୋଧୋ।

ୱିଭତ୍ତୀତି ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତୀତି ନ ଏକଂସେନ ଯୋ ରାଜଦଣ୍ଡଭଯେନ ଦେତି, ଯୋ ଚ ଅକପ୍ପିଯସ୍ସ ପରିଭୋଗେନ ସୀଲୱନ୍ତେସୁ ଦେତି, ନ ତସ୍ସ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତୀତି ସୋ ଚେତଂ ଦାନଂ ଅକୁସଲେନ ଦେତି, ଦଣ୍ଡଦାନଂ ସତ୍ଥଦାନଂ ଅପୁଞ୍ଞମଯଂ ପୱଡ୍ଢତି, ନ ପୁଞ୍ଞଂ। ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତୀତି ନ ଏକଂସେନ କିଂ କାରଣଂ ଯଞ୍ଚ ଯୋ ପଦଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଂ ପସ୍ସତି ଯଦି ମମ ରାଜାନୋ ଗହେତ୍ୱା ହତ୍ଥଂ ୱା ଛିନ୍ଦେଯ୍ଯୁ…ପେ… ନ ତେନ ସଂଯମେନ ୱେରଂ ନ କରୋତି। ଯୋ ତୁ ଏୱଂ ସମାଦିଯତି ପାଣାତିପାତସ୍ସ ପାପକୋ ୱିପାକୋତି, ଦିଟ୍ଠେ ଯେୱ ଧମ୍ମେ ଅଭିସମ୍ପରାଯେ ଚ ଏୱଂ ସବ୍ବସ୍ସ ଅକୁସଲସ୍ସ ହେତୁତୋ ଆରତି। ଇମିନା ସଂଯମେନ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତି।

ପରିୱତ୍ତନାତି ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତୀତି ଅଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ନ ପୱଡ୍ଢତି। ଯଂ ଦାନମଯଂ, ତଂ ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତି, ଅସଂଯମତୋ ୱେରଂ କରୀଯତି। କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକଂ ଅକୁସଲୋ ନ ଜହାତି। ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସନିବ୍ବୁତୋତି ଦୂତଂ ପେସେତ୍ୱା ପଣୀତଂ ପେସେତ୍ୱାପି ନ ପକ୍କୋସାମି, ସୋ ସଯମେୱ ପନ ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ଅମ୍ହାକଂ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ପତ୍ତୋ ଅମ୍ହେହି ଚ ସନ୍ଥାଗାରସାଲା [ସନ୍ଧାଗାରସାଲା (କ।)] କାରିତା, ଏତ୍ଥ ମଯଂ ଦସବଲଂ ଆନେତ୍ୱା ମଙ୍ଗଲଂ ଭଣାପେମାତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମିଂସୁ। ଯେନ ସନ୍ଥାଗାରଂ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୂତି ତଂ ଦିୱସଂ କିର ସନ୍ଥାଗାରେ ଚିତ୍ତକମ୍ମଂ ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଅଚ୍ଚକା ମୁତ୍ତମତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଅରଞ୍ଞଜ୍ଝାସଯା ଅରଞ୍ଞାରାମା ଅନ୍ତୋଗାମେ ୱସେଯ୍ଯୁଂ ୱା ନୋ ୱାତି ତସ୍ମା ଭଗୱତୋ ମନଂ ଜାନିତ୍ୱାୱ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସାମାତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିଂସୁ। ଇଦାନି ପନ ମନଂ ଲଭିତ୍ୱା ପଟିଜଗ୍ଗିତୁକାମା ଯେନ ସନ୍ଥାଗାରଂ, ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ। ସବ୍ବସନ୍ଥରିନ୍ତି ଯଥା ସବ୍ବଂ ସନ୍ଥତଂ ହୋତି ଏୱଂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୂତି। ଏତ୍ଥ ପନ ତେ ମଲ୍ଲରାଜାନୋ ସନ୍ଥାଗାରଂ ପଟିଜଗ୍ଗିତ୍ୱା ନଗରୱୀଥିଯୋପି ସମ୍ମଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ଧଜେ ଉସ୍ସାପେତ୍ୱା ସୁୱଣ୍ଣଘଟିକଦଲିଯୋ ଚ ଠପାପେତ୍ୱା ସକଲନଗରଂ ଦୀପମାଲାହି ୱିପ୍ପକିଣ୍ଣତାରକଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ଖୀରପକେ [ଖୀରୁପକେ (ପୀ। କ।)] ଦାରକେ ଖୀରଂ ପାଯେଥ, ଦହରେ କୁମାରେ ଲହୁଂ ଲହୁଂ ଭୋଜାପେତ୍ୱା ସଯାପେଥ, ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦଂ ମାକରି, ଅଜ୍ଜ ଏକରତ୍ତିଂ ସତ୍ଥା ଅନ୍ତୋଗାମେୱ ୱସିସ୍ସତି, ବୁଦ୍ଧା ନାମ ଅପ୍ପସଦ୍ଦକାମା ହୋନ୍ତୀତି ଭେରିଂ ଚରାପେତ୍ୱା ସଯଂ ଦଣ୍ଡକଦୀପିକା ଆଦାଯ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ। ଭଗୱନ୍ତଂ ଯେୱ ପୁରକ୍ଖତ୍ୱାତି ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁରତୋ କତ୍ୱା, ତତ୍ଥ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚେୱ ଉପାସକାନଞ୍ଚ ମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ ଅତିୱିଯ ୱିରୋଚତି। ସମନ୍ତପାସାଦିକୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ଅଭିରୂପୋ ଦସ୍ସନୀଯୋ ପୁରତ୍ଥିମକାଯତୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା ରସ୍ମି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଗଗନତଲେ ଅସୀତିହତ୍ଥଂ ଠାନଂ ଗଣ୍ହାତି। ପଚ୍ଛିମକାଯତୋ ଦକ୍ଖିଣହତ୍ଥତୋ ୱାମହତ୍ଥତୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା ହେଟ୍ଠା ପାଦତଲେହି ପୱାଳଅୱଣ୍ଣରସ୍ମି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଘନପଥୱିଯଂ ଅସୀତିହତ୍ଥଂ ଠାନଂ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱଂ ସମନ୍ତା ଅସୀତିହତ୍ଥମତ୍ତଂ ଠାନଂ ଛବ୍ବଣ୍ଣବୁଦ୍ଧରସ୍ମିଯୋ ୱିଜ୍ଜୋତମାନା ୱିତଣ୍ଡମାନା ୱିଧାୱନ୍ତି, ସବ୍ବେ ଦିସାଭାଗା ସୁୱଣ୍ଣଚମ୍ପକପୁପ୍ଫେହି ୱିକିରିଯମାନା ୱିଯ ସୁୱଣ୍ଣଘଟତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତସୁୱଣ୍ଣରସଧାରାହି ସିଞ୍ଚମାନା ୱିଯ ପସାରିତସୁୱଣ୍ଣପଟପରିକ୍ଖିତ୍ତା ୱିଯ ୱେରମ୍ଭୱାତସମୁଟ୍ଟିତକିଂସୁକକିଂସୁକାରକଣିକାରପୁପ୍ଫଚୁଣ୍ଣସମୋକିଣ୍ଣା ୱିଯ ୱିପ୍ପକସନ୍ତଂ ଅସୀତିଅନୁବ୍ଯଞ୍ଜନବ୍ଯାମପ୍ପଭା ଦ୍ୱତ୍ତିଂସୱରଲକ୍ଖଣସମୁଜ୍ଜଲଂ ସରୀରଂ ସମୁଗ୍ଗତତାରକଂ ୱିଯ ଗଗନତଲଂ ୱିକସିତମିୱ ପଦୁମୱନଂ ସବ୍ବଫାଲିଫୁଲ୍ଲୋ ୱିଯ ଯୋଜନସତିକୋ ପାରିଚ୍ଛତ୍ତକୋ ପଟିପାଟିଯା ଠପିତାନଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସଚନ୍ଦାନଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସସୂରିଯାନଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସଚକ୍କୱତ୍ତୀନଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସଦେୱରାଜାନଂ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସମହାବ୍ରହ୍ମାନଂ ନିବ୍ବୁତୋ ଅସେକ୍ଖସ୍ସ ନତ୍ଥି ନିବ୍ବୁତି।

ୱେୱଚନନ୍ତି ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି, ଅନୁମୋଦତୋପି ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି। ଚିତ୍ତସ୍ସ ସମାଦହତୋପି ୱେଯ୍ଯାୱଚ୍ଚକିରିଯାଯପି ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତୀତି।

ପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି, ଅଲୋଭସ୍ସ ପଟିନିସ୍ସଯଘାତପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତୀତି ଅଦୋସସ୍ସ ପଟିନିସ୍ସଯଘାତପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକନ୍ତି ଅମୋହସ୍ସ ପଟିନିସ୍ସଯଘାତପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ।

ଓତରଣୋତି ପଞ୍ଚସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତି, ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତି ସଂଯମେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଓତିଣ୍ଣୋ ଛସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ସଂୱରୋ, ଅଯଂ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଯଂ କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକଂ, ଅଯଂ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ, ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ୱିମୁତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଧାତୂସୁ ଧମ୍ମଧାତୁ, ଆଯତନେସୁ ମନାଯତନଂ।

ସୋଧନୋତି ଯେନାରମ୍ଭେନ ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଦେସିତଂ ସୋ ଆରମ୍ଭୋ ସୁଦ୍ଧୋ।

ଅଧିଟ୍ଠାନୋ ଦାନନ୍ତି ଏକତ୍ତତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଚାଗୋ ପରିଚ୍ଚାଗୋ ଧମ୍ମଦାନଂ ଆମିସଦାନଂ, ଅଟ୍ଠ ଦାନାନି ୱିତ୍ଥାରେନ କାତବ୍ବାନି, ଅଯଂ ୱେମତ୍ତତା। ନ ଚ ଦଦତୋ ଏକତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଖନ୍ତୀ ଅନୱଜ୍ଜନ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ରୋଧୱୀରିଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯା

[ଯୋଧ ୱୀରିଯପଞ୍ଞଞଉିଯା (ପୀ। କା।)] ପଞ୍ଞଞଉା।

ପରିକ୍ଖାରୋତି ଦାନସ୍ସ ପାମୋଜ୍ଜଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଅଲୋଭୋ ହେତୁ। ସଂଯମତୋ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ହେତୁ, ପରିଚ୍ଚାଗୋ ପଚ୍ଚଯୋ। କୁସଲୋ ଚ ଜହାତି ପାପକନ୍ତି ଯଥାଭୂତଦସ୍ସନଂ ପଚ୍ଚଯୋ, ଞାଣପ୍ପଟିଲାଭୋ ହେତୁ। ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ପରତୋ ଚ ଘୋସୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତଞ୍ଚ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ମଗ୍ଗୋ ଚ ହେତୁ ଚ ପଚ୍ଚଯୋ ଚ।

ସମାରୋପନୋତି ଦଦତୋ ପୁଞ୍ଞଂ ପୱଡ୍ଢତୀତି ଗାଥା ତସ୍ସ ସୀଲମ୍ପି ୱଡ୍ଢତି। ସଂଯମୋପି ୱଡ୍ଢତି। ସଂଯମତୋ ୱେରଂ ନ ଚୀଯତୀତି। ଅଞ୍ଞେପି କିଲେସା ନ ଚୀଯନ୍ତି ଯେପିସ୍ସ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ ଆସୱା ୱିଘାତା, ତେପିସ୍ସ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ରାଗଦୋସମୋହକ୍ଖଯା ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ରାଗଦୋସସ୍ସାପି ଖଯା ରାଗାନୁସଯସ୍ସପି ଖଯା ଦୋସସ୍ସ ମୋହସ୍ସାପି ସ ନିବ୍ବୁତୋତି ସୋପାଦିସେସା ନିବ୍ବାନଧାତୁ ଅନୁପାଦିସେସାପି। ଅଯଂ ସମାରୋପନୋ।

ଥେରସ୍ସ ମହାକଚ୍ଚାଯନସ୍ସ ପେଟକୋପଦେସେ

ହାରସ୍ସ ସମ୍ପାତଭୂମି ସମତ୍ତା।

୮। ସୁତ୍ତୱେଭଙ୍ଗିଯଂ

୧୧୮। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଚ ଭୱତଣ୍ହାଯ ଚ। ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସତ୍ତାନଂ ପୁବ୍ବକୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତି। ତତ୍ଥ ଯେ ସତ୍ତା ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନା, ତେ ଅଜ୍ଝୋସାନବହୁଲା ମନ୍ଦୱିପସ୍ସକା। ଯେ ପନ ଉସ୍ସନ୍ନଦିଟ୍ଠିକା ସତ୍ତା, ତେ ୱିପସ୍ସନାବହୁଲା ମନ୍ଦଜ୍ଝୋସାନା।

ତତ୍ଥ ତଣ୍ହାଚରିତା ସତ୍ତା ସତ୍ତସଞ୍ଞାଭିନିୱିଟ୍ଠା ଅନୁପ୍ପାଦୱଯଦସ୍ସିନୋ। ତେ ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି ‘‘ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନ’’ନ୍ତି। ଏୱଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା। ଅଞ୍ଞେହି ଖନ୍ଧେହି ଅତ୍ତାନଂ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି ତସ୍ସ ଉସ୍ସନ୍ନଦିଟ୍ଠିକା ସତ୍ତା ୱିପସ୍ସମାନା ଖନ୍ଧେ ଉଜ୍ଜୁଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି। ତେ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି। ଯଂ ରୂପଂ, ସୋ ଅତ୍ତା। ଯୋ ଅହଂ, ତଂ ରୂପଂ। ସୋ ରୂପୱିନାସଂ ପସ୍ସତି, ଅଯଂ ଉଚ୍ଛେଦୱାଦୀ । ଇତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ପଠମାଭିନିପାତା ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯୋ ପଞ୍ଚ ଉଚ୍ଛେଦଂ ଭଜନ୍ତି ‘‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀର’’ନ୍ତି। ଏକମେକମ୍ହି ଖନ୍ଧେ ତୀହି ପଦେହି ପଚ୍ଛିମକେହି ସସ୍ସତଂ ଭଜତି ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀର’’ନ୍ତି। ଇତୋ ବହିଦ୍ଧାତେ ପବ୍ବଜିତା ତଣ୍ହାଚରିତା କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି। ତେନ ଯେ ଚ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଦିଟ୍ଠିଚରିତା ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି। ତେନ ଯେୱ ଦିଟ୍ଠିସୁଖେନ ଏତ୍ତାୱତା ବାହିରକୋ ପଯୋଗୋ।

ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠିଚରିତା ସତ୍ତା ଯେ ଅରିଯଧମ୍ମୱିନଯଂ ଓତରନ୍ତି, ତେ ଧମ୍ମାନୁସାରିନୋ ହୋନ୍ତି। ଯେ ତଣ୍ହାଚରିତା ସତ୍ତା ଅରିଯଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ଓତରନ୍ତି, ତେ ସଦ୍ଧାନୁସାରିନୋ ହୋନ୍ତି।

ତତ୍ଥ ଯେ ଦିଟ୍ଠିଚରିତା ସତ୍ତା, ତେ କାମେସୁ ଦୋସଦିଟ୍ଠୀ, ନ ଚ ଯେ କାମେସୁ ଅନୁସଯା ସମୂହତା, ତେ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି। ତେସଂ ସତ୍ଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ଅଞ୍ଞୋ ୱା ସାୱକୋ କାମେହି ନତ୍ଥି ଅତ୍ଥୋତି ତେ ଚ ପୁବ୍ବେଯେୱ କାମେହି ଅନତ୍ଥିକା ଇତି କାମେ ଅପ୍ପକସିରେନ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତି। ତେ ଚେତସିକେନ ଦୁକ୍ଖେନ ଅନଜ୍ଝୋସିତା। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ସୁଖା ପଟିପଦା’’ତି । ଯେ ପନ ତଣ୍ହାଚରିତା ସତ୍ତା, ତେ କାମେସୁ ଅଜ୍ଝୋସିତା, ତେସଂ ସତ୍ଥା ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ଅଞ୍ଞତରୋ ୱା ଭିକ୍ଖୁ କାମେହି ନତ୍ଥି ଅତ୍ଥୋତି, ତେ ପିଯରୂପଂ ଦୁକ୍ଖେନ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତି। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ଦୁକ୍ଖା ପଟିପଦା’’ତି। ଇତି ଇମେ ସବ୍ବସତ୍ତା ଦ୍ୱୀସୁ ପଟିପଦାସୁ ସମୋସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଦୁକ୍ଖାଯଞ୍ଚ ସୁଖାଯଞ୍ଚ।

ତତ୍ଥ ଯେ ଦିଟ୍ଠିଚରିତା ସତ୍ତା, ତେ ଦ୍ୱିଧା ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିଯା ଚ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯା ଚ। ତତ୍ଥ ଯେ ଦିଟ୍ଠିଚରିତା ସତ୍ତା ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯା ସୁଖେନ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତି, ଖିପ୍ପଞ୍ଚ ଅଭିସମେନ୍ତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞା ସୁଖା ପଟିପଦା’’ତି। ତତ୍ଥ ଯେ ଦିଟ୍ଠିଚରିତା ସତ୍ତା ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିଯା ପଠମଂ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପାଦାଯ ଦନ୍ଧତରଂ ଅଭିସମେନ୍ତି, ତେ ସୁଖେନ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତି, ଦନ୍ଧଞ୍ଚ ଅଭିସମେନ୍ତି। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ସୁଖା ପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା’’ତି। ତତ୍ଥ ତଣ୍ହାଚରିତା ସତ୍ତା ଦ୍ୱିଧା ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯା ଚ ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିଯା ଚ। ତତ୍ଥ ଯେ ତଣ୍ହାଚରିତା ସତ୍ତା ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯା ଦୁକ୍ଖେନ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତି, ଖିପ୍ପଞ୍ଚ ଅଭିସମେନ୍ତି। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ଦୁକ୍ଖା ପଟିପଦା ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞା’’ତି। ତତ୍ଥ ଯେ ତଣ୍ହାଚରିତା ସତ୍ତା ମୁଦିନ୍ଦ୍ରିଯା ପଠମଂ ତିକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପାଦାଯ ଦନ୍ଧତରଂ ଅଭିସମେନ୍ତି, ତେ ଦୁକ୍ଖେନ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତି, ଦନ୍ଧଞ୍ଚ ଅଭିସମେନ୍ତି। ତେନ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ଦୁକ୍ଖା ପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା’’ତି। ଇମା ଚତସ୍ସୋ ପଟିପଦାଯୋ ଅପଞ୍ଚମା ଅଛଟ୍ଠା। ଯେ ହି କେଚି ନିଯ୍ଯୁତା ନିଯ୍ଯାଯିସ୍ସନ୍ତି ୱା ଇମାହି ଚତୂହି ପଟିପଦାହି ଅନଞ୍ଞାହି ଅଯଂ ପଟିପଦାଚତୁକ୍କେନ କିଲେସେ ନିଦ୍ଦିସତି। ଯା ଚତୁକ୍କମଗ୍ଗେନ ଅରିଯଧମ୍ମେସୁ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସୀହୱିକ୍କୀଳିତୋ ନାମ ନଯୋ।

୧୧୯। ତତ୍ରିମେ ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା। ଚତ୍ତାରୋ ୱିପଲ୍ଲାସା ଉପାଦାନା ଯୋଗା ଗନ୍ଥା ଆସୱା ଓଘା ସଲ୍ଲା ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିଯୋ ଅଗତିଗମନାତି, ଏୱଂ ଇମାନି ସବ୍ବାନି ଦସ ପଦାନି। ଅଯଂ ସୁତ୍ତସ୍ସ ସଂସନ୍ଦନା।

ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା। ତତ୍ଥ ଯୋ ଚ କବଳୀକାରୋ ଆହାରୋ ଯୋ ଚ ଫସ୍ସୋ ଆହାରୋ, ଇମେ ତଣ୍ହାଚରିତେନ ପହାତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଯୋ ଚ ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ ଯୋ ଚ ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ, ଇମେ ଦିଟ୍ଠିଚରିତେନ ପହାତବ୍ବା।

ପଠମୋ ଆହାରୋ ପଠମୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ, ଦୁତିଯୋ ଆହାରୋ ଦୁତିଯୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ, ତତିଯୋ ଆହାରୋ ତତିଯୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ, ଚତୁତ୍ଥୋ ଆହାରୋ ଚତୁତ୍ଥୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ୱିପଲ୍ଲାସା ଅପଞ୍ଚମା ଅଛଟ୍ଠା। ଇଦଞ୍ଚ ପମାଣା ଚତ୍ତାରୋ ଆହାରା।

ତତ୍ଥ ପଠମେ ୱିପଲ୍ଲାସେ ଠିତୋ କାମେ ଉପାଦିଯତି, ଇଦଂ କାମୁପାଦାନଂ। ଦୁତିଯେ ୱିପଲ୍ଲାସେ ଠିତୋ ଅନାଗତଂ ଭୱଂ ଉପାଦିଯତି, ଇଦଂ ସୀଲଵ୍ଵତୁପାଦାନଂ। ତତିଯେ ୱିପଲ୍ଲାସେ ଠିତୋ ୱିପରୀତୋ ଦିଟ୍ଠିଂ ଉପାଦିଯତି, ଇଦଂ ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ। ଚତୁତ୍ଥେ ୱିପଲ୍ଲାସେ ଠିତୋ ଖନ୍ଧେ ଅତ୍ତତୋ ଉପାଦିଯତି, ଇଦଂ ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନଂ।

ତତ୍ଥ କାମୁପାଦାନେ ଠିତୋ କାମେ ଅଭିଜ୍ଝାଯତି ଗନ୍ଥତି, ଅଯଂ ଅଭିଜ୍ଝାକାଯଗନ୍ଥୋ। ସୀଲଵ୍ଵତୁପାଦାନେ ଠିତୋ ବ୍ଯାପାଦଂ ଗନ୍ଥତି, ଅଯଂ ବ୍ଯାପାଦକାଯଗନ୍ଥୋ। ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନେ ଠିତୋ ପରାମାସଂ ଗନ୍ଥତି, ଅଯଂ ପରାମାସକାଯଗନ୍ଥୋ। ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନେ ଠିତୋ ପପଞ୍ଚନ୍ତୋ ଗନ୍ଥତି, ଅଯଂ ଇଦଂସଚ୍ଚାଭିନିୱେସୋ କାଯଗନ୍ଥୋ।

ତସ୍ସ ଗନ୍ଥିତା କିଲେସା ଆସୱନ୍ତି। କିଞ୍ଚି ପନ ୱୁଚ୍ଚତି ୱିପ୍ପଟିସାରୋ। ଯେ ୱିପ୍ପଟିସାରା [ଯୋ ୱିପ୍ପଟିସାରୋ (ପୀ। କ।)] ତେ ଅନୁସଯା। ତତ୍ଥ ଅଭିଜ୍ଝାକାଯଗନ୍ଥେନ କାମାସୱୋ, ବ୍ଯାପାଦକାଯଗନ୍ଥେନ ଭୱାସୱୋ, ପରାମାସକାଯଗନ୍ଥେନ ଦିଟ୍ଠାସୱୋ, ଇଦଂ ସଚ୍ଚାଭିନିୱେସକାଯଗନ୍ଥେନ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ।

ତେ ଚତ୍ତାରୋ ଆସୱା ୱେପୁଲ୍ଲଭାୱଂ ଗତା ଓଘା ହୋନ୍ତି, ତେନ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ‘‘ଓଘା’’ତି। ତତ୍ଥ କାମାସୱୋ କାମୋଘୋ, ଭୱାସୱୋ ଭୱୋଘୋ, ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ ଅୱିଜ୍ଜୋଘୋ, ଦିଟ୍ଠାସୱୋ ଦିଟ୍ଠୋଘୋ।

ତେ ଚତ୍ତାରୋ ଓଘା ଆସଯମନୁପୱିଟ୍ଠା ଅନୁସଯସହଗତା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସଲ୍ଲାତି ହଦଯମାହଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠନ୍ତା। ତତ୍ଥ କାମୋଘୋ ରାଗସଲ୍ଲଂ, ଭୱୋଘୋ ଦୋସସଲ୍ଲଂ, ଅୱିଜ୍ଜୋଘୋ ମୋହସଲ୍ଲଂ, ଦିଟ୍ଠୋଘୋ ଦିଟ୍ଠିସଲ୍ଲଂ।

ଇମେହି ଚତୂହି ସଲ୍ଲେହି ପରିଯାଦିନ୍ନଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚତୂସୁ ଧମ୍ମେସୁ ତିଟ୍ଠତି ରୂପେ ୱେଦନାଯ ସଞ୍ଞାଯ ସଙ୍ଖାରେସୁ। ଇମା ଚତସ୍ସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିଯୋ। ତତ୍ଥ ରାଗସଲ୍ଲେନ ନନ୍ଦୂପସେଚନଂ ରୂପୂପଗଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠତି। ଦୋସସଲ୍ଲେନ ୱେଦନୂପଗଂ ମୋହସଲ୍ଲେନ ସଞ୍ଞୂପଗଂ ଦିଟ୍ଠିସଲ୍ଲେନ ନନ୍ଦୂପସେଚନଂ ସଙ୍ଖାରୂପଗଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ତିଟ୍ଠତି।

ଚତୂହି ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତୀହି ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଅଗତିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଛନ୍ଦା ଦୋସା ଭଯା ମୋହା। ରାଗେନ ଛନ୍ଦା ଅଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ଦୋସେନ ଦୋସା ଅଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ମୋହେନ ମୋହା ଅଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି, ଦିଟ୍ଠିଯା ଭଯା ଅଗତିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଇତି ଇଦଞ୍ଚ କମ୍ମଂ ଇମେ ଚ କିଲେସା। ଅଯଂ ସଂସାରସ୍ସ ହେତୁ।

୧୨୦। ତତ୍ଥିମା ଚତସ୍ସୋ ଦିସା କବଳୀକାରାହାରୋ ‘‘ଅସୁଭେ ସୁଭ’’ନ୍ତି ୱିପଲ୍ଲାସୋ କାମୁପାଦାନଂ କାମଯୋଗୋ ଅଭିଜ୍ଝାକାଯଗନ୍ଥୋ କାମାସୱୋ କାମୋଘୋ ରାଗସଲ୍ଲଂ ରୂପୂପଗା ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତି ଛନ୍ଦା ଅଗତିଗମନଂ। ଅଯଂ ପଠମା ଦିସା।

ଫସ୍ସୋ ଆହାରୋ ‘‘ଦୁକ୍ଖେ ସୁଖ’’ନ୍ତି ୱିପଲ୍ଲାସୋ ସୀଲଵ୍ଵତୁପାଦାନଂ ଭୱଯୋଗୋବ୍ଯାପାଦୋ କାଯଗନ୍ଥୋ ଭୱାସୱୋ ଭୱୋଘୋ ଦୋସସଲ୍ଲଂ ୱେଦନୂପଗା ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତି ଦୋସା ଅଗତିଗମନଂ, ଅଯଂ ଦୁତିଯା ଦିସା।

ମନୋସଞ୍ଚେତନାହାରୋ ‘‘ଅନତ୍ତନି ଅତ୍ତା’’ତି ୱିପଲ୍ଲାସୋ ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ ଦିଟ୍ଠିଯୋଗୋ ପରାମାସକାଯଗନ୍ଥୋ ଦିଟ୍ଠାସୱୋ ଦିଟ୍ଠୋଘୋ ଦିଟ୍ଠିସଲ୍ଲଂ ସଞ୍ଞୂପଗା ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତି ଭଯା ଅଗତିଗମନଂ। ଅଯଂ ତତିଯା ଦିସା।

ୱିଞ୍ଞାଣାହାରୋ ‘‘ଅନିଚ୍ଚେ ନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ୱିପଲ୍ଲାସୋ ଅତ୍ତୱାଦୁପାଦାନଂ ଅୱିଜ୍ଜାଯୋଗୋ ଇଦଂସଚ୍ଚାଭିନିୱେସୋ କାଯଗନ୍ଥୋ ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ ଅୱିଜ୍ଜୋଘୋ ମୋହସଲ୍ଲଂ ସଙ୍ଖାରୂପଗା ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତି ମୋହା ଅଗତିଗମନଂ, ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୀ ଦିସା। ଇତି ଇମେସଂ ଦସନ୍ନଂ ସୁତ୍ତାନଂ ପଠମେନ ପଦେନ ପଠମାଯ ଦିସାଯ ଆଲୋକନଂ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦିସାଲୋକନା।

ଚତୂହି ୱିପଲ୍ଲାସେହି ଅକୁସଲପକ୍ଖେ ଦିସାୱିଲୋକନା କିଲେସଂ ସଂଯୋଜେତ୍ୱା ଅଯଂ ଅକୁସଲପକ୍ଖେ ଦିସାୱିଲୋକନାଯ ଭୂମି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଦସନ୍ନଂ ସୁତ୍ତାନଂ ଯାନି ପଠମାନି ପଦାନି ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ କୋ ଅତ୍ଥୋ? ଏକୋ ଅତ୍ଥୋ, ବ୍ଯଞ୍ଜନମେୱ ନାନଂ। ଏୱଂ ଦୁତିଯା ଏୱଂ ତତିଯା ଏୱଂ ଚତୁତ୍ଥୀ। ଅଯଂ ପଠମା ସଂସନ୍ଦନା।

ଇମିନା ପେଯ୍ୟାଲେନ ସବ୍ବେ କିଲେସା ଚତୂସୁ ପଦେସୁ ପକ୍ଖିପିତବ୍ବା। ତତୋ କୁସଲପକ୍ଖେ ଚତସ୍ସୋ ପଟିପଦା ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା

ଚତ୍ତାରୋ ୱିହାରା ଦିବ୍ବୋ ବ୍ରହ୍ମା ଅରିୟୋ ଆନେଞ୍ଜୋ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଚତ୍ତାରୋ ଅଚ୍ଛରିୟା ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମା ଚତ୍ତାରୋ ଅଧିଟ୍ଠାନା ଚତ୍ତାରୋ ସମାଧୟୋ ଛନ୍ଦସମାଧି ୱୀରିୟସମାଧି ଚିତ୍ତସମାଧି ୱୀମଂସାସମାଧି। ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ସୁଖଭାଗିୟା ନାଞ୍ଞତ୍ର ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ନାଞ୍ଞତ୍ର ତପସା ନାଞ୍ଞତିନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରା ନାଞ୍ଞତ୍ର ସବ୍ବନିସ୍ସଗ୍ଗା ଚତ୍ତାରି ଅପ୍ପମାଣାନି।

ତତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖା ପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା ଭାୱିୟମାନା ବହୁଲୀକରିୟମାନା ପଠମଂ ଝାନଂ ପରିପୂରେତି, ପଠମଂ ଝାନଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପଠମଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ପରିପୂରେତି , ପଠମଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପଠମଂ ୱିହାରଂ ପରିପୂରେତି, ପଠମୋ ୱିହାରୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ପଠମଂ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ ପରିପୂରେତି, ପଠମଂ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ପଠମଂ ଅଚ୍ଛରିୟଂ ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମଂ ପରିପୂରେତି, ପଠମୋ ଅଚ୍ଛରିୟୋ ଅବ୍ଭୁତୋ ଧମ୍ମୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ପଠମଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ପରିପୂରେତି, ପଠମଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ଛନ୍ଦସମାଧିଂ ପରିପୂରେତି, ଛନ୍ଦସମାଧି ପରିପୁଣ୍ଣୋ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରଂ ପରିପୂରେତି, ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ପଠମଂ ମେତ୍ତାଅପ୍ପମାଣଂ ପରିପୂରେତି। ଏୱଂ ଯାୱ ସବ୍ବନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅପ୍ପମାଣଂ ପରିପୂରେତି।

ତତ୍ଥ ପଠମା ଚ ପଟିପଦା ପଠମଞ୍ଚ ଝାନଂ ପଠମଞ୍ଚ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ପଠମୋ ଚ ୱିହାରୋ ପଠମଞ୍ଚ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ ପଠମୋ ଚ ଅଚ୍ଛରିୟୋ ଅବ୍ଭୁତୋ ଧମ୍ମୋ ସଚ୍ଚାଧିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଛନ୍ଦସମାଧି ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରୋ ଚ ମେତ୍ତା ଚ ଅପ୍ପମାଣଂ। ଅୟଂ ପଠମା ଦିସା।

ଦୁକ୍ଖା ଚ [ଦୁତିୟା ଚ (କ।)] ପଟିପଦା ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞା ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ଦୁତିୟଞ୍ଚ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ଦୁତିୟୋ ଚ ୱିହାରୋ ଦୁତିୟଞ୍ଚ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ ଦୁତିୟୋ ଚ ଅଚ୍ଛରିୟୋ ଅବ୍ଭୁତୋ ଧମ୍ମୋ ଚାଗାଧିଟ୍ଠାନଂ ଚିତ୍ତସମାଧି ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା କରୁଣା ଚ ଅପ୍ପମାଣଂ, ଅୟଂ ଦୁତିୟା ଦିସା।

ସୁଖା ଚ [ତତିୟା ଚ (କ।)] ପଟିପଦା ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞା ତତିୟଞ୍ଚ ଝାନଂ ତତିୟଞ୍ଚ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ତତିୟୋ ଚ ୱିହାରୋ ତତିୟଞ୍ଚ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ ତତିୟୋ ଚ ଅଚ୍ଛରିୟୋ ଅବ୍ଭୁତୋ ଧମ୍ମୋ ପଞ୍ଞାଧିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ୱୀରିୟସମାଧି ଚ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଚ ମୁଦିତା ଚ ଅପ୍ପମାଣଂ। ଅୟଂ ତତିୟା ଦିସା।

ସୁଖା ଚ [ଚତୁତ୍ଥୀ ଚ (କ।)] ପଟିପଦା ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞା ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଚତୁତ୍ଥଞ୍ଚ ସତିପଟ୍ଠାନଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ଚ ୱିହାରୋ ଚତୁତ୍ଥଞ୍ଚ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ଚ ଅଚ୍ଛରିୟୋ ଅବ୍ଭୁତୋ ଧମ୍ମୋ ଉପସମାଧିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ୱୀମଂସାସମାଧି ଚ ସବ୍ବନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ଚ ଉପେକ୍ଖା ଅପ୍ପମାଣଞ୍ଚ। ଅୟଂ ଚତୁତ୍ଥୀ ଦିସା। ଇମାସଂ ଚତସ୍ସନ୍ନଂ ଦିସାନଂ ଆଲୋକନା। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦିସାଲୋକନୋ ନାମ ନୟୋ।

ତତ୍ଥାୟଂ ଯୋଜନା। ଚତ୍ତାରୋ ଚ ଆହାରା ଚତସ୍ସୋ ଚ ପଟିପଦା, ଚତ୍ତାରୋ ଚ ୱିପଲ୍ଲାସା ଚତ୍ତାରୋ ଚ ସତିପଟ୍ଠାନା, ଚତ୍ତାରି ଚ ଉପାଦାନାନି ଚତ୍ତାରି ଚ ଝାନାନି ଚତ୍ତାରୋ ଚ ଯୋଗା ୱିହାରା ଚ, ଗନ୍ଥା ଚ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଚ, ଆସୱା ଚ ଅଚ୍ଛରିୟା ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମା ଚ, ଓଘା ଚ ଅଧିଟ୍ଠାନାନି ଚ, ସଲ୍ଲା ଚ ସମାଧୟୋ, ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିୟୋ ଚତ୍ତାରୋ ଚ ସୁଖଭାଗିୟା ଧମ୍ମା, ଚତ୍ତାରି ଚ ଅଗତିଗମନାନି ଚତ୍ତାରି ଚ ଅପ୍ପମାଣାନି ଇତି କୁସଲାକୁସଲାନଂ ପଟିପକ୍ଖୱସେନ ଯୋଜନା, ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦିସାଲୋକନୋ ନୟୋ।

ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ପରିୟୋସାନଂ, ଯୋ ଚ ଧମ୍ମୋ କୁସଲାକୁସଲନିଦ୍ଦେସେ ପଠମୋ ଦିସାନିଦ୍ଦେସୋ, ଇମସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ପରିୟୋସାନଂ ଦୁତିୟଂ ସକଦାଗାମିଫଲଂ, ତତିୟଂ ଅନାଗାମିଫଲଂ, ଚତୁତ୍ଥଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ।

ତତ୍ଥ କତମୋ ତିପୁକ୍ଖଲୋ ନୟୋ? ଯେ ଚ ଦୁକ୍ଖାୟ ପଟିପଦାୟ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞାୟ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାୟ ଚ ନିୟ୍ୟନ୍ତି ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା, ଯେ ଚ ସୁଖାୟ ପଟିପଦାୟ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞାୟ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାୟ ଚ ନିୟ୍ୟନ୍ତି ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା।

ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୁଖାୟ ପଟିପଦାୟ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞାୟ ନିୟ୍ୟାତି, ଯୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦୁକ୍ଖାୟ ପଟିପଦାୟ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାୟ ନିୟ୍ୟାତି। ଇମେ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ଭୱନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଯୋ ସୁଖାୟ ପଟିପଦାୟ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାୟ ନିୟ୍ୟାତି , ଅୟଂ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ। ଯୋ ପଚ୍ଛିମୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସାଧାରଣୋ, ଅୟଂ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ। ଯୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞାୟ ଦୁକ୍ଖାୟ ପଟିପଦାୟ ନିୟ୍ୟାତି, ଅୟଂ ନେୟ୍ୟୋ। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଭୱିତ୍ୱା ତୀଣି ହୋନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁସ୍ସ ସମଥପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ୱିପସ୍ସନା, ନେୟ୍ୟସ୍ସ ୱିପସ୍ସନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ ସମଥୋ, ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁସ୍ସ ସମଥୱିପସ୍ସନା ଯୁଗନଦ୍ଧା। ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁସ୍ସ ମୁଦୁକା ଦେସନା, ନେୟ୍ୟସ୍ସ ତିକ୍ଖା ଦେସନା, ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁସ୍ସ ତିକ୍ଖମୁଦୁକା ଦେସନା।

ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁସ୍ସ ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା, ନେୟ୍ୟସ୍ସ ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା, ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁସ୍ସ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା। ଇତି ଇମେସଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଚତୂହି ପଟିପଦାହି ନିୟ୍ୟାନଂ।

ତତ୍ଥ ଅୟଂ ସଂକିଲେସୋ, ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି ତୟୋ ଫସ୍ସା ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ତୟୋ ଉପୱିଚାରା ତୟୋ ସଂକିଲେସା ତୟୋ ୱିତକ୍କା ତୟୋ

ପରିଢଆହା ତୀଣି ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣାନି ତିସ୍ସୋ ଦୁକ୍ଖତାତି।

ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନୀତି ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ, ଦୋସୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ, ମୋହୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ। ତଯୋ ଫସ୍ସାତି ସୁଖୱେଦନୀଯୋ ଫସ୍ସୋ, ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯୋ ଫସ୍ସୋ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନୀଯୋ ଫସ୍ସୋ। ତିସ୍ସୋ ୱେଦନାତି ସୁଖା ୱେଦନା ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା। ତଯୋ ଉପୱିଚାରାତି ସୋମନସ୍ସୋପୱିଚାରୋ ଦୋମନସ୍ସୋପୱିଚାରୋ ଉପେକ୍ଖୋପୱିଚାରୋ। ତଯୋ ସଂକିଲେସାତି ରାଗୋ ଦୋସୋ ମୋହୋ। ତଯୋ ୱିତକ୍କାତି କାମୱିତକ୍କୋ ବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କୋ ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ। ତଯୋ ପରିଢଆହାତି ରାଗଜୋ ଦୋସଜୋ ମୋହଜୋ। ତୀଣି ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣାନୀତି ଉପ୍ପାଦୋ ଠିତି ୱଯୋ। ତିସ୍ସୋ ଦୁକ୍ଖତାତି ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖତା ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖତା ସଙ୍ଖତଦୁକ୍ଖତା।

ତତ୍ଥ ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ କୁତୋ ସମୁଟ୍ଠିତଂ? ତିୱିଧଂ ଆରମ୍ମଣଂ ମନାପିକଂ ଅମନାପିକଂ ଉପେକ୍ଖାଠାନିଯଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ମନାପିକେନ ଆରମ୍ମଣେନ ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ ସମୁଟ୍ଠହତି। ଇତି ମନାପିକା ଆରମ୍ମଣା ସୁଖୱେଦନୀଯୋ ଫସ୍ସୋ, ସୁଖୱେଦନୀଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ସୁଖୱେଦନା, ସୁଖୱେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ସୋମନସ୍ସୂପୱିଚାରୋ, ସୋମନସ୍ସୂପୱିଚାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ରାଗୋ, ରାଗଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ କାମୱିତକ୍କୋ, କାମୱିତକ୍କଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ରାଗଜୋ ପରିଢଆହୋ ରାଗଜଂ ପରିଢଆହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ଉପ୍ପାଦୋ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣୋ, ଉପ୍ପାଦଂ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖତା।

ଦୋସୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ କୁତୋ ସମୁଟ୍ଠିତଂ? ଅମନାପିକେନ ଆରମ୍ମଣେନ ଦୋସୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ଇତି ଅମନାପିକା ଆରମ୍ମଣା ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯୋ ଫସ୍ସୋ, ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ଦୁକ୍ଖୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖୱେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ଦୋମନସ୍ସୂପୱିଚାରୋ, ଦୋମନସ୍ସୂପୱିଚାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ଦୋସୋ, ଦୋସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କୋ, ବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ଦୋସଜୋ ପରିଢଆହୋ, ଦୋସଜଂ ପରିଢଆହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣଂ, ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖତା ୱେଦନା।

ମୋହୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ କୁତୋ ସମୁଟ୍ଠିତଂ? ଉପେକ୍ଖାଠାନିଯେନ ଆରମ୍ମଣେନ ମୋହୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ ସମୁଟ୍ଠିତଂ। ଇତି ଉପେକ୍ଖାଠାନିଯା ଆରମ୍ମଣା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନୀଯୋ ଫସ୍ସୋ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନୀଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ଉପେକ୍ଖୂପୱିଚାରୋ, ଉପେକ୍ଖୂପୱିଚାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ମୋହୋ, ମୋହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ, ୱିହିଂସାୱିତକ୍କଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ମୋହଜୋ ପରିଢଆହୋ, ମୋହଜଂ ପରିଢଆହଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ୱଯୋ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣଂ, ୱଯଂ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ସଙ୍ଖତଦୁକ୍ଖତା, ଇତି ଅଯଂ ତିଣ୍ଣଂ କିଲେସାନଂ ନିଦ୍ଦେସୋ, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତେ କୁସଲପକ୍ଖେ ତିପୁକ୍ଖଲୋ ନଯୋ।

ଇତି ତୀଣି ଅକୁସଲମୂଲାନି ନ ଚତ୍ତାରି ନ ପଞ୍ଚମାନି, ତଯୋ ଫସ୍ସାତି ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା ଯାୱ ସଙ୍ଖତଦୁକ୍ଖତାତି, ଯୋ କୋଚି ଅକୁସଲପକ୍ଖୋ, ସବ୍ବୋ ସୋ ତୀସୁ ଅକୁସଲମୂଲେସୁ ସମୋସରତି।

ତତ୍ଥ କତମୋ କୁସଲପକ୍ଖୋ? ତୀଣି କୁସଲମୂଲାନି, ତିସ୍ସୋ ପଞ୍ଞା ସୁତମଯୀ ପଞ୍ଞା ଚିନ୍ତାମଯୀ ପଞ୍ଞା ଭାୱନାମଯୀ ପଞ୍ଞା। ତଯୋ ସମାଧୀ ସୱିତକ୍କସୱିଚାରୋ…ପେ… ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା…ପେ… ସିକ୍ଖା। ତୀଣି ନିମିତ୍ତାନି ସମଥନିମିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ଉପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତଂ। ତଯୋ ୱିତକ୍କା ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୋ…ପେ… ଅୱିହିଂସାୱିତକ୍କୋ। ତୀଣି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି ୱିତ୍ଥାରୋ। ତଯୋ ଉପୱିଚାରା ନେକ୍ଖମ୍ମୂପୱିଚାରୋ ଅବ୍ଯାପାଦୂପୱିଚାରୋ ଅୱିହିଂସୂପୱିଚାରୋ। ତିସ୍ସୋ ଏସନା କାମେସନା ଭୱେସନା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା। ତଯୋ ଖନ୍ଧା ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧୋ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧୋ ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ।

ତତ୍ଥ ଯଂ ଅଲୋଭୋ କୁସଲମୂଲଂ, ତଂ ସୁତମଯିପଞ୍ଞଂ ପରିପୂରେତି, ସୁତମଯୀ ପଞ୍ଞା ପରିପୁଣ୍ଣା ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ସମାଧିଂ ପରିପୂରେତି, ସୱିତକ୍କୋ ସୱିଚାରୋ ସମାଧି ପରିପୁଣ୍ଣୋ ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେତି, ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖା ପରିପୁଣ୍ଣା ସମଥନିମିତ୍ତଂ ପରିପୂରେତି, ସମଥନିମିତ୍ତଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କଂ ପରିପୂରେତି, ନେକ୍ଖମ୍ମୱିତକ୍କୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପରିପୂରେତି, ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ନେକ୍ଖମ୍ମୂପୱିଚାରଂ ପରିପୂରେତି, ନେକ୍ଖମ୍ମୂପୱିଚାରୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ କାମେସନଂ ପଜହତି, କାମେସନପ୍ପହାନଂ ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିପୂରେତି।

ଅଦୋସୋ କୁସଲମୂଲଂ ଚିନ୍ତାମଯିପଞ୍ଞଂ ପରିପୂରେତି, ଚିନ୍ତାମଯୀ ପଞ୍ଞା ପରିପୁଣ୍ଣା ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତଂ ସମାଧିଂ ପରିପୂରେତି । ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତୋ ସମାଧି ପରିପୁଣ୍ଣୋ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେତି, ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା ପରିପୁଣ୍ଣା ଉପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତଂ ପରିପୂରେତି, ଉପେକ୍ଖାନିମିତ୍ତଂ

ପରିପୁଣ୍ଣଂ ଅବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କଂ ପରିପୂରେତି, ଅବ୍ଯାପାଦୱିତକ୍କୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପରିପୂରେତି, ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ଅବ୍ଯାପାଦୂପୱିଚାରଂ ପରିପୂରେତି, ଅବ୍ଯାପାଦୂପୱିଚାରୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ଭୱେସନଂ ପଜହତି, ଭୱେସନପ୍ପହାନଂ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିପୂରେତି।

ଅମୋହୋ କୁସଲମୂଲଂ ଭାୱନାମଯିପଞ୍ଞଂ ପରିପୂରେତି, ଭାୱନାମଯୀପଞ୍ଞା ପରିପୁଣ୍ଣା ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଂ ପରିପୂରେତି, ଅୱିତକ୍କୋ ଅୱିଚାରୋ ସମାଧି ପରିପୁଣ୍ଣୋ ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେତି, ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖା ପରିପୁଣ୍ଣା ପଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ପରିପୂରେତି, ପଗ୍ଗହନିମିତ୍ତଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ଅଞ୍ଞାତାୱିନୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପରିପୂରେତି, ଅଞ୍ଞାତାୱିନୋ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ଅୱିହିଂସୂପୱିଚାରଂ ପରିପୂରେତି, ଅୱିହିଂସୂପୱିଚାରୋ ପରିପୁଣ୍ଣୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନଂ ପରିପୂରେତି, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା ପରିପୁଣ୍ଣା ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିପୂରେତି।

ଇତି ଇମେ ତଯୋ ଧମ୍ମା କୁସଲପକ୍ଖିକା ସବ୍ବେ କୁସଲା ଧମ୍ମା ତୀହି ତିକନିଦ୍ଦେସେହି ନିଦ୍ଦିସିଯନ୍ତି ତୀଣି ୱିମୋକ୍ଖମୁଖାନି ତସ୍ସ ପରିଯୋସାନଂ। ତତ୍ଥ ପଠମେନ ଅପ୍ପଣିହିତଂ, ଦୁତିଯେନ ସୁଞ୍ଞତଂ, ତତିଯେନ ଅନିମିତ୍ତଂ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦୁତିଯୋ ତିପୁକ୍ଖଲୋ ନାମ ନଯୋ।

ତତ୍ଥ ଯେ ଇମେ ତଯୋ ପୁଗ୍ଗଲା ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ ନେଯ୍ୟୋତି। ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଯେ ଚ ପୁଗ୍ଗଲା ସୁଖାଯ ପଟିପଦାଯ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାଯ, ସୁଖାଯ ପଟିପଦାଯ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞାଯ ଚ ନିଯ୍ୟନ୍ତି, ତେ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା। ଯେ ଚ ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ଦୁକ୍ଖାଯ ପଟିପଦାଯ ଖିପ୍ପାଭିଞ୍ଞାଯ, ଦୁକ୍ଖାଯ ପଟିପଦାଯ ଦନ୍ଧାଭିଞ୍ଞାଯ ଚ ନିଯ୍ୟନ୍ତି , ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ତେନ ୱିସେସେନ ଦ୍ୱେ ଭୱନ୍ତି ଦିଟ୍ଠିଚରିତୋ ଚ ତଣ୍ହାଚରିତୋ ଚ। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଭୱିତ୍ୱା ତଯୋ ଭୱନ୍ତି, ତଯୋ ଭୱିତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଭୱନ୍ତି। ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅଯଂ ସଂକିଲେସୋ, ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ତଣ୍ହା ଚ, ଅହିରିକଞ୍ଚ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ, ଅସ୍ସତି ଚ ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ, ନୀୱରଣାନି ଚ ସଂଯୋଜନାନି ଚ, ଅଜ୍ଝୋସାନଞ୍ଚ ଅଭିନିୱେସୋ ଚ, ଅହଂକାରୋ ଚ ମମଂକାରୋ ଚ, ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯଞ୍ଚ ଦୋୱଚସ୍ସଞ୍ଚ, କୋସଜ୍ଜଞ୍ଚ ଅଯୋନିସୋ ଚ ମନସିକାରୋ, ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଚ ଅଭିଜ୍ଝା ଚ, ଅସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଞ୍ଚ ଅସମାପତ୍ତି ଚ।

ତତ୍ଥ ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ଅହିରିକଞ୍ଚ ଅସ୍ସତି ଚ ନୀୱରଣାନି ଚ ଅଜ୍ଝୋସାନଞ୍ଚ ଅହଂକାରୋ ଚ ଅସ୍ସଦ୍ଧିଯଞ୍ଚ କୋସଜ୍ଜଞ୍ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଚ ଅସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଞ୍ଚ, ଅଯଂ ଏକା ଦିସା।

ତଣ୍ହା ଚ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ ଅସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ ସଂଯୋଜନାନି ଚ ଅଭିନିୱେସୋ ଚ ମମଂକାରୋ ଚ ଦୋୱଚସ୍ସତା ଚ ଅଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ଚ ଅଭିଜ୍ଝା ଚ ଅସମାପତ୍ତି ଚ, ଅଯଂ ଦୁତିଯା ଦିସା। ଦସନ୍ନଂ ଦୁକାନଂ ଦସ ପଦାନି ପଠମାନି କାତବ୍ବାନି। ସଂଖିତ୍ତେନ ଅଟ୍ଠଂ ଞାପେନ୍ତି ପଟିପକ୍ଖେ କଣ୍ହପକ୍ଖସ୍ସ ସବ୍ବେସଂ ଦୁକାନଂ ଦସ ପଦାନି ଦୁତିଯକାନି, ଅଯଂ ଦୁତିଯା ଦିସା।

ଇତି ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଦୁକ୍ଖନିଦ୍ଦେସୋ, ଅଯଂ ସମୁଦଯୋ। ଯଂ ତଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଇତି ଅଯଞ୍ଚ ସମୁଦଯୋ, ଇଦଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଂ, ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସଚ୍ଚାନି ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ସମୁଦଯୋ ଚ ନନ୍ଦିଯାୱଟ୍ଟସ୍ସ ନଯସ୍ସ ପଠମନିଦ୍ଦେସୋ।

ତତ୍ଥ କତମୋ କୁସଲପକ୍ଖୋ? ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚ, ହିରୀ ଚ ଚରଣଞ୍ଚ, ସତି ଚ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ, ହିରୀ ଚ ଓତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ, ଅହଂକାରପ୍ପହାନଞ୍ଚ ମମଂକାରପ୍ପହାନଞ୍ଚ, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ଚ ଯୋନିସୋ ଚ ମନସିକାରୋ, ସମ୍ମାସତି ଚ ସମ୍ମାସମାଧି ଚ, ପଞ୍ଞା ଚ ନିବ୍ବିଦା ଚ, ସମାପତ୍ତି ଚ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଞ୍ଚ, ସୋମନସ୍ସଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପତ୍ତି ଚ।

ତତ୍ଥ ସମଥୋ ଚ ୱିଜ୍ଜା ଚ ସତି ଚ ହିରୀ ଚ ଅହଂକାରପ୍ପହାନଞ୍ଚ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ଚ ସମ୍ମାସତି ଚ ପଞ୍ଞା ଚ ସମାପତ୍ତି ଚ ସୋମନସ୍ସଞ୍ଚ, ଇମେ ଧମ୍ମା ଏକା ଦିସା। ୱିପସ୍ସନା ଚ ଚରଣଞ୍ଚ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ ଓତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ ମମଂକାରପ୍ପହାନଞ୍ଚ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରୋ ଚ ସମ୍ମାସମାଧି ଚ ନିବ୍ବିଦା ଚ ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଞ୍ଚ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପତ୍ତି ଚ, ଅଯଂ ଦୁତିଯା ଦିସା। ଇତି କୁସଲପକ୍ଖେ ଚ ଅକୁସଲପକ୍ଖେ ଚ ନନ୍ଦିଯାୱଟ୍ଟସ୍ସ ପନ ନଯସ୍ସ ଚତସ୍ସୋ ଦିସା।

ତାସୁ ଯାନି ଅକୁସଲପକ୍ଖସ୍ସ ପଠମାନି ପଦାନି ଅକୁସଲାନି କୁସଲେହି ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତାନି କୁସଲପକ୍ଖେ ଦୁତିଯେହି ପଦେହି ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତେସଂ ପହାନା ରାଗୱିରାଗା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଯାନି ଅକୁସଲପକ୍ଖସ୍ସ ଦୁତିଯାନି ଅକୁସଲପଦାନି ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତାନି କୁସଲପକ୍ଖସ୍ସ ପଠମେହି ପଦେହି ପହାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତେସଂ ପହାନା ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତି ପରିଯୋସାନଂ। ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ନଯାନଂ ପଠମୋ ନଯୋ ସୀହୱିକ୍କୀଳିତୋ ନାମ। ଅଟ୍ଠ ପଦାନି ଚତ୍ତାରି ଚ କୁସଲାନି ଚତ୍ତାରି ଚ ଅକୁସଲାନି ଇମାନି ଅଟ୍ଠ ପଦାନି ମୂଲପଦାନି, ଅତ୍ଥନଯେନ ଦୁତିଯୋ ତିପୁକ୍ଖଲୋ। ସୋ ଛହି ଧମ୍ମେହି ନେତି କୁସଲମୂଲାନି ଚ ନେତି ଅକୁସଲମୂଲାନି ଚ, ଇତି ଇମାନି ଛ ପଦାନି ପୁରିମକାନି ଚ ଅଟ୍ଠ ମୂଲପଦାନି ଇମାନି ଚୁଦ୍ଦସ ପଦାନି ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ମୂଲପଦାନଂ। ତତ୍ଥ ଯୋ ପଚ୍ଛିମକୋ ନଯୋ ନନ୍ଦିଯାୱଟ୍ଟୋ, ସୋ ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ନେତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଚ ତଣ୍ହାଯ ଚ ସମଥେନ ଚ ୱିପସ୍ସନାଯ ଚ, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଇମାନି ଅଟ୍ଠାରସ ମୂଲପଦାନି ତୀସୁ ନଯେସୁ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି।

ତତ୍ଥ ଯାନି ନୱ ପଦାନି କୁସଲାନି, ତତ୍ଥ ସଙ୍ଗଂ କୁସଲଂ ସମୋସରତି। ତେସଞ୍ଚ ନୱନ୍ନଂ ମୂଲାନଂ ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ସୀହୱିକ୍କୀଳିଇତନଯେ ତୀଣି ତିପୁକ୍ଖଲେ ହ୍ୱେ ନନ୍ଦିଯାୱଟ୍ଟେ, ଇଚ୍ଚେତେ କୁସଲସ୍ସ ପକ୍ଖୋ। ତତ୍ଥ ଯାନି ନୱ ପଦାନି କୁସଲାନି, ତତ୍ଥ ସଙ୍ଗଂ କୁସଲଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ତତ୍ଥ ସୀହୱିକ୍କୀଳିଇତେ ନଯେ ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ତୀଣି ତିପୁକ୍ଖଲେ ହ୍ୱେ ନନ୍ଦିଯାୱଟ୍ଟେ ଇମାନି ନୱ ପଦାନି କୁସଲାନି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି।

ତତ୍ଥ ଯାନି ନନ୍ଦିଯାୱଟ୍ଟେ ନଯେ ଚତ୍ତାରି ପଦାନି, ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠାରସ ମୂଲପଦାନି ସମୋସରନ୍ତି। ଯଥା କଥଂ, ସମଥୋ ଚ ଅଲୋଭୋ ଚ ଅଦୋସୋ ଚ ଅସୁଭସଞ୍ଞା ଚ ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞା ଚ ଇମାନି କୁସଲପକ୍ଖେ ପଞ୍ଚ ପଦାନି ସମଥଂ ଭଜନ୍ତି। ୱିପସ୍ସନା ଚ ଅମୋହୋ ଚ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଚ ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା ଚ ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ୱିପସ୍ସନଂ ଭଜନ୍ତି। ଇମାନି ନୱ ପଦାନି କୁସଲାନି ହ୍ୱୀସୁ ପଦେସୁ ଯୋଜିତାନି, ତତ୍ଥ ଅକୁସଲପକ୍ଖେ ନୱନ୍ନଂ ଅକୁସଲମୂଲପଦାନଂ ଯା ଚ ତଣ୍ହା ଯୋ ଚ ଲୋଭୋ ଯୋ ଚ ଦୋସୋ ଯା ଚ ସୁଭସଞ୍ଞା ଯା ଚ ସୁଖସଞ୍ଞା, ଇମାନି ପଞ୍ଚ ପଦାନି ତଣ୍ହଂ ଭଜନ୍ତି । ଯା ଚ ଅୱିଜ୍ଜା ଯୋ ଚ ମୋହୋ ଯା ଚ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଯା ଚ ଅତ୍ତସଞ୍ଞା, ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ଅୱିଜ୍ଜଂ ଭଜନ୍ତି। ଏତାନି ନୱ ପଦାନି ଅକୁସଲାନି ସୁସଂଖିତ୍ତାନି। ଇତି ତଯୋ ନଯା ଏକଂ ନଯଂ ନ ପୱିଟ୍ଠା। ଏୱଂ ଅଟ୍ଠାରସ ମୂଲପଦାନି ନନ୍ଦିଯାୱଟ୍ଟନଯେ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବାନି।

କଥଂ ଅଟ୍ଠାରସ ମୂଲପଦାନି, ତିପୁକ୍ଖଲେ ନଯେ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି? ନୱନ୍ନଂ ପଦାନଂ କୁସଲାନଂ, ୱିପସ୍ସନା ଚ ଅମୋହୋ ଚ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଚ ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା ଚ, ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି; ଅମୋହୋ ଚ ସମଥୋ ଚ ଅଲୋଭୋ ଚ ଅସୁଭସଞ୍ଞା ଚ, ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି; ଲୋଭୋ ଚ ଦୋସୋ ଚ, ଏୱଂ ଇମାନି ନୱ ପଦାନି ତୀସୁ କୁସଲେସୁ ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ତତ୍ଥ ନୱନ୍ନଂ ପଦାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ତଣ୍ହା ଚ ଲୋଭୋ ଚ ସୁଭସଞ୍ଞା ଚ ସୁଖସଞ୍ଞା ଚ, ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ଲୋଭୋ ଅକୁସଲମୂଲଂ; ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ମୋହୋ ଚ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଚ ଅତ୍ତସଞ୍ଞା ଚ ଅଯଂ ମୋହୋ ଅଯଂ ଦୋସୋ, ଯେ ଚ ଇମାନି ନୱ ପଦାନି ତୀସୁ ଅକୁସଲେସୁ ଯୋଜିତାନି। ଏୱଂ ଅଟ୍ଠାରସ ମୂଲପଦାନି କୁସଲମୂଲେସୁ ଚ ଯୋଜେତ୍ୱା ତିପୁକ୍ଖଲେନ ନଯେନ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବାନି।

କଥଂ ଅଟ୍ଠାରସ ମୂଲପଦାନି ସୀହୱିକ୍କୀଳିଇତେ ନଯେ ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି? ତଣ୍ହା ଚ ସୁଭସଞ୍ଞା ଚ, ଅଯଂ ପଠମୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ। ଲୋଭୋ ଚ ସୁଖସଞ୍ଞା ଚ, ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ। ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଚ, ଅଯଂ ତତିଯୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ। ମୋହୋ ଚ ଅତ୍ତସଞ୍ଞା ଚ, ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ୱିପଲ୍ଲାସୋ। ଇତି ନୱ ପଦାନି ଅକୁସଲମୂଲାନି ଚତୂସୁ ପଦେସୁ ଯୋଜିତାନି। ତତ୍ଥ ନୱନ୍ନଂ ମୂଲପଦାନଂ କୁସଲାନଂ ସମଥୋ ଚ ଅସୁଭସଞ୍ଞା ଚ, ଇଦଂ ପଠମଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ। ଅଲୋଭୋ ଚ ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞା ଚ, ଇଦଂ ଦୁତିଯଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ। ୱିପସ୍ସନା ଚ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଚ, ଇଦଂ ତତିଯଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ। ଅମୋହୋ ଚ ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା ଚ, ଇଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ସତିପଟ୍ଠାନଂ। ଇମାନି ଅଟ୍ଠାରସ ମୂଲପଦାନି ସୀହୱିକ୍କୀଳିଇତନଯଂ ଅନୁପୱିଟ୍ଠାନି। ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ନଯାନଂ ଯା ଭୂମି ଚ ଯୋ ରାଗୋ ଚ ଯୋ ଦୋସୋ ଚ ଏକଂ ନଯଂ ପୱିସତି। ଏକସ୍ସ ନଯସ୍ସ ଅକୁସଲେ ୱା ଧମ୍ମେ କୁସଲେ ୱା ଧମ୍ମେ ୱିଞ୍ଞାତେ ପଟିପକ୍ଖୋ ଅନ୍ୱେସିତବ୍ବୋ, ପଟିପକ୍ଖେ ଅନ୍ୱେସିତ୍ୱା ସୋ ନଯୋ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ, ତମ୍ହି ନଯେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଯଥା ଏକମ୍ହି ନଯେ ସବ୍ବେ ନଯା ପୱିଟ୍ଠା ତଥା ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବା। ଏକମ୍ହି ଚ ନଯେ ଅଟ୍ଠାରସ ମୂଲପଦାନି ପୱିଟ୍ଠାନି, ତମ୍ହି ଧମ୍ମେ ୱିଞ୍ଞାତେ ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ୱିଞ୍ଞାତା ହୋନ୍ତି। ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ନଯାନଂ ସୀହୱିକ୍କୀଳିଇତନଯସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ଫଲାନି ପରିଯୋସାନଂ। ପଠମାଯ ଦିସାଯ ପଠମଂ ଫଲଂ, ଦୁତିଯାଯ ଦିସାଯ ଦୁତିଯଂ ଫଲଂ, ତତିଯାଯ ଦିସାଯ ତତିଯଂ ଫଲଂ, ଚତୁତ୍ଥାଯ ଦିସାଯ ଚତୁତ୍ଥଂ ଫଲଂ। ତିପୁକ୍ଖଲସ୍ସ ନଯସ୍ସ ତୀଣି ୱିମୋକ୍ଖମୁଖାନି ପରିଯୋସାନଂ। ପଠମାଯ ଦିସାଯ ଅପ୍ପଣିହିତଂ, ଦୁତିଯାଯ ଦିସାଯ ସୁଞ୍ଞତଂ, ତତିଯାଯ ଦିସାଯ ଅନିମିତ୍ତଂ। ନନ୍ଦିଯାୱଟ୍ଟସ୍ସ ନଯସ୍ସ ରାଗୱିରାଗା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ଚ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତି ପରିଯୋସାନଂ । ପଠମାଯ ଦିସାଯ ରାଗୱିରାଗା ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, ଦୁତିଯାଯ ଦିସାଯ ଅୱିଜ୍ଜାୱିରାଗା ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତି। ଇମେ ତଯୋ ନଯା ଇମେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ନଯାନଂ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ନଂ ମୂଲପଦାନଂ ଆଲୋକନା, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଦିସାଲୋକନୋ [ଦିସାଲୋଚନୋ (କ।)] ନଯୋ। ଆଲୋକେତ୍ୱାନ ଜାନାତି ''ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ଇମଂ ଧମ୍ମଂ ଭଜତୀ''ତି ସବ୍ବା ଯୋଜନା। କୁସଲପକ୍ଖେ ଅକୁସଲପକ୍ଖେ ଚ ଅଯଂ ନଯୋ ଅଙ୍କୁସୋ ନାମ। ଇମେ ପଞ୍ଚ ନଯା।

ତତ୍ଥିମା ଉଦ୍ଦାନଗାଥା

ତଣ୍ହା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାପି ଚ, ଲୋଭୋ ଦୋସୋ ତଥେୱ ମୋହୋ ଚ;

ଚତ୍ତାରୋ ଚ ୱିପଲ୍ଲାସା, କିଲେସଭୂମୀ ନୱ ପଦାନି।

ଯେ ଚ ସତିପଟ୍ଠାନା, ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା କୁସଲମୂଲା;

ଏତଂ ସଙ୍ଗଂ କୁସଲଂ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯଭୂମୀ ନୱ ପଦାନି।

ସବ୍ବକୁସଲଂ ନୱହି ପଦେହି ଯୁଜ୍ଜତି, ନୱହି ଚେୱ ଅକୁସଲଂ;

ଏତେ ତେ ମୂଲପଦା, ଉଭତୋ ଅଟ୍ଠାରସ ପଦାନି।

ତଣ୍ହା ଚେୱ ଅୱିଜ୍ଜା ଚ, ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା;

ଯୋ ନେତି ସବ୍ବେସୁ ଯୋଗଯୁତ୍ତୋ, ଅଯଂ ନଯୋ ନନ୍ଦିଯାୱଟ୍ଟୋ।

ଯଂ କୁସଲମୂଲେହି, ନଯତି କୁସଲଅକୁସଲମୂଲେହି;

ଭୂତଂ ତଥଂ ଅୱିତଥଂ, ତିପୁକ୍ଖଲଂ ତଂ ନଯଂ ଆହୁ।

ସୋ ନେତି ୱିପଲ୍ଲାସେହି, କିଲେସିନ୍ଦ୍ରିଯେହି ଚ;

ଧମ୍ମେ ତଂ ନଯଂ ୱିନଯମାହୁ, ସୀହୱିକ୍କୀଳିତଂ ନାମ।

ୱେଯ୍ଯାକରଣେ ୱୁତ୍ତେ, କୁସଲତାହି ଅକୁସଲତାହି ଚ;

ତଯୋ ଆଲୋକଯତି, ଅଯଂ ନଯୋ ଦିସାଲୋଚନୋ ନାମ।

ଓଲୋକେତ୍ୱା ଦିସାଲୋଚନେନ, ଉକ୍ଖିପିଯ ଯଂ ସମାନେତି;

ସବ୍ବେ କୁସଲାକୁସଲେ, ଅଯଂ ନଯୋ ଅଙ୍କୁସୋ ନାମ।

ନଯସମୁଟ୍ଠାନଂ।

ପେଟକୋପଦେସେ ମହାକଚ୍ଚାଯନସ୍ସ ଥେରସ୍ସ ସୁତ୍ତୱିଭଙ୍ଗସ୍ସ

[ୱେଭଙ୍ଗିସ୍ସ (ପୀ। କ।)] ଦସ୍ସନଂ ସମତ୍ତଂ।

ଯାନି ଚତୁକ୍କାନି ଅକୁସଲାନି କୁସଲାନି ଚ ସୀହୱିକ୍କୀଳିତେ ନଯେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି, ତିକାନି କୁସଲାନି ଚ ଅକୁସଲାନି ଚ ତିପୁକ୍ଖଲେ ନଯେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି, ଦୁକାନି କୁସଲାନି ଚ ଅକୁସଲାନି ଚ ନନ୍ଦିଯାୱଟ୍ଟେ ନଯେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନି। ଯେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଧମ୍ମେସୁ [ୱିସୁଦ୍ଧୀସୁ (କ।)] କୁସଲେସୁ ସୋ ଅଟ୍ଠୋ ତିକେସୁ ୱିଭଜ୍ଜମାନସ୍ସ ଭୱଭୂମି, ଅଥ ଚ ସବ୍ବୋ [ପୁବ୍ବୋ (କ।)] ଚ ଅଟ୍ଠୋ ତୀହି ବ୍ଯଞ୍ଜନେହି ନିଦ୍ଦିସତି। ତତ୍ତକାନି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯୋ ଅଟ୍ଠୋ ଚତୂହି ପଦେହି ଅଟ୍ଠୱୀସତିଭାଗେହି ନଦ୍ଧିଭୂମି ନିଦ୍ଦିସିତୁଂ, ଅୱଚରନ୍ତୋୱ ଚତୂହି ପଦେହି ନିଦ୍ଦିସତି। ଇତି ଯଂ ଯଥାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ଅୱିକୋସନା ଇଦଂ ପମାଣଂ। ଯଥା ସବ୍ବେ ସମାଧଯୋ ତୀସୁ ସମାଧୀସୁ ପରିଯେସିତବ୍ବା, ସୱିତକ୍କସୱିଚାରେ ଅୱିତକ୍କୱିଚାରମତ୍ତେ ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରେ ଇଦଂ ପମାଣଂ, ନତ୍ଥି ଚତୁତ୍ଥୋ ସମାଧି। ତଥା ତିସ୍ସୋ ପଞ୍ଞା ଚିନ୍ତାମଯୀ ସୁତମଯୀ ଭାୱନାମଯୀ ସବ୍ବାସୁ ପଞ୍ଞାସୁ ନିଦ୍ଦିସତି, ନତ୍ଥି ଚତୁତ୍ଥୀ ପଞ୍ଞା ନ ଚିନ୍ତାମଯୀ ନ ସୁତମଯୀ ନ ଭାୱନାମଯୀ, ପଞ୍ଞା ନାସ୍ସ ଅତ୍ଥି ଇମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଯା ଅୱିକ୍ଖେପନା, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପମାଣନ୍ତି।

ଥେରସ୍ସ ମହାକଚ୍ଚାଯନସ୍ସ ଜମ୍ବୁୱନୱାସିନୋ ପେଟକୋପଦେସୋ

ସମତ୍ତୋ।

ପେଟକୋପଦେସପକରଣଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।